

ROCZNIK BABIOGÓRSKI

TOM 10

ROK 2008

ROCZNIK BABIOGÓRSKI

STOWARZYSZENIE GMIN BABIOGÓRSKICH
BABIOGÓRSKI PARK NARODOWY

ROCZNIK BABIOGÓRSKI

2008

TOM 10

Przewodnik bibliograficzny

Kraków – Zawoja 2008

Redaktor Naczelny
Urszula Janicka-Krzywda

Z-ca Redaktora Naczelnego
Katarzyna Fajak (BgPN)

Projekt okładki
Jan Palacz

Fotografia na okładce
Skansen im. J. Żaka na Markowych Rówienkach; fot. Piotr Krzywda

W publikacji wykorzystano fotografie pocztówek z prywatnego zbioru
Urszuli Janickiej-Krzywdy

- © Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich, Zawoja 2008
- © Babiogórski Park Narodowy, Zawoja 2008

Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich
Zawoja 1307, 34-222 Zawoja
tel./fax: (033) 877-50-15

Babiogórski Park Narodowy
Zawoja 1403, 34-223 Zawoja
tel.: (033) 877 51 10 lub 877 67 02
fax: (033) 877 55 54
e-mail: park@bgpn.pl
www.bgpn.pl

ISSN 1509-4154

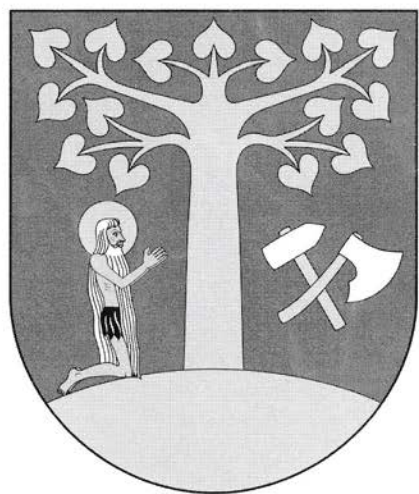
Przygotowanie publikacji do druku

Katarzyna Słabosz-Palacz, Jan Palacz
30-638 Kraków, ul. Białoruska 10/5
tel./fax: (012) 655 90 74
e-mail: k.slabosz@pro.onet.pl

Druk:
Drukarnia GS, Kraków; tel.: (012) 260-15-01

Mucharz

Stryszów

Serdecznie witamy
wśród członków Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich
gminę *Mucharz* i gminę *Stryszów*

*Zawoja. Widok na pasmo Babiej Góry według fot. barwnej Z. Kamykowskiego
wyd. BW „Ruch”*

Spis treści

Słowo wstępne	9
Wstęp	11
Katarzyna Słabosz-Palacz: <i>Monografie i opracowania o charakterze monograficznym z obszaru Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich – lata 1945–2008 (wybór)</i>	13
Katarzyna Słabosz-Palacz: <i>Materiały do czasopiśmiennictwa po północnej stronie Babiej Góry od roku 1945</i>	33
Stanisława Kucek: <i>Materiały do czasopiśmiennictwa na polskiej Orawie</i>	47
Eva Kurjaková: <i>Bibliografia obcí Združenja Babia hora po roku 1945</i>	55
Piotr Krzywda: <i>Polsko-słowackie pogranicze w rejonie Babiej Góry w polskiej literaturze przewodnikowej. Przegląd historyczno-bibliograficzny</i>	101
Katarzyna Fajak, Tomasz Pasierbek: <i>Literatura przyrodnicza z rejonu Babiej Góry – przegląd autorski (1945–2007)</i>	119
Tomasz Lamorski, Agnieszka Urbaniec: <i>Propagowanie wiedzy o regionie – działalność Zespołu Dokumentacyjno-Badawczego Babiogórskiego Parku Narodowego</i>	131
Tomasz Urbaniec: <i>Pocztówki z końca XIX i początku XX wieku w zbiorach Babiogórskiego Parku Narodowego</i>	137
Agnieszka Urbaniec: <i>Działalność Babiogórskiego Parku Narodowego w 2007 roku</i>	143
Katarzyna Słabosz-Palacz: <i>Bibliografia zawartości „Rocznika Babiogórskiego” za lata 1999–2008 (tomy 1–10)</i>	161

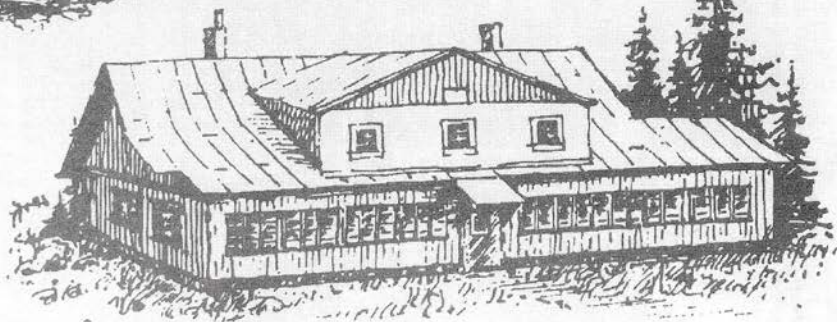

*Biwak pod Babią Górą, fot. J. Sierosławski
wyd. RSW „Prasa”*

1996 30 lat Ośrodka Kultury
Turystyki Górskiej PTTK
na Markowych Szczawinach

90 lat schroniska PTTK
im. dra Hugona Zapałowicza
na Markowych Szczawinach

Karta okolicznościowa

Słowo wstępne

Szanowni Czytelnicy

To już dziesiąty tom „Rocznika Babiogórskiego”, który oddajemy w Państwa ręce. Publikacja ta jest rezultatem idei, która zrodziła się w umysłach działaczy SGB i to oni dziesięć lat temu zainicjowali wydanie periodyku o charakterze popularno-naukowym będącego pokłosiem organizowanych przez Stowarzyszenie sympozjów.

Każda rocznica jest wyjątkową okazją do podsumowań i refleksji. Upływający czas pokazuje, jak wiele się zmienia, czego dokonano w tym czasie.

Zachęcając do lektury jubileuszowego tomu żywię nadzieję, że kolejne wydania oraz ważkość tematów poruszanych w naszym wydawnictwie, będą cieszyły się Państwa uznaniem i nieustającym zainteresowaniem. Liczymy również na to, że „Rocznik...” będzie nadal poszukiwaną pomocą dydaktyczną w placówkach oświatowych i kulturalnych oraz że będzie stanowił przewodnik po ścieżkach naszej przeszłości, które nie zostały jeszcze zatarte.

Życząc kolejnych okrągłych jubileuszy pragnę w imieniu własnym oraz Kręgu Gazdów złożyć wszystkim autorom, redaktorom i całemu zespołowi redakcyjnemu serdeczne podziękowania oraz wyrazy najwyższego uznania.

*Starszy Gazda – Przewodniczący SGB
Marek Listwan*

Z cyklu „Przestrzenie babiogórskie”. Malarstwo Jana Świdorskiego „Pierwszy śnieg na Babiej Górze”; fot. A. Grochowalski, wyd. Oddział PTTK „Ziemia Babiogórska” im. prof. Walerego Goetla

HUGO ZAPAŁOWICZ
1852-1917

egz. nr. 7

Pamięci Hugona Zapałowicza
ojca turystyki babiogórskiej
w 150 rocznicę urodzin
(1852-2002)

Wydawca:
Ośrodek Kultury Turystyki Górskiej
na Markowych Szczawinach
2002 r.

Wstęp

Dziesiąty – jubileuszowy tom „Rocznika Babiogórskiego” – jest rodzajem przewodnika bibliograficznego po, jak się okazuje, bogatym piśmiennictwie traktującym o obszarze objętym działalnością Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich. Poświęcono go publikacjom, które ukazały się po 1945 roku. Wyjątek stanowią dwa teksty: o czasopiśmiennictwie na Orawie oraz o literaturze przewodnikowej, z których wynika, że mamy tu do czynienia ze swego rodzaju ciągłością wydawniczą.

Skupienie uwagi na czasach po II wojnie światowej ma na celu przybliżenie Czytelnikom bogatego dorobku publicystycznego tego okresu, zwłaszcza z lat po transformacji ustrojowej w 1989 roku, kiedy to nastąpiła prawdziwa „eksplozja” regionalnej działalności wydawniczej, częstokroć wartościowej, a mało znanej szerszemu ogółowi.

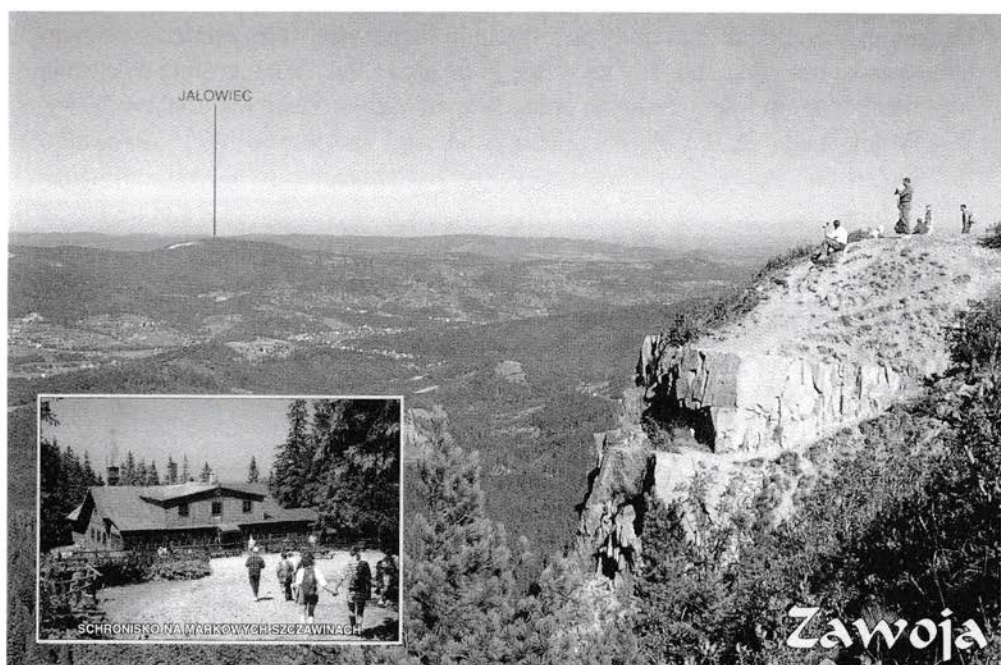
Publikacje ukazujące się do wybuchu II wojny światowej są przede wszystkim mniej liczne, a także z reguły powszechnie znane wszystkim zainteresowanym babiogórską tematyką, choćby ze względu na to, że były wielokrotnie cytowane w różnego rodzaju współczesnych opracowaniach, często jako materiał źródłowy.

Mamy nadzieję, że bibliograficzny materiał zamieszczony w „Roczniku Babiogórskim” stanie się przede wszystkim dydaktyczną pomocą dla miłośników babiogórskiego regionu, ułatwi im zbieranie materiałów i przygotowywanie różnego rodzaju prac wymaganych na różnych etapach edukacji, zaś dla badaczy będzie przewodnikiem po najnowszym dorobku wydawniczym gmin zrzeszonych w Stowarzyszeniu.

Redakcja

Na grani Babiej Góry, fot. J. Fujak, wyd. Forma, Kraków

Widok na Sokolicę i górskie okolice Zawoi, fot. S. Kwierawski, wyd. Bielsko-Biała

Katarzyna Słabosz-Palacz

Monografie i opracowania o charakterze monograficznym z obszaru Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich – lata 1945–2008 (wybór)

Społeczność lokalna to zbiorowość zamieszkująca wyodrębnione, stosunkowo niewielkie terytorium (jak na przykład gmina, wieś, parafia, osiedle), którą cechują silne więzi wynikające głównie ze wspólnoty interesów i potrzeb, a także z poczucia zakorzenienia i przynależności do zamieszkiwanego miejsca. W socjologii jako elementy konstytuujące społeczność lokalną wymienia się: 1) przestrzeń (geograficznie wydzielony obszar) i terytorium (teren zasiedlony przez ludzką populację), 2) zbiorowość zamieszkującą to terytorium, 3) interakcje społeczne zachodzące między mieszkańcami, 4) wspólne więzi ludzi i instytucji, co sprawia że zbiorowość charakteryzuje się wewnętrznym zintegrowaniem, i co z kolei umożliwia podejmowanie wspólnych działań na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów, 5) poczucie więzi z miejscem zamieszkania¹.

Czynnikami, który ma duży wpływ na realizację wspólnych interesów społeczności lokalnej są działające na ich obszarze stowarzyszenia, organizacje pozarządowe i społeczne, będące wyrazicielami tych interesów.

Nadrzędnym spoiwem łączącym społeczności lokalne w wyżej wymienionych aspektach, jednocześnie wyraźnie wyróżniającym je spośród innych, jest między innymi publikowany przekaz tekstowy. Mowa tu zarówno o wielostronicowych opracowaniach o charakterze monograficznym, jak i o drobnych notatkach, czy nawet listach do redakcji lokalnych czasopism, które są przejawem reakcji na sprawy lokalne i głosem indywidualnego przedstawiciela danej społeczności. Obok oczywistych funkcji, które polegają na dokumentacji i popularyzacji danego obszaru, publikacje takie spełniają również funkcję integracyjną, są platformą porozumienia i wymiany myśli pomiędzy członkami społeczności. Opublikowany przekaz jest również rodzajem dokumentu, informacją dostępną dzięki sieci księgarsko-bibliotecznej (obecnie także internetowej), również poza granicami społeczności lokalnej. Często taki przekaz stanowi swego rodzaju wizytówkę tzw. małej ojczyzny, a tym samym formę jej promocji na szerszym forum.

¹ www.pl.wikipedia.org/wiki/Spo%C5%82eczno%C5%9B%C4%87_lokalna.

Wszystkie te funkcje pełni omawiane w tym artykule piśmiennictwo, dotyczący obszaru objętego działalnością Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich (SGB). Wydawane tu pozycje książkowe, artykuły zamieszczane w różnego rodzaju periodykach i czasopismach oraz wszelkie inne formy publikacji, tworzone najczęściej dzięki pasji lokalnych liderów, stanowią nie tylko istotny wkład w dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry, ale – jak każda publikacja – w dziedzictwo narodowe, europejskie i światowe zarazem. Są to więc małe „cegiełki” światowej kultury. Tego rodzaju inicjatywy wydawnicze powstają w umysłach ludzi, którzy na co dzień zajmują się na ogół zupełnie innymi sprawami, a ich praca publicystyczna na rzecz regionu wynika z emocjonalnego, społecznego zaangażowania. Jest to podstawowa cecha, która wyróżnia tego typu publikacje od innych, ukierunkowanych z reguły na komercję. Wydawane w kręgu społeczności lokalnych opracowania popularno-naukowe, monograficzne, przewodnikowe, informacyjne, różnego rodzaju zbiory poezji, legend, pieśni itp. powstają przede wszystkim z chęci zachowania w pamięci, udokumentowania i potwierdzenia własnej tożsamości. Współuczestnicząc przez wiele lat w pracy wydawniczej na rzecz SGB nie raz miałam okazję przekonać się o tym. Większość tutejszych publikacji nigdy by nie powstała, gdyby nie indywidualne zaangażowanie pojedynczych osób czy instytucji. Szczególnie wyraźnie było to widoczne w okresie pierwszych dziesięciu lat od transformacji ustrojowej (1989). Teraz, kiedy wolność i samorządność już okrzepły, okrzepły również wydawnictwa, na trwałe wpisane w pejzaż babiogórskiej ziemi.

Obecnie do Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich należą gminy wchodzące w skład czterech powiatów. Są to:

- w powiecie nowotarskim: **gmina Jabłonka** (Chyżne, Jabłonka, Jabłonka Bory, Lipnica Mała, Orawka, Podwilk, Zubrzyca Dolna, Zubrzyca Górna); **gmina Lipnica Wielka** (Kiczory, Lipnica Wielka),
- w powiecie suskim: **gmina Budzów** (Baczyn, Bienkówka, Budzów, Jachówka, Paleza, Zachełmna); **gmina Bystra-Sidzina** (Bystra, Sidzina); **miasto Jordanów**; **miasto i gmina Maków Podhalański** (Białka, Grzechynia, Juszczyń, Kojszówka, Maków Podhalański, Wieprzec, Żarnówka); **gmina Stryżawa** (Hucisko, Krzeszów, Kuków, Kurów, Lachowice, Pewelka, Stryżawa, Targoszów); **miasto Sucha Beskidzka**; **gmina Zawoja** (Skawica, Zawoja); **gmina Zembrzyce** (Marcówka, Śleszowice, Tarnawa Dolna, Tarnawa Górna, Zembrzyce),
- w powiecie wadowickim: **gmina Lanckorona** (Izdebnik, Jastrzębia, Lanckorona, Podchybie, Skawinki), **gmina Mucharz** (Jamnik, Jaszczurowa, Koziniec, Mucharz, Skawce, Świnna Poręba, Zagórze); **gmina Stryżów** (Dąbrówka, Leśnica, Łękawica, Stronie, Stryżów, Zakrzów),
- w powiecie żywieckim: **gmina Koszarawa** (Bystra, Koszarawa).

Niniejsze opracowanie poświęcone jest głównie monografiom i opracowaniom o charakterze monograficznym, które dotyczą obszaru SGB, a ukazały się w latach 1945–2008. Nie ma tu pozycji wydawniczych dotyczących Słowackiej Orawy – zob. artykuł Ewy Kurjakovej, *Bibliografia obci Združenja Babia hora po roku 1945*, publikacji tematycznie związanych z turystyką – zob. artykuł Piotra Krzywdy, *Polsko-słowackie pogranicze w rejonie Babiej Góry w polskiej literaturze przewodnikowej. Przegląd historyczno-bibliograficzny*, ani też literatury przyrodniczej – zob. artykuł Katarzyny Fajak i Tomasza Pasierbka, *Literatura przyrodnicza z rejonu Babiej Góry – przegląd autorski (1945–2007)*. Oczywiście w wielu przypadkach nie sposób zaszeregować określonych pozycji do jednego regionu czy tematu, obejmują ich bowiem kilka.

Celem artykułu jest wskazanie najważniejszych pozycji bibliograficznych wydawanych w omawianym okresie na obszarze SGB. Materiał przedstawiono w układzie przedmiotowym, i – na ile to było możliwe – z uwzględnieniem chronologii oraz podziału administracyjnego.

Monografie są opracowaniami naukowymi lub popularno-naukowymi, omawiającymi określone zagadnienie w sposób wyczerpujący. Głównym ich celem jest zebranie i omówienie wszystkich dostępnych informacji dotyczących bezpośrednio danego zagadnienia. Monografie można tworzyć dla każdego tematu: osoby (np. monografia życia i/lub twórczości), grupy ludzi (np. monografia towarzystwa turystycznego), wydarzenia (np. monografia działań wojennych), jednostki geograficznej (np. monografia miasta/wsi), zabytku (np. monografia kościoła), metody postępowania, pojęcia abstrakcyjnego itd. Podobne zadanie spełniają też encyklopedie, które są kompendiami ludzkiej wiedzy, zapisanymi w formie zbioru haseł (słów kluczowych) z wyjaśnieniem ich znaczenia. Hasła ułożone są w pewnym logicznym porządku, zazwyczaj alfabetycznym, dzięki czemu możliwe jest szybkie odnalezienie właściwej informacji. Encyklopedie mogą być powszechne, tj. starające się ująć całą ludzką wiedzę (np. *Wielka encyklopedia powszechna PWN*), lub specjalistyczne, czyli obejmujące wiedzę z danej dziedziny (np. *Encyklopedia odkryć i wynalazków PWN*). Do tego nurtu należą też bibliografie i słowniki tematyczne (np. *Słownik mitów i symboli*).

W powojennej historii piśmiennictwa obejmującego omawiany obszar powstało, jak na razie, niewiele pozycji z omawianego wyżej zakresu, tym więc cenniejsze są te, które istnieją. Listę otwiera otwiera tu *Bibliografia babiogórska*, opracowana przez Halinę i Marka Czerwieńców oraz Teresę i Jerzego Pawłowskich – byłych pracowników Babiogórskiego Parku Narodowego (BgPN) (Warszawa 1971). Wydana była bardzo skromnie, techniką powielaczową, miała niewielki format i objętość. Wraz z wydanymi później przez BgPN *Materiałami do bibliografii babiogórskiej* w opracowaniu K. Słabosz-Palacz (Zawoja – Kraków 1996) są to jedyne samodzielne bibliografie, próbujące „ogarnąć” całokształt tematyki babiogórskiej. Fakt, że instytucjami sprawczymi tych publikacji było Ministerstwo Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, Zarząd Ochrony Przyrody oraz Babiogórski

Park Narodowy spowodowało, że trzonem obu bibliografii są materiały związane z ochroną przyrody i działalnością merytoryczną Parku.

Bibliografia babiogórska czasowo obejmuje okres do końca 1969 roku, a geograficznie tereny położone po obu stronach Babiej Góry, także z obszaru Słowacji. Zawiera 1545 pozycji książkowych oraz artykułów (wraz z odsyłaczami): naukowych, popularno-naukowych, publicystycznych i innych, przygotowanych całkowicie lub tylko częściowo na podstawie materiałów z rejonu babiogórskiego². Podane są w układzie autorsko-tytułowym z przedmiotowym kluczem umieszczonym na końcu publikacji. *Bibliografia...* obejmuje szeroką problematykę, ale jak już zaznaczono, przede wszystkim w kontekście ochrony przyrody. Indeks tematyczny podzielony jest na następujące zagadnienia: a) dział ogólny (bibliografie, encyklopedie, informatory, kalendarze itp.), b) geografia regionu, c) przyroda regionu, d) historia, e) turystyka, f) kultura (etnografia, architektura, religia, sztuka, archeologia, gwara, muzealnictwo), g) literatura piękna. Ciekawostką jest, że wstęp i główne hasła tematyczne zostały zamieszczone także w języku rosyjskim i angielskim, co mimo bardzo skromnej szaty graficznej podnosi rangę publikacji oraz świadczy o tym, że autorzy i wydawcy dążyli do spopularyzowania babiogórskiej tematyki w świecie.

Materiały do bibliografii babiogórskiej są drugim i jak na razie ostatnim (wbrew zapowiedziom) wydawnictwem bibliograficznym, które zawiera tematykę babiogórską. Inicjatorem powstania *Materiałów...* był Babiogórski Park Narodowy. Zawarte tutaj pozycje bibliograficzne (5288), podane w układzie autorsko-tytułowym z obszernym indeksem tematycznym na końcu, obejmują przede wszystkim zagadnienia związane z ochroną przyrody. *Materiały...* powstały na bazie poprzedniej *Bibliografii babiogórskiej* oraz w oparciu o „Kronikę Babiogórskiego Parku Narodowego” i dane bibliograficzne zebrane przez pracowników Parku. Bibliografia ma charakter retrospektywny, specjalny, pochodny i rejestracyjny. Jej zakres tematyczny jest podobny do *Bibliografii babiogórskiej*, obejmuje jednak znacznie więcej zagadnień oraz dużo szerszy czasokres – do roku 1994.

Pozycje związanych z Babią Górą należy też szukać w innych bibliografiach tematycznych i regionalnych, jak na przykład: *Bibliografia Żywiecczyny za lata 1901–1960* Janiny Micherdzińskiej, wydana przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Żywieckiej (Żywiec 1971), *Bibliografia „Wierchów” za lata 1923–1972*, opracowana przez Kazimierza Polaka (Warszawa – Kraków 1976), tegoż autora *Bibliografia „Pamiętników Towarzystwa Tatrzańskiego” za lata 1876–1920* (Warszawa – Kraków 1981), obie wydane przez Komisję Turystyki Górskiej Zarządu Głównego PTTK (KTG ZG PTTK), *Bibliografia zawartości „Ludu” za lata od 1895 do 1985* autorstwa Grażyny Ewy Karpińskiej i Marii Niewiadomskiej (Wrocław 1988), wydana przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, *Bielska bibliografia regionalna* Zofii Brożek i Olgi Czarneckiej (Bielsko-Biała 1979). Najnowszą pub-

² H. Czerwieńiec i in., *Bibliografia babiogórska*, Warszawa 1971, s. 1.

likacją tego typu jest *Bibliografia góraska* nr 1(51) autorstwa Heleny Polak, która ukazała się jako oddzielna pozycja wydawnicza³; liczba w nawiasie odpowiada liczbie bibliografii zamieszczonych do tej pory w „Wierchach”, a szata graficzna okładki nawiązuje do ostatniego (72) rocznika tego czasopisma (Kraków 2008). Należy zwrócić jeszcze uwagę na bibliografie publikowane w wydawnictwach KTG ZG PTTK na Babiej Górze – w „Pracach Babiogórskich” i „Informatorze Babiogórskim”. Bibliograficznym źródłem są również przypisy i bibliografie załącznikowe do wielu szczegółowych opracowań i artykułów poświęconych regionowi babiogórskiemu, drukowane katalogi bibliotek oraz regionalne kartoteki piśmiennictwa w poszczególnych bibliotekach.

Do wydawnictw ogólnych, ściśle związanych z Babią Górą, należy *Mala encyklopedia babiogóraska*, praca zbiorowa, która powstała z inicjatywy Tomasza Nowalnickiego. On to w 1977 roku powołał redakcję, na czele której stanął Władysław Midowicz, do opracowania encyklopedii babiogórskiej. Wykonano ogromną pracę – w dobie „przedkomputerowej” opracowano w maszynopisie ponad tysiąc haseł, na tysiącu stronach (jeden maszynopis ważył podobno 6 kg!)⁴. Niestety nagła choroba i śmierć T. Nowalnickiego sprawiła, że w tej wersji encyklopedia nigdy się nie ukazała. Po latach wydana została przez Oficynę Wydawniczą „Rewasz” w okrojonej postaci – jako *Mala encyklopedia babiogóraska* (Pruszków 1992). W skład redakcji, obok W. Midowicza, wchodził między innymi: Urszula Janicka-Krzywda, Jacek Kolbuszewski, Adam Łajczak, Leon Rydel, Aleksy Siemionow, Wiesław A. Wójcik. Ta niewielka pozycja, ze względu na ówczesną sytuację wydawniczą (ograniczony przydział papieru) zredukowana o ponad połowę w stosunku do oryginału, stanowi jednak cenne źródło do badań nad dziedzictwem kulturowym i przyrodą regionu. W *Małej encyklopedii...* znalazły się hasła geograficzne, biogramy ludzi, noty o instytucjach i stowarzyszeniach, hasła związane z kulturą ludową i etnografią, nazewnictwem, ochroną przyrody itd. Ilustrowana czarno-białymi rysunkami i kolorowymi fotografiami, które w formie wkładki znajdują się na końcu książki, jest wprawdzie edytorsko skromna, ale stanowi bez wątpienia „ozdobę” babiogórskiej biblioteki. Szkoda tylko, że nikt jak dotąd nie podjął się opracowania całości zgromadzonych do niej materiałów, choć należy mieć nadzieję, że to kiedyś nastąpi. Przy okazji warto wspomnieć, że szereg haseł, które dotyczą Babiej Góry (zwłaszcza noty o osobach, przyrodzie, organizacjach i stowarzyszeniach), znalazło się również w *Wielkiej encyklopedii tatrzańskiej* autorstwa Zofii Radwańskiej-Paryskiej i Witolda H. Paryskiego, wydanej przez Wydawnictwo Górskie (Poronin 1995).

³ W tym opracowaniu będę podawać również (wybiórczo) materiały dotyczące danego tematu, które zostały opracowane jako jeden, zwarty tom czasopisma, specjalnie poświęconym danemu zagadnieniu.

⁴ R.M. Remiszewski, *Był jak Julian Jerzy Teisseyre...*, www.zewpress.com/index180.php3?menu=ludzie&tekst=1&numer=180. Zob. też *Od autorów (w:) Mala encyklopedia babiogóraska*, Pruszków 1992, s. 5.

Przechodząc do omówienia monografii i materiałów o charakterze monograficznym należy na wstępie wspomnieć o opracowaniach dotyczących szerszego terenu, gdzie rejon Babiej Góry stanowi tylko niewielką część całości. Są tu, obok opracowań specjalistycznych, traktujących o jednym szczególnym zjawisku, pozycje o szerszym zakresie tematycznym. Omawiam je tu wspólnie. Obok tego przedmiotem mojej uwagi będą wydawnictwa ukazujące się w ramach serii wydawniczych, jednak nie zostaną omówione w obrębie tych serii, lecz w ramach podziału przedmiotowego i administracyjnego. Podobnie potraktowane będą pewne specyficzne prace zbiorowe, które ukazały się w częściach.

Na początek wypada tu odnotować powojenne wydania cennego, także dla badaczy Babiej Góry, dzieła Andrzeja Komonieckiego (wójta miasta Żywca w latach 1658–1729) *Chronografia albo dziejopis żywiecki*. Zostało ono opracowane przez Stanisława Grodziskiego i Irenę Dwornicką w ramach Pracowni Wydawnictw Źródłowych Instytutu Historyczno-Prawnego UJ w Żywcu, i wydane staraniem Towarzystwa Miłośników Ziemi Żywieckiej (Żywiec 1987). W 2005 roku wydawnictwo wznowił Urząd Miasta Żywca. *Chronografia...* zawiera szereg informacji historycznych, geograficznych, etnograficznych itp., które nie odnoszą się tylko do Żywiecczyny, ale także do rejonu Babiej Góry i wsi położonych u jej stóp. Jest to pozycja cytowana niemal we wszystkich publikacjach związanych z regionem babiogórskim.

Inną publikacją o charakterze monograficznym, która zawiera wiele informacji o terenie objętym działalnością SGB, jest *Ziemia Wadowicka. Monografia turystyczno-krajoznawcza* autorstwa A. Siemionowa, wydana przez Komisję Turystyki Górskiej Oddziału PTTK „Ziemia Wadowicka” (Wadowice 1984). Praca ta zaopatrzona jest w *Indeks toponimów*, oraz w *Indeks nazwisk*, co ułatwia czytelnikowi orientację w tym obszernym dziele (628 stron tekstu). Na końcu książki umieszczono wkładki zdjęciowe: czarno-białą i barwną. Na uwagę zasługuje też inna praca tegoż autora pt. *Studia beskidzko-tatrzańskie* (Kalwaria Zebrzydowska 1992), wydana nakładem Urzędu Miasta i Gminy oraz autora. A. Siemionow omawia tu problem rozwoju komunikacji w Beskidach Zachodnich i na Podtatrzu, zajmuje się naukowym i turystycznym poznaniem Babiej Góry, jak również pochodzeniem i znaczeniem nazw miejscowości i obiektów fizjograficznych położonych między Rabą a Olzą oraz w Tatrach. Warto tu odnotować, że A. Siemionow należy do panteonu autorów związanych z górami i był przewodniczącym Komisji Turystyki Górskiej przy Oddziale PTTK w Wadowicach.

Wśród opracowań poświęconych wyłącznie rejonowi Babiej Góry na pierwszym miejscu należy wymienić wydawnictwa, którym patronował Babiogórski Park Narodowy. Są to: *Babiogórski Park Narodowy* pod redakcją Władysława Szafera (Kraków 1963), praca wydana jako 22 numer Wydawnictw Popularnonaukowych Zakładu Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, *Park Narodowy na Babiej Górze* pod redakcją Kazimierza Zabierowskiego (Kraków 1983), wydany jako 29 numer „Studia Naturae” seria B „Wydawnictwa Popularno-

naukowe” oraz *Świąty Babiej Góry* pod redakcją Danuty Ptaszyckiej-Jackowskiej (Kraków 2002 i 2005). Pozycje te, obok tekstów przyrodniczych, zawierały także rozdziały poświęcone między innymi tradycyjnej kulturze ludowej.

Do kanonu literatury babiogórskiej należą opracowania zbiorowe pod redakcją Jacka Stroki, wydane przez Oddział PTTK „Ziemi Babiogórskiej” im. prof. Walerego Goetla w Suchej Beskidzkiej. Łączy je wspólny tytuł *Gdy do tej Babiej Góry przyjdiesz...*, choć nie są ani czasopismem ani serią wydawniczą. Ponieważ zawierają informacje z różnych dziedzin wiedzy mają charakter paramonograficzny. W zeszycie pierwszym (Bielsko-Biała – Sucha Beskidzka 1983) znajdziemy między innymi artykuły przyrodnicze, historyczne, dotyczące babiogórskiej turystyki i inne. Artykułem wprowadzającym jest *Gdy do tej Babiej Góry przyjdiesz, możesz na nią jak najdalej iść... (szkic do dziejów babiogórskiej turystyki)* T. Nowalnickiego. Obok tego są tu: W. Midowicza, *Moje lata na Babiej*, W.A. Wójcika *Działalność eksploracyjna i organizacyjna Hugona Zapalowicza na polu turystyki górskiej*, Wandy Jostowej *Pasterstwo na południowych stokach Babiej Góry (W granicach Polski)* i inne. Ponadto w zeszycie zamieszczono *Kronikę: Z działalności Oddziału Babiogórskiego PTTK, Raptularz babiogórski* oraz przerywniki poetyckie. Zeszyt drugi, wydany z okazji 80-lecia schroniska im. Hugona Zapalowicza na Markowych Szczawinach, o podobnym układzie, to mini monografia Babiej Góry i Babiogórskiego Parku Narodowego (Bielsko-Biała – Sucha Beskidzka 1986). Są tu między innymi następujące artykuły: Teofila Wojterskiego *Szata roślinna i świat zwierzęcy Babiej Góry*, A. Siemionowa *Kto pierwszy zdobył Babią Górę*, Zbigniewa Ładygina *W labiryncie historii*, Andrzeja Jazowskiego *Zbójnictwo orawskie u stóp Babiej Góry*. Zeszyt trzeci (brak miejsca i roku wydania) w przeważającej części został poświęcony skansenowi im. Józefa Żaka w Zawoi Markowych Rówienkach, ma mniejszy format i objętość oraz odmienną szatę graficzną. W ramach tego cyklu opublikowane zostały też *Babiogórskie pieśni i tańce z Zawoi*, mające zupełnie odmienną formę niż wspomniane tu tytuły, o których będzie mowa niżej przy okazji omawiania pozycji poświęconych kulturze ludowej.

Rodzajem serii, w której mamy połączenie beletrystyki i opracowań naukowych, są „Babiogórskie ścieżki”, wydane przez BgPN. W jej ramach ukazały się między innymi: U. Janickiej-Krzywdy *Opowieść z minionych lat* (beletrystyczny opis życia mieszkańców Zawoi przed wiekiem) oraz A. Łajczaka *Matka Niepogód* (rodzaj gawędy na temat Babiej Góry), opublikowane w jednym tomie (Poznań 1995) czy książka Joanny Boguniowskiej *Tajemnicze skarby srogiej pani* (Kraków – Zawoja 1999), która jest beletrystyczną opowieścią dla młodzieży i jednocześnie edukacyjnym wprowadzeniem w świat babiogórskiej przyrody. Z innych serii wydawniczych należy wymienić „Bibliotekę Babiogórską” zainicjowaną przez SGB. W jej ramach ukazały się: *Wokół Babiej Góry. Przewodnik samochodowy* autorstwa P. Krzywdy (Kraków 2003) i dwa wydania pracy *Kościół pod wezwaniem św. Klemensa w Zawoi* Andrzeja Siwka (Kraków – Zawoja 2002 i 2007), o których będzie

mowa niżej. W następnej kolejności należy wymienić „Bibliotekę Suską”, zainicjowaną przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Suskiej i Bibliotekę Suską im. dr. Michała Żmigrodzkiego oraz „Bibliotekę Orawską”, założoną przez ks. Władysława Pilarczyka, ówczesnego prezesa Towarzystwa Przyjaciół Orawy, dokumentalistę i popularyzatora dziedzictwa kulturowego Orawy (również o nich będzie niżej mowa). W seriach tych znajdziemy szeroki wachlarz zagadnień babiogórskich.

Osobny rodzaj publikacji stanowią, jak to już zostało wspomniane na wstępie, monografie ogólne i monografie historyczne dotyczące danego powiatu, gminy oraz poszczególnych miast i wsi. Obok nich należy zwrócić uwagę na bardzo dużą ilość różnych małych opracowań-folderów, w których można znaleźć pewne informacje na temat interesującej miejscowości lub obiektów. Nie będę ich tutaj omawiać, ale dla przykładu podam dwie z nich: *Górna Orawa – krajobraz i człowiek* (Lipnica Wielka 2003) oraz *Gminy Babiogórskie. Informator turystyczny* (brak miejsca i roku wydania). Oba foldery są opracowaniami zbiorowymi.

Wśród monografii najwięcej dotyczy Suchej Beskidzkiej i powiatu suskiego oraz Makowa Podhalańskiego.

Sucha Beskidzka jest miastem powiatowym z siedzibą starosty. W latach 1975–1998 miasto administracyjnie należało do województwa bielsko-bialskiego, stąd szeregu informacji na jego temat (i innych miejscowości leżących w obrębie dawnego województwa) należy szukać w opracowaniach dotyczących tegoż województwa. W 2005 roku Sucha Beskidzka obchodziła 600-lecie lokacji (1405–2005) i w związku z tym jubileuszem ukazało się szereg retrospektywnych opracowań o mieście.

Z wydawnictw sprzed 1989 roku należy wymienić *Ziemie suską* wydaną przez Wojewódzki Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki w Krakowie w opracowaniu Kazimierza Szwajcy (Kraków 1966), z mapami i tablicami oraz z ilustracjami i fotografiami z Suchej i okolic, a także z Babiogórskiego Parku Narodowego. Obok informacji przyrodniczych, historycznych i kulturalnych zawiera ona dane o dorobku powiatu w XX-leciu PRL oraz prezentuje perspektywy jego rozwoju. Innymi tego typu pozycjami są: *Powiat z perspektywami* – publikacja wydana przez Wydawnictwo Powiatowego Komitetu Frontu Jedności Narodu (Sucha Beskidzka 1965) oraz *Ziemia suska zaprasza*, opracowana przez Zbigniewa Ringera i Zdzisława Srokę, wydana przez Powiatowy Ośrodek Sportu, Turystyki i Wypoczynku „Beskidy” wraz z Wojewódzkim Ośrodkiem Informacji Turystycznej (Kraków – Sucha Beskidzka 1970). Pod koniec tego okresu ukazały się: Mirosława J. Barańskiego, *Sucha Beskidzka* (Gliwice 1982) wydana przez Komisję Akademicką ZG PTTK oraz Jerzego Henryka Harasimczyka *Sucha w dawnych opisach, wspomnieniach i relacjach z podróży* (Sucha Beskidzka 1988).

Okres po 1989 roku to już „wysyp” różnego rodzaju publikacji, spowodowany głównie odzyskaniem przez Polskę niepodległości, zmianami administracyjnymi, zwłaszcza powstaniem samorządów, dla których ważnym zadaniem było dokumentowanie lokalnej historii i kultury oraz promocja własnego regionu. Istotne

znaczenie dla działalności wydawniczej miały też aspekty techniczne, jak rozwój nowoczesnego drukarstwa, a szczególnie komputeryzacja i nowoczesne edytorstwo. Wiele z niżej wymienionych pozycji było wydanych więcej niż jeden raz. Do najważniejszych publikacji z tego okresu należą: *Sucha Beskidzka* z tekstem i w opracowaniu Janusza Kociołka, wydana przez Urząd Miejski i Miejski Ośrodek Kultury w Suchej Beskidzkiej (Sucha Beskidzka 1993), *Dzieje „państwa” suskiego pod Babią Górą od XIV do końca XIX wieku* Józefa Grzybka (Sucha Beskidzka 1997) – skrót pracy doktorskiej autora oraz *Sucha Beskidzka – narodziny miasta* również w opracowaniu J. Kociołka, ze zdjęciami pochodzącymi ze zbiorów Andrzeja Spyczyńskiego (Sucha Beskidzka 1997). Dwie ostatnie pozycje wydane zostały w serii „Biblioteki Suskiej”, jako wspólne przedsięwzięcie Towarzystwa Miłośników Ziemi Suskiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Suchej.

Do kanonu suskiej literatury należy praca *Sucha Beskidzka* pod redakcją Józefa Hampla i Feliksa Kiryka (Kraków 1998), o pokaźnej objętości 610 stron, z kolorowymi fotografiami wydana przez Urząd Miejski w Suchej Beskidzkiej. W następnych latach ukazały się publikacje autorstwa J.H. Harasimczyka: *Sucha Beskidzka i okolice. Przewodnik*, wydany przez Urząd Miejski w Suchej Beskidzkiej (Sucha Beskidzka 1999, Kraków 2004), *Sucha Beskidzka. Przewodnik historyczny 1405–2005* (Krosno 2001) oraz *Sucha Beskidzka. Kalendarium* (Krosno 2002) i *Sucha Beskidzka. Przewodnik* (Krosno 2002). W dalszej kolejności wydano między innymi: *Sucha Beskidzka – mini przewodnik* Marcina Leśniakiewicza, wydaną przez Oficynę Wydawniczą Grafikon (Wadowice 2002), *Powiat suski*, Marty Michałowicz-Kubal ze zdjęciami Grzegorza Kubali (Krosno 2002) – w serii „Panorama Powiatów”, *Sucha Beskidzka wczoraj i dziś* M. Leśniakiewicza i Barbary Woźniak (Sucha Beskidzka 2005), *600-lecie lokacji Suchej. Kulturowe dziedzictwo Suchej w wystawie jubileuszowej „Mały Kraków”* B. Woźniak (Sucha Beskidzka 2005) oraz *Sucha Beskidzka* M. Leśniakiewicza (Sucha Beskidzka 2007 i 2008), przy czym trzy ostatnie pozycje wydane zostały przez Urząd Miasta w Suchej. Jak więc widzimy łatwo się pogubić w tej nader obfitej literaturze.

Dwa pozostałe miasta z terenu objętego działalnością SGB to Jordanów i Maków Podhalański. W okresie do 1989 roku doczekały się one między innymi wspólnej publikacji autorstwa Stanisława Pagaczewskiego, wydanej przez Spółdzielczy Instytut Wydawniczy „Kraj”, pt. *Okolice Makowa i Jordanowa* (Warszawa 1953), mającej charakter informatora i przewodnika po regionie. Sam Maków ma kilka interesujących opracowań monograficznych. Profil historyczny posiada *Maków Podhalański. Sześć wieków Makowa Podhalańskiego* pod redakcją Ludwika Mroczi – praca wydana nakładem Urzędu Miasta i Gminy w Makowie Podhalańskim (Kraków 1978). Jest to pierwsza próba pełnego opracowania historii Makowa Podhalańskiego i jego najbliższych okolic. Badania, których rezultatem jest wspomniana praca, podjęto niemal od podstaw. Książka powstała w odpowiedzi na żywe zapotrzebowanie społeczne osób rozmiłowanych w tradycji historycznej regionu makowskiego. W monografii znalazły się szkice poświęcone

środowisku geograficznemu, historii miasta i regionu w układzie chronologiczno-rzeczowym od czasów najdawniejszych do czasów Polski Ludowej włącznie. Kolejne pozycje to: *Maków Podhalański* Andrzeja Jureczko (Kraków 1978) oraz *Maków Podhalański i okolice – monografia turystyczno-krajoznawcza* Andrzeja Matuszczyka, wydana przez Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Makowskiej wraz z Urzędem Miasta i Gminy w Makowie Podhalańskim (Kraków 1988). W następnym roku Wojewódzki Urząd Statystyczny w Bielsku-Białej wydał *Miasto Maków Podhalański 1975–1988*, niewielką publikację zawierającą ogólną charakterystykę miejscowości, z ważniejszymi danymi o rozwoju społeczno-gospodarczym, wraz z kalendarium (Bielsko-Biała 1989). W następnych latach ukazał się *Maków Podhalański – w gminie i okolicy* M. Michałowicz-Kubal (Maków Podhalański – Krosno 2000), wydany przez wydawnictwo „Roksana”.

Na szczególne wyróżnienie zasługuje dwutomowa praca zbiorowa wydana staraniem Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Makowskiej *Ocalmy od zapomnienia* (t. 1 – Warszawa – Rembertów 1995, t. 2 – Maków Podhalański 2000) pod redakcją Eleonory Parnowskiej i Jerzego Mydlarza (t. 1) oraz Lucyny Sulki i J. Mydlarza (t. 2). Tom pierwszy o objętości 357 stron, z czarno-białymi fotografiami, zawiera artykuły związane z 50-leciem Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Makowskiej, historii Ziemi Makowskiej (*Galicyskie czasy; Lata cierpień, walki i pogardy*), religii (*W służbie Bogu i ludziom*), kultury i folkloru, szkolnictwa, życia gospodarczego, jak również kultury fizycznej i sportu. W drugim tomie znajdziemy podobną tematykę, poszerzoną o historię służby zdrowia, straży pożarnej oraz o legendy.

W odniesieniu do Makowa i Jordanowa powstało też kilka książek poświęconych II wojnie światowej (istniał tu silny ruch oporu, a po wojnie prężne organizacje kombatanckie), w tym między innymi: *Makowski monument pamięci i chwały. Rys informacyjny o Pomniku Nieznanego Żołnierza i ofiar wojny w Makowie Podhalańskim* (Maków Podhalański 2003) oraz Henryka Ostruszki, Fryderyka Warty, *Wicher. Nad Olzą i Skawą* (Maków Podhalański 2004) – opracowania wydane przez Babiogórskie Zgrupowanie Żołnierzy Armii Krajowej. W serii „Prace Komisji Historii Wojskowości” Towarzystwo Miłośników Ziemi Jordanowskiej wraz z Komisją Historii Wojskowości wydało zbiór materiałów *Kampania wrześniowa 1939 roku na ziemi jordanowskiej – materiały z sympozjum naukowego, Jordanów, 3 września 2003 r.* pod red. Roberta Kowalskiego (Jordanów – Nowy Targ 2003). Urząd Gminy w Jordanowie wydał książkę J. Hampla i J. Mydlarza *Ziemia jordanowska w latach wojny i okupacji 1939–1945* (Jordanów – Nowy Targ 2004). W Jordanowie na szczególną uwagę zasługuje jeszcze praca M. Michałowicz-Kubal, *Jordanów i okolice* (Jordanów – Krosno 2000), wydane przez wydawnictwo „Roksana”.

W gminie Zawoja, obejmującej Zawoję i Skawicę, na szczególne wyróżnienie zasługuje *Monografia Zawoi* (Zawoja – Kraków 1996), praca zbiorowa pod redakcją U. Janickiej-Krzywdy, wydana staraniem Urzędu Gminy w Zawoi z okazji 350-lecia wsi. Jej autorzy to w większości specjaliści z poszczególnych

dziedzin wiedzy, urodzeni pod Babią Górą lub od lat związani z tym regionem. W pracy przedstawiono między innymi: walory przyrodniczo-krajobrazowe Zawoi i okolicy, historię miejscowości wraz z jej życiem społecznym i kulturalnym, dzieje parafii i kościoła w Zawoi Centrum, historię rozwoju turystyki. Sporo miejsca poświęcono muzealnictwu i ruchowi regionalnemu. Znalazło się tu również, bodaj po raz pierwszy w piśmiennictwie, obszernie opracowanie kultury ludowej Górali Babiogórskich: tradycyjnego budownictwa, stroju, elementów kultury społecznej i duchowej, sztuki. Książka jest bogato ilustrowana, opatrzona indeksem nazwisk i nazw miejscowości, posiada też wykaz proboszczów i wójtów. *Monografia Zawoi* stanowi cenną pozycję bibliograficzną z obszaru SGB.

Inna ciekawa publikacja związana z omawianą gminą ukazała się w 2003 roku w wydawnictwie „Bezdroża”. Jest to *Przysłop. Z widokiem na Babią Górę*, praca zbiorowa pod redakcją Wiesławy Krzeszowiak, Dominiki Zaręby i Mariusza Zasadnińskiego, wydana staraniem Szkoły Podstawowej nr 4 w Zawoi Przysłop, Stowarzyszenia na rzecz Zrównoważonego Rozwoju „Przysłop” i Duszpasterstwa oo. karmelitów bosych w Zawoi Zakamieniu. Niewielka książeczka, ilustrowana barwnymi fotografiami i czarno-białymi rysunkami, zawiera wiele informacji krajoznawczych, propozycje tematycznych ścieżek edukacyjnych (między innymi szlak przydrożnych kapliczek) oraz ciekawe materiały etnograficzne. Posiada wprawdzie podtytuł *Przewodnik turystyczny*, ale jest raczej informatorem i niewielką monografią omawianego obszaru, położonego na górskim grzbiecie, na terenie trzech gmin: Zawoi, Stryszawy i Makowa Podhalańskiego.

Z opracowań monograficznych dotyczących innych miejscowości powiatu suskiego na szczególną uwagę zasługuje *Bienkówka przez siedem wieków* (Kraków 2003), z tekstem zespołu autorskiego: Anny Kruźlak, Heleny Lenik, Elżbiety Lizak, Jolanty Szczerby i Danuty Wiśniewskiej, wydana przez Stowarzyszenie Twórcze Artystyczno-Literackie oraz *Monografia Zembrzyc i Marcówki* Tadeusza Wojtanka, wydana przez Urząd Gminy w Zembrzycach (Kraków 1997). W gminie Bystra-Sidzina warto odnotować pracę J.H. Harasimczyka, *Gmina Bystra-Sidzina. Przewodnik historyczny* (Krosno 2003) oraz książkę Kazimierza Leśniaka *Ocalić od zapomnienia. Dzieje Sidziny 1563–2006* (Kraków, brak roku wydania), wydaną staraniem Stowarzyszenia Żołnierzy 12. Pułku Piechoty Armii Krajowej i Więźniów Okresu Stalinowskiego w Krakowie. Z kolei gminę Stryszawa może reprezentować opracowanie autorstwa J.H. Harasimczyka, Hanny Lawery i Artura Baty *Gmina Stryszawa*, wydana przez wydawnictwo „Apla” (Krosno 2002). Spośród innych tego typu pozycji warto wspomnieć o publikacji *Rys historyczny Śleszowic, Tarnawy Dolnej i Tarnawy Górnej* opracowanej przez Kazimierza Surzyna, a wydanej przez Gminne Centrum Kultury i Czytelnictwa (Zembrzyce 2003), oraz o książce J.H. Harasimczyka *Lachowice. Przewodnik historyczny*, wydany przez wydawnictwo „Roksana” (Krosno 2003).

Szereg publikacji o charakterze monograficznym związanych jest także z należącymi do SGB miejscowościami z powiatu wadowickiego. Należy tu wymienić

A. Siemionowa *Studia. Kalwaria Zebrzydowska*, wydane przez Urząd Miasta i Gminy w 1992 roku. Na temat Kalwarii Zebrzydowskiej i Lanckorony pisali też między innymi: Adam Przyboś – *Powstanie chłopskie w starostwie lanckorońskim i nowotarskim*, praca wydana przez Wydawnictwo Literackie (Kraków 1953), Zbigniew Perzanowski – *Zarys historii miasta Lanckorony* (Kraków 1965), Marek Krzemień – *Lanckorona* (Kraków 1991) oraz *Lanckorońskie spacerzy* (Kraków 1997), które ukazały się w wydawnictwie „Ostoja”, Zbigniew Lennic – *Poczet starostów lanckorońskich* (Wadowice 2000), Julian Zinkow – *Wokół Kalwarii Zebrzydowskiej i Lanckorony. Przewodnik monograficzny*, pozycja wydana przez wydawnictwo Calvarianum (Kalwaria Zebrzydowska 2000), J.H. Harasimczyk, *Kalwaria Zebrzydowska, Lanckorona i okolice. Przewodnik historyczny*, wydany przez wydawnictwo „Roksana” (Krosno 2002). Do ciekawszych pozycji należy też wieloautorska praca pt. *Lanckorona. Miasteczko na wzgórzu*, wydana przez wydawnictwo „Bezdroża” (Kraków 2003). Znalazły się tu między innymi rzadko publikowane legendy lanckorońskie. Do wartych odnotowania opracowań z gminy Stryszów należy z kolei pozycja *Ani my Lachy ani my górale: opowieści i przepisy z gminy Stryszów*, praca zbiorowa pod redakcją Jadwigi Łopaty (Stryszów 2000).

W piśmiennictwie z terenu SGB bogato reprezentowana jest Orawa. Wśród wydawnictw ogólnych należy tu wspomnieć o, należącej wręcz do klasyki krajoznawczej, pracy Hanny Pieńkowskiej i Tadeusza Steicha *Drogami skalnej ziemi. Podtatrzańska włóczęga krajoznawcza*, ilustrowanej pięknymi czarno-białymi fotografiami Tadeusza i Stefana Zwolińskich, wydanej przez Wydawnictwo Literackie (Kraków 1956). Podobny charakter ma krajoznawcza gawęda Jerzego Młodziejowskiego *Orawa... Podhale... Spiszem*, wydana przez wydawnictwo Sport i Turystyka (Warszawa 1983). Z ciekawszych opracowań historycznych dotyczących Orawy trzeba wymienić publikację Ewy Orlof *Orawa i Spisz w latach 1918–1920*, wydaną przez Ośrodek KTG ZG PTTK w Pieninach (Szczawnica 1990), a także T.M. Trajdosa, *Dzieje i kultura Orawy* (Kraków 1993), wydane w serii „Biblioteka Orawska” (w serii tej ukazało się też wiele innych pozycji, prezentujących zagadnienia z różnych dziedzin wiedzy), nakładem ks. W. Pilarczyka.

Z prac zbiorowych na szczególną uwagę zasługuje zbiór artykułów *Spotkania orawskie. Materiały z sesji naukowych z lat 1987–1990*, pod redakcją Czesława Robotyckiego, wydany przez Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzyca Górnej (Zubrzyca Górna 1995). Znalazły się tu między innymi następujące artykuły: *Kultura Orawy jako kultura pogranicza* Ryszarda Kantora, *Działalność konserwatorska na Orawie*. *Architektura i sztuka* Mariana Korneckiego, *Instrumenty muzyczne na Górnej Orawie* Andrzeja Haniaczyka, *Wendelin Dziubek – dowódca Legii Orawskiej 1918–1920* L. Rydla. Inną ciekawą pracą, która została przygotowana pod redakcją Jerzego M. Roszkowskiego i Roberta Kowalskiego, a wydana przez Podhalańską Państwową Wyższą Szkołę Zawodową w Nowym Targu

i Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Krakowskiej (Nowy Targ 2005) są *Góry i góralszczyzna w dziejach i kulturze pogranicza polsko-słowackiego (Podhale, Spisz, Orawa, Gorce, Pieniny) – historia. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej Kraków – Nowy Targ – Bukowina Tatrzańska, 21–24 października 2004*. Na uwagę zasługuje też praca Marty Moskal *Świadomość regionalna społeczności Spisza i Orawy na terytorium RP* – pozycja wydana nakładem ks. W. Pilarczyka (Kraków 2000). Ponadto warto wspomnieć o publikacji, której autorami są Tadeusz M. Trajdos i Ryszard M. Remiszewski *Lipnica Wielka na Orawie* (Kraków 1993), wydanej w serii „Biblioteki Orawskiej”, również nakładem ks. W. Pilarczyka.

Dopełnieniem dzieł monograficznych i historycznych, niejako je ilustrujących, są albumy fotografii i pocztówek. Ciekawą pozycją jest tu między innymi album Grzegorza Proszowskiego i Marka Kubicy *Sucha i okolice Babiej Góry na drewnianych pocztówkach i fotografiach* (Kraków 2004). G. Proszowski zamieścił tu, obok pocztówek, także interesujące zdjęcia, przedstawiające nie tylko krajobrazy, ale także różne dziedziny życia tutejszych mieszkańców. Podobnie Maków doczekał się pięknego albumu Jana Pawlika i Romana Wiciarza *Pozdrowienia z Makowa. Maków Podhalański na starej pocztówce i fotografii w latach 1898–1958*, wydanego na zlecenie Gminy Maków Podhalański (Wadowice 2006). Publikacja zawiera historię pocztówki i makowskich wydawców ilustrowanych kart korespondencyjnych, a pocztówki prezentują widoki miasta, między innymi makowskie kościoły, Stary Rynek, główną ulicę, szkoły itp. Wśród tego rodzaju wydawnictw ciekawą pozycją jest też *Ziemia Orawska* z tekstem Jolanty Flach, wierszami Emila Kowalczyka i fotografiami, między innymi autorstwa Wojciecha Smolaka, wydana przez Oficynę Artystów Sztuka Wojciech Smolak (Kraków 2006).

W regionalnych wydawnictwach pojawia się także często tematyka sakralna, głównie pozycje dotyczące parafii, kościołów i kapliczek przydrożnych. Oczywiście informacji na temat poszczególnych obiektów należy też szukać w opracowaniach ogólnych, obejmujących większy teren niż obszar SGB. Z klasycznych opracowań tego typu należy wymienić przygotowaną przez Wydawnictwo Literackie *Sztukę Ziemi Krakowskiej* Tadeusza Chrzanowskiego i Mariana Korneckiego (Kraków 1982). M. Kornecki jest też autorem syntetycznych rozważań na temat drewnianych kościołów małopolskich – *Kościoły drewniane w Małopolsce – zagadnienia uwarunkowań oraz systematyki typów i form architektury (od średniowiecza do XX wieku)*, pracy wydanej przez Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska (Kraków 1999). Informacje o zabytkach sakralnych można także znaleźć w czasopismach „Ochrona Zabytków”, „Polska Sztuka Ludowa”, „Teka Komisji Urbanistyki i Architektury PAN” i w innych.

Wśród publikacji o wyżej wspomnianej tematyce, które dotyczą powiatu suskiego na szczególne wyróżnienie zasługują: J.H. Harasimczyka *Sucha Beskidzka. Zespół klasztorno-kościelny. Przewodnik historyczny*, wydany przez wydawnictwo „Roksana” (Krosno 2002) oraz tegoż autora *Kapliczki i figury przydrożne Suchej Beskidzkiej*, powstałe w Oficynie Wydawniczej „Apla” (Krosno 2002). Obok tego

należy wymienić opracowanie M. Leśniakiewicza i B. Woźniak *Parafia w Suchej Beskidzkiej*, Wydawnictwo Grafikon (Wadowice 2008).

W Makowie warto zwrócić uwagę na opracowanie ks. Franciszka Dźwigańskiego, napisane przy współpracy Władysława Radwana i Zdzisława Sawickiego, pt. *Sanktuarium Matki Boskiej Opiekunki Rodzin w Makowie Podhalańskim* (Maków Podhalański 1989). Jest to album fotograficzny, w którym czytelnik znajdzie informacje o słynącym łaskami obrazie Matki Bożej Makowskiej, oraz o historii sanktuarium i kulcie wizerunku. Książkę ilustrują fotografie, między innymi z wnętrza świątyni, fotokopia prośby skierowanej do papieża o koronację obrazu, fotokopia bulli papieskiej zezwalającej na koronację oraz zdjęcia z koronacji dokonanej przez papieża Jana Pawła II.

W Jordanowie na szczególną uwagę zasługuje monograficzne opracowanie dotyczące miasta, parafii oraz słynącego łaskami wizerunku Matki Bożej Trudnego Zawierzenia Pani Jordanowskiej *Jordanowska modlitwa wieków* (Kraków 1994). Obok tego należy wymienić książkę Wiktorii Leśniakiewicz *Legendy i historie przydrożnych kapliczek na Ziemi Jordanowskiej* (Jordanów 1997), wydaną pod egidą Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Jordanowskiej, która stanowi swego rodzaju inwentaryzację tych obiektów na terenie miasta i gminy. Najnowszą publikacją dotyczącą parafii w Jordanowie jest pozycja wydana w serii „Szlakami Polskich Tradycji Chrześcijańskich” pt. *Jordanów. Sanktuarium Matki Bożej Trudnego Zawierzenia*, opracowana przez A. Matejkę, ks. Dariusza Głuszko i Zbigniewa Godynia.

Na temat parafii stryszawskiej pisał Andrzej Walczak w pracy *Beskidzka katedra Prymasa Tysiąclecia. Stryszawa, parafia św. Anny* (Wadowice 2002), wydanej nakładem tytułowej parafii.

Godna odnotowania publikacja to monografia *Kościół pod wezwaniem św. Klemensa w Zawoi. Dzieje – architektura – zabytki* historyka sztuki Andrzeja Siwka, wydana przez SGB w serii „Biblioteka Babiogórska” (Kraków – Zawoja 2002 i 2007). Z klasztorem karmelitów bosych w Zawoi Zakamieniu związana jest z kolei ciekawa broszura pt. *Misterium Męki Pańskiej* (Zawoja 1996), autorstwa o. Bernarda Smyraka, wydana „domowym sposobem” przez Gminny Ośrodek Kultury, Promocji i Turystyki w Zawoi. Z gminą Zawoja związane jest również opracowanie U. Janickiej-Krzywdy i Kazimierza Sumery, *Parafia Matki Bożej Częstochowskiej w Skawicy* (Kraków – Skawica 2002), wydane z okazji jubileuszu 50-lecia parafii. Natomiast w Bieńkówce powstała praca ks. Stanisława Jopka SJ, *200 lat parafii Bieńkówka*, wydana staraniem parafii (Bieńkówka 1997). Tematykę sakralną prezentuje też opracowanie Bernadetty Łuczak i Tomasza Wójcika *Święci gminy Stryszów*, wydane staraniem Gminnego Ośrodka Kultury w Stryszowie (Wadowice 2007).

Dla Orawy ciekawą pozycją jest książka Henryka Rucińskiego *Chrześcijaństwo na Orawie do końca XVIII wieku*, wydana przez Uniwersytet w Białymstoku (Białystok 2001), w której można znaleźć wiele interesujących informacji na temat

historii i religijności Orawy. Autor omawia tu między innymi wykształcenie się komitatu orawskiego, urbanizację Orawy w średniowieczu, organizację kościelną, a ponadto prezentuje dzieje reformacji, obraz Orawy w XV i w pierwszej połowie XVI wieku. Wśród wydawnictw z zakresu zabytków sakralnych na polskiej Orawie należy wymienić książkę Andrzeja Skorupy *Kościół polskiej Orawy*, wydane przez Oficynę Podhalańską (Kraków 1977), a z prac bardziej szczegółowych *Kościół w Orawce* T.M. Trajdosa i H. Pieńkowskiej (Kraków 1999), pozycja wydana w ramach „Biblioteki Orawskiej”. O zabytkowych kościołach Orawy mowa też w opracowaniu autorstwa U. Janickiej-Krzywdy *Zabytkowe kościoły Orawy, Spisza, Podhala, Gorców i Pienin*. Pozycja ta, wydana przez Oddział Akademicki PTTK (Kraków 1987) metodą powielaczową, jest jednym z pierwszych tego rodzaju opracowań na omawianym terenie. Ostatnio, w 2007 roku, ukazała się na Orawie wartościowa praca *Cmentarze Orawy*, wydana przez Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej. Autorzy – Marcin Kowalczyk i Maciej Rutkowski – zawarli w niej nie tylko dzieje poszczególnych obiektów, ale także zwrócili uwagę na znajdujące się tu zabytkowe pomniki i krzyże. Nie zapomnieli również o zasłużonych dla regionu ludziach spoczywających na tych nekropolach.

Omawianą wyżej tematykę zawierają również opracowania zbiorcze. Do najcenniejszych należy tu *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 1 – *Województwo krakowskie* (Warszawa 1953), który wydawany był pod redakcją Jerzego Szablowskiego. Ukazały się zeszyty dotyczące między innymi: powiatu nowotarskiego, wadowickiego i żywieckiego. W 2007 roku została z kolei wydana praca zbiorowa *Bibliografia zabytków nieruchomych województwa małopolskiego* pod redakcją Krystyny Kasprzyk (Kraków 2007), wydana przez Departament Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

Informacji o bibliotekach, archiwach, muzeach i skansenach z terenu SGB należy szukać przede wszystkim w publikacjach wielotematycznych i poświęconych szerszym obszarom, ale i tu, pod Babią Górą pojawiły się lokalne opracowania. Należy do nich np. opracowanie Heleny Małysiak, *Biblioteka Branickich i Tarnowskich w Sucheju* – praca wydana przez Beskidzką Oficynę Wydawniczą Bielskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego (Bielsko-Biała 1986). Autorka przedstawia w niej historię zbiorów muzealnych w zamku suskim – Branicy, a następnie Tarnowscy, zgromadzili tu niezwykle bogatą, jedną z większych w ówczesnej Polsce, kolekcję starodruków, rękopisów, map oraz między innymi militaria, numizmaty, obrazy. Zbiory te uległy niestety rozproszoniu podczas II wojny światowej. Skansenowi im. J. Żaka w Zawoi został poświęcony jeden z zeszytów (3) wspomnianego już opracowania *Gdy do tej Babiej Góry przyjdiesz...*, zaś na temat muzeum KTG na Markowych Szczawinach pisał Edward Moskała, *Muzeum turystyki górskiej PTTK na Babiej Górze. Katalog-przewodnik* (Sucha Beskidzka 1969), wydany przez PTTK.

Na osobne omówienie zasłużyły wydawnictwa Orawskiego Parku Etnograficznego dotyczące skansenu, jak na przykład Jadwigi Pilch, *Zubrzyca Górna. Orawski Park Etnograficzny. Muzeum*, z fotografiami Wojciecha Smolaka (Kraków 1996), szereg wydań opracowania W. Jostowej, *Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej* (m.in. Zakopane 1971). W czasach, gdy skansen w Sidzinie był oddziałem Orawskiego Parku Etnograficznego ukazało się też niewielkie opracowanie autorstwa J. Pilch, *Muzeum. Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej. Oddział w Sidzinie* (Kraków 2003).

Tematykę sportową reprezentują między innymi *Szkice z dziejów kultury fizycznej na pograniczu śląsko-małopolskim do roku 1939* – praca zbiorowa pod redakcją Andrzeja Nowakowskiego, wydana przez oficynę Grafikon (Wadowice 2002), w której znalazło się sporo informacji o ruchu sportowym na omawianym terenie. Ostatnio ukazały się też publikacje omawiające działalność Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Należy tu wymienić opracowanie Pawła Matejko, *Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. Gniazda: Jordanów, Sucha, Maków. Zarys historii i działalności*, opublikowane przez Wydawnictwo Zakonu Pijarów (Sucha Beskidzka – Kraków 2001) oraz Aleksandra Wiehcia, *Dzieje gniazd sokolich w obecnym powiecie suskim*, wydanym przez wydawnictwo Grafikon (Wadowice 2001). Z kolei na temat klubu sportowego „Babia Góra” pisał Andrzej Wągiel (opr. J. Kociołek) w książce *Klub Sportowy „Babia Góra” Sucha Beskidzka w latach 1921–1970. Wspomnienia i refleksje* (Sucha Beskidzka 2001 – w ramach „Biblioteki Suskiej”).

Także straż pożarna, obok artykułów prasowych, doczekała się monograficznego opracowania autorstwa Emila Wacyka, *100 lat OSP w Makowie Podhalańskim 1882–1982* (Maków 1983) oraz J.H. Harasimczyka *Zarysu historii suskich straży pożarnych*, opublikowanych przez wydawnictwo Secesja (Sucha Beskidzka 2006).

Osobny rodzaj opracowań to publikacje monograficzne traktujące o szkołach na terenie SGB. Do ciekawszych należy tu historia szkoły zawodowej w Makowie Podhalańskim, jednej z pierwszych szkół hafciarskich dla kobiet w Galicji, wydana z okazji jej 100-lecia pt. *100 lat Szkoły Zawodowej w Makowie* (Kraków 1996). Pozycja ta ukazała się nakładem Zespołu Szkół Zawodowych w Makowie Podhalańskim. Czytelnik znajdzie tu dzieje szkoły na tle historii Makowa, wykazy grona pedagogicznego, składy Rady Szkoły, kalendarium. Ponadto zamieszczono tutaj fotokopie dyplomów, fotografie z jubileuszowych wystaw, zdjęcia grona pedagogicznego i uczniów. Podobny charakter ma inna jubileuszowa publikacja *Szkoła w Zawoi Centrum – przeszłość i dzień dzisiejszy, prawie 200 lat?* Joanny Pacygi i Aleksandra Wiehcia (Zawoja 2002). Przedstawiono tutaj historię szkoły od okresu galicyjskiego po lata powojenne, wykazy dyrektorów, nauczycieli, najlepszych uczniów i znanych absolwentów. Są wśród nich postacie zasłużone dla Babiej Góry postacie: nauczyciel Wawrzyniec Szkolnik, organista i nauczyciel Franciszek Ksawery Krysta, późniejszy inicjator powstania klasztoru karmelitów

bosych w Zawoi Zakamieniu o. B. Smyrak. Mieszkańcy Zawoi znajdują tu również oceny swoich rodziców i dziadków, wspomnienia o nauczycielach, przebiegu lekcji, spędzania czasu wolnego. Fotografie prezentują wygląd budynku i jego otoczenia w ujęciu historycznym.

Wśród nielicznych pozycji będących klasycznymi biografiami wymienić należy: *Profesor Walery Goetel, geolog, dydaktyk, społecznik (1889–1972)*, autorstwa Lidii Smyczyńskiej (Warszawa 1984), wydanej przez Stronictwo „Epoka” oraz *Michał Żmigrodzki – pisarz, estetyk, bibliotekarz* (Sucha Beskidzka 2006) – monograficzne opracowanie Moniki Banaś poświęcone życiu i twórczości tej wybitnej postaci. Publikacja została przygotowana i wydana przez Bibliotekę Suską i Towarzystwo Miłośników Ziemi Suskiej. Michał Żmigrodzki, za życia niedoceniany, zasłużony polski humanista o wszechstronnych zainteresowaniach, autor rozpraw i prac naukowych, jest patronem suskiej biblioteki publicznej. Z innych autobiografii warto odnotowania są: ks. Ferdynanda Machaya, *Moja droga do Polski* (Kraków 1922, 1938 i 1992), Edmunda Rosnera, *Marii Konopnickiej związki z Beskidami* (Bielsko-Biała 1979) wydane przez Beskidzkie Towarzystwo Społeczno Kulturalne oraz Grażyny Mosio, *Rzeźbiarz i jego mecenas. Prace Antoniego Mazura w Zawoi w kolekcji Leszka Macaka* – folder wystawy w Muzeum Etnograficznym w Krakowie (Kraków 2006).

Wśród babiogórskich publikacji należy też odnotować monograficzne opracowania z dziedziny kultury ludowej miejscowości objętych przez SGB. W pierwszej kolejności warto tu zwrócić uwagę na dzieło W. Jostowej *Pasterstwo na Polskiej Orawie*, pod redakcją Anny Kutrzeby-Pojnarowej, z przedmową Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej, wydane w serii „Biblioteka Etnografii Polskiej” przez Ossolineum (Wrocław 1972). Praca ta zawiera między innymi opis warunków fizjograficznych i podłoża historycznego gospodarki pasterskiej, informacje o hodowli na tle innych zajęć gospodarczych wsi orawskich, opis organizacji wypasu i życia na pastwisku oraz dane na temat budownictwa pasterskiego. Podstawą opracowania były badania terenowe oraz informacje zebrane w archiwach, muzeach i bibliotekach, w tym szczególnie cenne, nigdzie wcześniej niepublikowane, materiały z dawnych archiwów węgierskich.

Inną pracą dotyczącą kultury ludowej jest wydany przez BgPN *Katalog zbiorów etnograficznych* (Kraków 1996) przygotowany przez U. Janicką-Krzywdę, ilustrowany rysunkami, prezentujący zbiory etnograficzne tej placówki.

Sporo pozycji dotyczy pieśni i tańców. Przede wszystkim należy tutaj wymienić kilka opracowań autorstwa rodziny Bugajskich, znanych miłośników muzyki z Zawoi. Są to: *Obrzęd weselny w Zawoi Zofii Bugajskiej* (Kraków 1993), wspomniane już *Babiogórskie pieśni i tańce z Zawoi* Z. Bugajskiej, Zbigniewa Bugajskiego i Małgorzaty Bugajskiej-Bogacz (Bielsko-Biała – Zawoja 1994) oraz ciekawa praca Z. Bugajskiej i M. Bugajskiej-Bogacz *Pastorałki babiogórskie* (Kraków 2001) wydana w serii „Biblioteka Orawska” pod redakcją ks. W. Pilarczyka. Znajdują się tu 22 pastorałki w formie śpiewnika z nutami, zebrane wśród

mieszkańców Zawoi. Inną pozycją omawiającą folklor muzyczny jest opracowanie Czesława Siwca *Najpiękniejsze pieśni, tańce, zabawy i zwyczaje spod Babiej Góry* (Sucha Beskidzka 1995), wydane nakładem autora. Do południowej strony Babiej Góry odnosi się z kolei cenna praca Adolfa Chybińskiego i Emila Miki *Pieśni orawskie* (Kraków 1957) oraz *Pieśni z Orawy w opracowaniu Józefa Kaśia i Bożeny Lewandowskiej*, wydane przez Musica Iagiellonica (Kraków 2007).

W zakresie zdobnictwa przykładową pracą mogą być *Makaty haftowane* Elżbiety Łysakowej, wydane przez Spółdzielnię „Makowianka” (Maków Podhalański 1983).

Opracowań doczekała się także tutejsza gwara, zwłaszcza orawska. Publikacje te otwierają *Orawskie teksty gwarowe z obszaru Polski* Mieczysława Karasia i Alfreda Zaręby wydane w „Zeszytach Naukowych UJ” („Prace Językoznawcze”, „Studia Orawskie” (Kraków 1964). W 1986 roku ukazało się opracowanie pochodzącego z Orawy Franciszka Fitaka, *Wpływy obce w języku gwarowym Orawy* (Gliwice 1986), a następnie tegoż autora *Słownik gwary orawskiej* pod redakcją R.M. Remiszewskiego (i jego nakładem) (Gliwice 1997). Słownik ten prezentuje słownictwo z lat 30-40. XX wieku, Zastosowano w nim uproszczony zapis fonetyczny, czytelny także dla odbiorców spoza Orawy. Niewątpliwie najważniejszą pozycją jest *Słownik gwary orawskiej* J. Kaśia wydany przez Księgarnię Akademicką (Kraków 2003), jednak nie należy zapomnieć też o jego *Interferencji leksykalnej słownictwa gwarowego i ogólnopolskiego (na przykładzie gwar orawskich)* (Kraków 1994) wydanej przez Uniwersytet Jagielloński.

Osobny rodzaj publikacji stanowią teksty folklorystyczne najczęściej publikowane w gwarze. Należy wśród nich wymienić między innymi *Gawędy orawskie* Ireny Grabarczyk (Kraków 2001), ilustrowane przez znanego malarza na szkle Stanisława Wyrtila ze wstępem Jerzego M. Kiersztyna. Autorka – rodowita Orawianka – czerpie tematy ze zderzenia dwóch światów: „pańskiego” i „orawskiego”, wprowadzając do tekstu powstające na kanwie tych spieć kalambury językowe. Po północnej stronie Babiej Góry dodatkowo można wymienić zbiór pisanych gwarą anegdot autorstwa Stanisława Raka (pseudonim Jontek spod Grapy) *Sumiennie tak było...*, wydanych nakładem autora w formie broszury, drukowanych we fragmentach również w czasopiśmie „Pod Diablakiem” na przestrzeni wielu lat.

Obok wyżej omówionych rodzajów publikacji należy jeszcze wymienić pozycje wydawnicze będące tomikami poezji lub zbiorami podań i legend, często podanych w formie literackiej (na ogół pozycje te zaopatrzone są we wstępy, które omawiają problematykę zagadnienia). Dla przykładu można wymienić tutaj antologię: *Poezje babiogórskie* w opracowaniu K. Słabosz-Palacz i U. Janickiej-Krzywdy z fotografiami P. Krzywdy, kolejne wspólne dzieło wydawnicze SGB i BgPN (Kraków – Zawoja 2000), *W cieniu jodeł i świerków: wiersze suskich poetów* w wyborze i opracowaniu H. Małyśiak-Kośmider (Sucha Beskidzka 1998), *Zaduma... sercem pisane*, zebrane przez Władysławę Biel i Barbarę Zgame, wydane przez Orawskie Centrum Kultury i Sportu w Jabłonce (Jabłonka 2003).

Ciekawe zbiory poezji zawarte są również w indywidualnych zbiorach poszczególnych poetów, na przykład orawskich: Jana Czerwienia, *Tobie Orawo* (Kraków 1995), E. Kowalczyka *Napij się orawskiego ciepła* (Kraków 1991). Z górą rok po śmierci E. Kowalczyka Podhalańska Oficyna Wydawnicza wydała wiersze *Mos ty serce orawskie?* (Kościelisko 2005) z posłowiem i wyborem R.M. Remiszewskiego. Tutaj wspomnieć trzeba również o Grupie Literackiej im. Emila Zegadłowicza „Gronie”, jednej z najdłuższej działających tego typu grup w Polsce, wyrosłej na podłożu tradycji piśmiennictwa żywieckiego i nurtu chłopskiego w literaturze. Wśród autorów, tzw. groniarzy, należy wymienić: Wilhelma Bartyzela z Zawoi, Henryka Biłkę i Antoniego Leśniaka ze Stryszawy, Zofię Łobodę-Zyzańską ze Ślemienia/Krakowa, Henryka Biłkę z Andrychowa, Bolesława Piechę ze Świnnej, Feliksa Kantykę ze Ślemienia, Katarzyna Gawronową ze Ślemienia, Stefanę Kapłanową i Stanisława Pająka z Suchej Beskidzkiej, Janinę Górkiewiczową z Mucharza i innych. Nie miejsce tu na wymienianie wszystkich tomików poezji, antologii poezji ludowej czy opowiadań, dla przykładu wymienię tu tomiki poetki ludowej, recytatorki i gawędziarki Katarzyny Gawronowej *Dziko rózo* (Żywiec 1981) oraz *Śpiywki spod Jasnej Górki* (Żywiec 1990) Janiny Górkiewiczowej pisarki, poetki i autorki słuchowisk radiowych dla dzieci i młodzieży *Wieś na dnie jeziora i inne opowiadania* (Bielsko-Biała 1985), Stefani Kapłonowej *Oświęcimskie sekwencje* (Żywiec 1981) lub Zofii Łobody-Zyzańskiej, *Śpiew wilgi znad ślemieńskich gór i lasów* (Żywiec 1989). Zainteresowanych odsyłam do wydawnictw zbiorowych, na przykład *Przytulone do serca. Antologia* (Żywiec 1996) i almanachów oraz bibliografii tematycznych.

Przykładem opracowanych legend może być *Książę Magura. Suskie legendy, podania i opowieści* (Sucha Beskidzka 1998), pozycja wydana w serii „Biblioteka Suska”, przygotowana przez pracowników Miejskiej Biblioteki Publicznej w Suchoj Beskidzkiej. Zamieszczone tu opowiadania można zaliczyć do kategorii współczesnych podań ludowych, ponieważ powstawały stosunkowo niedawno, w oparciu o opowieści zasłyszane od mieszkańców Suchoj i okolicznych miejscowości, zaś tematycznie wiążą się głównie ze zdarzeniami historycznymi. Innym przykładem są zbeletryzowane *Legendy babiogórskie* U. Janickiej-Krzywdy (Kraków 1998 i 2005) – literackie opracowanie ludowych wątków babiogórskich legend, z wykorzystaniem realiów życia, zwyczajów i mentalności mieszkańców tutejszych wsi sprzed przeszło wieku.

Przedstawiony tu krótki przegląd piśmiennictwa dotyczącego obszaru SGB nawet w części nie wyczerpuje tego obszernego tematu, mam jednak nadzieję, że wszystkim zainteresowanym omawianym terenem posłuży za swego rodzaju „przewodnik” i pozwoli dotrzeć do wielu interesujących publikacji. Bez wątpienia warto w przyszłości opracować kompletną bibliografię, nie tylko pozycji wydanych drukiem, ale także coraz liczniejszych prac doktorskich, magisterskich i licencjackich posiadających często znaczną wartość poznawczą. Należy też mieć nadzieję, że kolejne lata przyniosą dalszy rozwój piśmiennictwa pod Babią Górą.

Kościół w Makowie Podhalańskim, pocztówka fotograficzna

Materiały do czasopiśmiennictwa po północnej stronie Babiej Góry od roku 1945

Czasopisma to publikacje o nieplanowanym z góry zakończeniu, kolejne numery, zeszyty lub tomy, kontynuujące przyjętą tematykę. Zaliczają się do nich gazety codzienne, tygodniki, miesięczniki, kwartalniki, półroczniki, roczniki (w tym kalendarze książkowe), ale także jednodniówki lub wkładki do czasopism.

Podaną poniżej charakterystykę najważniejszych czasopism z terenu Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich (SGB), po północnej stronie Babiej Góry, prezentuję głównie w oparciu o podziały administracyjne (powiaty, gminy, miejscowości). Czasopisma te wydawane są na ogół przez urzędy miejskie i gminne, samorządy, stowarzyszenia i stowarzyszenia, ale również parafie, szkoły i osoby prywatne). Inne wydawnictwa ciągle o zindywidualizowanej tematyce poszczególnych tomów i zindywidualizowanych tytułach głównych (wydawane nieregularnie), jak również te pozycje piśmiennicze, które miały ambicje wydawnictwa periodycznego lub serii wydawniczej, ale wskutek jakiegoś zdarzenia przestały się ukazywać, przedstawiam w innym miejscu niniejszego „Rocznika Babiogórskiego” jako wydawnictwa samodzielne¹.

Czasopisma o randze niższej niż ogólnopolska zazwyczaj dzielimy na regionalne, lokalne i sublokalne. Te pierwsze działają na poziomie województwa, drugie obejmują zasięgiem powiat lub kilka powiatów, trzecie – miasta i gminy. Prasa regionalna, z racji podobieństw tematycznych i ograniczonego zasięgu, często bywa traktowana jako lokalna. Czasopisma lokalne to zwykle tygodniki, dwutygodniki lub miesięczniki, wydawane najczęściej w formacie A3 lub A4. Są to rozmaite „gazety”, „tygodniki”, „wiadomości”, „wieści”, „głosy” czy „kurierzy”, opatrzone zwykle przymiotnikiem utworzonym od nazwy powiatu, gminy czy regionu. Gazety regionalne na ogół mają większą częstotliwość – choć mamy wśród nich tygodniki, to jednak przeważają dzienniki.

¹ K. Słabosz-Palacz, *Monografie i opracowania o charakterze monograficznym z obszaru Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich – lata 1945–2008 (wybór)*, „Rocz. Bab” 2008, nr 10, s. 13-31

Prasa lokalna skierowana jest do ludzi żyjących na konkretnym, niewielkim terenie, opowiada o ich sukcesach i kłopotach, drukuje tutejsze ogłoszenia, promuje dany obszar i inicjatywy jego mieszkańców. Ponadto wydawcy na własną rękę prowadzą jej dystrybucję, dzięki czemu mają ścisły kontakt z lokalnymi sprzedawcami, a często także z czytelnikami. Czasem taką prasę nazywa się „obywatelską”².

Prasa lokalna, jak wiadomo, ma istotne znaczenie w procesie budowy podstaw demokracji. Jak wspomniano, dla mieszkańców małych miast i wsi jest nie tylko podstawowym źródłem pozyskiwania informacji o bieżących sprawach i problemach z najbliższego otoczenia, ale pełni również szereg funkcji kulturowych, edukacyjnych i ekonomicznych. Głównym zadaniem prasy lokalnej jest więc, obok informowania o miejscowych wydarzeniach, także integracja społeczności, kształtowanie opinii publicznej, kreowanie liderów oraz promowanie lokalnych inicjatyw. Ma ona również istotne znaczenie edukacyjne i kulturotwórcze³.

Podstawowym problemem, z jakim boryka się prasa lokalna są finanse, a co za tym idzie, kwestia jej niezależności. Niezależna gazeta lokalna powinna być pismem, za którym nie stoi żadna partia ani ruch polityczny; nawet jeśli redakcja ma sprecyzowane poglądy polityczne, powinna pismo prowadzić tak, aby zachowywało jednakowy dystans do wszystkich sił politycznych⁴.

Rozwój prasy lokalnej i innych wydawnictw periodycznych, ukazujących się na obszarze SGB, można podzielić na dwa okresy: od zakończenia II wojny światowej (1945) do schyłku komunizmu (1989) i od ustrojowej transformacji w 1989 roku do chwili obecnej.

W latach 1945–1989 prasa lokalna była z konieczności ograniczona do prezentacji programów dominującej wówczas formacji politycznej – Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, i nie odgrywała żadnej znaczącej roli w lokalnych środowiskach. Nieliczna i całkowicie podporządkowana obowiązującej w kraju linii politycznej, co najwyżej podejmowała tematy (oczywiście ściśle ocenzone) związane z krajoznawstwem, kulturą ludową i sportem. Terytorialnie obejmowała najczęściej główne regiony kraju, na przykład Podtatrze, Śląsk, Krakowskie itd. Po reformie administracyjnej państwa w 1975 roku czasopisma regionalne zwy-

² K. Bielenin, *(Nie)polska i (nie)zależna*, „Magazyn Obywatel” 2005, nr 2 (22), www.obywatel.org.pl/index.php?module=subjects&func=printpage&pageid=689&scope=page. Według Ośrodka Badań Prasoznawczych UJ, w 1997 roku w Polsce były 1382 tytuły pism lokalnych, z czego 25% (ok. 345) to pisma prywatne (wydawane przez jedno- i wielopodmiotowe spółki, osoby fizyczne), ok. 40% to pisma samorządowe, a ponad 30% – tytuły wydawane i finansowane przez towarzystwa miłośników ziemi i miast, parafie, lokalne oddziały lub sympatyków partii i organizacji politycznych, związkowych itp. Najwięcej pism lokalnych wychodzi na Górnym Śląsku i w Wielkopolsce.

³ Z materiałów konferencyjnych „Prasa lokalna w budowie społeczeństwa obywatelskiego”, Warszawa, 21 września 2004.

⁴ *Ibidem*.

kie obejmowały swym zasięgiem 2–3 nowo powstałe województwa. Mieszkańcy obecnych powiatów: suskiego, wadowickiego i żywieckiego (dawne województwo bielsko-bialskie), na terenie których leżą gminy zrzeszone w SGB, mieli w tym czasie do dyspozycji głównie łamy „Trybuny Śląskiej”, gdzie od czasu do czasu pojawiały się tematy lokalne. „Krajobraz” ten uzupełniała tzw. prasa czytelnikowska, czyli gazety oficjalnie niepartyjne, stanowiące pozostałość po wydawnictwie „Czytelnik”, które wycofało się z wydawania prasy⁵. Do takich tytułów na terenie obecnego SGB należał na przykład wychodzący w Krakowie „Dziennik Polski”. Funkcjonowały też popołudniówki, na przykład ukazujące się w Katowicach „Echo Dnia”. Z innych czasopism, które niekiedy użyczały swoich łamów tematycze z obszaru SGB należy wymienić „Gazetę Krakowską” i „Gazetę Podhalańską”.

Szczególnym okresem w historii prasy lokalnej były lata 1980–1981. Po szczególne komisje NSZZ „Solidarność”, od zakładowych po regionalne, zaczęły wydawać wtedy własne periodyki, z reguły o bardzo skromnej szacie graficznej i amatorskim składzie. Stan wojenny spowodował „wysyp” podziemnych gazetek, wydawanych zwykle na powielaczach, skupiających się na aktualnych wiadomościach politycznych, ale także sięgających niekiedy po tematy, które do tej pory z przyczyn politycznych nie były poruszane w legalnej prasie. Gazetki te kolportowano metodami konspiracyjnymi: rozprowadzano je wśród członków „Solidarności”, podkładano w kościołach, sklepach, środkach komunikacji publicznej itp. Na terenie SGB ujrzały wtedy światło dzienne między innymi pierwsze numery „Bez Tytułu” – lokalnej gazetki „Solidarności”, wydawanej w powiecie suskim, o której będzie jeszcze mowa.

Rok 1989 przyniósł wręcz rewolucyjne zmiany w polityce wydawniczej. Zaczęła się upowszechniać prasa lokalna z prawdziwego zdarzenia, której patronowały nie tylko komórki administracyjne nowego państwa, ale także różnego rodzaju organizacje i instytucje, w tym szkoły, zakłady pracy, parafie itp. Pojawiła się także prasa prywatna. Były to głównie gazety środowiskowe, zazwyczaj zakładane i redagowane przez regionalistów, społeczników, pasjonatów. W atmosferze budzących się nadziei na przemiany w kraju i na koniec wszechobecnej do tej pory cenzury wydawcy powołali Stowarzyszenie Prasy Lokalnej (od 1990 roku PSPL – Polskiego Stowarzyszenia Prasy Lokalnej⁶).

⁵ 15-lecie prasy regionu, „Głos Podbeskidzia”, kwiecień 2006, <http://www.wadowita.pl/main.php?dzial=kwiecień2006/wspomnienia/4/4>.

⁶ Na gruncie polskim działa kilka takich organizacji: Stowarzyszenie Prasy Lokalnej w Polsce, Polskie Stowarzyszenie Prasy Lokalnej, Stowarzyszenie Prasy Lokalnej Lubelszczyzny czy Warszawskie Towarzystwo Prasy Lokalnej. Największe jednak to Stowarzyszenie Gazet Lokalnych, które skupia ok. 50 gazet. Pomocą niezależnym wydawcom służą też inne inicjatywy, jak choćby Izba Wydawców Prasy, przy której została powołana Komisja Prasy Lokalnej Izby. Od 1 listopada 2004 roku rozpoczął tam działalność ośrodek konsultacji i porad prawnych IWP dla wydawców prasy lokalnej. Doradztwem prawnym ośrodka objęte są wszelkie problemy z zakresu prawa autorskiego i prawa prasowego, z jakimi mogą się stykać wydawcy w swej działalności.

Po burzliwych transformacjach obecny rynek lokalnego, babiogórskiego czasopiśmiennictwa wydaje się stabilny i okrzepły. Nic mu nie zagraża, może oprócz niedostatku pieniędzy, ale brak zewnętrznych zagrożeń powoduje również, że zawartość treściowa, zwłaszcza miesięczników i kwartalników, daleka jest od poziomu, jaki prasa, zwłaszcza lokalna, utrzymywała w okresie pierwszych lat swojej działalności. Natomiast poprawiła się znacznie szata graficzna, pojawiły się są piękne kolorowe zdjęcia, profesjonalne rozwiązania edytorskie itp. Osobiście uważam jednak, że gazety z czarno-białymi fotografiami, wydawane na lichym papierze, za to posiadające potężny ładunek emocjonalny i bogatą zawartość treściową były bardziej wartościowe. Nie jestem w tym osądzie odosobniona. Obecnie w lokalnych periodykach zazwyczaj przeważają relacje z przebiegu zebrań rad gminnych (co nie znaczy, że są one mało ważne), czy popisów sportowych młodzieży szkolnej, okraszone fotoreportażami z miejscowych imprez, zaś prawie zupełnie zniknęły ambitne i pełne cennych informacji teksty traktujące o historii, kulturze, turystyce w regionie. Szkoda, że często doskonałej szacie graficznej i świetnym zdjęciom nie towarzyszy równie dobra treść. Sądząc po ilości kształcącej się młodzieży, poszukującej w bibliotekach i innych placówkach kultury materiałów potrzebnych w procesie edukacyjnym (licencjaty, prace magisterskie itp.), potrzeba powrotu do pierwotnego bogactwa tematycznego prasy lokalnej wydaje się jak najbardziej uzasadniona.

Z wydawnictw periodycznych, które na trwale zapisały się pod Babią Górą, i do których chętnie wracają nie tylko badacze, ale także miłośnicy tego regionu, na czołowym miejscu należy wymienić „Prace Babiogórskie”, ściśle związane z dwoma zasłużonymi dla babiogórskiego krajoznawstwa postaciami, wielokrotnie wspominanymi na łamach obecnego „Rocznika Babiogórskiego”. Byli to: Tomasz Nowalnicki i Władysław Midowicz, których wzajemna znajomość datowała się od 1974 roku. T. Nowalnicki do babiogórskiego „kręgu” trafił dzięki Podkomisji Kultury i Historii Turystyki Górskiej (działa w ramach Komisji Turystyki Górskiej Zarządu Głównego PTTK – KTG ZG PTTK), prowadzonej wówczas przez Edwarda Moskałę. Z ramienia tejże Podkomisji został w 1975 roku mianowany kustoszem Ośrodka KTG ZG PTTK na Markowych Szczawinach, przy którym utworzył Radę Naukowo-Programową i zespoły badawcze. Reaktywował też wydawanie „Informatora Babiogórskiego” (kwartalnej gazetki ściennej schroniska), przemianowując go na „Markowe Szczawiny”. Dla upowszechniania wyników pracy członków zespołów badawczych powołał do życia rocznik „Prace Babiogórskie”, którego został pierwszym redaktorem, piastując tę funkcję do śmierci w roku 1984. Za swojego życia wydał pięć tomów (za lata 1977–1982) i rozpoczął pracę nad tomem szóstym (za lata 1983–1984), którego redakcję dokończyli Leon Rydel (1984) i Jerzy Pawłowski (1984–1985), znani w regionie popularyzatorzy zagadnień babiogórskich. Później ukazały się jeszcze dwa tomy (za lata 1985–1990), których redaktorem naczelnym był J. Pawłowski, wreszcie ostatni tom, dziewiąty

wyszedł w roku 1996 po redakcją Urszuli Janickiej-Krzywdy. Na łamach „Prac Babiogórskich” ukazywały się liczne artykuły o szerokiej tematyce: od ochrony przyrody, historii regionu i historii turystyki, po etnografię i kulturę ludową. Nierzadko miały one formę monograficznych opracowań. Terytorialnie, oprócz Babiej Góry, Pasma Policy i Jałowca, obejmowały zarówno północne podnóża Babiej Góry, jak i Orawę. Wśród ciekawszych artykułów, publikowanych w „Pracach...” wymienić można: *Dzieje Oddziału PTTK „Ziemi Babiogórskiej imienia prof. Walerego Goetla” w Suchej Beskidzkiej* Piotra Boronia⁷, *Przyczynek do procesu karnego „Zapałowicz contra Beskiden-verein”* W. Midowicza⁸, *Nowe materiały do biografii Wawrzyńca Szkolnika*, Wiesława A. Wójcika⁹, *Górale babiogórscy w pismach dziewiętnastowiecznych* badaczy U. Janickiej-Krzywdy¹⁰, a także wiele innych, będących już dzisiaj kanonem literatury babiogórskiej.

W pewnym sensie, gdy chodzi o zakres podejmowanych zagadnień, kontynuacją „Prac Babiogórskich” jest ukazujący się regularnie od 1999 roku „Rocznik Babiogórski” – periodyk o profilu popularno-naukowym, początkowo wydawany samodzielnie przez SGB, a od 2004 roku wspólnie z Babiogórskim Parkiem Narodowym (BgPN). Jak większość czasopism i książek wydawanych pod Babią Górą, nie jest to czasopismo komercyjne, lecz tworzone w oparciu o dotacje gminne. Celem pisma, skierowanego do wszystkich miłośników Babiej Góry, jest popularyzacja i promocja tego regionu, a także pozostawienie naukowego spadku dla polskiej kultury i nauki. Wśród autorów, którzy piszą artykuły do „Rocznika Babiogórskiego” wielu jest fachowcami w swoich dziedzinach, nierzadko z dużym dorobkiem naukowo-badawczym. Do dzisiaj ukazało się dziesięć tomów pisma (wraz z obecnym), w których zaprezentowano babiogórskie materiały z wielu dziedzin wiedzy: architektury, etnografii, geografii, historii, historii sztuki, krajoznawstwa, przyrody, religii, turystyki i innych. W pierwszych tomach „Rocznika...” (za wyjątkiem tomu czwartego) zamieszczano głównie referaty z odbywanych co roku sympozjów SGB z cyklu „Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry”. Sympozja te, a co za tym idzie, także „Roczniki...”, poświęcone były określonym tematom wiodącym. W tomach 1–3 zaprezentowana została następująca tematyka: dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry (t. 1, 1999), rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej (t. 2, 2000), krajobraz i architektura – prawne i społeczne aspekty ich ochrony (t. 3, 2001). W roku 2001 nie odbyło się Sympozjum SGB, a tom 4 „Rocznika...” (2002), poświęcono zagadnieniom związanym z gospodarką pasterską. W kolejnych dwóch tomach omówiono: folklor muzyczny – podobieństwa i różnice (t. 5,

⁷ „Prace Babiogórskie” 1996, t. 9, s. 27–33.

⁸ „Prace Babiogórskie” 1977–1978 (wyd. 1979), t. 1, s. 44–48.

⁹ „Prace Babiogórskie” 1982 (wyd. 1983), t. 5, s. 25–33.

¹⁰ „Prace Babiogórskie” 1996, t. 9, s. 77–87.

2003) oraz teraźniejszość i przyszłość obszaru Babiej Góry pod kątem budowy atrakcyjności kulturowej i turystycznej gminy (t. 6, 2004). Tom 7 (2005) był rocznikiem jubileuszowym, wydanym z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum – Orawskiego Parku Etnograficznego w Zubrzycy Górnej (OPE). Stanowi on kompendium wiedzy o wyżej wymienionych instytucjach. Tom 8 (2006) powstał dzięki współpracy z Centralnym Ośrodkiem Turystyki Górskiej PTTK w Krakowie (COTG PTTK), a wydano go z okazji 100-lecia schroniska TT – PTT – PTTK na Markowych Szczawinach. Z kolei tom 9 (2007) poświęcony był tematyce związanej z lasami i leśnictwem, a ostatni, bieżący, stanowi rodzaj przewodnika bibliograficznego po problematyce związanej z obszarem objętym działalnością SGB.

Integralnymi częściami większości tomów „Rocznika...” są stałe działy o następujących tytułach: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*, *Z dziejów ziemi babiogórskiej*, *Zabytki ziemi babiogórskiej*, *Babia Góra w literaturze pięknej*, *Twórcy ludowi spod Babiej Góry*, *Z historii poznania Babiej Góry*, *Turystyka i wypoczynek w rejonie Babiej Góry*, *Babiogórski Park Narodowy*. Działów stałych nie posiadał tom 7, który miał układ trójdzielny, gdzie w każdej części swoje materiały prezentowała jedna z instytucji-jubilatów (SGB, BgPN, OPE), oraz tom bieżący, który jest zbiorem artykułów bibliograficznych¹¹.

Jak już wspomniano, od 2004 roku współwydawcą „Rocznika...” jest BgPN, który posiada tu swój odrębny dział, poświęcony problematyce przyrodniczej, ponadto w każdym tomie znajduje się również coroczne sprawozdanie z działalności Parku. Całości dopełniają wiersze poświęcone temu regionowi lub tworzone przez miejscowych poetów, a czasem unikalne fotografie, rysunki i faksymile dokumentów. Okładka „Rocznika...” – niezmienna od dziesięciu lat – wzbogacana bywa także o różne elementy, jak na przykład herby miast i gmin SGB, publikowane w tomach 5–7. W ciągu całego dziesięciolecia „Rocznik...” przygotowywany był przez zespół tych samych redaktorów merytorycznych i technicznych, dzięki czemu zachował wypracowaną formułę, jednolitość i spójność. Redaktorem naczelnym pisma jest U. Janicka-Krzywda, której od 2004 roku towarzyszy zastępca z ramienia BgPN – Katarzyna Fajak, natomiast redaktorami technicznymi są: K. Słabosz-Palacz i Jan Palacz, którzy odpowiadają za sprawy związane ze stroną edytorską i drukarską (za wyjątkiem tomu 8).

Kolejnym periodycznym wydawnictwem SGB i BgPN, obejmującym omawiany obszar, jest „Kalendarz SGB”. Obok kalendarza na dany rok, znajdują się tu artykuły z różnych dziedzin wiedzy, zebrane tak, że corocznie prezentowana jest inna tematyka: informacje o roku obrzędowym, parafiach, miastach i wsiach SGB (2000), o patronach i wezwaniach świętyń oraz strojach ludowych z okolic Babiej Góry (2001), o kapliczkach i krzyżach przydrożnych u podnóża Babiej

¹¹ Uzupełnieniem informacji na temat „Rocznika Babiogórskiego” jest zamieszczona na końcu tego tomu bibliografia zawartości tego czasopisma za lata 1999–2008.

Góry (2002), o tradycyjnych zajęciach i zawodach mieszkańców wsi podbabiogórskich oraz o świętych patronujących tym zajęciom i zawodom (2003), o przygotowywaniu pożywienia wraz z przepisami kuchni regionalnej (2004), o twórcach ludowych i nieprofesjonalnych spod Babiej Góry oraz o świętych, błogosławionych i kandydatach na ołtarze z miejscowości leżących pod Babią Górą (2005), o najważniejszych zabytkach oraz sanktuariach i miejscach kultu na obszarze SGB (2006), o przyrodzie ożywionej i formach jej ochrony w gminach babiogórskich oraz o roślinach w symbolice chrześcijańskiej, a także o magicznych i leczniczych właściwościach roślin (2007), o cmentarzach, mogiłach, miejscach pamięci, pomnikach, obeliskach, tablicach pamiątkowych w gminach babiogórskich (2008), o gminach wraz z tekstami tutejszych legend (2009). „Kalendarz SGB” przygotowywany jest również przez osoby od samego początku zaangażowane w ten projekt. Redaktorem naczelnym jest Janusz Kociołek, znany w Suchoj Beskidzkiej regionalny aktywista.

Obok wyżej wymienionych czasopism informacje z terenu SGB można także znaleźć w innych periodykach, których nie będę tutaj szczegółowo omawiać. Należą do nich między innymi pisma o przewadze tematyki krajoznawczej, zwłaszcza górskiej, a mianowicie: „Wierchy” – rocznik, stanowiący kontynuację dawnego „Pamiętnika Towarzystwa Tatrzańskiego” z lat 1876–1920, poświęcony górom i góralszczyźnie, obecnie organ Komisji Turystyki Górskiej Zarządu Głównego PTTK, wydawany od 1923 roku; „Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego” – rocznik tegoż Towarzystwa, wydawany od 1992 roku, nawiązujący do wspomnianego wyżej „Pamiętnika Towarzystwa Tatrzańskiego”; „Hale i Dziedziny” – pismo ziem górskich wychodzące w latach 1990–1997, „Karpaty” wydawane przez Krakowski Klub Przewodników Turystyki Górskiej w Krakowie (zeszyt 2 z 1974 roku w całości poświęcony był Babiej Górze, a zeszyty 13–14 z lat 1978–1979 zawierały materiały z sympozjum poświęconego życiu i działalności górskiej Hugona Zapałowicza) czy miesięcznik „Aura” (od 1973) poświęcony ochronie środowiska. Z innych czasopism należy wymienić „Kalendarz Beskidzki” wydawany od 1960 roku przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Bielsko-Bialskiej, „Kartę Groni” – pismo poświęcone sprawom Żywiecczyny i Beskidów, wydawane od 1968 roku przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Żywieckiej i „Kronikę Beskidzką”, wydawaną przez Wydawnictwo Prasa Beskidzka. Odrębną kategorię stanowią czasopisma o profilu przyrodniczym, na przykład „Tatry” – periodyk Tatrzańskiego Parku Narodowego wydawany od 1991 roku, początkowo nieregularnie, potem jako kwartalnik czy „Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody” wydawane przez Białowieski Park Narodowy.

Większość prasy lokalnej ukazującej się na omawianym terenie związana jest z największymi miejscowościami należącymi do SGB, wśród których należy wymienić przede wszystkim miasta: Suchą Beskidzką i Maków Podhalański oraz wieś Zawoje.

W Suchej Beskidzkiej, w lipcu 1981 roku, ukazał się pierwszy numer wspomnianego już piśmka „Bez Tytułu”. Redagował je i wydawał powołany rok wcześniej tutejszy Komitet Miejski NSZZ „Solidarność”. Poniższy opis obrazuje warunki, w jakich powstało czasopismo:

„Bez Tytułu” sprzed 13 grudnia wydawane było w pokoiku, jaki „Solidarność” otrzymała do swej dyspozycji w budynku suskiego Urzędu Miejskiego. Tam trwały prace redakcyjne. Później przygotowaliśmy matrycę i kręcąc korbą uruchomionego nam przez pana Matlaka powielacza, odbijaliśmy kopie gazetki (...). Znajdowały się tam też skrzynki na materiały informacyjne dla okolicznych lokalnych i zakładowych komisji związku. Po obiciu każdego numeru pieczętką „Solidarność”, wkładano do nich gazety odbierane w Suchej przez poszczególne komisje z terenu. W ten sposób wiele osób angażowało się w ich dystrybucję. – Dążyłem do tego, żeby pisać, bo lubię pisać i to pisać odważniej niż to wówczas było przyjęte, ale należy uznać, że inicjatywa wydawania gazety była naszą wspólną inicjatywą suskiej komisji „Solidarność” – uważa Ryszard Listwan. – To była chęć zaistnienia i podparcia tutejszego środowiska, by ludzie w większym stopniu poczuli się wolnymi, bo wielu ludzi do dzisiaj nie czuje się wolnymi i w obecnej sytuacji też nie ma odwagi otwarcie wyrażać swych poglądów. Wtedy jednak był to czas szczególny, ludzie zaczęli swobodniej żyć i oddychać¹².

Do 1981 roku ukazało się dziewięć numerów gazety, numer dziesiąty został skonfiskowany po wybuchu stanu wojennego. W redakcji „Bez Tytułu” pracowali między innymi: Ryszard Listwan, Ewa Listwan, Włodzimierz Lemieszewski, Andrzej Kołacz, Magdalena Czaja, prof. Jan Wolański, a wspierała ich Józefa Hennelowa oraz sporadycznie posłowie Grzegorz Figura i Janusz Okrzesik. W październiku 1989 roku wznowiono wydawanie „Bez Tytułu”, najpierw na nowych, lepszych powielaczach, później w makowskiej drukarni. W sumie do 1998 roku ukazało się ponad 100 numerów. „Bez Tytułu” zmieniło świadomość mieszkańców Suchej, zaczęli inaczej patrzeć na wiele rzeczy, odważyli się wyrażać swoje opinie¹³.

Dzisiaj najpopularniejszym czasopismem w Suchej Beskidzkiej jest „Ziemia Suska”, miesięcznik samorządowy, którego redakcja mieści się w budynku Urzędu Miasta. Obecnie redaktorem naczelnym jest Barbara Woźniak. Piśmo od 2002 roku jest zrzeszone w Polskim Stowarzyszeniu Prasy Lokalnej z siedzibą w Krakowie. Głównym zadaniem gazety jest informowanie mieszkańców miasta o bieżącej działalności Rady Miejskiej, pracach komisji stałych Rady oraz o aktualnych wydarzeniach w sferze życia kulturalnego, społecznego i gospodarczego. Ważnym zadaniem, bardzo dobrze spełnianym przez czasopismo, jest promocja

¹² 15-lecie prasy...

¹³ *Ibidem*.

dziedzictwa kulturowego miasta oraz atrakcji turystycznych miasta i regionu. Na jego łamach często ukazują się, opatrzone odpowiednim komentarzem, fotografie beskidzkich krajobrazów, zabytków, zespołów regionalnych, twórców ludowych i nieprofesjonalnych oraz reportaże z imprez promocyjnych i komercyjnych, jak na przykład „Karnawał Beskidzki”, „Suskie Spotkania z Folklorem” czy wybory „Miss Ziemi Suskiej”. Spośród suskich czasopism należy jeszcze wymienić periodyk „Jasień”, wydawany w latach 1988 i 1990, w którym również sporo miejsca zajmowała tematyka związana z kulturą regionu.

W Makowie Podhalańskim w 1990 roku wydawane były „Zeszyty Monograficzne o Makowie Podhalańskim” (1990). Ich wydawcą był Ośrodek Biograficzny „Gabinet Kazimierza Sosnowskiego” (Podkomisja Kultury i Historii Turystyki Górskiej KTG ZG PTTK). Gazetka ta była powielanym maszynopisem, w którym koszty papieru i kserografu finansował prywatnie autor – Andrzej Matuszczyk, znany działacz turystyczny. W kilku wydanych numerach znajdują się między innymi informacje o Emilu Wacyku, zasłużonym pedagogu i społeczniku, działaczu kulturalnym i turystycznym, badaczu dziejów Makowa Podhalańskiego i jego okolic. Znajomość A. Matuszczyka z E. Wacykiem sięgała połowy lat 80. XX wieku. E. Wacyk zmarł śmiercią tragiczną w 1989 roku, zaś jego syn na początku roku 1990 zgłosił się do A. Matuszczyka, oferując mu do wykorzystania prawdziwą skarbnicę wiadomości historycznych, krajoznawczych, biograficznych dotyczących Ziemi Makowskiej – czyli archiwum po swoim ojcu. W tym czasie A. Matuszczyk objął funkcję społecznego kustosa Ośrodka Biograficznego „Gabinet K. Sosnowskiego” w Krakowie i pod auspicjami Ośrodka zainicjował wydawanie „Zeszytów Monograficznych...”. Wszystkie przedstawione tam materiały opracował, jak sam mówi we wstępie, na podstawie archiwaliów E. Wacyka. Znajdują się tu między innymi wiadomości o najdawniejszych dziejach Makowa i jego okolic, historia tutejszego kościoła, informacje o miejscach kultu religijnego, a także o geologii, dawnym stroju itd. Jest także życiorys E. Wacyka.

Obecnie Urząd Miasta w Makowie Podhalańskim wydaje gazetę samorządową „Wiadomości Makowskie”. Terytorialnie pismo obejmuje miejscowości należące do gminy makowskiej: Maków Podhalański, Białkę, Grzechynię, Juszczyń, Koszówkę, Wieprzec i Żarnówkę. Początkowo gazeta była dwutygodnikiem, obecnie jest miesięcznikiem. Inicjatorem powstania „Wiadomości Makowskich” był, po wyborach w 1989 roku, Komitet Obywatelski, niezwiązany z tzw. władzą ludową. Większość jego członków należała do utworzonego w 1980 roku ruchu „Solidarność”. Wieloletnim redaktorem naczelnym i autorem pomysłu gazety był Fryderyk Warta. Skorzystano z dwóch wzorców: Pierwszej Niezależnej Gazety Wiejskiej – gdowskiej „Naszej Gazety” redagowanej przez Zdzisława Srokę oraz „Gazety Żywieckiej” redagowanej przez Władysława Bułkę. Wyjeżdżano też na Słowację, przyglądając się czasopismom orawskim. Inicjatywę F. Warty zaakceptował burmistrz Makowa Andrzej Siwiec. Wśród osób delegowanych do pracy w redakcji byli głównie nauczyciele: Małgorzata Górecka, Włodzimierz Maczek,

Małgorzata Madej, Kazimierz Polak oraz F. Warta. Z czasem do prac włączył się aktywnie Wojciech Pazdur (późniejszy redaktor naczelny gazety). Pomagali między innymi: ks. prałat Franciszek Dźwigoński, Joanna Florczyk i Władysław Radwan. Gazetę wspierał też kolejny burmistrz Zdzisław Nowak, *który nigdy nie próbował recenzować czy blokować nam nawet krytycznych artykułów* – podkreśla redakcja pisma¹⁴. Pisano o rzeczach ważnych dla miasta, gminy, zakładów pracy, szkół, środowisk kombatanckich. Na łamach „Wiadomości Makowskich” toczyły się także dyskusje historyczne. W tym miejscu warto przytoczyć słowa F. Warty, które oddają szczególnie koloryt lokalnych przedsięwzięć prasowych:

Chcieliśmy, by była to gazeta odważna, w której znajdują odbicie wszystkie dziedziny życia i problemy. Środowisko Makowa miało jednak zróżnicowane poglądy polityczne, nic więc dziwnego, że już pierwsze numery gazety były kontrowersyjne. Zaś po euforii, entuzjazmie, kiedy gazeta momentalnie zniknęła, z czasem pismo powszedniało, zaczynały się naciski oraz nagonki ze strony radnych i ich dyskusje, czy dofinansowywać gazetę. (...) Był to duży wysiłek i praktycznie bezinteresowna praca. Dostawaliśmy dodatek taki, jak radny uczestniczący w posiedzeniu komisji, a trzeba było zajmować się redagowaniem, łamaniem tekstu, korektą, kolportażem, rozwożeniem swoim samochodem, rozliczaniem. Mam jednak satysfakcję, bo wierzę, że w tamtym okresie gazeta rzetelnie informowała środowisko o wszystkich ważnych wydarzeniach¹⁵.

W Zawoi od grudnia 1990 roku ukazuje się pismo mieszkańców i sympatyków Ziemi Babiogórskiej „Pod Diablakiem”, które jest jednym z najczęściej (obok „Prac Babiogórskich” i „Rocznika Babiogórskiego”) cytowanych czasopism w różnego rodzaju opracowaniach dotyczących rejonu Babiej Góry. Jak wiele innych pism lokalnych, powstało ono na fali zmian ustrojowych. Największym problemem były wówczas fundusze (niewiele się tu zmieniło) oraz kłopoty techniczne. Pierwsze czterostronicowe numery były składane prymitywnie na linotypie, z czasem gazeta systematycznie się rozrastała i liczyła nawet 52 strony. O powstaniu pisma dyskutowano z typowym dla tych czasów entuzjazmem. Pracę w pierwszej redakcji pisma podjęli: Danuta Gimza, Krzysztof Jordanek, Jolanta Jurek, Franciszek Klimasara, Andrzej Marciniak, Maciej Mażul oraz Jerzy Parusel. Uzgodniono, że pismo będzie organem Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Babiogórskiej, którego prezesem był Krzysztof Jordanek. W jego przygotowywaniu w różny sposób – także finansowy – pomagał też Stefan Kałwa. Później dołączyli jeszcze między innymi: Wanda Bucka, Danuta Butor, Anna Kozina, Małgorzata Kozina.

Twórcy pisma nie reprezentowali żadnej partii politycznej, zastanawiali się jednak w jakiej organizacji mogliby znaleźć wsparcie, bo mimo społecznikowskich

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ *Ibidem.*

zapędów nie byli w stanie prywatnie finansować druku pisma. Danuta Gimza, redaktor naczelny pisma i jednocześnie kierownik GOK w latach 1991-2000 wspomina:

Długo rozmawialiśmy o tym, czy podolamy, jak rozwiązać problemy techniczne. Z entuzjazmem dyskutowaliśmy o tym, co dziś nazwalibyśmy linią programową pisma. (...) Na lamach gazety można było upowszechniać ciekawe projekty, prezentować wartościowe działania ludzi, przekonywać wątpiących w sens takich inicjatyw. Przypominam sobie, z jakim trudem przed laty zdobywałam pieniądze na zlecenie Muzeum Etnograficznemu w Krakowie opracowania dokumentacji zapomnianego już niemal wtedy, a tak teraz szanowanego regionalnego stroju górali babiogórskich. Jak trzeba było zachęcać wstydzącą się tego stroju młodzież, gdy powstawał Dziecięcy Zespół Regionalny „Juzyna”. Dzięki gazecie łatwiej było mi też wprowadzić w tradycję Babiogórskiej Jesieni motyw owiec i jesiennego redyku, znajdujący się teraz na wielu pocztówkach, w przewodnikach i materiałach informacyjnych powiatu. Gazeta umożliwiała nam nawiązywanie kontaktów z innymi dziennikarzami, dzięki czemu informacje o Zawoi często pojawiały się w telewizji, radiu, prasie. Staraliśmy kierować się prostym przesłaniem z poezji Czesława Miłosza: Zaraz dzień/ jeszcze jeden/ zrób co możesz (...) choć i tu czasem na lewą stronę odwrócony świat. Czy było warto? Czy udało nam się w życiu zrobić coś, co będzie trwało dłużej niż samo życie? Zobaczmy!¹⁶

Redakcja starała się, aby dotowane przez gminny samorząd pismo, było obiektywne. Kierowano je nie tylko do mieszkańców gminy, ale także do licznie przybywających turystów. „Pod Diablakiem” wrosło w tradycję regionu, stało się jego swoistą kroniką. W 1992 roku gazetę przejął Gminny Ośrodek Kultury w Zawoi (obecnie Gminny Ośrodek Kultury, Promocji i Turystyki) i tak jest do dzisiaj. Pismo jest kwartalnikiem. Od początku promowało prace regionalistów, na przykład Antoniego Kobięłę, który – jako dodatek do gazety – opublikował swój *Słowniczek gwary babiogórskiej* czy też cykl miejscowych anegdot pisanych gwara *Sumiynnie tak było. Anegdoty zawojskie*, a opracowywanych przez Stanisława Raka (używającego pseudonimu Jontek spod Grapy). Gazeta zamieszczała też (jako dodatki lub w ramach gazety), szersze opracowania, na przykład *Historię Zawoi* Zbigniewa Janickiego, a także przedruki, wśród których do ciekawszych należały materiały z procesu zbójnickiego harnasia Józefa Baczyńskiego, zwanego Skawickim, w przedwojennym opracowaniu znanego żywieckiego historyka i krajoznawcy Stanisława Szczotki, czy opis wycieczki na Babią Górę, odbytej w 1855 roku, opublikowany przez Marię Steczkowską w „Tygodniku Ilustrowa-

¹⁶ *Ibidem*.

nym” (1869). W piśmie ukazywały się także teksty zawojan, turystów, sympatyków i mieszkających w niej sezonowo naukowców. Systematycznie przedstawiano w nim historię regionu, rozwój Zawoi i Skawicy (obie tworzą gminę), losy ich mieszkańców oraz materialny i duchowy dorobek ginącej już kultury ludowej Babiogórców. Bardzo ciekawym blokiem tematycznym byli „Ludzie Babiej Góry”, w którym przedstawiano sylwetki znanych i mniej znanych postaci związanych z regionem. W początkowych numerach gazety był też blok pod nazwą „Poznajemy świat roślin i zwierząt Babiogórskiego Parku Narodowego”, w którym systematycznie prezentowano zagadnienia przyrodnicze. Z kolei w „Arkuszach Literackich” promowano zawojskich i babiogórskich poetów. W gazecie wiele było również praktycznych, gospodarskich porad, trochę humoru, przez pewien czas istniał dział przeznaczony tylko dla dzieci (prowadzony przez K. Fujak). W specjalnych dodatkach popularyzowano też tutejsze regionalne imprezy, na przykład „Babiogórską Jesień”, „Zimę w Zawoi”, „Lato w Zawoi”. Gazeta umożliwiała nawiązywanie kontaktów z innymi dziennikarzami, dzięki czemu informacje o Zawoi często pojawiały się w telewizji, radiu, prasie. Obecnie czasopismo przede wszystkim popularyzuje gminę jako region atrakcyjny pod względem turystycznym i zamieszcza informacje o jej życiu kulturalnym, administracyjnym i gospodarczym. W dzisiejszym „Pod Diablakiem”, podobnie jak w innych tego typu czasopismach, nie widać już dawnej pasji, choć nadal jest ono platformą wymiany myśli mieszkańców Zawoi i okolic. Od 2004 roku pismo posiada również dodatek „Wieści pod Diablakiem”, w którym podawane są przede wszystkim informacje bieżące.

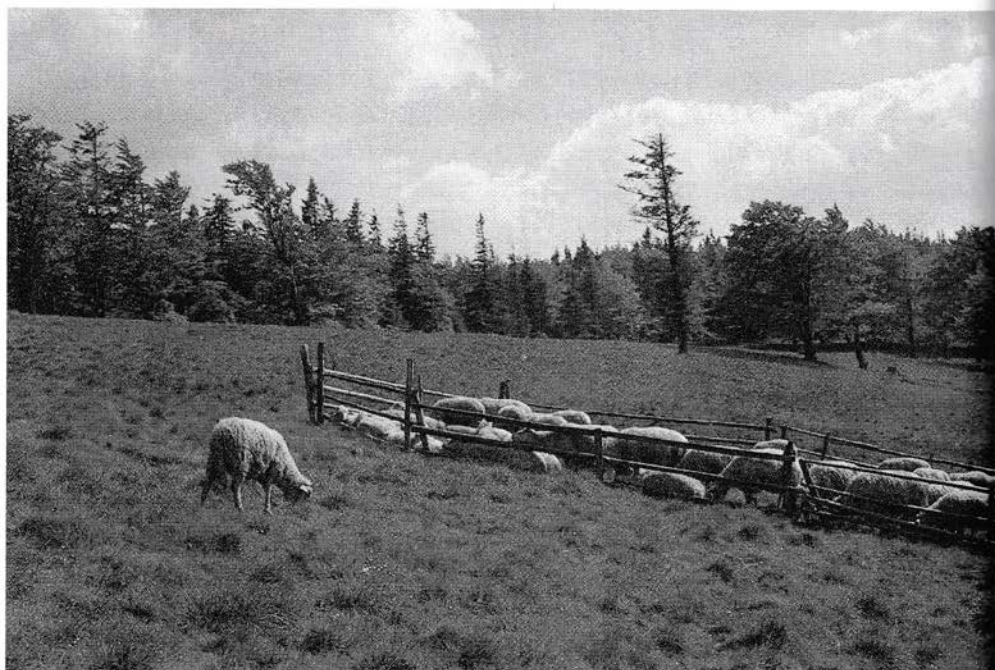
Na terenie gmin położonych u północnych podnóży Babiej Góry, należących do SGB, ukazuje się również cały szereg innych periodyków o charakterze lokalnym. W Jordanowie wychodzi na przykład „Echo Jordanowa” – kwartalnik Samorządu i Towarzystwa Miłośników Ziemi Jordanowskiej, gazeta zawierająca informacje dotyczące miasta i jego mieszkańców. Podobny charakter ma pismo Babiogórskiego Stowarzyszenia Zielona Linia „Kurier Stryszawski” obejmujące swym zasięgiem wsie: Hucisko, Kuków, Lachowice, Kurów, Krzeszów, Pewelkę, Stryszawę i Targoszów, wydawane w Stryszawie. W Lanckoronie ukazuje się kwartalnik Towarzystwa Przyjaciół Lanckorony „Kurier Lanckoroński” – pismo informacyjno-publicystyczne o treściach historyczno-krajoznawczych, a w Stryszowie Biuletyn Samorządowy Gminy Stryszów "Wieści spod Chełmu".

Obok wyżej wymienionych czasopism wydawane są urzędowe biuletyny informacyjne, na przykład Biuletyn Informacyjny Urzędu Miejskiego w Makowie Podhalańskim, Biuletyn Podbabiogórski wydawany przez Starostwo Powiatowe w Suchej Beskidzkiej czy Biuletyn Informacyjny Gminy Stryszów.

Należy też wspomnieć o gazetkach wydawanych przez parafie, zawierających głównie treści duszpasterskie, religijne i informacyjne związane z życiem Kościoła. Można tu wymienić między innymi „Sidziniarkę” – gazetkę parafii w Sidzinie, która wychodziła od października 1994 do lipca 2006 roku oraz „Klemensika”

– gazetkę wydawaną w latach 1993–2000 przez Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży przy parafii pod wezwaniem św. Klemensa w Zawoi. Również w szkołach pojawiają się niewielkie gazetki szkolne, redagowane i wydawane przez uczniów w oparciu o druk komputerowy.

Przedstawiony tu krótki przegląd czasopiśmiennictwa u północnych podnóży Babiej Góry nie wyczerpuje oczywiście tego ciekawego tematu. Omawiane wydawnictwa to z reguły „materiał płynny”, często trudno uchwytny ze względu na dynamiczne zmiany zachodzące w procesach wydawniczych. Niestety często nawet miejscowe biblioteki i urzędy nie posiadają pełnej dokumentacji tutejszego ruchu wydawniczego i wiele szczegółów jest już dzisiaj nie do ustalenia. Dla lokalnych społeczności istotne jest, że wokół tych wszystkich periodyków zgromadzili się ludzie, na ogół znani w swoim środowisku z działalności społecznej, regionalistycznej, naukowej, dla których dobrem nadrzędnym jest zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego swojego regionu w formie trwałej, jaką jest książka czy czasopismo. Czasopiśmiennictwo związane z regionem babiogórskim jest bogate, zawiera liczne i ciekawe materiały, zarówno dotyczące przeszłości, jak i współczesności. Szereg opracowań służy uczącej się młodzieży z regionu, ale także stanowi cenny materiał dla wszelkiego rodzaju badaczy: przyrodników, historyków, krajoznawców, folklorystów itp. Reprezentowane przez wiele lokalnych pism „kronikarskie” podejście do rzeczywistości daje z kolei obfity materiał dokumentujący dzieje regionu.

Masyw Babiej Góry. Na Hali Kamińskiego, fot. Z. Łagocki, wyd. KAW

Wyd. Pionier

Stanisława Kucek

Materiały do czasopiśmiennictwa na polskiej Orawie

Orawa przez wiele lat była terenem zachowawczym kulturowo, na co złożyło się wiele czynników, przede wszystkim odległość od miast, centrów kulturalnych i szlaków komunikacyjnych. Informacje w takich społecznościach przekazywane były w sposób tradycyjny – głównie oralnie. Do tych celów wykorzystywano między innymi ambonę, ogłoszenia sołtysów, a także szkoły, przeważnie cztero-klasowe, w których uczono w języku słowackim i węgierskim. Ponadto coraz częściej korzystano z rozwijającej się prasy jako nowoczesnego środka komunikacyjnego. Pierwsze czasopisma docierające na Orawę drukowano właśnie w wyżej wymienionych językach.

„Kráľovná Sv. Ruzenca” („Królowa Świętego Różańca”) zaczęła wychodzić w 1888 roku w mieście Liptovský Svätý Mikuláš (Liptowski Święty Mikulasz, po II wojnie światowej z nazwy usunięto słowo „święty”, którego do dziś nie przywrócono) na Słowacji. Redaktorem naczelnym tej gazety był ks. Antoni Hinmada, proboszcz w Stankovanach, gdzie mieściła się także redakcja pisma. Gazetę drukowano w drukarni Franciszka Klimeša, w Liptowskim Św. Mikulášu. Prenumerata dla obywateli Monarchii Austro-Węgierskiej wynosiła 1 koronę (60 halerzy), dla innych państw Europy 2 korony i 50 halerzy, dla Ameryki 3 korony (60 centów). Był to miesięcznik ku czci Błogosławionej Panny Maryi. W gazecie tej dość szeroko prowadzono dział reklamy dotyczący możliwości prenumeraty tego czasopisma oraz nabycia różnorodnych książek i kalendarzy, głównie o treści religijnej, na przykład *Sväte Pismo (Pismo Święte)*. Podawano też adresy, gdzie można było dokonać przedpłat, zakupu czasopism i książek religijnych, na przykład w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej takim punktem był Pittsburgh. W piśmie pojawiały się także notatki w języku węgierskim. Polecano tam wiele wydawnictw ulokowanych się nakładem stowarzyszenia w Trnavie (Spolok Sv. Adalberta Vojtěcha), które współpracowało ze stowarzyszeniem ks. Karola Miarki¹.

Pismo oprócz artykułów typowo religijnych zawierało także informacje na temat życia kulturalnego i społecznego na tych terenach. Propagowano w nim

¹ W tym opisie periodyku „Kráľovná Sv. Ruzenca” wykorzystano zniszczone i niekompletne zasoby w postaci zszywek, przechowywane w Muzeum Tatrzańskim w Zakopanem.

także szerzenie oświaty wśród ludu. Było chętnie czytane przez ludność orawską, mimo że wychodziło w języku słowackim. Głównym punktem kolportażu dla tego regionu była Jabłonka, a zwłaszcza miejscowy proboszcz Pironczak, który ściśle współpracował z redakcją.

Z potęgi słowa drukowanego zdawał sobie sprawę Piotr Borowy – myśliciel, poeta i asceta, który w ciągu swego krótkiego pobytu w Ameryce obserwował wagę przekazywania informacji poprzez czasopiśmiennictwo i książki. Po powrocie do kraju, w rodzinne strony, otworzył pracownię introligatorską i ze swoim „kramem” książkowo-czasopiśmienniczym rozpowszechniał słowo drukowane na Orawie.

Trzeba podkreślić, że mimo pewnego zacofania gospodarczego, na Orawie nie było zbyt wielu analfabetów, gdyż *rządy madziarskie dbały na terenach narodowościowych o szkolnictwo. Ludzie nie umiejący czytać i pisać należeli do rzadkości*². Na temat analfabetyzmu w Monarchii Austro-Węgierskiej (na tle danych z innych regionów odrodzonej Polski) pisze Stefan Żółkiewski, przytaczając informacje z 1921 roku: *w tym czasie w państwie węgierskim było około 34,4% analfabetów. Uderza duże zróżnicowanie: np. na kresach wschodnich było aż 71% analfabetów, a na zachodzie 3%*³.

Mimo programowej madziaryzacji i słowakizacji Orawianie, spośród których wielu uważało się za Słowaków lub Węgrów, mówili na co dzień polską gwara. Toteż największe wrażenie wywierały na nich książki i czasopisma pisane w gwara, bardzo podobnej do ich języka.

Ten aspekt umiejętnie wykorzystywała „Gazeta Podhalańska”, jedno z najważniejszych czasopism ukazujących się na Podhalu: w latach 1913–1935 w Nowym Targu, a w latach 1946–1947 w Zakopanem. Był to tygodnik (w latach 1946–1947 dwutygodnik) poświęcony sprawom Podhala, Spisza i Orawy. Powstał po II Zjeździe Związku Podhalan, głównie z inicjatywy Jana Bednarskiego. Wydawcą tej gazety w latach 1913–1931 (do numeru 1/1931 włącznie) oraz w latach 1946–1947 była Podhalańska Spółka Wydawnicza, a w latach 1931–1935 (od numeru 2/1931) Podhalańska Spółdzielnia Wydawnicza. Kolejnymi redaktorami odpowiedzialnymi byli: Feliks Gwiżdż (lata 1913–1914), Tomasz Buła (lata 1914–1916), Alfred Kador (lata 1916–1921, przy czym w latach 1918–1920 anonimowym, ale rzeczywistym redaktorem był Juliusz Zborowski), Zygmunt Luberdowicz (lata 1921–1922), Dyrekcja Podhalańskiej Spółki Wydawniczej (lata 1922–1923), Jan Krauzowicz (lata 1923–1930) i Franciszek Ciszek (lata 1930–1935), przy czym od numeru 3/1931 do numeru 2/1934 zaznaczono, że czasopismo redagowane jest przez komitet. W latach 1946–1947 czasopismo znów redagował komitet, którego redaktorem naczelnym był Stanisław Nędza-Kubiniec⁴.

² F. Machay, *Gazda Piotr Borowy*, Kraków 1938, s. 17.

³ S. Żółkiewski, *Kultura literacka 1918–1932*, Wrocław 1973, s. 84.

⁴ W. Paryski, *Encyklopedia Tatrzańska*, Poronin 1975, s. 300–301.

„Gazeta Podhalańska” miała za zadanie budzenie polskości na Spiszu i Orawie oraz rozwijanie idei regionalistycznych na Podhalu. Włodzimierz Wnuk pisał:

Podhale powinno mieć własną gazetę broniącą interesów całego regionu i jego kultury, która by budziła ducha narodowego na Spiszu i Orawie. Myśl o założeniu takiej gazety żyła już od dłuższego czasu wśród działaczy podhalańskich i orawsko-spiskich, pragnących jak najściślej zespolić ruch regionalny z nurtem narodowym i patriotycznym⁵.

Gazeta poświęcała wiele uwagi sprawom narodowym, a także regionalizmowi podhalańskiemu. Cele pisma realizowali w licznych artykułach zarówno czytelnicy z Orawy, jak i ludzie spoza niej. W cyklu *Opowieści orawskie* zamieszczano tam gawędy, legendy, podania, informacje o zwyczajach i obyczajach górali orawskich.

Dosyć trudna była dystrybucja „Gazety Podhalańskiej”. W okresie do I wojny światowej Górna Orawa wchodziła w skład Królestwa Węgier, które było częścią Monarchii Austro-Węgierskiej. Dlatego „Gazetę...” musiano wówczas przemieszczać z Nowego Targu na stronę węgierską, a już na Orawie dostarczano ją do różnych ośrodków w poszczególnych wsiach. Niemal w każdej wsi stworzono rodzaj punktu bibliotecznego. W Zubrzycy Górnej mieścił się on u Macieja Wdówki (byłego sołtysa), w Bukowinie-Podszklu na plebanii, w Orawce u Józefa Kracika, w Podwilku u sołtysa Karola Sterculi. W Lipnicy Wielkiej szczególnym kolportażem był Jan Winiarczyk, u którego mieściła się pierwsza biblioteka publiczna, gdzie obok książek można było wypożyczyć tę gazetę. Doskonałym punktem kolportażu gazet i książek była także apteka „Pod Zbawicielem” w Jabłonce – centrum Górnego Orawia, gdzie przychodzili mieszkańcy ze wszystkich wsi⁶.

Auto trzy znamienne wypowiedzi korespondentów o roli „Gazety Podhalańskiej” wśród społeczeństwa orawskiego.

Respondent z Lipnicy Wielkiej pisał:

„Gazeta Podhalańska” wywołała i u nas wielkie zaciekawienie. Bardzo nam to miło, że się nasły i przecie nowiny, które się postawiły za nasom gwarom. Zacyonomy se je juz tyz coraz lepiej sanować, a dzięki temu, lepiej zacyonomy sanować nasom góralskom gware⁷.

Korespondent z Podwilka:

My jom tyz cytomy i bardzo my jej radzi. Nie wiem jako gdzie indziej, ale u nos w Podwilku to jom tak przyjmujemy jako kawolek chleba. Ci, co pierwej słowackie nowiny cytali, zacynajo teraz cytać gazete, bo w niej sie cłowiek samyk znajomyk rzeczy docyto. Casem pise tak po nasemu, ze kie cytos o cym, to ci sie zdaje, jak byś tam by⁸.

⁵ W. Wnuk, *Na góralską nutę*, Warszawa 1975, s. 11.

⁶ „Gazeta Podhalańska” 1914, nr 8, s. 3.

⁷ „Gazeta Podhalańska” 1913, nr 14, s. 6.

⁸ „Gazeta Podhalańska” 1913, nr 8, s. 8.

Korespondent z Jabłonki:

Gdziekolwiek się obrócimy, wszędy mowa o „Gazecie Podhalańskiej”. Górale spod Babiej Góry mówią o tej gazecie, jak o starym znajomym przyjacielu. Podczas niedzieli obstępują swoich listonoszy z taką ciekawością i natarczywością, jak dzieci drobne do domu wracającego ojca, co długo, bardzo długo nie był u nich⁹.

W okresie międzywojennym dystrybucja tego czasopisma odbywała się głównie przez prenumeratę. W Lipnicy Wielkiej było kilkudziesięciu prenumeratorów (od 50 do 70).

Gazeta krążyła wśród sąsiadów, a po przeczytaniu danego numeru najczęściej pożyczano go krewnym. Stanowiła bowiem swego rodzaju wspólne dobro.

Cena tej gazety była różna: „Gazeta Podhalańska” kosztuje na cały rok: w Galicji i Austro-Węgrzech 4 korony, w Królestwie Polskim i Rosji 3 ruble, w Wielkim Księstwie Poznańskim i Niemczech 5 marek, w Ameryce 2 dolary. Numer pojedynczy 10 hal¹⁰.

W latach 1919–1920 ważną rolę propagandową odgrywał też dodatek do „Gazety Podhalańskiej” pod tytułem „Nowiny Spisko-Orawskie”, który ukazywał się nieregularnie w nakładzie 4000 egzemplarzy. W sumie drukiem wyszło 21 numerów: sześć w 1919 roku i piętnaście w 1920 roku. Odbiorcą dodatku była głównie ludność wiejska Spisza i Orawy, dlatego też zawierał on łatwe i krótkie teksty, pisane gwarą. Ich autorami byli: Piotr Borowy, ks. Józef Buroń, Józef Długosz, Jan Tomasz Dziedzic, Wojciech Halczyn, ks. Ferdynand Machay, Juliusz Zborowski i inni¹¹.

Od roku 1923 ukazuje się rocznik „Wierchy” – pismo poświęcone górom, organ Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, a od roku 1950 Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Początkowo „Wierchy” wychodziły we Lwowie (do roku 1926 włącznie), potem na stałe już w Krakowie. Kolejnymi redaktorami naczelnymi byli: Jan Gwalbert Pawlikowski (1923–1934), Walery Goetel (1935–1949), Władysław Krygowski (1950–1975), Marek Sobolewski (1976–1982), Wiesław A. Wójcik (1983 – nadal). Dwa numery „Wierchów” były całkowicie poświęcone sprawom orawskim: jeden wydany na dziesięciolecie przyłączenia Spisza i Orawy do Polski (t. 8, 1930), drugi wydany w 1984 roku (t. 51, za rok 1982)¹².

Od roku 1936 ukazywał się też kalendarz „Przyjaciel Spisza i Orawy” – najpopularniejsza w owym czasie publikacja regionalna na Orawie. Wydawana była ona nakładem Związku Górali Spisza i Orawy w ówczesnej drukarni „Patria”,

⁹ „Gazeta Podhalańska” 1913, nr 16, s. 1.

¹⁰ „Gazeta Podhalańska” 1913, nr 6, s. 1.

¹¹ W. Chorążki, *Media regionalne w Małopolsce* (w:) *Małopolska – Regiony – Regionalizmy – Małe Ojczyzny*, Kraków 1999, s. 129.

¹² W. Paryski, *Encyklopedia...*, s. 1333–1334.

przy ul. Garncarskiej 8 w Krakowie. Ukazało się kilka roczników, w tym dwa po II wojnie światowej. Głównym redaktorem kalendarza był ks. Ferdynand Machay. Periodyk ten dostarczał informacji o życiu i problemach Orawian, poruszał tematy z historii Polski, a w szczególności historii Orawy i Spisza. Zawierał również wiersze znanych poetów, takich jak Stanisław Jachowicz i Lucjan Rydel, bajki Ignacego Krasickiego, a także różne powiastki, anegdoty, prognozy pogody, informacje o przyrodzie, porady gospodarcze itp.¹³

Do modelu „Gazety Podhalańskiej” nawiązywała ukazująca się w latach 1973–1992 „Podhalanka”, wydawana przez Oddział Związku Podhalan w Ludźmierzu. Początkowo wychodziła nieregularnie jako jednodniówka: w roku 1973, dwukrotnie w roku 1975 i w 1979, a od roku 1981 ukazywała się jako czasopismo (półrocznik). Redaktorami naczelnymi byli kolejno: Włodzimierz Wnuk (1973–1979), Tadeusz Staich (1981–1986), Stanisław Krupa (1987–1992). W kilku jej edycjach tematyka orawska zajmowała czołowe miejsce, a mianowicie w numerach z lat 1977, 1989 (nr 19) i 1990 (nr 22)¹⁴.

Rodzajem gazety regionalnej były też „Hale i Dziedziny” – pismo ziem górskich, które ukazywało się w latach 1990–1997. Początkowo miało być dwutygodnikiem (jeden numer), potem stało się miesięcznikiem, a od 1996 roku wychodziło nieregularnie. Jego redaktorem naczelnym był Franciszek Bachleda-Księżdzulorz.

Innym czasopismem, które zawierało sporo materiałów dotyczących życia orawskich miejscowości podbabiogórskich była „Ziemia Orawska”. Niestety ukazały się tylko dwa numery: w 1991 i 1993 roku. Był to rocznik przygotowywany staraniem Miłośników Regionu Podbabiogórskiego i Twórców Ludowych, a wydawał go zespół autorów: Andrzej Jazowski, Franciszek Kott, Karol Kulawiak, Andrzej Madeja, Władysław Midowicz, Józef Pieróg, Elżbieta Socha-Nowadzka, Leszek Surmacz i Stanisław Wałach. Redaktorem wydań był Jerzy Iwanowski.

Ciekawym lokalnym czasopismem orawskim był „Fujok Babiogórski” wydawany przez Urząd Gminy w Jabłonce pod redakcją Antoniego Wontorczyka. Pierwszy numer pisma wydano w grudniu 1991 roku. Początkowo był to miesięcznik, od lipca 1992 roku dwumiesięcznik, od 1996 roku półrocznik. Wychodził do grudnia 1997 roku w nakładzie 2000 egzemplarzy.

Czasopismem, które ostatnio ukazuje się na Orawie jest „Moja Orawa”, miesięcznik powstały w 2001 roku, zawierający artykuły o tematyce orawskiej, ale poruszający także problemy szersze. Jego redaktorem naczelnym jest Robert Kowalczyk.

Prasę regionalną w pewien sposób uzupełniały pisma wydawane przez środowiska turystyczne. Takim pismem był „Informator Babiogórski”, który ukazywał się w latach 1970–1996 staraniem Muzeum Turystyki Górskiej na Markowych

¹³ „Przyjaciół Spisza i Orawy – Kalendarz na rok 1939”, Kraków 1939, s. 122.

¹⁴ W. Paryski, *Encyklopedia...*, s. 930.

Szczawinach – placówki podlegającej Komisji Turystyki Górskiej Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. W 1980 roku pismo przyjęło tytuł „Markowe Szczawiny”, a następnie „Markowe Szczawiny. Informator Babiogórski”. Miało postać gazetki formatu A3. Pierwsze dwa „afisze” wyszły w roku 1970, później – po czteroletniej przerwie – był to kwartalnik (lata 1975–1990), a następnie półrocznik (lata 1991–1996). Przez długie lata drukowany był w Drukarni Związkowej w Krakowie, przy współpracy tamtejszego Koła PTTK nr 221. Redaktorami byli kolejno: Edward Moskała, Krzesław Stokłosa, Tomasz Nowalnicki, Wincenty Cieślewicz, Marek Eminowicz, Piotr Krzywda, Tadeusz Kochański, Piotr Boroń, Anna Lebet, Andrzej Siwek. Łącznie wydano 76 numerów.

Muzeum Turystyki Górskiej na Markowych Szczawinach (Ośrodek Kultury Turystyki Górskiej PTTK na Babiej Górze) w latach 1979–1996 wydawało także wartościowe pismo „Prace Babiogórskie”, które ukazywało się nieregularnie (wyszło 9 numerów). Tematyka orawska była w nim bogato reprezentowana. Redaktorami naczelnymi byli kolejno: Tomasz Nowalnicki (lata 1979–1985), Jerzy Pawłowski (lata 1986–1991) i Urszula Janicka-Krzywda (rok 1996).

Charakter popularno-naukowy mają z kolei dwa inne periodyki: „Orawa” i „Rocznik Orawski”. Pierwszy numer kwartalnika „Orawa” wydawanego przez Zarząd Główny Towarzystwa Przyjaciół Orawy (TPO) w Krakowie ukazał się w roku 1989. Od 1993 roku jest to rocznik, który w obszerny sposób omawia problemy regionu, stanowi kopalnię wiadomości o dziejach i współczesności Orawy. Pierwszym redaktorem naczelnym pisma był Ryszard Kantor, a następnie i nadal ks. Władysław Pilarczyk, długoletni prezes TPO (obecnie prezesem TPO jest Magdalena Kostrzewa-Smreczak). Początkowo nakład pisma wynosił 1000 egzemplarzy, a ostatnio roczniki ukazywały się w liczbie 700 egzemplarzy.

„Rocznik Orawski” wydaje Muzeum Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej, od 1997 roku. Redaktorami są Tadeusz M. Trajdos i Jerzy Roszkowski. Czasopismo to traktuje o działalności skansenu oraz zawiera artykuły dotyczące kultury i regionu Orawy.

Wreszcie należy wspomnieć o „Roczniku Babiogórskim” – periodyku popularno-naukowym wydawanym przez Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich (SGB) i Babiogórski Park Narodowy. Ukazuje się on od 1999 roku, a w większości tomów (z aktualnym 10) publikowane są artykuły o tematyce orawskiej pisane z reguły przez rodowitych Orawian jak Franciszek Fitak czy Marcin Kowalczyk oraz przez miłośników Orawy i osoby związane z tym terenem jak Jadwiga Pilchowa czy wspomniany już T.M. Trajdos. Na łamach „Rocznika...” publikują też autorzy słowaccy. Tematyka orawska pojawia się też w wydawanym przez SGB od 2000 roku „Kalendarzu SGB”, zawierającym obok klasycznego kalendarza obszernie teksty popularno-naukowe i popularne poświęcone głównie zabytkom, kulturze, życiu religijnemu itp.

Obecnie w kilku wsiach orawskich ukazują się gazetki regionalne poruszające tematykę społeczną, kulturalną, religijną. Należą do nich między innymi:

„Echo Św. Michała” – miesięcznik ukazujący się w Zubrzycy Górnej w nakładzie 600 egzemplarzy, wydawany przez zespół redakcyjny, rozprowadzany bezpłatnie.

„Gminne Nowiny” – tygodnik wydawany przez parafię pod wezwaniem św. Łukasza i Radę Gminy w Lipnicy Wielkiej jako bezpłatny dodatek do Tygodnika Rodzin Katolickich „Źródło”. Wychodzi od 1993 roku.

„Małolipniczanin” – gazeta wydawana w Lipnicy Małej, miesięcznik o objętości około 24 stron, drukowany w nakładzie około 600 egzemplarzy w formacie A5. Redaktorem jest ks. Adam Leśniak. Gazetka, rozprowadzana bezpłatnie, ukazuje się od 1994 roku.

„Nasza Orawa” – klubowa gazeta wydawana przez drużynę sportową z Jabłonki. Niestety ukazał się tylko jeden jej numer, w formacie A4, poruszający tematykę sportową.

„Przemiana” – gazeta wydawana od 1995 roku przez parafię pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego w Jabłonce, o nakładzie 500 egzemplarzy, rozprowadzana bezpłatnie na terenie Jabłonki.

Także na terenie orawskich szkół podstawowych i średnich ukazywały się, bądź ukazują się, gazetki szkolne. Należą do nich między innymi:

„Amorek” – gazeta wydawana przez samorząd uczniowski Szkoły Podstawowej Nr 3 w Lipnicy Małej w roku 1995. Był to dwutygodnik o nakładzie 30 egzemplarzy.

„Bez Tytułu” – gazeta (miesięcznik) redagowana i wydawana przez samorząd szkolny Szkoły Podstawowej Nr 1 w Jabłonce. Pismo ukazywało się w latach 1996–1999 w nakładzie 50 egzemplarzy. Cena jednego egzemplarza wynosiła 2 zł. Gazetkę sprzedawano wśród uczniów szkoły.

„Groch z Kapustą” – gazeta wydawana przez uczniowski zespół redakcyjny Szkoły Podstawowej w Zubrzycy Dolnej. Był to miesięcznik formatu A4 liczący 10 stron, drukowany we własnym zakresie, bezpłatny, rozprowadzany na terenie szkoły i sporadycznie poza jej obrębem.

„Kujon” – gazeta wydawana w latach 1998–1999 w Liceum Technicznym w Lipnicy Wielkiej, redagowana przez uczniów szkoły pod opieką nauczyciela Roberta Kowalczyka, miesięcznik o nakładzie 100 egzemplarzy, rozprowadzany przez uczniów na terenie szkoły (w cenie 50 gr). Poruszał problemy młodzieży, zawierał informacje o pracy szkoły, reportaże z imprez szkolnych, ciekawostki z życia uczniów, wywiady z dyrektorami i nauczycielami szkoły, a także z pracownikami urzędu gminy.

„Makuszynder” – gazeta wydawana przez Szkołę Podstawową im. Kornela Makuszyńskiego w Piekielniku, w roku 1995. Wyszły tylko cztery numery, redagowane przez uczennice klasy ósmej. Gazetka liczyła 20 stron formatu A5,

a jej nakład wynosił 30 egzemplarzy. Przeznaczona była do użytku wewnętrznego szkoły.

„Na Luzie” – gazetka wydawana przez Liceum Ogólnokształcące w Jabłonce od 1995 roku, miesięcznik liczący 20 stron formatu A5. Pismo redaguje zespół uczniowski pod nadzorem opiekunów: Marii Białoń, Barbary Kozak, Agaty Kurzak, Anny Lochner. Kolportaż prowadzony jest przez samorząd uczniowski.

Przedstawione wyżej krótkie omówienie czasopiśmiennictwa na polskiej Orawie nie wyczerpuje oczywiście tego obszernego i ciekawego tematu. Zwłaszcza ostatnie lata sprzyjają powstawaniu szeregu lokalnych i środowiskowych periodyków, z których część utrzymuje się przez dłuższy czas i niekiedy przeradza w profesjonalne pismo o szerszym zasięgu, część zaś po prostu przestaje istnieć. Dla regionu cenne są zwłaszcza czasopisma, w których czytelnik może znaleźć nie tylko lokalne wiadomości, ale także materiały dotyczące historii i kultury swojego terenu. Obok osób zainteresowanych tą tematyką korzysta z nich ucząca się młodzież, dla której stanowią cenną pomoc przy poszerzaniu wiadomości o regionie.

Eva Kurjaková

Bibliografia obcí Združenia Babia hora po roku 1945¹

Táto bibliografia je výberová. Neobsahuje úplne všetko, čo bolo od roku 1945 napísané o obciach Združenia Babia hora. Napríklad o futbalových súťažiach podávajú správy všetky regionálne médiá. V snahe zachytiť každú, i nepodstatnú zmienku, by sa rozsah tejto práce zbytočne rozširoval. Naším cieľom bolo zaregistrovať podstatné udalosti, ktoré dokumentujú život obcí a jej obyvateľov v čo najširšom spektre.

Všeobecnosti – Bibliografie
(Informácie ogólne – Bibliografie)

HORVÁTH, Pavol, CsC: *Bibliografia Oravy*, Oravské múzeum v Oravskom Podzámku 1977

Súpis knižnej a článkovej literatúry o Orave od najstarších čias do roku 1970

Univerzálne knižnice – Knižnice škôl, korporácií a spolkov.

Verejné knižnice. Osvetové knižnice

(Biblioteki powszechnie – szkolne, związków i stowarzyszeń.
Biblioteki publiczne. Biblioteki oświatowe)

BO-rj: *Dokazujú, že aj obecna knižnica môže dobre fungovať*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 47 (5.12.), s. 8

Využitie knižnice v Rabči

¹ Od redakcji: Bibliografia obejmuje prace wydane po 1945 r., dotyczące miejscowości wchodzących w skład słowackiego Stowarzyszenia Babia hora (Bobrov, Klin, Oravska Polhora, Rabča, Rabčice, Sihelne, Zubrohlava). Nie jest to bibliografia pełna, pominięto w niej wiadomości mało istotne, np. komunikaty o meczach piłkarskich, które były podawane przez wszystkie regionalne media. Celem bibliografii jest rejestracja ważnych wydarzeń, które dokumentują życie regionu i jego mieszkańców. Opracowana została w systemie UKD. Tytuły kolejnych działów zostały przetłumaczone przez Piotra Krzywdę i umieszczone w nawiasach. Większość wymienionych w bibliografii pozycji zostało opatrzonych przez autorkę krótkimi komentarzami, które nie zostały przetłumaczone na język polski.

mp: *Digitalizácia ukončená*, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 113/8, č. 24 (20.06.)

Informácie o digitalizácii telefónnych rozvodov a obecnej knižnice v Rabči

**Časopisy – Ustanovizne. Spoločnosti. Matica slovenská – Spolok Oravcov
– Múzeá – archívy**

(Czasopisma – Instytucje. Wspólnoty. Macierz Slowacka – Towarzystwo Orawiaków
– Muzea – Archiwa)

KUFČÁK, Emil, Dr.: *Štátne okresné archívy v Dolnom Kubíne, Liptovskom Mikuláši a Martine. Sprievodca po archívnych fondoch*, Archívna správa Ministerstva vnútra Slovenskej socialistickej republiky 1980

Obce: Rabčice (s. 46); Bobrov (s. 96); Jablonka, Pekelník, Podvlek (s. 99–100); Rabča (s. 96, 98)

„*Rabčiansky chýrnik*”, obecné noviny občanov, rodákov a priateľov obce Rabča, mesačník, vydáva obec Rabča od roku 1993, v súčasnosti už len raz za štvrt' roka

**Filozofia, morálka – Alkoholizmus – Náboženstvo, cirkvi – Rímskokatolícka cirkev
– Cirkevná správa, farnosti, kňazi**

(Filozofia, moralnosť – Alkoholizm – Religia, kościoły – Kościół rzymskokatolicki – Administracja kościelna, parafie, księża)

Pamätný deň Zubrohľavy, „Katolícke noviny” 1948, roč. 63, č. 30, s. 7
Birmovka v Zubrohľave

„*Matrix Ecclesia*” *kostolov hornej Oravy jubiluje*, „Katolícke noviny” 1951, roč. 66, č. 28, s. 7

Jubileum kostola v Oravke

Klinovský Eliáš – kazateľ a spisovateľ, „Katolícke noviny” 1951, roč. 66, č. 51–52, s. 8

Duchovné hody v rabčanskej farnosti, „Katolícke noviny” 1969, roč. 84, č. 22, s. 2

Birmovka v Rabči na hornej Orave

Kalendár nám pripomína..., „Katolícke noviny” 1972, roč. 87, č. 34, s. 6
29. augusta 1897 zomrel Anton Florek, farár rabčiansky, národný buditeľ, člen I. Výboru Muzeálnej slovenskej spoločnosti

JANEK, Jozef: *120. výročie narodenia Štefana Mnoheľa*, „Biela Orava” 1996, roč. 6, č. 14 (17.07.)

Informácia o všestranne činnom kňazovi Štefanovi Mnoheľovi, kaplánovi v Zubrohľave v roku 1904 a 1922

SÝKORA, Jaro: *V čase veľkonočnej radosti v Zubrohľave aj smútili*, „Naša Orava” 2000, roč. 7, s. 4

Odchod kňaza Štefana Pitáka do Liptovského Hrádku, rozlúčka, privítanie nového kňaza Michala Fecka. Vznik novej farnosti v Kline

Rehole, rehoľníci

(Zakony, zakonnicy)

Kalendár nám pripomína, „Katolícke noviny” 1970, roč. 85, č. 38, s. 6
3. októbra 1830 sa v Bobrove narodil páter František Belluš

MARUNIAK, Peter: *Dr. Bonaventúra Štefan Buc*, Kabinet výskumu dejín slovenského exilu Matice slovenskej v Martine a obec Bobrov 2000
Zborník materiálov zo seminára o pátrovi Dr. Bonaventúrovi Štefanovi Bucovi v Bobrove 2.12.2000

Dekanáty, diecézy

(Dekanaty, diecezje)

Ján Gustínyi, „Katolícke noviny” 1952, roč. 67, č. 4, s. 4
Nitriansky župan biskup, narodený v r. 1712 v Zubrohľave. Medailón

Kolektív autorov: *Kunst Jozef (w:) Encyklopédia Slovenska*, zv. III, VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1979, s. 277
Košický biskup a ostrihomský arcibiskup, Jozef Kunst (1790 Zubrohľava –1866 Pécs)

Kalendár nám pripomína, „Katolícke noviny” 1970, roč. 85, č. 25, s. 6
28.06.1790 sa v Zubrohľave narodil kaločský arcibiskup Jozef Kunst

Spoločenské vedy – Štatistika

(Nauki społeczne – Statystyka)

Štatistická ročenka okresu Dolný Kubín 1960–1961, Dolný Kubín 1962
Informácia zo sčítania obyvateľstva, domov a bytov

Stopy víťazstva 1945–1980 [Štatistická ročenka], Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu Dolný Kubín
Stav jednotlivých obcí okresu Dolný Kubín zo sčítania obyvateľov, domov a bytov k 31.12.1978

**Vnútrotná politika – Národnostná politika, národnostné hnutie – Maďarizácia
– Poľská a goralská otázka**

(Polityka wewnętrzna – Polityka narodowościowa, ruch narodowy – Madzieryzacja
– Kwestia polska i „goralska”)

SCHRAMEK, Ľubomír: *Prvé zmarené referendum už pred 80 rokmi a jeho dôsledky pre Oravu a Spiš*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 29 (25.7.), s. 17

Konferencia veľvyslancov a rozhodnutie o Orave a Spiši v roku 1920

HUJÍK, Dušan: *Vývoj hraníc regiónu Orava*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 29–30 (25.7.), s. 13

Prírodné hranice Oravy a hranice „de iure” od najstarších čias

HUJÍK, Dušan: *Orava po rozpade Rakúsko-Uhorska*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 33 (30.08.), s. 10

Rozdelenie Oravy po I. svetovej vojne, plebiscit, pričlenenie oravských obcí k Poľsku, vznik novej hranice. Vzťahy na hraniciach Oravy počas II. svetovej vojny

Židia – Triedy, sociálne skupiny – Šľachta – Poddaní

(Żydzi – Klasy, grupy społeczne – Szlachta – Poddani)

HORVÁTH, Pavel: *Úteky poddaných z Oravy v prvej polovici 18. storočia*, „Historický časopis” 1955, roč. 3, s. 191–205

Podáva prehľad o útekoch poddaných z jednotlivých obcí Oravy

MARSINA R., KUŠÍK M.: *Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku II*, Bratislava 1959

Urbár hradného panstva Orava z roku 1625 podľa obcí. Preklad z maďarčiny. Podáva informácie o každej oravskej obci v 17. storočí; 595 strán

Roľníci, sluhovia – Cigáni – Voľby

(Rolnicy, służba – Cyganie – Wybory)

V Námestove a v 5 obciach v čele noví ľudia, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 5/110, č. (2.01.), s. 2

Výsledky komunálnych volieb v okrese Námestovo

Výsledky prvého a druhého kola prezidentských volieb na Orave v číslach, „Orava/Biela Orava” 1999, č. 11 (1.06.), s. 4

Prehľad o výsledkoch volieb v jednotlivých obciach a podľa okresov

Red.: *Kandidáti na starostov v okrese Námestovo*, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 12, č. 45 (5.11.)

Vyst'ahovalectvo – Prist'ahovalectvo – Politické strany
(Emigracja – Imigracja – Partie polityczne)

Práca. Robotnícke hnutie, robotnícka otázka – Peňažníctvo, banky, sporiteľne, úverné ústavy – Pôda a pozemky – Pozemková reforma – Spoločné vlastníctvo, Oravský komposesorát

(Praca. Ruch robotniczy, kwestia robotnicza – Bankowość, banki, kasy oszczędnościowe, prawo kredytowe – Ziemia i działki – Reforma rolna – Wspólnoty własnościowe, Komposesorat Orawski)

PASTVOVÁ, Melánia: *Jedných to trápi, druhí už milión oželeli*, „Naša Orava” 2004, č. 10 (9.03.), s. 4

Informácie o investovaní 1 milióna korún do skrachovaného nebankového subjektu Horizontu z peňazí urbárskeho spoločenstva v Zubrohlave bez schválenia tejto investície valným zhromaždením vlastníkov

Súkromné vlastníctvo – Sceľovanie pôdy (Komasácie) – Bytová otázka – Družstevníctvo – Stavebné, hospodárske, potravné, spotrebné družstvá
(Własność prywatna – Komasacja gruntów – Kwestia mieszkaniowa – Spółdzielczość – Spółdzielnie budowlane, spożywców, konsumenckie)

Rj: *Pracovné stretnutie funkcionárov*, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 12, č. 51–52 (17.12.), s. 5

Zasadanie Dozorných výborov a Kontrolnej komisie s vedúcimi pracovníkmi Jednoty, spotrebného družstva Námestovo

Štátne a verejné financie – Daňové úrady. Dane
(Finanse państwowe i publiczne – Urzędy podatkowe. Podatki)

Hospodárska výroba – Hospodárska situácia – Hospodársky stav jednotlivých obcí – Živnosti, remeslá, živnostenské a remeselné spolky

(Produkcja gospodarcza – Sytuacja ekonomiczna – Położenie ekonomiczne poszczególnych wsi – Drobną przedsiębiorczość, rzemiosło, towarzystwa handlowe i rzemieślnicze)

Ludoví rezbári námestovského okresu, „Biela Orava” 1997, č. 24–25
Ján Kozák a Martin Štepaňák z Rabče – vyrezávajú betlehemy

Priemysel – Ceny – Životná úroveň
(Przemysł – Ceny – Poziom życia)

Právo. Súdy – Trestné činy, tresty
(Prawo. Sądy – Czyny karalne)

Rj: *Nelegálna výroba alkoholu v Zubrohlave*, „Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 4 (23.02.), s. 1–2

Polícia obvinila skupinu 5 obyvateľov Zubrohľavy z nelegálnej výroby alkoholu

Chýbali mu stoličky?, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 10, č. 25 (27.06.), s. 7
Informácia o krádeži 149 nových stoličiek z kultúrneho domu v Zubrohlave

rj: *Policia zadržala vykrádačov*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 13, č. 9 (24.02.), s. 1–2

Policajná razia v Bobrove a v Zubrohlave. Str. 2: Občania stále pochybujú. Pochybnosti obyvateľov Zubrohlavy o úspešnosti zásahu proti vykrádačom

Verejná správa. Ľudová správa, vojenstvo
(Administracja publiczna. Władza ludowa, wojskowość)

Miera nezamestnanosti podľa obcí okresu (Námestovo) k 31.1.1999 [Tabuľka], „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 8, č. 5, s. 3

Verejní zamestnanci
(Pracownicy publiczni)

BRIŠ, Vladimír: *Udelili dve ocenenia obce*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 3 (25.01.), s. 7

Obec Rabča udelila vyznamenanie dlhoročnej pracovníčke Štefánii Randiakovej zo Zubrohlavy a Pavlíne Kobyliakovej za prácu v obecnej knižnici

ŽABENSKÝ, Miroslav: *Ženy nabrali odvahu*, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 12, č. 6 (5.02.), s. 2

Rozhovor s Evou Kurjakovou, starostkou obce Zubrohlava

Obecná správa. Národné výbory, samospráva
(Administracja gminna. Rady narodowe, samorząd)

Naši starostovia, „Biela Orava” 25.02.1991, roč. 1, nulté číslo, s. 2

Prehľad starostov v jednotlivých obciach okresu Námestovo po voľbách do obecnej samosprávy

SUŠKO, Ján: *Najpoužívanéjšie slovo – robota*, „Orava” 1993, roč. 3/104, č. 11 (20.05.), s. 8

Rozhovor s pracovníčkou Obecného úradu v Zubrohlave, Evou Kurjakovou o živote obyvateľov obce po strate zamestnania – krachy závodov na okolí

Rj: *V Bobrove dbajú na životné prostredie*, „Biela Orava” 1998, č. 25 (15.12.), s. 3
Starosta obce Bobrov František Glomba hodnotí činnosť obce

rj: *V Námestove a v 5 obciach v čele noví ľudia*, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 110/9, č. 1 (12.01.), s. 2

Výsledky komunálnych volieb v okrese Námestovo: Starostovia obcí po voľbách: Bobrov – Ing. Viera Namislovská, Klin – Viktor Borovják, Oravská Jasenica – Jozef Verček, Oravská Polhora – Jozef Pečarka, Rabča – Dušan Piták, Rabčice – Anton Bublík, Sihelné – Jozef Gabriel, Zubrohlava – Eva Kurjaková

JUROLEK, Rudolf: *Starosta Klina sa 9 rokoch na čelo obce vrátil*, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 110/9, č. 4, s. 2

Výsledky volieb do obecnej samosprávy v obci Klin

rj: *Ženy sú v Zubrohlave hnacím motorom*, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 10 (18.05.), s. 2

Rozhovor so starostkou obce Evou Kurjakovou o obci Zubrohlava

va **rj:** *Po epidémii v roku 1995 sa pustili do výstavby obecného vodovodu*, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 110/9, č. 24 (7.12.), s. 8

Rozhovor so starostom obce Rabčice Antonom Bublíkom o výstavbe vodovodu a o občianskom spolžití

va **Rj:** *Polhorčania si veľa sľubujú od znovuoživenia kúpeľov Slaná voda*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 111/10, č. 14 (11.04.), s. 4

Rozhovor so starostom Oravskej Polhory Jozefom Pečarkom o zámeroch rozvoja obce

Orava **rj:** *V Zubrohlave si pripomenuli prvú písomnú zmienku o obci*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 111/10, č. 26 (4.07.), s. 5

Výstavka ručných prác obyvateľov obce, fotografií a listinných dokladov ku kronike

mč. **re:** *Posedenie s dôchodcami v Rabčiciach*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 111/10, č. 42 (31.10.)

Tradičné posedenie so seniormi – dôchodcami v Rabčiciach

2001. **BO-ms:** *V Rabčiciach chcú dokončiť výstavbu vodovodu*, „Biela Orava” 2001, roč. 112/11, č. 3 (16.01.), s. 2

Financovanie obce, problémy finančného zabezpečenia investičných akcií obce Rabčice

mč. **Ms:** *Niektorí sa nechcú pripojiť na kanalizáciu*, „Orava/Biela Orava” 2001, roč. 112/11, č. 4 (27.02.), s. 2

Investičné aktivity obce Bobrov – problémy s napojením obyvateľov obce na vybudované časti kanalizácie v obci

č. 11 **BO-ms:** *Pokračujú vo výstavbe vodovodu*, „Biela Orava” 2001, roč. 112/11, č. 11 (13.03.), s. 3

Informácia starostu obce o investičných aktivitách obce Klin

113/12. **Do konca roka projekt odkanalizovania obce, „Biela Orava” 2002, roč. 113/12, č. 48 (26.11.), s. 2**

Problémy pri financovaní dostavby bytovky v Rabčiciach a investičných zámeroch obce

mč. **Zpb:** *Hraničný priechod spustený nepretržite*, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 113/12, č. 51–52 (17.12.), s. 2

Informácia o otvorení nového hraničného priechodu s Poľskom Bobrov – Viniarčíkova

zp: *Dokončenie bytovky v septembri*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 10 (3.03.), s. 2

Dokončenie a kolaudácia nového bytového domu v Rabčiciach

mp: *Štát dostáva obce do závozu*, „Naša Orava” 2003, roč. 10, č. 16 (22.04.), s. 2
Priority a problémy v investičnej výstavbe obce Rabčice

BO-rj: *V Zubrohlave má byť vytvorená mestská časť Námestova*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 113/12, č. 28 (17.07.), s. 3

Vyriešenie príslušnosti deviatich rodinných domov v Zubrohlave na konci Slanickej ulice, ktoré sú postavené už v katastrálnom území mesta Námestovo

BO-ms: *Ich najväčší handicap – nemajú telocvičňu*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 113/12, č. 43 (22.10.), s. 2

Nedostatočné školské vybavenie pri Základnej škole v Rabči

BO-zb: *Získali milión na telocvičňu*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 113/12, č. 43 (22.10.), s. 2

Úspech samosprávy obce Klin. Z prostriedkov Ministerstva školstva Slovenskej republiky získali 1 milión Slovenských korún na výstavbu telocvične

JUROLEK, Rudolf: *V Kline slávnostne otvorili telocvičňu*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 113/12, č. 38 (16.09.), s. 2.

Reportáž z kolaudácie a otvorenia telocvične pri základnej škole

JUROLEK, Rudolf: *Spoločný úrad zriadilo 19 obcí*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 113/12, č. 8 (17.02.), s. 1.

Po prechode kompetencií zo štátu na obce v oblasti stavebného poriadku, školskej správy a opatrovateľskej služby, si 19 obcí okresu Námestovo zriadilo spoločnú úradovňu v Námestove.. Medzi zriaďovateľmi boli všetky obce Združenia Babia hora

rj: *Skládka v Zubrohlave len do roku 2008*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 113/12, č. 22 (26.05.), s. 3

Regionálna skládka komunálneho odpadu pri Zubrohlave slúži 24 obciam okresu Námestovo, má životnosť len do roku 2008

mp: *Kolaudácia a strihanie prebehli naraz*, „Naša Orava” 2003, roč. 10, č. 37 (16.09.), s. 1

Odovzdanie novej telocvične pri Základnej škole Klin do užívania

Partnerstvo a spolupráca samospráv (Partnerstwo i współpraca samorządów)

BO-rj: *Spolupráca obcí z oboch strán hranice*, „Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 5 (8.02.), s. 2

Informácia o vzniku mikroregiónu – Združenia obcí Babia hora 27.10.1999

BO-rj: *Združenie Región Beskydy má 10 odborných sekcií, „Biela Orava“* 2000, roč. 10, č. 5 (8.02.), s. 2

Zasadnutie Krajského úradu, sekcie životného prostredia v Bobrove

Rj: *Starostovia ZMOBO sa zaoberali prípravou na 10. snem ZMOS [ZMOS – Združenie miest a obcí Slovenska], „Orava/Biela Orava“* 2000, roč. 111/10, č. 10 (14.03.), s. 3

Informácia o zasadnutí Združenia miest a obcí Bielej Oravy (okresu Námestovo)

Finále Leonarda vo Veľkej Lipnici, „Orava/Biela Orava“ 2000, roč. 111/10, č. 20 (23.05.), s. 6

Medzinárodná vedomostná súťaž žiakov s účasťou žiakov z dedín Združenia Babia hora – Bobrov, Klin, Oravská Polhora, Rabča, Rabčice, Sihelné, Zubrohlava

R: *Leonardo 2000 po prvýkrát aj s našou účasťou, „Orava/Biela Orava“* 2000, roč. 111/10, č. 17 (13.06.), s. 6

Spolupráca Združenia Babia hora so sídlom v Zubrohlave a Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich so sídlom v Zawoji v Poľsku

BO-rj: *Babiohorské obce spečatili dohodu o spolupráci, „Orava/Biela Orava“* 2000, roč. 111/10, č. 24 (20.06.), s. 1

Slávnostné podpísanie dohody o spolupráci medzi Združením Babia hora a Stowarzyszeniem Gmin Babiogórskich so sídlom v Zawoji v Poľsku

BO-r: *Servisná kancelária pre občanov regiónu, „Orava/Biela Orava“* 2002, roč. 113/12, č. 42 (15.10.), s. 2

Združenie Babia hora s pomocou Nadácie Ekopolis zriadili servisnú kanceláriu v Bobrove

ap: *Peniaze dala Nadácia Ekopolis, nie ministerstvo školstva, „Orava/Biela Orava“* 2003, roč. 113/12 (10.03.), s. 21

Zacplenie podkrovia školy a nové triedy v Základnej škole v Rabčiciach. Spolupráca ZBH s Nadáciou Ekopolis Banská Bystrica

JOZEFČEKOVÁ, Klaudia: *Príbeh Združenia Babia hora (w:) Na jablkách* 2003, brožúra, A- projekt, n.o. Liptovský Hrádok 2003, s. 10–11

Profil vzniku a činnosti združenia Babia hora- rozhovor s Evou Kurjakovou, prvou predsedníčkou združenia a autorkou úspešných projektov pre združenie

Or-jm: *Prostredníctvom zvykov sa spoznávali navzájom, „Orava/Biela Orava“* 2004, roč. 114/13, č. 5 (26.01.), s. 2

Spoločné medzinárodné stretnutie členov ZBH a SGB v Bobrove

**Oravská župa – Okresy – Vojenstvo – Sociálna starostlivosť. Poistenie. Spolky
sociálnej starostlivosti**

(Komitat orawski – Powiaty – Wojskowość – Opieka społeczna – Ubezpieczenia
– Towarzystwa opieki społecznej)

Red.: *Kedy má roľník nárok na starobný dôchodok*, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 7 (17.02.), s. 1

Priznanie dôchodku vdovám a sirotám po roľníkoch

Ad: *Starostlivosť o občanov v domovoch dôchodcov*, „Orava” 1989, roč. 30, č. 45 (8.11.), s. 2, 6

Modernizácia Domova dôchodcov v Zubrohlave

Červený kríž

(Czerwony Krzyż)

ŠPAVOROVÁ, Mária: *Pre dobro človeka*, „Orava” 1989, roč. 30, č. 5 (1.02.), s. 3

Spomienky MUDr. Kolomana Ammera, lekára obvodu Námestovo, predsedu okresnej organizácie Červeného kríža v Námestove

**Združenie frontových bojovníkov – Združenia mládeže – Výchova, školstvo, osвета
– Základné otázky výchovy a školstva – Učítelia. Učítel'ské spolky a porady**
(Stowarzyszenia kombatanów – Stowarzyszenia młodzieżowe – Wychowanie, szkolnictwo, oświata
– Podstawowe problemy wychowania i szkolnictwa – Nauczyciele. Nauczycielskie związki i rady)

VOJTAŠŠÁKOVÁ, Lýdia: *Z Niekdajšej akcie „Pod'me dakde” majú dnes učítelia premyslený systém*, „Naša Orava” 2002, roč. 8 (29.10.), s. 3

Návšteva učiteľov základných škôl okresu Námestovo na Orave, ktorá po roku 1920 pripadla Poľsku. Navštívili oravské rašeliniská, Čiernu Oravu, Babiohorský národný park v Hornej Zubrici

Žiaci a študenti – Základné vyučovanie. Školy I. a II. Stupňa

(Uczniowie i studenci – Nauczanie podstawowe. Szkoły I i II stopnia)

Nová škola v Rabči, „Nová Orava” 1962, roč. 13, č. 28, s. 1

Informácia o výstavbe novej školy v Rabči v centre ovce – v Gaceli

ŠULEK, Jozef: *Dobré výchovné a vzdelávacie výsledky*, „Orava” 1989, roč. 30, č. 30 (26.07.), s. 1

Hodnotenie práce oravských škôl za školský rok 1988/1989

Zo života a práce našej mládeže. Mičurinské pole v Zubrohlave, „Roľník od Oravskej priehrady” 1955, roč. 5, č. 46, s. 2

Informácia o založení pokusných školských mičurinských poliach na Orave, okrem Zubrohlavy i v obciach Bobrov, Rabča a ďalších

ŠTEPITA, Miloš, Ing: *Žiačka z Bobrova zvíťazila v projekte Millenium Dreamesr a pecestuje na Floridu.* „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 111/6, č. 15 (18.04.), s. 2

Žiačka Základnej školy Bobrov zvíťazila v súťaži, ktorej sa zúčastnilo 300.000 detí

MICHALIČKA, V.: *Zo školských dejín Bobrova,* „Orava/Biela Orava” 1996, roč. 6, č. 3 (14.02.), s. 3

Žiadosť bobrovského plátenníka Kompaníka o založenie gramatických škôl v Bobrove (v podstate gymnázia)

BO-rj: *Cena ministra životného prostredia pre bobrovských žiakov,* „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 111/6, č. 23 (13.06.), s. 2

Ocenenie za projekty, zamerané na skrášlenie životného prostredia

BUCOVÁ, Anna, Mgr: *Aj tak sa dá!,* „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 111/6, č. 43 (7.11.), s. 8

Reaguje na kritiku zákazu lukostrelby v areáli Základnej školy Bobrov

sv: *Úspešní Oravci,* „Orava/Biela Orava” 2001, roč. 112/7, č. 3 (16.01.), s. 3
Na II. Medzinárodnej výstave v Bielsko-Bialej vystavovali deti zo ZŠ Sihelné sklonalby

Predškolská výchova. Materské školy

(Wychowanie przedszkolne. Przedszkola)

Red.: *Počet škôlkárov stále narastá,* „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 113/12, č. 37 (8.09.), s. 2

Informácie o rozšírení Materskej školy v Zubrohlave

Učebnice pre školy 1. stupňa – Školy 2. stupňa. Meštianske školy – Školy 3. stupňa. Gymnázia, odborné školy

(Podręczniki dla szkół I stopnia – Szkoły II stopnia. Szkoły miejskie – Szkoły III stopnia.
Gimnazja, szkoły zawodowe)

Fp: *Väčšina absolventov na vysoké školy,* „Orava” 1988, roč. 29, č. 52 (12.12.), s. 1

Tridsaťpäť rokov Gymnázia v Námestove

Osveta. Vzdelávanie – Osvetové a kultúrne spolky. Besedy – Osvetová a prednášková činnosť v obciach – Slávnosti a oslavy – Vysoké školy

(Oświata. Edukacja – Towarzystwa oświatowe i kulturalne. Pogadanki – Działalność oświatowa
i odczytowa na wsiach – święta i uroczystości)

Cudzinecký ruch. Obchod – Vnútorňý obchod – Dodávka. Výkup

(Turystyka zagraniczna. Handel – Handel wewnętrzny – Zaopatrzenie. Skup)

Trhy, jarmoky
(Targi, jarmarki)

POLONEC, A.: *Organizácia obchodného života hornooravských plátenníkov*, „Slovenský národopis“ 1955, roč. 3, s. 52

Informuje o spôsobe života plátenníckych obcí Bobrov, Klin, Oravská Jasenica, Zubrohlava v 18–20. storočí

Štyri jarmoky – v *Bobrove* – *výsada od roku 1818*, „Orava/Biela Orava“ 2000, roč. 111/6, č. 7, s. 1

V roku 1818 dostal Bobrov štatút mesta a výsadu usporiadať štyri jarmoky ročne

Spolky a združenia obchodníkov
(Towarzystwa i związki handlowe)

Zahraničný obchod
(Handel zagraniczny)

Národopis. Folklor – Ľudový odev
(Etnografia. Folklor – Strój ludowy)

MARKOV, J.: *Slovenský odev v minulosti*, Kniha, Bratislava 1955

V knihe sú reprodukcie obrazov Maximiliána Račkaja, na ktorých zobrazil odev všetkých skupín obyvateľov Oravy, o.i. z okolia Babej hory a Pilska (Rabčice, Podvlk) a hornooravských plátenníkov. Obrazy boli namaľované v prvej polovici 19. storočia. Maximilián Račkaj je známy najmä z malieb v rôznych oravských kostoloch. Obrazy oravských ľudových krojov sa nachádzajú v budapeštianskom múzeu

BEDNÁRIK, J.: *Oravský ľud v diele neznámeho umelca 19. storočia Maximilána Račkayho*, „Ľudová tvorivosť“ 1954, roč. 4, s. 8–9

Informácia o dielach M. Račkaja, maliara, ktorý namaľoval ľudové odevy a kroje hornej Oravy a jeho diela sa nachádzajú v Budapešti

NOSÁĽOVÁ, Viera: *Ľudové kroje Oravy*, „Krásy Slovenska“ 1969, roč. 46, s. 382–384

Obsahuje aj 8 obrázkov ľudových krojov z Oravy

Ženská otázka, spolky
(Kwestia kobiet, stowarzyszenia)

VRLÁKOVÁ, Emília: *Aktívni dôchodcovia v Bobrove*, „Orava“ 2000, roč. 111/6, č. 44 (14.11.), s. 9

Informácia o založení Klubu Jednoty dôchodcov, zakladateľoch a činnosti klubu

BO-rj: *Oblastná výstava športových holubov*, „Orava/Biela Orava“ 2000, roč. 111/6, č. 43 (7.11.), s. 3

Informácia o výstave holubov v Bobrove

KURJAKOVÁ, Eva, ORMANIEC Marián: *Zubrohlava – Gilowice*, Občianske združenie ZUBOR, Zubrohlava 2006

Farebný bulletin z priebehu slovensko-poľských stretnutí v rámci projektu Nadväzujeme nové kontakty, podporeného Európskou komisiou programom INTERREG III A PL-SR; brožúra, počet strán 16

Folklor (Folklor)

Fašiangy v Rabči, „Biela Orava” 1996, roč. 6, č. 4 (28.02.), s. 1
Informácia o folklórnom podujatí

Bft: Folklorne Rabčice, „Orava/Biela Orava” 1998, roč. 8, č. 11, s. 1
Slávnosti hry na heligónke (gombíkovej harmonike), 5. ročník a 25. výročie založenia folklórnej skupiny v Rabčiciach

Folklorňa skupina Kašunka z Rabčíc, „Biela Orava” 1998, roč. 8, č. 14 (14.07.), s. 3
Detský folklórny súbor Kašunka z Rabčíc

V amfiteátri v Sihelnom sa konali VI. Folklorne slávnosti Pod Babou horou, „Biela Orava” 1998, roč. 8, č. 15 (28.07.), s. 1
Informácia o folklórnych slávnostiach Goralov v Sihelnom

ŽABENSKÝ, Miro: *Vedúce dvoch oravských folklórnych súborov si pripomenuli svoje okrúhle životné jubileá*, „Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 4 (23.02.), s. 5
Jubilantka spod Babej hory, Valéria Baláková z Rabčíc, vedúca folklórnej skupiny z Rabčíc, primáška ľudovej hudby Rovňan a vedúca detského folklórneho súboru Kašunka z Rabčíc

Vo Veselom veselo, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 24
Na 2. ročníku vystupovali Rabčičania Valéria Baláková, Jozef Jagelka, Ján a Angela Tropekovci, syn Miroslav Tropek, mladý gajdoš Jozef Vnenčák zo Sihelného, ľudová hudba Polhoranka s M. Kurákovou, Peter Matis, gajdoš z Oravskej Polhory

7. marca 2000 v Rabči podujatie Pochovávanie basy s 20-ročnou tradíciou, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 19 (5.05.), s. 1
Námestovo – súťaž v stavaní májov vyhrali Polhorčania

Majstrovstvá vo výrobe syrových korbáčikov v Námestove – 5. ročník, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 111/6, č. 27 (11.07.)
Na nábreží Oravskej priehrady oravská súťaž

Gajdoši z 3 krajín 3 dni na Orave. Oravská Polhora, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 111/6, č. 37 (26.07.), s. 1
Informácia o jedinečnom podujatí – gajdovačke v Oravskej Polhore a o sprievodných akciách podujatia

Na Nižnianskych krpčekoch vystupoval detský folklórny súbor Goralček zo Sihelného, „Biela Orava” 2001, roč. 112/7, č. 14 (3.04.), s. 3

Bo-ms: *Mladí rabčickí heligonkári začali úspešne*, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 113/12, č. 4 (22.01.), s. 8

Začiatky súboru mladých heligonkárov z Rabčíc pod vedením Miroslava Tropeka

II. stretnutie *betlehemských skupín v prvú januárovú nedeľu*, „Orava” 2002, roč. 113/12, č. 6 (14.02.), s. 3

Na stretnutí bolo 42 účinkujúcich, vianočné koledy okrem iných skupín i koledníci zo Sihelného

Rabčický detský folklórny súbor Kašunka má 20 rokov, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 113/8, č. 22 (28.02.), s. 1

O 20-ročnej činnosti súboru

20–21. júla už X. folklórne slávnosti pod Babou horou, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 113/8, č. 25 (18.06.), s. 1

Miesto konania slávností: Amfiteáter v Sihelnom

Gajdovačka v Oravskej Polhore po tretí raz s účasťou gajdošov zo 4 krajín Európy, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 113/12, č. 35 (27.08.), s. 1

Počet zahraničných účastníkov na Gajdovačke v Oravskej Polhore sa každý rok zvyšuje

Gajdovačka 19–21.9.2003, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/9, č. 37 (8.09.), s. 8

Hra na starobylé gajdy, tradičné muzicírovanie pri večernom ohni

Gajdovačka s rekordnou účasťou, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 39 (22.09.), s. 1, 7

Príspevok informuje o IV. ročníku medzinárodného gajdošského festivalu v Oravskej Polhore, s účasťou 130 gajdošov zo Slovenska, Čiech, Moravy, Holandska

Red.: *Tradičné pochovávanie basy sa tešilo záujmu*, „Rabčiansky chýrnik” 2006, roč. 13, č. 2–3 (12.04.), s. 10

Trádia Fašiangu v Rabči, pochovávanie basy

Ludové piesne a tance

(Pieśni i tańce ludowe)

Hojdana, hojdana..., „Naša práca” 1957, roč. 7, č. 1, s. 378–388

Spevy a tance spod Babej hory. Hudba Pavol Tonkovič, upravil Milan Majtáš

JABLONSKÝ, Jozef: *Naši Gorali v piesňach*, „Naša práca” 1955, roč. 5, s. 302–303, 387–389

Popis piesní s notami z Oravy

ZÁLEŠÁK, Cyril: *Klenoty našich tancov*, „Hudba, spev, tanec” 1966, č. 7,
s. 211

Tance spod Babej hory

Goralská pieseň nikdy nezanikne, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111,
č. 14 (11.04.), s. 15

Rozhovor o folklóre v Rabčiciach s Valériou Balákovou

Eudová viera. Ludové obyčaje. Poverý – Povesti

(Wierzenia. Obyczaje ludowe. Przesady – Podania)

KUCHTIAK, Ignác: *O Babej hore*, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 113/12,
č. 13 (26.03.), s. 7

Povesti o Babej hore

KURJAKOVÁ, Eva: *Povesti spod Babej hory*, Štúdio F Námestovo pre
Občianske združenie ZUBOR, Zubrohľava 2008

Kniha obsahuje 56 povestí z obcí pod Babou horou. Ilustrovali deti základných
škôl. Doplnená motívami z oravských ľudových krojov; 1470 strán

Príslovia a porekadlá – Ludoví výrobcovia

(Przysłowia i porzekadla – Twórcy ludowi)

Eudovírezbári námestovského okresu..., „Biela Orava” 1997, roč. 7, č. 24–25, s. 3
Ján Sivoň Sihelné, Ján Kozák a Martin Štepaňák z Rabče a betlehemy, otec Martin
Štepaňák a syn Stanislav Štepaňák z Rabče

Informácie, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 24 (9.06.), s. 2
O Štefanovi Jašákovi z Oravskej Polhory a jeho výtvoroch z huby nazývanej čertovo
kopyto

Príslovia, porekadlá

(Przysłowia i porzekadla)

Jazykoveda. Nárečia – Oravské nárečia

(Językoznawstwo. Gwary – Gwary orawskie)

HABOVŠTIAK, Anton: *Vplyv valašskej kolonizácie na stredoslovenské
nárečia*, „Jazykovedný slovník” 1962, roč. 13, s. 8–27

HABOVŠTIAK, Anton: *Oravské nárečia*, Bratislava 1965

Kniha sa zaoberá nárečiami oravských obcí, medzi inými Bobrov, Zubrohľava, Klin;
543 strán

Poľsko-slovenské a poľské nárečia na Orave
(Polsko-słowackie i polskie gwary na Orawie)

KRIŠŠÁKOVÁ, J.: *O goralských nárečiach z aspektu slovensko-poľských jazykových kontaktov*, „Studia Academica Slovaca” 1982, vol. 11, s. 227–249

DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, J.: *Goralské nárečia*, Kniha, Bratislava 1993

169 strán

KRIŠŠÁKOVÁ, J.: *Goralské nárečie vo svetle kolonizácií a teórie jazykových kontaktov*, „Slavica slovaca” 1985, roč. 20, s. 165–178

KRIŠŠÁKOVÁ, J.: *Fonologický systém goralských nárečí z aspektu slovensko-poľských jazykových kontaktov (w:) Studia linguistica Polono-Slovaca, t. 2, Jazykový ústav L. Štúra v Bratislave 1990, s. 3–21*

GRÍGEL, Marián: *Goralské nárečie. Slovník*, Štúdio F, František Tet'ák, Námestovo 2004

Zaoberá sa okrem iného nárečím goralských obcí Oravskej Polhory (s. 64), Rabče (s. 94), Rabčice (s. 88), Sihelné (s. 90)

Topografické názvy
(Nazwy topograficzne)

HABOVŠTIAK, Anton: *Oravské chotárne názvy*, Banská Bystrica 1970
93 strán

HABOVŠTIAK, Anton: *O tvorení chotárnych názvov na slovensko-poľskom pohraničí (w:) Zborník materiálov z II. Slovenskej onomastickej konferencie v Nitre, zv. 3, 1970, s. 65–70*

Osobné mená, prezývky
(Imiona własne, przyzwiska)

HABOVŠTIAK, Anton: *Prezývky obyvateľov obcí na Orave (w:) Zborník materiálov*, Bratislava 1968, s. 71–80
Slovenská onomastická konferencia

Odborné názvy – Rozbor jazykových pamiatok
(Nazwy fachowe – Analiza zabytków językowych)

HABOVŠTIAK, Anton: *O terminológii hornooravských plátenníkov*, „Zborník Oravského múzea Banská Bystrica” 1971, roč. 2, s. 80–99

HABOVŠTIAK, Anton: *Oravci o svojej minulosti*, Martin 1983
Reč a slovesnosť oravského ľudu

HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína: *Bernolákovčina ako spisovný jazyk*, „Literárno-múzejný letopis Matica slovenská” 1984, vol. 18, s. 85–100.

KURJAKOVÁ, E. a kol.: *Slovník obce Zubrohlava a okolitých plátenníckych obcí*, Zdrúženie Babia hora a Občianske združenie ZUBOR v Zubrohľave, Zubrohľava 2005

Nárečové prvky v plátenníckych obciach Zubrohľava, Bobrov, Klin

Prírodné vedy – Výskum a ochrana prírody

(Nauki przyrodnicze – Badania i ochrona przyrody)

Dve nové rezervácie. Rašelinisko v Kline a oblasť Pilska, „Orava” 1968, roč. 2, č. 17, s. 3

JANOTA, Dušan: *Kultúrne poklady hornej Oravy*, „Kultúra, veda, umenie” 1970, č. 5–6, s. 8–11

O nutnosti záchrany prírodných krás

Geológia a príbuzné vedy – Geologické mapovanie – Geomorfológia – Jaskyne, jaskyniarstvo – Hydrografia. Hydrológia – Meteorológia. Klimatológia – Historická geológia. Stratigrafia – Ložiská užitočných minerálov, rúd a hornín – Minerály a rudy

Geologia i nauki pokrewne – Mapy geologiczne – Geomorfologia – Jaskinie, speleologia – Hydrografia. Hydrologia – Meteorologia. Klimatologia – Geologia historyczna. Stratygrafia. Zloža mineralów użytkowych, rud i skal – minerały i rudy

KAZIMÍR, Štefan: *Správy o náleziskách soli na Orave a Liptove v prvej polovici 17. storočia*, „Vlastivedný zborník Považia” 1966, roč. 8, s. 189–194

Minerálne vody

(Wody mineralne)

Uhlie – Rašelina

(Węgiel – Torf)

Rj: *Rašelinu z Bobrova poznajú na celom Slovensku*, „Orava/Biela Orava” 1996, roč. 6, č. 2 (31.01.), s. 3

Založenie spoločnosti BORA na ťažbu a spracovanie rašeliny v Bobrove

HOLČÍK, J.: *Ichtyologický výskum karpatského oblúka 3*, „Zborník slovenského národného múzea Martin” 1965, roč. 11–1, s. 139 a ďalšie

Ichtyofauna povodia Oravskej priehrady a jej prítoky

Mokrade na Orave, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 4 (1.02.), s. 3
V zozname mokradí celého sveta je aj 12 území Slovenska a 2 územia Oravy: rieka Orava a jej prítoky a Oravská priehrada – celoeurópsky významné Vtáčie územie a významné mokrade, chránené územia – Klinské rašelinisko, PR Ťaskovka, (Klin) NPR Tisovnica (Oravská Polhora)

BO-rj: *Bobrov je proti navrhovanému chránenému areálu*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111. č. 6 (15.02.), s. 4.

Dôvody Bobrova – ohrozenie rozvoja cestovného ruchu

REMOVČÍKOVÁ, Oľga: *Maloplošné územia*, „Orava” 2002, roč. 38, č. 12 (25.03.), s. 6

Informácia o prírodných rezerváciách hornej Oravy: Národná prírodná rezervácia Pilsko

Hodná Babia hora, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 8–12 (17.02.), s. 4
Rozhovor s Ing. Trnkom o Babej hore a Beskydách, ktoré sú jej zásluhou tretím najvyšším pohorím na Slovensku. Je to jediný vrchol s vyvinutým alpínskym pásmom. Kráľovná Beskyd, smrekové pralesy, rašeliniská na jej úpäti, jaskyne, vodopády, rozmanitosť prírody – zaujímavé spoločenstvá rastlín a živočíchov

MEDZIHRADSKÝ, Vladimír: *Tretia otázka pre Trnku. Pre prírodu a pre ľudí*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 9 (24.02.), s. 3

Návrh na zriadenie biosférickej rezervácie MaB v okolí Babej hory

Babia hora – prírodný šperk hornej Oravy, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 37 (8.09.), s. 7

Horná Orava – Natura 2000 – chránené vtáčie územie Horná Orava, Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica 2005

Do Vtáčieho územia patria katastrálne územia všetkých obcí Združenia Babia hora; brožúra, 12 strán

Horské pralesy Oravských Beskyd, európsky významné biotopy, Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Správa Chránenej krajinskej oblasti Horná Orava Námestovo 2006

Propagačný materiál – skladačka – pralesy Babej hory a Pilska; 135 strán

Rašeliniská Hornej Oravy. Natura 2000, Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Správa Chránenej krajinskej oblasti Horná Orava Námestovo 2006

Propagačný materiál – skladačka. Propaguje ochranu fauny a flóry rašelinísk v okolí Oravskej priehrady, Babej hory, Pilska

TRNKA, Róbert, KOPILEC, Róbert: *Horná Orava, európsky významné chránené územie*, Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Banská Bystrica 2007

Informácie o chránených územiach hornej Oravy. V oblasti Babej hory (s. 96), Pilska (s. 96), Slanej vody (s. 102)

Paleontológia – Biológia – Botanika

(Paleontologia – Biologia – Botanika)

GOGOLÁKOVÁ, V.: *Neničiť liečivé rastliny*, „Nová Orava” 1962, roč. 13, č. 25, s. 4.

Význam liečivých rastlín pre zdravie človeka

Geobotanika

(Geobotanika)

BOSÁČKOVÁ, Eva: *Kvetena oravských borov*, „Zborník Oravského múzea Dolný Kubín” 1968, roč. 1, s. 237–250

Stručná charakteristika vegetačných pomerov rašelinísk hornej Oravy

Systematická botanika

(Botanika systematyczna)

SUZA, J.: *Lišajníky Babia Gory a vrchovišť v prílehlé Oravskej pánvi (slovenské časti)*, „Sborník Klubu prírody v Brne” 1952, roč. 29, s. 147–156

PECIAR, V.: *Niekoľko bryofloristických údajov z oravských rašelinísk a Babej hory*, „Botanica” 1956, roč. 2, fasc. 7–9, s. 381–384

Zoológia – Systematická zoológia

(Zoologia – Zoologia systematyczna)

TRNKA, R.: *Rozšírenie a početnosť vydry riečnej *Lutra lutra* L., v CHKO (chránená krajinná oblasť) Horná Orava*, „Lynx Praha” 1992, č. 26, s. 5–16

Rozšírenie vydry v ústí rieky Polhoranky do Oravskej priehrady

Ryby

(Ryby)

HOLČÍK, J., MIŠÍK, V., BASTL, I., KIRKA, A.: *Ichtyologický výskum Karpatského oblúka*, „Sborník Slovenského národného múzea Martin”, roč. 11, č. 1, s. 129

Ichtyofauna povodia Oravskej priehrady a jej prítokov

Vtáky

(Ptaki)

ŠTOLMANN, A., KOCIAN, A.: *Avifauna československého úseku Babej hory*, „Vlastivedný zborník Považia” 1965, roč. 7, s. 230–243

KLAM, Juraj: *Čo s Vtáčím ostrovom?*, „Biela Orava” 1996, roč. 6, č. 13 (3.02.), s. 5

Spor medzi poskytovateľmi služieb v cestovnom ruchu a Slovenskej agentúry životného prostredia ohľadom využívania nábregia Oravskej priehrady v Námestove

DEMKO, Miroslav: *Stretnutie slovenských vtáčkárov na Orave*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 17 (3.05.), s. 5

Vyhodnotenie Čimovej výtvarnej súťaže, ktorej sa zúčastnili aj deti zo Sihelného. (Čimo je vrabčiak – hlavná postava všeobecne známej básne pre deti od poetky Ľudmily Podjavorinskej)

Užité vedy. Lekárstvo. Technika – Hygiena, verejné zdravotníctvo. Liečba
(Nauki praktyczne. Medycyna. Technika – Higiena, Publiczna służba zdrowia. Leczenie)

Zdravotnícka osveta – Liečebné zariadenia a ústavy
(Oświata zdrowotna – Obiekty i zakłady lecznicze)

ŤAŽANĎLÁK V. MUDr., HUBA, P.: *Z histórie zdravotníctva va Orave*, Peter Huba, Dolny Kubín 2007

30 rokov nemocnice s poliklinikou MUDr. Ladislava Nádašiho-Jegého v dolnom Kubíne. Mor na hornej Orave str. 10, kúpele na Slanej vode (s. 15), zdravotná starostlivosť na hornej Orave po roku 1945 (s. 22–28); 118 strán

Lekári a zdravotníci
(Lekarze i pracownicy służby zdrowia)

MEDZIHRADSKÝ, Vlado: *V službách nových životov*, „Nová Orava” 1964, roč. 16, č. 48 (21.11.), s. 2

Spomienky ženskej zdravotnej sestry „babice” Albíny Ťažandlákovej zo Zubrohľavy o pôrodoch v minulosti v obciach severnej Oravy

MULLEROVÁ, Eva: *Aj taký môže byť lekár*, „Život” 2003, č. 11 (10.03.), s. 75

Pochvala lekárovi MUDr. Jaroslavovi Cigaňákovi zo Zubrohľavy, ktorý pôsobí v nemocnici v Bojniciach

Nákazlivé a iné choroby – Kúpeľná liečba. Kúpele
(Choroby zakaźne i inne – Lecznictwo uzdrowiskowe. Uzdrowiska)

CUBÍNEK, Ján: *Z histórie jodobrómových kúpeľov v Oravskej Polhore*, „Ľudové čítanie” 1956, roč. 2, s. 556–557

Vznik a zánik kúpeľov na Slanej vode

KUBÁŇ, Tomáš: *Kúpele Oravská Polhora*, „Krásy Slovenska” 1963, roč. 40, s. 127–131

O minulosti kúpeľov pod Babou horou, liečivých vlastnostiach vody

JABLONSKÝ, Jozef: *Bolest' Oravy*, „Predvoj” 1967, roč. 3, č. 17, s. 5
Kúpele Slaná voda pri Oravskej Polhore

MAŤAŠEJE, Mikuláš, ADAMČÍK, Anton: *Vrátíme kúpeľom Slaná voda niekdajšiu slávu?*, „Smer” 1968 (25.04.), s. 5

Možnosti obnovenia kúpeľov pod Babou horou

GEMER, Andrej: *Dobro človečenstva majú pred očima*, „Smena” 1970 (29.09.), s. 3

O výskumoch liečivej vody v Oravskej Polhore; obr. 2

Perspektíva kúpeľov Slaná voda, „Orava” 1970, roč. 4, č. 7, s. 1–2

rj: *Polhorské kúpele?...*, „Biela Orava” 1991, roč. 1, nulté číslo (25.02.), s. 7
Informácia o vrtoch na Slanej vode a o histórii polhorských kúpeľov

Technika – Elektrifikácia, plynofikácia

(Technika – Elektryfikacja, gazyfikacja)

Odbor pracovných síl rady ONV: *Zapojte sa do výstavby vodných diel na Váhu!*, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 5 (3.02.), s. 1

Príprava na zavedenie elektriny v roku 1956 do obcí Krušetnica, Rabčice, Záka-
menné a Oravská Polhora. Potreba pracovných síl v stavbárskych odboroch. (ONV=
Okresný národný výbor)

Baníctvo – Inžinierske stavby – Mosty – Visuté lanové dráhy – Cesty

(Górnictwo – Budowle inżynieryjne – Mosty – Wiszące kolejki linowe – Drogi)

Red.: *Kritickými očami*, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 3, s. 2
Výstavba novej asfaltovej cesty do Bobrova

Regulácie riek a potokov – Priehrady

(Regulacja rzek i potoków – Zapory wodne)

MALÍŠEK, Anselm: *Údolní přehrada v Ústí na Oravě*, „Technický obzor”

Vodohospodársky plán výstavby Oravskej priehrady

KAVULJAK, Andrej: *Oravská priehrada*, „Lud” 1961, roč. 4, č. 29, s. 6
Zánik starého života

Red.: *Priehrada ešte krajšia*, „Nová Orava” 1963, roč. 14, č. 7, s. 3
Budovanie osvetlenia na nábreží Oravskej priehrady

KUBÁŇ, Tomáš: *Črepy z dejín Oravskej priehrady*, „Nová Orava” 1963,
č. 14, č. 21, s. 4

Výstavba Oravskej priehrady od plánovania po realizáciu

Kanalizácie a vodovody

(Kanalizacja i wodociągi)

BO-rj: *Výber staveniska spoločnej kanalizácie*, „Orava/Biela Orava” 2000,
č. 6/111, č. 33 (30.08.), s. 8

Začalo sa stavebné konanie na výstavbu kanalizačného zberača Námestovo – Orav-
ská Polhora, podporeného z prostriedkov EÚ z programu cezhraničnej spolupráce
PHARE 2000

BO-rj: *Na odkanalizovanie povodia Polhoranky má prispieť EÚ*, „Orava/
Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 26 (4.07.), s. 2

Výstavba kanalizačného zberača Námestovo – Oravská Polhora v dĺžke 18 km

ms: *Združenie Babia hora o kanalizačnom zberači – projekte, ktorý podporila EÚ, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 20 (12.05.), s. 7*
Kanalizačný zberač vybudovaný do polovice obce Rabča

Poľnohospodárstvo, lesníctvo, poľovníctvo, rybárstvo – Poľnohospodárska osveta
(Rolníctvo, lešníctvo, myšľivstvo, rybolóvstvo – Ošviata rolna)

STUHLÝ, Alojz: *Neprehľadnosť nielen vo vlastníctve, ale aj v užívaní pôdy, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 10 (3.03.), s. 4*

Informácie o neprehľadnosti vlastníckych vzťahov k pôde po 40 rokoch bez evidencie v pozemkových knihách. Vznik Roľníckeho svojpomocného družstva Oravské Beskydy a zvolených zástupcov z obcí Klina, Bobrova, Rabče, Rabčíc, Oravskej Polhory a Zubrohlavy

Jednotné roľnícke družstvá (JRD)
(Odpowiednik polskich Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych)

BOLIBRUCH, Karol: *Pýtame sa: kedy chce štátna poisťovňa dokončiť vyšetrovanie požiaru na Jednotnom roľníckom družstve v Zubrohlave?, „Roľník od Oravskej priehrady” 1955, roč. 5, č. 28 (22.07.), s. 3*

Po požari budovy Jednotného roľníckeho družstva v Zubrohlave v roku 1953 družstvo zaniklo. Podpaľáč bol nezistený

Red.: *Bobrovania nastupujú správnou cestou, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 13 (23.03.), s. 2*

Informuje o plánovanom zvýšení stavu hovädzieho dobytku, vodnej a hrabavej hydiny na poľnohospodárskom družstve v Bobrove

Ad: *Cestou malovýroby to v Bobrove nepôjde, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 41 (18.10.), s. 1*

Plnenie povinných dodávok na verejné zásobovanie, činnosť a plány Jednotného roľníckeho družstva (JRD) Bobrov

Red.: *JRD i do horských oblastí, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 30, s. 1*

Autor článku uvádzal, že v oravských okresoch sa len veľmi ťažko prebija myšlienka zakladania nových roľníckych družstiev (JRD). Väčšia iniciatíva sa očakávala od funkcionárov, učiteľov, kultúrnych a osvetových pracovníkov

Meliorácie – Hospodárske náradie, stroje a lanovky
(Melioracja – Narzędzia gospodarskie, maszyny i kolejki linowe)

Rastlinná výroba
(Produkcja roślinna)

BEDRICH, L.: *Burgyňa a jej pestovanie, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 9 (2.03.), s. 2*

Začiatky pestovania krmnej repy v Rabči a Zubrohlave pred cca 30 rokmi

LANGER, Jiří: *Polaření na horní Oravě*, „Český lid“ 1960, roč. 47, s. 80–83
Pestovanie zemiakov a obilia na lesných pasekách

LANGER, Juraj: *Proces prechodu valašského hospodárstva na rastlinnú výrobu na Orave koncom 16. storočia a na začiatku 17. storočia*, „Agrikultúra“ 1970, roč. 9, s. 39–51

Obilniny a strukoviny (Rośliny zbożowe i strączkowe)

Strojová a traktorová stanica v Trstenej ponúka roľníkom svoje služby – mládeži obilia, s obsluhou, „Roľník od Oravskej priehrady“ 1956, roč. 6, č. 31 (00.08.), s. 2

Uvádza i cenník ponúkaných služieb

Mp: *Akoby nemali dost' iných starostí*, „Naša Orava“ 2003, roč. 10, č. 16 (02.04.), s. 1

Jednotné roľnícke družstvo Bobrov – oneskorené jarné práce v sebye pre oneskorený príchod jari

Lúky a pasienky (Łąki i pastwiska)

V Oravskej Polhore vyhnajili všetky svoje lúky, „Roľník od Oravskej priehrady“ 1955, roč. 5, č. 24 (24.06.), s. 2

Autor článku nie je uvedený, kritizuje stav v oplotení a hnojení lúk a pasienkov

Ako budeš silážovať v lete, tak budeš dojiť v zime, „Roľník od Oravskej priehrady“ 1956, roč. 6, č. 27, s. 2

Neznámy autor dával návod na zhotovenie silážnej jamy na silážovanie zelených rastlín

Red.: *Vzbera sena je najlepšia Zubrohlava*, „Roľník od Oravskej priehrady“ 1956, roč. 6, č. 29, s. 2

Prvá kosačka na hornej Orave – u gazdu v Zubrohlave

Zemiaky – Obilniny a strukoviny – Ľan a konope (Ziemniaki – Rośliny zbożowe i strączkowe – Len i konopie)

HORVÁTH, Pavol: *Nariadenie oravskej stolice z 11. januára 1786 o pestovaní ľanu a konope*, „Slovenský národopis“ 1955, roč. 3, s. 115–116

Uverejnil celé nariadenie

Red.: *Viete že... roľníci z Oravskej Polhory zasiali ľan okolo Slanického štola*, „Roľník od Oravskej priehrady“ 1956, roč. 6, č. 24 (15.06.), s. 2

Oravská priehrada bola vypustená, čo využili obyvatelia Oravskej Polhory, ktorí mali nedostatok vlastnej ornej pôdy na zasatie ľanu. Hrozilo, že keď sa bude priehrada napúšťať, úroda sa im znehodnotí

Red.: *Prihovor k roľníkom. Chemikálie na ničenie škodcov lanu pre obce, „Roľník od Oravskej priehrady”* 1956, roč. 6, č. 25 (27.06.), s. 2

Návod na použitie prášku DDT. Hľadajte a ničte pásavku zemiakovú, škodcu zemiakov. Doporučuje zbieranie pásavky školskými deťmi

Ovocinárstvo. Záhradníctvo. Zeleninárstvo

(Sadovníctvo. Ogrodnictwo. Warzywnictwo)

ri: *Aj na Orave možno dopestovať hrozno, „Orava/Biela Orava”* 2000, roč. 6/111, č. 42 (31.10.), s. 2

Úroda hrozna u Jozefova Čučku zo Zubrohľavy

Lesníctvo

(Leśnictwo)

KUBASÁK, Július: *Kritický stav našich lesov!!!, „Rabčiansky chýrnik”* 2006, roč. 13, č. 2–3 (12.04.), s. 14

Správa na valnom zhromaždení vlastníkov lesa v obci Rabča

Živočišna výroba. Chov dobytky a zvierat

(Produkcja zwierzęca. Hodowla bydła i zwierząt)

Red.: *Čestný štít, „Roľník od Oravskej priehrady”* 1955, č. 31 (12.08.), s. 1
Zoznam jednotlivo hospodáriacich roľníkov v obciach námestovského okresu, ktorí splnili povinné dodávky nad 100%. Zubrohľava, Oravská Polhora

VP: *Nedodržať tradíciu si poľskí bačovia nedovolia, „My, oravské noviny”* 2008, roč. 16, č. 22, s. 9, Príloha Spektrum

Spolupráca Oravskej Polhory s Gminou Jeleśnia v Poľsku – XII. Ročník podujatia s názvom Redik. Zvyky pri vyhánaní oviec na pašu

Výroba syrov – Včelárstvo – Poľovníctvo

(Produkcja serów – Pszczelarstwo – Myśliwstwo)

VEREŠ, Rudolf: *Aj psy skladajú skúšky, „Biela Orava”* 1997, roč. 7, č. 24–25 (17.12.), s. 11

Článok o love a loveckých psoch

Predseda okresnej rady Slovenského poľovníckeho zväzu v Námestove
František Bolek, *V okresnej súťaži na 1. mieste PZ Rabča, „Orava/Biela Orava”* 2003, roč. 114/13, č. 27 (30.06.), s. 11 [PZ = združenie poľovníkov]

Informuje o súťaži poľovníckych združení

Rybárstvo
(Rybolóvstvo)

SLOVÍK, Medard: *Najväčším dobrodružstvom pre neho je chytanie rýb, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 29–30 (25.07.), s. 15*

O rybárskej záľube rabčického rodáka Ing. Jaroslava Šubjaka z Ivanky pri Dunaji, spoluautora knihy Rukoväť rybárskeho hospodára

Technika organizácia riadenia. Polygrafia. Doprava a spoje – Telegraf a telefón
– **Rozhlas, televízia**

(Technika i organizacja zarządzania. Poligrafia. Komunikacja i środki łączności
– Telegraf i telefon – Radio, telewizja)

iv: *Televízna veža na Magurke vysielala signál už vyše 20 rokov, „Biela Orava” 1996, roč. 6, č. 1 (17.01.), s. 1*

Spomienky pamätníka Kornela Svetlošáka z Klina o začiatkoch vysielania

Doprava. Pltníctvo
(Transport. Spław)

MLYNARČÍK, J.: *Oravská dedina pred 200 rokmi, „Orava” 1987, roč. 23, č. 22 (3.06.), s. 2*

Článok o pltníctve na hornej Orave: Oravská Polhora, Bobrov, a pod

Textilný priemysel
(Przemysł włókienniczy)

POLONEC, Andrej: *Plátenníctvo na Slovensku, „Národopisný zborník Matice slovenskej Martin” 1947, roč. 6, s. 91–108*

Zahrnuje aj oblasť Oravy

HORVÁTH, Pavel: *Mangle a valchy na Orave v 18. storočí a v prvej polovici 19. storočia, „Vlastivedný časopis” 1962, roč. 11, s. 90–91*

Prehľad o zriaďovaní farbiarní a váľch podľa obcí

HORVÁTH, Pavel: *K dejinám oravského plátenníctva a súkenníctva, „Zborník Oravského múzea” 1968, roč. 1, s. 63–85*

ŠTÚROVÁ, M.: *Makyta sa rozrastá, „Nová Orava” 1964, roč. 15, č. 7, s. 1*
Odevný závod v Námestove, v ktorom našli zamestnanie ženy z okresu Námestovo

Makytárky v novej hale, „Nová Orava” 1964, roč. 15, č. 7, s. 1
Rozširovanie odevného závodu Makyta Námestovo

SÓLYOM, Št.: *Dvadsať rokov námestovskej Makyty, „Orava” 1970, roč. 4, č. 23, s. 2*

Vznik a história odevného závodu od jeho vzniku

Jemná mechanika (Tesla Orava)

(Mechanika precyzyjna (Tesla Orava))

Oravský milión, „Pravda Bratislava“ 1966, roč. 22, č. 2 (8.01.), s. 1, 8
Oslava 10. výročia zrodu fabriky Tesla Orava na výrobu televízorov, v ktorej našlo zamestnanie i mnoho mladých ľudí z najsevernejších obcí Oravy

Architektúra, umenie, fotografia, hudba, turistika, šport – Úprava obcí a miest**– Ochrana obcí pred požiarimi, požiarnici – Požiare a iné živelné pohromy**

(Architektúra, sztuka, fotografia, muzyka, turystyka, sport – Wygląd wsi i miast

– Ochrona wsi przed pożarami, strażacy – Pożary i inne klęski żywiołowe)

MAŤUGOVÁ, Soňa, BRIŠ, Vladimír, GALIS, Jozef: *Dejiny požiarnej ochrany v Rabči 1926–2006*, obec Rabča 2006

80. výročie dobrovoľného hasičského zboru v Rabči, v roku 2006; brožúra, 34 strán

GRÍGEL, Marián: *Spomienky na deň 19.10.1957*, Marián Grígel, Námestovo 2007

Veľký požiar v obci Oravská Jasenica, ktorý zničil 57 domov

HUBA, Peter: *Dejiny požiarnej ochrany na Orave*, Vydavateľstvo Osveta, Martin 1988

Kniha o vzniku dobrovoľných hasičských spolkov v oravských obciach. Obsahuje údaje o činnosti požiarnych družstiev v obciach Združenia Babia hora; 155 strán

Povodne a iné živelné pohromy

(Powodzie i inne klęski żywiołowe)

Záplavy na Orave, „Naša Orava“ 1970, roč. 4, č. 9, s. 1–2

Rozsah povodní na severnej Orave

Rj: *V okrese Námestovo až do odvolania mimoriadna situácia*, „Orava/Biela Orava“ 2000, roč. 6/111, č. 3 (25.01.), s. 1

Snehová kalamita v obciach okresu Námestovo

Výskum a ochrana pamiatok

(Badania i ochrona zabytków)

Súpis nehmuteľných pamiatok v okrese Dolný Kubín, Okresná pamiatková správa, Dolný Kubín 1977

V súpise sa nachádzajú kultúrne pamiatky všetkých oravských obcí

Architektúra – Stavebné pamiatky. Eudové stavby, skanzeny

(Architektura – Zabytki budownictwa. Budownictwo ludowe, skanseny)

LANGER, Juraj: *Ludové staviteľstvo severnej časti Oravy*, „Zborník Slovenského národného múzea“ 1965, Etnografia 6, roč. 59, s. 23–59

ČAPLOVIČ, Pavol: *Čaro kresaného dreva. Ľudová architektúra Oravy*, Vydavateľstvo Osveta, Martin 1977

Drevené stavby: Rabčice, Bobrov, Rabča, drevené portály: Sihelné, čiernobiele fotografie: Oravská Jasenica (foto č. 103, 104, 105), zvonica Rabčice (foto č. 139), farebné fotografie: Rabča (foto č. 21, 23), Oravská Polhora (foto č. 22); 176 strán a 32 farebných príloh

GRÍGEL, Marián a kol.: *Dve tváre Oravy*, Štúdio F František Teták pre ICN a.s., Námestovo 2007

Knihla fotografií starej a súčasnej Oravy očami študentov Gymnázia Námestovo. Obce zoradené v abecednom poradí [ICN= Informačné centrum Námestovo]

Verejné budovy. Kultúrne domy – Turistické a športové stavby. Turistické chaty a útulne – Športové stavby – Cirkevné stavby, drevené kostoly – Ostatné kostoly, kaplnky a kalvárie

(Budynki publiczne. Domy kultury – Obiektu turystyczne i sportowe. Schroniska i schrony turystyczne – Obiektu sportowe – Budownictwo kościelne, kościoły drewniane – Inne kościoły, kaplice i kalwarie)

ri: *Reštaurované sochy v Zubrohlave*, „Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 10 (18.05.), s. 4

Reštaurovanie sôch sv. Jána Nepomuckého povyše kostola a sochy Panny Márie s Ježiškom pri Grape

Hrady a zámky – Sochárstvo, sochári – Pomníky, pamätné tabule – Keramika – Maliarstvo, grafika, fotografia – Výstavy obrazov – Maliari

(Zamki i palace – Rzeźbiarstwo, rzeźbiarze – Pomniki, tablice pamiątkowe. Ceramika – Malarstwo, grafika, fotografia. Wystawy obrazów – Malarze)

t.h.f.: *Maliar hlbokého citu*, „Naša Orava” 1962, roč. 13, č. 16, s. 3
Slovenský maliar Ignác Kolčák, narodený 16.05.1931 v Sihelnom

LUPTÁKOVÁ, Eva: *Mária Medvecká 1944–1987*, Oravská galéria v Dolnom Kubíne 2004

Katalóg – výber z diela oravskej maliarky Márie Medveckej v trvalej expozícii Oravskej galérie v Tvrdošine (9 rokov pôsobila ako učiteľka na Základnej škole v Zubrohlave)

Ľudové výtvarné umenie

(Ludowa sztuka plastyczna)

LANGER, Juraj: *Ostrov umenia*, „Krásy Slovenska” 1968, roč. 45, č. 11, s. 416–417

Príprava stálej expozície slovenskej ľudovej plastiky na ostrove Slanica na Oravskej priehrade

Beskydský kultúrny kruh, Oravské osvetové stredisko, Dolný Kubín 2007

Farebný katalóg prejavov tradičnej ľudovej kultúry Oravy. Obsahuje detské folklórne súbory a folklórne skupiny z Rabčíc, Oravskej Polhory, Sihelného, ľudové hudby,

a sólistov, ľudových tvorcov – drevorezbárov, keramikárov, drotárov, ľudových výšivkárov, medovníkárov, ľudových maliarov; rozsah 80 strán

Oravská galéria – Fotografia – Fotografické dokumenty – Hudba – Skladatelia a hudobníci – Vokálna hudba, spevokoly – Speváci – Piesňové festivaly, Oravské synkopy

(Galeria Orawska – Fotografia – Dokumenty fotograficzne – Muzyka – Kompozytorzy i muzycy – Muzyka wokalna, chóry – Śpiewacy – Festiwale śpiewacze, orawskie synkopy)

Inštrumentálna hudba

(Muzyka instrumentalna)

Rj: *Gitarista Peter Cigaňák si zahral v muzikáli Hello Dolly*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 15 (7.04.), s. 7

Gitarista zo Zubrohlavy Zubrohľavčan hral v Banskej Bystrici

Rj: *Predposledný koncert Hudobného leta patrila gitarovému kvartetu*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 29–30 (25.07.), s. 11

V rímskokatolíckom kostole v Námestove vystúpilo kvarteto gitaristov, medzi nimi Peter Cigaňák zo Zubrohlavy

Dychová hudba

(Orkiestry dęte)

Dychová hudba Rabčanka – 25. výročie založenia, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 6 (15.02.), s. 1

Vznik a história dychovej hudby v Rabči

Film, divadlo, šport – Film. Amatérsky film. Filmové krúžky – Filmové festivaly, filmoví umelci – Kiná – Divadlo – Recitácie – Hviezdoslavov Kubín, Puškinov pamätník – Profesionálne divadlo, zájazdy – Ochotnícke divadlo

(Film, teatr, sport – Film. Film amatorski. Kólka filmowe – Festiwale filmowe, artyści filmowi – Kino, teatr – Recytacje – Kubin Hviezdosława, pomnik Puszkina – Teatry zawodowe i objazdowe – Teatr amatorski)

KURJAKOVÁ, Eva: *Medailón ochotníckeho divadelného súboru zo Zubrohlavy. Božúra*, obec Zubrohlava 1996

Podáva priezreč činnosti od vzniku ochotníckeho divadla do roku 1996; 28 strán

ŽABENSKÁ, Oľga: *95 rokov súboru Omladina zo Zubrohlavy*, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 24, s. 11

Výročie ochotníckeho divadla, dve ocenenia: Čestné uznanie Ústrednej rady Združenia divadelných ochotníkov Slovenska a udelenie Medaily D.G. Licharda

rj: *100 rokov ochotníckeho divadla v Zubrohlave*, „Orava/Biela Orava” 2004, roč. 115/14, č. 7 (9.02.), s. 10

Informácia o oslavách sto ročného jubilea zubrohľavského ochotníckeho divadla

mp: *Sto rokov šíria humor i múdrosť*, „Naša Orava” 2004, roč. 11, č. 6 (10.02.), s. 1

Informácie o súčasnosti ochotníckeho divadla v Zubrohlave

Bábkové divadlo – Ľudové divadlo. Betlehemske hry, vianočné koledy

(Teatr kukielkowy – Teatr ludowy. Widowiska kolędnicze, kolędy)

Zábavy, slávnosti, dožinky

(Zabawy, święta, dożynki)

PO *Jura Jánošíka pri OSS v Zubrohlave. K oslavám medzinárodného dňa žien*, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 10 (6.03.), s. 1

Činnosť pionierskej organizácie (PO) pri Osemročnej strednej škole v Zubrohlave a Výboru žien pri Miestnom národnom výbore v Zubrohlave

Čo sa chystá na Orave 2007, Oravské osvetové strediskov Dolnom Kubíne 2006

Katalóg kultúrnych a športových podujatí, obsahuje aj informácie o obciach Združenia Babia hora

ŽABENSKÝ, M., TOFEL, M., WITKOWSKA, U.: *Kam za kultúrou v Beskydách?*, Oravské osvetové stredisko v Dolnom Kubíne 2007

Informuje o Folklórnych slávnostiach pod Babou horou v Sihelnom (s. 13), o kultúrnych podujatiach v Oravskej Polhore: Stretnutie v Hájovni (str. 19) a Gajdovačka (s. 21). Katalóg výstav a podujatí na Slovensku, v Poľsku a v Českej republike

Eg: *Super playback show v Zubrohlave*, „Biela Orava” 1998, roč. 8, č. 3 (10.02.), s. 3

Deti parodovali svojich obľúbených spevákov a hudobné skupiny

ŠURINOVÁ, Jozefa: *Bohatý vianočný program v Zubrohlave*, „Biela Orava” 1996 roč. 6, č. 1 (17.01.), s. 3

Prehľad kultúrnych podujatí počas vianočných sviatkov a poďakovanie starostky obce Evy Kurjakovej aktívnym obyvateľom obce

Rj: *Posedenie so staršími v Rabčiciach*, „Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 21, s. 11
Spoločenské posedenie s kultúrnym programom rabčických folklórnych súborov pre seniorov z obce Rabčice

Tanečné a spevácke súbory

(Zespoły taneczne i chóry)

BRIŠ, Vladimír: *Ženský chrámový spevokol už 10-ročný*, „Rabčiansky chýrnik” 2006, roč. 13, č. 2–3 (12.04.), s. 11

Jubileum chrámového spevokolu v Rabči

Šachy – Telovýchova a šport
(Szachy – Wychowanie fizyczne i sport)

HAVLÍČEK, Jozef: *Športovci TJ Oravan v Rabči zhodnotili činnosť za rok 2005*, „Rabčiansky chýrnik” 2006, roč. 13, č. 2–3 (12.04.), s. 19–20
Predseda Telovýchovnej jednoty v Rabči hodnotil činnosť v oblasti športu

Športové kluby a šport v jednotlivých obciach – Jednotlivé druhy športov
(Kluby sportowe i sport w poszczególnych wsiach – Poszczególne dziedziny sportu)

Armwrestling (pretláčanie rukou)
(Zapasy na rękę, składanie na rękę)

Red.: *Rudolf Revaj (z Rabče) získal zlatú medailu na medzinárodnom Slovenskom pohári v pretláčaní rukou*, „Rabčiansky chýrnik” 2006, roč. 13, č. 2–3 (12.04.), s. 20
Nový šport na Orave

Mariáš
(Mariasz)

Rj: *Mariášový turnaj v Bobrove*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 1 (10.01.), s. 21
Oravský turnaj v mariáši o purovný pohár starostu obce Bobrov

Futbal
(Piłka nożna)

Okresný šport, „Roľník od Oravskej priehrady” 1955, roč. 5, č. 28 (22.07.), s. 8
Článok opisuje futbalový zápas telovýchovnej jednoty Sokol Bobrov s Tatranom Martin, v ktorom Bobrov vyhral 3:0

Red.: *Ako si postavíme ihrisko*, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 2, s. 2
Plán na výstavbu ihrísk a telovýchovných objektov na roky 1953–1960. Vybudovanie nových ihrísk v obciach Bobrov, Breza, Zubrohlava

Red.: *Okresný šport. Okresná súťaž vo futbale*, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 24 (15.06.), s. 4
Do okresne futbalovej súťaže boli zapojené futbalové oddiely z obcí: Breza, Bobrov, Zubrohlava, Oravské Veselé, Slavoj Námestovo

Red.: *Okresný šport*, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 25, s. 2
Kritika na nízky záujem futbalistov o okresnú súťaž v provnaní s rokom 1951, keď v okresnej súťaži hralo 11 družstiev mužov, medzi nimi Oravská Jasenica, Bobrov, Rabča, Zubrohlava

KURJAKOVÁ, E.: *TJ SOKOL Zubrohlava 1947–1997*, obec Zubrohlava 1997

Brožúrka pri príležitosti 50. výročia založenia telovýchovnej jednoty (TJ) v Zubrohlave; 20 strán

Oravské futbalové súťaže, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111 (3.05.), č. 17, s. 21–22

Výsledky Oravských súťaží žiackych družstiev vo futbale

Red.: *Konečné tabuľky oravských futbalových súťaží*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 27 (11.07.) a č. 37 (26.09.)

Prehľad o výsledkoch oravských futbalových súťaží v tabuľkách za celý futbalový rok

R.: *Futbal*, „Orava” 2002, roč. 12, č. 46 (12.11.), s. 15

Výsledky futbalovej súťaže po jesennej časti súťaží v tabuľkách

Mh: „*Povinná*” *výhra Zubrohľavy, prvá prehra Trstenej*, „Orava” 2003, roč. 10, č. 37 (16.09.), s. 22

Futbal II. trieda skupina A, v ktorej hrali družstvá mužov zo Zubrohľavy, Oravskej Polhory, Klína, Rabčíc

BRIŠ, Vladimír, Ing.: *50 rokov Telovýchovnej jednoty (Sokol) Oravan Rabča 1952–2002*, obec Rabča 2003

Priezrez históriou vzniku a činnosti futbalového oddielu v Rabči, Počet strán 280

Dve nové asfaltové ihriská v centre Rabče, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 34 (18.08.), s. 2

Informácia o rekonštrukcii a novom asfaltovom ihrisku

It, jp: *Farári proti starostom*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 37 (8.09.), s. 13

Prvý futbalový zápas medzi duchovnými otcami farností Združenia Babia hora a starostami oravských obcí v Zubrohlave

Volejbal. Hádzaná. Basketbal (Siatkóvka. Piłka ręczna. Koszykówka)

Mp: *Memoriál Valérie Tyrolovej – talent a vôľa zmôžu veľa*, „Naša Orava” 2003, roč. 9, č. 3 (21.01.), príloha ŠPORT, s. 1–2

Dievčenská súťaž v basketbale na pamiatku vzácnnej rodáčky z Oravskej Polhory

Stolný tenis (Tenis stolowy)

BO-ms: *Prvý ročník turnaja v pingpongu*, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 113/12, č. 1–2 (8.01.), s. 14

Informácie o prvom ročníku stolnotenisového turnaja pre všetkých v Rabčiciach

Jv: *Stolný tenis*, „Naša Orava“ 2003, roč. 10. č. 50–51 (16.12.), s. 25
Najvyššia oravská súťaž v stolnom tenise, účastníci tenisti z Bobrova

Red.: *Turnaj o pohár starostu*, „Rabčiansky chýrnik“ 2006, roč. 13, č. 2–3 (12.04.), s. 13

Stolnotenisový turnaj s viacročnou tradíciou v Rabči

Lahká atletika

(Lekka atletyka)

Rabčanský okruh I. štart i cieľ v Gaceli v Rabči, „Orava/Biela Orava“ 1999, roč. 9, č. 10 (12.05.), s. 1

Informácia o prvom ročníku športovo-turistického podujatia v Rabči

Cyklistika – Lukostreľba

(Kolarstwo – Łuczniectwo)

SLOVÍK, Medard: *Šport učí cieľavedomosti, trpezlivosti, odriekaniu – tvrdej nekompromisnej reholi*, „Orava/Biela Orava“ 2000, roč. 6/111, č. 6 (15.02.), s. 21

Rozhovor s lukostrelcom Ing. Petrom Pagáčikom z Bobrova

Lovecká lukostreľba, „Orava/Biela Orava“ 2003, roč. 114/13, č. 25 (16.06.) s. 9
Lukostrelecký klub COLORSPOL v Novoti a Pagáčikovci z Bobrova

Lukostrelci z Bobrova a z Novote, „Orava/Biela Orava“ 2003, roč. 114/13, č. 39 (22.09.), s. 12

Prezentuje lukostrelcov Pagáčikovcov z Bobrova

Ťažká atletika, vzpierači

(Ciężka atletyka, ciężarowcy)

BENICKÝ, Dušan: *Majster ČSSR z Bobrova*, „Orava“ 1979, roč. 20 (27.06.), s. 1
Najúspešnejší vzpierač TJ Tatran Bobrov, Miloš Čiernik zo Zubrohlavy

GRÍSOVÁ, Vlasta: *Cieľom je nesklamať svojich priaznivcov*, „Orava“ 1980, roč. 21 (13.11.), s. 1

Rozhovor trénerom vzpieračov Jánom Bucom z Bobrova o úspechoch za 4 roky činnosti vzpieračského oddielu

Db: *Bobrov vedie SNL* [Slovenskú národnú ligu], „Orava“ 1980, roč. 21 (19.11.), s. 5

Výtvorenie nového slovenského rekordu vzpieračmi z Bobrova

Db: *Druhý raz majstrami SSR* [Slovenskej socialistickej republiky], „Orava“ 1980, roč. 21 (10.12.), s. 1

Dorastenci vzpierači Tatranu Bobrov. Finančná podpora na výstavbu vzpieračskej haly

Mk: *Ďalší talent z Bobrova*, „Orava” 1981, roč. 22 (15.04.), s. 7
Anton Odrobiňák, vzpieráč, majster ČSR (Československej republiky) z Bobrova

Daniel Čiernik majstrom ČSSR na majstrovstvách staršieho dorastu v Hurbanove, „Orava” 1983, roč. 24 (4.05.), s. 1

Mladší brat Miloša Čiernika Daniel sa stal majstrom Československej socialistickej republiky

Bc: *Bobrovčanom víťazná trofej z Prahy*, „Orava” 1983, roč. 24, č. 53 (14.12.), s. 1
Dorast vzpieráčov z Telovýchovnej jednoty Oravan Bobrov najlepší z 24 družstiev z celého Československa

KOZÁČIK, M.: *Výborne za činkou i v školskej lavici*, „Orava” 1984, roč. 25 (25.01.), s. 7

Najmladší bobrovský reprezentant Československa – Marián Čiernik, tretí z bratov Čiernikovcov zo Zubrohľavy

Mk: *Marián Čiernik – najúspešnejší športovec Oravy*, „Orava” 1984, roč. 25 (18.01.), s. 1

Najmladší z bratov Čiernikovcov sa stal Majstrom Slovenska i Československa. Za tieto úspechy bol vyhlásený za najlepšieho športovca Oravy

MARKO, Leoš: *Od januára už medzi bratmi v RH Praha*, „Orava” 1986, roč. 27 (5.11.), s. 7

Najúspešnejší oravský športovec roka 1986, Marián Čiernik zo Zubrohľavy odišiel za svojimi bratmi do Rudej hvězdy Praha. Stal sa reprezentantom Československa vo vzpieraní

Ps: *Rekordný počet vzpieráčov*, „Orava” 1988, roč. 29, č. 51 (21.12.), s. 7
Predstavil sa aj Marián Čiernik zo Zubrohľavy

Šu: *V Bobrove víťazom Havířov*, „Orava” 1989, roč. 30, č. 50 (6.12.), s. 7
Finále Majstrovstiev ČSSR vo vzpieraní družstiev dorastu

ŠULÍK, Milan: *Ligistizkoncasveta*, „Biela Orava” 1991, roč. 1 (25.02.), s. 10–11
Informácia o činnosti vzpieráčov z Bobrova a o trénerovi Jánovi Bucovi

BO-r: *Medaily pre bobrovských vzpieráčov*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 18 (10.05.), s. 22

Obnovenie vzpieraní v Bobrove po siedmich rokoch

ab: *Bobrovskí žiaci sa nestratili*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 23 (13.06.), s. 22

Úspechy bobrovských vzpieráčov na Majstrovstvách Slovenska vo vzpieraní žiakov

R: *Víťazi Slovenskej národnej ligy žiakov vo vzpieraní. Systematická príprava mladých vzpieráčov v Bobrove prináša ovocie*, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 113/12, č. 48 (26.11.), s. 15

rj: *V Bobrove majú už dve vzpierачské družstvá*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 15 (7.04.), s. 11

O úspechoch a starostiach bobrovských vzpierачov

pk, rj: *Bobrovskí vzpierачi si v 2. kole SNL trúfajú*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 16 (14.04.), s. 11

Úspechy dorastencov vo vzpieraní – vybojovali si postup do Slovenskej národnej ligy vo vzpieraní

JUROLEK, Rudolf: *Bobrovčania majú ďalšieho majstra Slovenska*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 26 (23.06.), s. 11

Úspechy bobrovských vzpierачov na Majstrovstvách Slovenska vo vzpieraní

rg: *Vzpieranie*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 18 (28.04.), s. 12

Na Majstrovstvách Európy vo vzpieraní v gréckom Lutraki sa zúčastnil slovenský vzpierачský reprezentant Ondrej Kutlík zo Zubrohlavy

rj: *Bobrovskí mladí vzpierачi skončili striedobní*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 45 (3.11.), s. 11

Úspechy bobrovských žiakov na Slovenskej národnej lige vo Veľkom Mederi, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 40 (29.09.), s. 11

MEDVECKÝ, Jozef: *Siláci spod Babej hory*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 44 (27.10.), s. 11 – príloha Oravský šport

Dušan Brenkus so synmi Michalom a Dušanom vo vlastnom športovom zariadení v Rabčiciach

Rj: *Bobrovčania v Slovenskej národnej lige tretí. Vzpieranie*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13 č. 48 (24.11.), s. 11

Úspechy bobrovských vzpierачov v rámci Slovenska

Zväzarm

(Odpowiednik polskiej Ligi Obrony Kraju)

Mk: *Ocenenie najlepších. V Bobrove vyhodnotili uplynulý zväzarmovský rok*, „Orava” 1987, roč. 28, č. 48 (11.11.), s. 2

Ocenený Karol Kubanda, raketomodelár, tréner a funkcionár Zväzarmu, riaditeľ Základnej školy Zubrohlava

Šu: *Dom Zväzarmu, pýcha všetkých Bobrovčanov. Výchova a výcvik brancov*, „Orava” 1989, roč. 30, č. 19 (4.05.), s. 2

Zväzarmovci v Bobrove si postavili novú budovu

Mk: *V Bobrove dom Zväzarmu: ubytovňa, jedáleň, vináreň a hala na vzpieranie*, „Orava” 1989, roč. 30, č. 32 (16.08.), s. 1

V novej hale našli lepšie podmienky na šport vzpierачi

Lyžiarstvo. Lyžiarske terény
(Narciarstwo. Tereny narciarskie)

Podmienky na lyžovanie sú ešte dobré, „Orava” 2002, roč. 113, č. 4 (28.02.), s. 12

Informácia o snehových podmienkach v Oravskej Lesnej, Oravskej Polhore a Sihelnom

Bežecké lyžovanie
(Narciarstwo biegowe)

Obec Klin
(wieś Klin)

HORSKÝ, Anton, Mgr: *Výsledky žiakov z Klinu v bežeckom lyžovaní*, „Biela Orava” 1998, roč. 8, č. 3 (10.02.), s. 7

Informuje o činnosti Školského športového klubu bežeckého lyžovania pri Základnej škole v Kline

Prvý ročník Kliňanskej Bielej stopy v rekreačnom stredisku Ťaskovka v Kline
7.3.1999 s účasťou okolo 50 pretekárov, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 6, s. 22

rj: *Žiaci TJ Tatran Klin len vďaka obetavosti trénera a rodičov dosahujú v bežeckom lyžovaní dobré výsledky aj v rámci Slovenska*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 111/6, č. 14, s. 22

O problémoch a úspechoch bežeckého lyžovania v Kline

SŠK Klin: *Oravskí lyžiari v Bielej stope*, „Orava/Biela Orava” 2001, roč. 7/112, č. 6 (6.02.), s. 22

Úspechy lyžiarov bežcov z Tatranu Klin na Slovenských kvalifikačných pretekoch oblasť Sever

Kliňanská Biela stopa, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 9, s. 12
Informácie o lyžiarskom bežeckom podujatí v obci Klin

ov: *Beh na lyžiach*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 7 (10.02.), s. 11
Priebeh a výsledková listina z pretekov v behu na lyžiach v Oravskom Veselom, súťažili i bežci z obce Klin, Zubrohlava, Oravská Jasenica

Zjazdové lyžovanie
(Narciarstwo zjazdowe)

Red.: *Lyžiarske vleky na Orave*, „Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 4 (23.02.), s. 3
Prehľad o lyžiarskych vlekoch, typoch, kapacite, dĺžke a výškovom rozdiel lyžiarskych vlekov. Z obcí ZBH: Klin, Oravská Polhora, Rabča, Rabčice

Podmienky na lyžovanie sú ešte dobré, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 113/12, č. 4 (28.01.), s. 12

Oravská Polhora 80 cm snehu, veľmi dobré, Polhorský Hrádok 80 cm, veľmi dobré, Sihelné 90 cm, veľmi dobré

Skialpinizmus

(Skialpinizim)

RUSNÁK, Ján: *Prvý ročník skialpinistického výstupu na Babiu horu 23. marca 2002*, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 113/12, č. 14 (3.04.), s. 12

Informácia o skialpinizme na Babej hore

Hokej, korčuľovanie

(Hokej, lyžviarstvo)

R: *Novoročná aktivita v Bobrove*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 1 (11.01.), s. 2

Informácia o otvorení klziska v Bobrove maškarným plesom na ľade

Rj: *Plochu klziska budú využívať aj v lete*, „Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 21 (30.05.), s. 25

Brigáda na klzisku v Bobrove

Zo života regiónu. *Do nového roka s klziskom*, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 4 (20.01.), s. 2

Informácie o dobudovaní asfaltového klziska v Zubrohľave

Jachting

(Jachting)

ŤAŽANĎLÁK, Vendelín: *Jachting na Oravskej priehrade*, „Krásy Slovenska” 1970, roč. 47, č. 6, s. 224–228

IV. Majstrovstvá Európy. MUDr. Vendelín Ťažandlák, rodák zo Zubrohľavy, organizátor jachtárstva na Orave

mo: *Zubár s vetrom v plachtách*, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 24 (20.06.), s. 15

Medailón zubrohľavského rodáka MUDr. Vendelína Ťažandláka, priekopníka jachtingu na Orave po vzniku Oravskej priehrady. Staviteľ prvej námornej jachty na Slovensku spolu s bratom Kamilom

Turistika, turistický ruch

(Turystyka, ruch turystyczny)

Rj: *Turistický chodník v okolí Babej hory*, „Orava/Biela Orava” 2001, roč. 7/112, č. 11 (13.03.), s. 3

Informácia o 30 km dlhom chodníku a na ňom 3 hraničné priechody

Chata Slaná voda, ubytovací areál pod Babou horou, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 7, č. 16 (10.08.), s. 3

V susedstve lyžiarsky vlek, v lete možnosti turistiky

Informácie: Nočný výstup na Babiu horu, „Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 35 (12.09.), s. 18

Pozorovanie východu slnka na Babej hore

Námestovský klub slovenských turistov organizuje 10.9.2000 tradičný, už 24. výstup na Babiu horu chodníekom Mila Urbana, „Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 32, s. 3

Výstup sa koná vždy v prvú nedeľu po začiatku školského roka. Trasa – od chaty Slaná voda Hviezdoslavovou alejou, Hviezdoslavova hájovňa a Šťaviny na vrchol Babej hory

Nočný výstup na Babiu horu v noci z 9. na 10. 9. 2000 s viacročnou tradíciou na pamiatku Mila Urbana, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 35, s. 5

Organizátor Viliam Gruska, kultúrny pracovník a scénograf v Bratislave, ktorý prežil detstvo v Rabčiciach

Turistické oblasti, turistické zrazy a tábory

(Obszary turystyczne, turystyczne zloty i obozy)

ZELENAY, Václav: Babia hora – opomínené pohorie Slovenska, „Ochrana prírody” 1966, roč. 21, č. 5, s. 74–76

Informácie o Babej hore

Dňa 8.9.1996 už 26. ročník výstupu na Babiu horu organizoval Námestovský klub turistov, „Biela Orava” 1996, roč. 6, č. 16 (27.08.), s. 3

Prvá správa z roku 1643 – hľadači pokladov. Pravidelné výstupy po vybudovaní kúpeľov na Slanej vode v roku 1860

Prvý ročník športovo-turistického podujatia Rabčanský okruh I, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 10 (18.05.), s. 2

Štart i cieľ v Gaceli-centre Rabče, trasa dlhá 9 km

Na Pilsku, druhom najvyššom vrchole Oravských Beskýd (1557 m) vznikla nová, duchovno-turistická tradícia, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 18, s. 1

Od roku 1993 sa na vrchole pri provizórnom oltári každý rok 29. augusta konajú bohoslužby

Tri koče v Rabčiciach. Ján a Jozef Mordelovci s otcom Antonom, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 18, s. 2

Nové kolesá im urobil dedo Ferneza zo Sihelného, nové perá zohnali v Oravskej Polhore

Kysucko-Oravská železnica – jedinečnosť pre budúcnosť regiónu, „Orava/ Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 4, s. 4

Peter Klinovský z Rabčíc č. 147, združenie Krúžok uvádza priebeh rekonštrukcie depa Tanečník v Oravskej Lesnej

Agroturistika

(Agroturistika)

Agroturistika, „Orava/Biela Orava” 2003, roč. 114/13, č. 16 (14.04.), s. 2
Približuje možnosti agroturistiky pod Babou horou v Rabčiciach, náučný chodník na Babiu horu, informačné centrum na Slanej vode, remeselnú dielňu na salaši v Rabčiciach a podobne

Turistický sprievodcovia

(Przewodniki turystyczne)

MEDZIHRADSKÝ, V.: *Orava. Turistický sprievodca*, Vydavateľstvo Šport, Bratislava 1969

Podáva stručný opis jednotlivých obcí

KOLLÁR, Daniel, LACIKA, Ján, MALARZ, Roman: *Slovensko-poľské Tatry*, Vydavateľstvo DAJAMA, Bratislava 1998

Obce Klin, Zubrohlava, Bobrov Oravská Jasenica (s. 135–136), Jablonka a jej okolie (s. 322–326). Informácie o zaujímavostiach regiónu pre turistov a návštevníkov v skratke; 360 strán

GRÓFOVÁ, Tatiana: *Vitajte – Welcome – Orava Slovakia*, RGT Press, Simpres, 2001

V slovensko-poľskej jazykovej mutácii. Katalóg zaujímavosti Bielej Oravy (s. 14–27 Sihelné, Rabča, Zubrohlava, Oravská Polhora, Klin Oravská Jasenica)

KURJAKOVÁ, Eva: *Biela Orava, „Cestovateľ”* 2003, roč. 9, č. 10, s. 52–53

Propagácia prírodných a kultúrnych hodnôt Bielej Oravy

MOTYČKOVÁ, Alena: *Chránené oblasti Slovenska stoja za návštevu, „Cestovateľ”* 2003, roč. 9, č. 10, s. 55

Chránená krajinná oblasť Horná Orava (rezervácie Babia hora, Pilsko, Tisovnica)

KURJAKOVÁ, Eva, KURJAK Rudolf ml., NAMISLOVSKÁ, Viera: *Vitajte v kraji na severe Biela Orava*, Združenie Babia hora 2002 [s finančným príspevím Slovenskej agentúry pre cestovný ruch]

Turistický sprievodca Bielou Oravou, propagujúci kultúrne a prírodné hodnoty územia. Vyšlo v jazykovej mutácii slovenskej, poľskej a anglickej; plnofarebná brožúrka, 32 strán

FUKEROVÁ, Gabriela: *Vitajte na Orave*, Raja, Bratislava 2006
Brožúra, regionálny katalóg. Prehľad zaujímavostí, služieb a obchodu. Propaguje expozíciu Hviezdoslavovej Hájnikovej ženy v chate Rovne v Oravskej Polhore

OMILJAK, József, KURJAKOVÁ, Eva a kol.: *Cestami, necestami a chodníkami Oravy*, Štúdio F Námestovo pre Združenie Babia hora 2007
312 strán; okolo 800 farebných fotografií a cca 100 mápiiek jednotlivých trás. Kniha – náučný turistický sprievodca o kultúrnych a prírodných zaujímavostiach Čiernej a Bielej Oravy. Vydaný s pomocou Európskeho spoločenstva prostredníctvom programu INTERREG III A poľsko-slovenská hranica. Plnofarebný, Vyšlo v slovenskom a poľskom jazyku

**Literatúra – Dejiny literatúry. Krásna literatúra – Básne
– Próza, novely, fejtóny, reportáže**
(Literatúra – Historia literatury – Poezje – Proza, nowele, felietony, reportaže)

Vlastiveda. Zemepis. Životopisy. Dejiny – Cestopisy – Mapy
(Krajoznawstwo. Geografia. Biografie. Historia – Dzienniki – Mapy)

Okres Námestovo, mapa správneho rozdelenia, mierka 1:100 000, 58,5 × 49,5 cm v dvoch farbách, Bratislava 1956

Okres Námestovo, mapa správneho rozdelenia, 2. vyd., mierka 1:100 000, 59 × 53,5 cm, v dvoch farbách, Bratislava 1958

HORVÁTH, P.: *Najstaršie mapové zobrazenie Oravy*, „Vlastivedný časopis” 1970, roč. 11, č. 19, s. 81–82

Rukopisná mapa Horného Uhorska, nálezisko soľných prameňov pod Babou horou z roku 1550 a komentár k mapke

Orava v lete, Tortex Slovakia, Dolný Kubín 1994
Panoramatická mapa Oravy, propagácia oravských zaujímavostí (Oravská Polhora)

Orava v zime, Tortex Slovakia, Dolný Kubín 1994
Panoramatická mapa Oravy, propagácia oravských zaujímavostí (Oravská Polhora)

PRIKRYL, Eubomír Viliam: *Staré mapy vo fondoch Čaplovičovej knižnice v Dolnom Kubíne*, „Zborník Oravského múzea Oravský Podzámok” 1998, roč. 15, s. 115–133

Informuje o mapových zbierkach knižnice, okrem iného o Mikovínoho mape Oravy z roku 1724, o rukopisnej mape novoupravených hraníc medzi Uhorskom a Haličou v okolí Pekelníka z roku 1799, o farebnej rukopisnej mape hornej Oravy medzi Slanicou a Zubrohlavou z roku 1824, mapu lesov Oravy z roku 1902 atď

Oravská cyklomagistrála, Mesto Trstená 2006
Mapka a cykloturistický sprievodca po oravskej cyklomagistrále a priláhlých cyklotrasách + mapka. Slovensko-poľská jazyková úprava. Beskydská cyklomagistrála prechádza obcami Sihelné, Oravská Polhora

Zemepis
(Geografia)

ŠMÁLIK, Štefan: *Osudy Oravského Zamaguria. Zemepisný náčrt*, „Biela Orava“ 1991, roč. 1, č. 0 (25.02.), s. 2

Biografie, životopisy, pamäti, nekrológy
(Biografie, žyciorysy, pamättníki, nekrológi)

Theo M. Florin (w:) *Oravci v slovenskej literatúre*, Dolný Kubín 1964

34 strán; zo slávnych Bielooravcov – Jozef Emanuel Cubínek, narodený v Oravskej Polhore 14.05.1913 písal aj pod menom Jozef Polhoran. Zomrel v Juri pri Bratislave

JANEK, Jozef: *Literárno kultúrny cestopis Oravy*, Vydavateľstvo Petra Hubu pre Regionálne kultúrne stredisko, Dolný Kubín 1991

106 strán; prehľad významných oravských rodákov podľa obcí. Oravská Jasenica (s. 100), Klin (s. 100), Bobrov (s. 105), Zubrohlava (s. 106), Oravská Polhora (s. 107), Rabča (s. 108), Rabčice (s. 108), Sihelné (s. 117). Od strany 119 obce Chyžné, Jablonka, Lipnica, Pekelník, Podvlk, Zubrica

MAŤOVČÍK, Augustín: *Slovník dejateľov hornej Oravy*, Malé vydavateľstvo poézie, Námestovo 1994

Známi a slávni Hornooravci v abecednom poradí: Bernolákovci zo Slanice (s. 11–12), Briššák Anton, Briššák Ján z Rabče (s. 13–14), Buc Ján, a Štefan z Bobrova (s. 14–15), atď.; strán 40

NOŽIČKA, Jozef: *Wiliam Rowland a Orava*, „Zborník Oravského múzea“ 1968, roč. 1, s. 35–48

Narodený r. 1814 v Jiříkove v Čechách, zom. 1888 vo Waldenburgu v Sasku. Lesný hospodár Oravského komposesorátu, správca lesov pod Babou horou

T.h.f.: *Slovenský ablegát z Bobrova*, „Orava“ 1969, roč. 3, č. 18, s. 3

Skyčák Ferko starší, narodený v roku 1869 v Kline, zomrel v roku 1946 v Ružomberku. Poslanec Uhorského snemu začiatkom 20. storočia

FLORIN, T.: *Oravci v slovenskej literatúre*, Dolný Kubín 1964, s. 113.

Brožúrka; Ferko Skyčák mladší, nar. 1899 v Kline, zom. 1945 v Spišskej kapitule

F.I.: *Glosa o Milovi Urbanovi*, „Orava“ 1969, roč. 3, č. 50, s. 7

Milo Urban, slovenský spisovateľ, narodený 1904 v Rabčiciach, jeho najznámejší román *Živý bič* bol sfilmovaný. Prvý román napísal ako 18-ročný

JANEK, Jozef: *Historický kalendár – ThDr. Ján Briššák*, „Orava/Biela Orava“ 1999, roč. 9, č. 4, s. 5

Medailón rodáka z Rabče, zubrohľavského farára a dekana Jána Briššáka, prekladateľa a autora náboženskej literatúry

V Oravskej Polhore odhalili pamätnú tabuľu, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 20 (12.10.), s. 1

Tabuľa Milanovi Urbanovi na budove obecného úradu (bývalej školy, ktorú spisovateľ navštevoval)

Rj: Priateľské vzťahy Zubrohlavy a Jurgova, „Orava/Biela Orava” 1999, roč. 9, č. 24 (7.12.), s. 9

Stretnutie v Jurgove pri príležitosti 110. výročia kňazskej vysviacky Antona Kubasáka, posledného slovenského kňaza v Jurgove v Poľsku a návšteva divadelného ochotníckeho súboru Omladina v Jurgove

MAŤOVČÍK, Augustín: 50 najvýznamnejších (nežijúcich) Oravcov, „Orava/Biela Orava” 2000, roč. 6/111, č. 8 (29.02.), s. 5

Štefan Buc, spisovateľ, literárny vedec (1910 Bobrov – 1966 Valaparaíso USA)

Milo Urban – malý veľikán spod Babej hory, „Orava/Biela Orava” 2002, roč. 113/12, č. 10 (5.05.), s. 3

Slávny Rabčičan, spisovateľ Milo Urban

Dejiny. Pomocné vedy historické

(Historia. Nauki pomocnicze historii)

KURJAKOVÁ, Eva: História farnosti Zubrohlava 1770–2000, Ing. Vladimír Briš Rabča pre Farský úrad v Zubrohlave 2000

História farnosti pri príležitosti 230. výročia založenia rímskokatolíckej farnosti v Zubrohlave, počet strán 176

BRIŠŠÁK, Anton, MAŤUGOVÁ, Soňa, BRIŠ, Vladimír, Ing: Rímskokatolícka farnosť Rabča, obec Rabča 2006

Publikácia sa zaoberá cirkevnými dejinami obce Rabča, Rabčice. Počet strán 240.

Praveké osídlenie Oravy

(Prehistoryczne osadnictwo Orawy)

KAVULJAK, Andrej: Pravek Oravy [výsledky archeologických výskumov v Orave], rukopis v jeho pozostalosti v Literárnom archíve Matice slovenskej v Martine

Dejiny Oravy všeobecne

(Powszechna historia Orawy)

TIBENSKÝ, J.: Dejiny Slovenska slovom i obrazom I, Bratislava 1971
Podáva o. i. informácie o oravských farnostiach

HORVÁTH, P.: K dejinám oravského plátenníctva a súkenníctva, „Zborník oravského múzea Dolný Kubín” 1968, s. 63–74

Informuje o oravskom plátenníctve, umiestnení farbiarní, mangľovní a váľch na Orave. Uverejňuje i zmluvy s oravským panstvom na zriadenie farbiarní, mangľovní a váľch

HORVÁTH, P.: *Mangle a valchy na Orave v 18. storočí a v prvej polovici 19. storočia*, „Vlastivedný časopis“ 1963, roč. 11, č. 2, s. 89–90
Valchy a farbiarne v jednotlivých obciach Oravy

LANGER, J.: *Oravské valchy dnes*, „Vlastivedný časopis“ 1963, č. 2, s. 94–95
Zánik oravských valchovní na výrobu súkna v súčasnosti

Monografie Oravy. Almanachy a ročenky (Monografie Orawy. Almanachy i roczniki)

KUŠÍK, M., MARSINA R.: *Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku, diel II*, Bratislava 1959

V knihe uvádzajú o. i. podrobný urbár Oravského panstva z roku 1625, súpis poddanských povinností každej oravskej obce, spolu s uvedením gazdov na jednotlivých raliach. súčasťou je i Ordinancia oravského panstva o pridelovaní pašienkov a holi na Orave z roku 1615; 595 strán

BEL, Matej: *Oravská stolica*, pre Oravské múzeum P.O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne vydal Tranoscius, Liptovský Mikuláš 2001

Preklad diela Mateja Bela (uhorský polyhistor uvádza informácie o každej oravskej obci)

Historické osídlenie. Historický miestopis (Osadnictwo historyczne. Topografia historyczna)

KAVULJAK, Andrej: *Historický miestopis Oravy*, Kniha, Bratislava 1955
308 strán; podáva informácie o vzniku a začiatkoch všetkých oravských obcí na základe písomností Oravského komposesorátu

MAŤUGOVÁ, Soňa: *Kolonizácia Oravy za vlády Turzovcov*, „Zborník Oravského múzea“ 1998, roč. 15, s. 85–88
Zaoberá sa aj kolonizáciou Hornej Oravy

Dejiny obcí a miest (Historia wsi i miast)

FLOREK, Ondrej: *Pod Babou horou (Z dejín Oravy)*, „Príroda a spoločnosť“ 1966, roč. 15, č. 17, s. 20–24
4 obrázky

Poznáš svoj kraj? Zápisky z jasenickej kroniky, „Roľník od Oravskej priehrady“ 1955, roč. 5, č. 43 (4.11.), s. 2
Dejiny obce Oravská Jasenica v skratke

Bibliografia obcí Združenia Babia hora po roku 1945

Poznáš svoj kraj? Rabča, 6 km dlhá obec s dvoma križovatkami ciest, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 4 (27.01.), s. 2
Dejiny Rabče v skratke

Poznáš svoj kraj? Z bobrovskej kroniky, „Roľník od Oravskej priehrady” 1955, ročník 5, č. 27 (15.07.), s. 2
V skratke informoval o vzniku a dejinách obce Bobrov

Poznáš svoj kraj? Oravské kúpele – Slaná voda, „Roľník od Oravskej priehrady” 1956, roč. 6, č. 13 (23.03.), s. 2
Informácie o histórii objavu soľných zdrojov a vzniku kúpeľov pod Babou horou

KURJAKOVÁ, Eva: Vznik Rabčíc, prvé hranice, najbližšia obec Rabče, Rabčiansky chýrnik” 2006, roč. 13, č. 2–3 (12.04.), s. 12–13
Založenie Rabčíc obyvateľmi obce Rabča

PAJDUŠŠÁK, Matúš: Krátky prehľad dejín Oravy, Dolný Kubín 1948
Pamätnica rímsko-katolíckeho kostola v Dolnom Kubíne. Zaoberá sa historickými udalosťami aj obcí severnej Oravy. Matúš Pajduššák – rodák z Bobrova. Katolícky kniaz; brožúra, 54 strán

Monografie obcí (Monografie wsi)

KURJAKOVÁ, Eva: 400 rokov Zubrohlavy, Miestny národný výbor v Zubrohlave 1988
Právny vznik obce na základe najstaršej písomnej zmienky o obci v archívnych dokladoch; 64 strán

HUBA, Peter a kol.: Oravská Polhora, vlastivedná monografia, Vydavateľstvo Šport pre Miestny národný výbor v Oravskej Polhore 1989
Dejiny obce od jej založenia po súčasnosť; strán 138

HUBA, Peter a kol.: Rabča, vlastivedná monografia, pre obec Rabča vydal Peter Huba, Dolný Kubín 1995
148 strán; dejiny obce od jej založenia po súčasnosť

HUBA Peter a kol.: Klin, vlastivedná monografia, Peter Huba pre obec Klin, Dolný Kubín 1996
Dejiny obce od jej založenia po súčasnosť; strán 150

KURJAKOVÁ, Eva, TRNKA, Róbert, LANGER Juraj: Zubrohlava. Monografia obce, Peter Huba pre obec Zubrohlava, Dolný Kubín 1998
Dejiny obce od jej založenia po súčasnosť; strán 232

HUBA, Peter a kol.: *Sihelné, vlastivedná monografia*, Peter Huba pre obec Sihelné, Dolný Kubín 1998

Dejiny obce od jej založenia po súčasnosť; strán 130

MAŤUGOVÁ, Soňa, KURJAKOVÁ, Eva, TRNKA, Róbert: *Bobrov*, obec Bobrov 2000

Dejiny obce od jej založenia po súčasnosť; počet strán 242

Rj: *Irena Schusterová „pokrstila“ monografiu Bobrova*, „Orava/Biela Orava“ 2000, roč. 6/111, č. 7 (22.02.), s. 2

Na prezentácii knihy bola prítomná manželka prezidenta Slovenskej republiky, narodená v Bobrove a zástupca prezidentskej kancelárie Ján Klepáč

MAŤUGOVÁ, Soňa, KURJAKOVÁ, Eva, TRNKA, Róbert: *Rabčice* [monografia obce, obec Rabčice v roku 2006], „Orava/Biela Orava“ 2000 č. 7 (22.02.), s. 2

Valašská kolonizácia

(Osadnictwo wołoskie)

LANGER, Juraj: *Proces prechodu valašského hospodárstva na rastlinnú výrobu na Orave koncom 16. a na začiatku 17. storočia*, „Agrikultúra“ 1970, roč. 9, s. 39 a nasledujúce

Zbojníctvo

(Zbójnictwo)

CHURÝ, Slavo: *Kurens o potieraní zbojníctva v Liptove a na Orave z konca 80 rokov 18. storočia*, „Zborník Slovenského národného múzea Martin“ 1970, roč. 44, Etnografia, vol. 11, s. 217–219

Podáva informáciu o zbojníctve z archívnych prameňov

Hladové roky

(Lata głodu)

KOVÁCS, Endre: *Slovenské roľníctvo v hladových rokoch 1845–1847*, „Historické štúdie“ 1960, roč. 6, s. 49–118

Zahŕňa aj oblasť severnej Oravy

Roky 1848–49 – Vznik ČSR – Zmeny slovensko-poľských hraníc na hornej Orave
(Lata 1848–1849 – Powstanie Republiki Czechosłowacji – Zmiany granicy słowacko-polskiej na Górnej Orawie)

Tvrđý život Slovákov na hornej Orave a Spiši, „Národné noviny“ 1946, roč. 76, č. 95, s. 2

Návrh na vzájomné presídlenie pohraničných Poliakov a Slovákov

no: *Ohlas Hornooravcov a Spišiakov*, „Národná obroda” 1946, roč. 76, č. 163, s. 3

Požiadavky na obnovu hraníc z roku 1918

Orava a Spiš – československo-poľský problém, „Hlas práce” 1946, č. 49, s. 3
O problémoch na slovensko-poľskej hranici

Spravodlivosť 30 tisíc Slovákom na Spiši a Orave, „Východoslovenská Pravda” 1946, č. 166, s. 1

Problémy Slovákov v dedinách pripojených k Poľsku

Výmena československého a poľského obyvateľstva, „Národná obroda” 1946, č. 108, s. 3

Sťahovanie Slovákov z obcí pripojených k Poľsku, na Slovensko

Slovo ľudu hornej Oravy a Spiša rodákom v Československu a svetovej verejnosti, „Noviny Bratislava” 1947, č. 86, s. 2

SNP a oslobodenie Oravy

(Słowackie Powstanie Narodowe i wyzwolenie Orawy)

MLYNARČÍK, Jozef, LANGER, Juraj: *Protifašistický odboj na Orave*, Martin 1970

Priebeh oslobodenia Oravy, partizáni, frontové územia

BARIČÁK, Ján: *Veľmi rýchlo sa naučili zoskakovať z oblohy*, „Orava” 1989, roč. 30, č. 25 (21.06.)

Spomienky na rok 1944, keď sa v Jefremove tvorila parabrigáda. Spomienky Štefana Kurjaka zo Zubrohľavy a Antona Veselovského z Mútneho

LÍŠKA, Miro, S.: *Priebeh SNP na Orave* [7], „Orava/Biela Orava” 2001, roč. 7/112, č. 6 (6.02.), s. 2

LÍŠKA, Miro, S.: *Priebeh SNP (Slovenského národného povstania) na Orave* [8], „Orava/Biela Orava” 2001, roč. 11, č. 11 (13.03.), s. 2

Boje pri Dolnej Lipnici, Zubrohľave a Bobrove

*Ośrodek Kultury Turystyki Górskiej Komisji Turystyki Górskiej ZG PTTK
na Markowych Szczawinach, fot. E. Moskała, wyd. PTTK*

Zawoja, fot. L. Święcki, wyd. Biuro Wydawniczo-Propagandowe

Piotr Krzywda

Polsko-słowackie pogranicze w rejonie Babiej Góry w polskiej literaturze przewodnikowej. Przegląd historyczno-bibliograficzny

Góry najczęściej wznoszą się na granicach między państwami, dzielą, geograficznie, narody. Ale są także miejscem spotkań ludzi żyjących po obu ich stronach, tych ludzi, których góry przyciągają, a nie odpychają

(A. Paczkowski, *Siedem wielkich gór*)

Te słowa Andrzeja Paczkowskiego (ur. 1938), znanego polskiego historyka i publicysty, z łatwością można odnieść także do Babiej Góry – góry granicznej, która w różnych okresach dziejów dzieliła bądź łączyła żyjące u jej stóp narody. Przez tę najwyższą górę polskich Beskidów, której grzbiet stanowi europejski dział wód pomiędzy zlewiskiem Bałtyku i Morza Czarnego, od średniowiecza biegła historyczna granica polsko-węgierska, później – w ramach monarchii austro-węgierskiej – galicyjsko-węgierska, po I wojnie światowej polsko-czechosłowacka (z korektą na Górnej Orawie na korzyść Polski), w czasie II wojny światowej polsko-słowacka (z utratą nabytków na Górnej Orawie), po II wojnie ponownie polsko-czechosłowacka (z odzyskaniem ziem na Górnej Orawie), a od 1993 roku ponownie polsko-słowacka. Ale Babia Góra, wraz z sąsiednimi grzbietami i dolinami, to nie tylko obszar wielowiekowego pogranicza państw i narodów. Biegną tędy także granice krain historycznych, geograficznych i etnograficznych. Po stronie polskiej są to: Żywiecczyzna, Ziemia Suska, Babiogórska, Jordanowska i Podhale, wchodzące w skład Małopolski, po stronie słowackiej Orawa, której skrawek po I wojnie światowej został włączony do Polski. Region babiogórski spaja te ciekawe krainy, a lokalne inicjatywy, dzięki którym doszło między innymi do powstania polskiego Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich i słowackiego Zdrżenia Babia Hora sprzyjają dobrosąsiedzkim kontaktom Polaków i Słowaków.

Poniższy przegląd literatury przewodnikowej skupia się przede wszystkim na masywie Babiej Góry, jako najbardziej atrakcyjnym turystycznie, ale obejmuje także sąsiednie pasma: Jałowca, Policy i Podhalańskie, oraz przylegające tereny

polskiej i słowackiej Górnej Orawy. Cały ten obszar stanowi część szeroko pojętego Beskidu Żywieckiego, choć Słowacy swój fragment gór określają mianem Beskidów Orawskich.

Zapoczątkowany w XIX wieku rozwój turystyki górskiej na dzisiejszym pograniczu polsko-słowackim kierował się najpierw w góry najwyższe, tj. w Tatry, w góry o szczególnej atrakcyjności krajobrazowej, tj. w Pieniny, oraz w najwyższej wyniesiony masyw Beskidów, tj. na Babią Górę. W owym czasie przez te obszary prowadziła wewnętrzna granica austro-węgierskiej monarchii, a mianowicie granica pomiędzy austriacką Galicją a Węgrami, którą przekraczano wówczas bez jakichkolwiek formalnych przeszkód. W stosunkowo niedalekiej odległości, na zachód od Babiej Góry i całego Beskidu Żywieckiego, biegła też granica oddzielająca Galicję od pruskiego Śląska. W tej geopolitycznej sytuacji dziewiętnastowieczną turystykę w rejonie Babiej Góry najczęściej reprezentowali Polacy, Węgrzy i Niemcy. Oni też byli autorami pierwszych przewodników. Turyści polscy z dużą sympatią traktowali węgierskie ziemie po południowej stronie Karpat, zamieszkałe przez naród słowacki, a określane wówczas mianem Słowaczyny. Sami Słowacy w tym czasie raczej nie przejawiali tutaj własnej aktywności turystycznej.

Jak to już zostało powiedziane, turystyczna penetracja Beskidów rozpoczęła się od Babiej Góry. Nic też dziwnego, że to właśnie „Królowa Beskidów” dała początek dziejom beskidzkiego przewodnikopisarstwa. Zresztą nie tylko, bowiem pierwszy przewodnik po Babiej Górze jest jednocześnie pierwszym polskim przewodnikiem po górach Polski w ogóle. Mowa tu o artykule historyka sztuki i archeologa, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Józefa Łepkowskiego – *Notatki z podróży archeologicznej po Galicji. Obwód Wadowicki*, opublikowanym najpierw w „Gazecie Warszawskiej” w 1853 roku (nr 251), a następnie w „Gazecie Lwowskiej” (1855) i w „Kalendarzu Powszechnym” J. Wildta (1958) pod zmienionym tytułem *Babia Góra i jej okolice*. Artykuł ten był tak dokładny, że sprzedawano go nawet w osobnych odbitkach, po to by mógł służyć właśnie jako przewodnik. J. Łepkowski proponował podróżnikom dwie drogi na szczyt: z Sidziny przez Policę oraz z Zawoi Czatoży przez Czarną Halę. Dla tej drugiej określił nawet czas przejścia. W jego opisie znalazło się wiele informacji krajoznawczych, między innymi o Czatoży, Czarnej Hali, Złotej Studni (jaskinia w grzbiecie Małej Babiej Góry) czy Kościółkach (fragment głównego grzbieta Babiej Góry), gdzie przytoczył legendę o zapadłym kościele. Na szczycie zachwyił się pięknym widokiem oraz opisał nieistniejący dziś kamienny schron zwany Losertówką (od nazwiska naczelnika obwodu wadowickiego Józefa von Losertha). Ponadto, co bardzo ważne, zamieścił wskazówki dotyczące organizacji wypraw, prowiantu oraz... spostrzeżenie o przydatności mapy (!). Te ostatnie uwagi przesadzają o tym, że praca J. Łepkowskiego w pełni zasługuje na miano pierwszego przewodnika babiogórskiego i beskidzkiego, a tym samym pierwszego polskiego przewodnika po górach Polski.

Siedem lat później ukazała się niewielka książka księdza Eugeniusza Janoty, profesora gimnazjum św. Anny w Krakowie, *Przewodnik w wycieczkach na Babią Górę, do Tatr i Pienin* (Kraków 1860). Jednak tytułowej Babiej Górze autor poświęcił tu zaledwie jeden akapit. Zdołał w nim wymienić „gościńce” wiodące do punktów wyjścia na szczyt, tj. do Zawoi, Sidziny i, o czym nie pisał J. Łepkowski, do ówczesnej węgierskiej Zubrzycy Górnej, zaznaczył że wycieczka tam i z powrotem zabiera cały dzień i powinna być tak zorganizowana, ...*aby wyruszywszy wczesną poranku, przed wschodem słońca być na szczycie*, wreszcie wspomniał, że atrakcją wierzchołka jest *Widok wschodzącego słońca i oświecenie szczytów tatrzańskich...*¹ W tej sytuacji rolę głównego informatora o Babiej Górze nadal pełniła praca J. Łepkowskiego.

Na kolejne polskie opracowanie, tym razem obejmujące już cały polski Beskid Żywiecki, trzeba było czekać aż 54 lata. Chodzi tu o pionierski *Przewodnik po Beskidzie Zachodnim od Krynicy po Wisłę, łącznie z Pieninami i terenami narciarskimi* pióra Kazimierza Sosnowskiego, wybitnego krajoznawcy, z zawodu nauczyciela polonisty. Poprzedziły go dobre przewodniki niemieckie, takie jak: *Illustrierter Führer durch die Beskiden* Josepha Matzury (Teschen 1891), *Führer durch die Beskiden mit einer Specialkarte* Johanna Hadaszczoka (Mähr-Ostrau 1894) i *Führer durch die Beskiden im Gebiete der Section Bielitz-Biala des Beskiden-Vereins* Karla Kolbenheyera (Bielitz 1901). Nawiasem mówiąc, w owym czasie uważano, że dzieło K. Sosnowskiego nie tylko umacnia polskie zainteresowania turystyką beskidzką, ale także spełnia ważną rolę patriotyczną – stawia tamę postępowi turystyki niemieckiej, czy – jak mówiono, turystycznemu *Drang nach Osten*². W ciągu 35 lat dzieło K. Sosnowskiego doczekało się czterech wydań (Kraków 1914, 1926, 1930, 1948), zawsze w nowym opracowaniu i z nieco zmienionym tytułem. Choć autor w zasadzie opisywał tylko polski obszar Beskidu Żywieckiego, to jednak w wielu przypadkach wymieniał drogi zejścia na stronę słowacką, czy też podawał możliwości skrócenia wędrowki trasą przez teren Słowacji. Czynił to nawet w wydaniu z 1948 roku, najwidoczniej będąc w przekonaniu, że w strefie pogranicza, podobnie jak to było w okresie międzywojennym, turyści uzyskują pewną swobodę przekraczania granicy państwowej. Stąd też w tekście odnajdziemy powtarzające się uwagi o przechodzeniu granicy ...*w wypadku obowiązywania konwencji turystycznej*³, *jeżeli istnieje konwencja turystyczna polsko-czeska, w przypadku posiadania ...legitymacji konwencyjnej*⁴. Jak bardzo autor mylił się w tym względzie pokazały następne lata, gdzie nie tylko

¹ E. Janota, *Przewodnik w wycieczkach na Babią Górę, do Tatr i Pienin*, Kraków 1860, s. 13–14.

² W. Krygowski, *Beskidy: Śląski – Żywiecki – Mały (część zachodnia)*, Warszawa 1974, s. 114.

³ K. Sosnowski, *Przewodnik po Beskidach Zachodnich*, t. 1, *Beskid Śląski i Żywiecki*, Kraków 1948, s. 161.

⁴ *Ibidem*, s. 166.

nie stworzono żadnych ułatwień, ale wręcz przeciwnie ruch turystyczny w strefie nadgranicznej poddano ścisłej kontroli.

Przewodnik Sosnowskiego w dotychczasowym polskim przewodnikopisarstwie stanowił istotne novum. Przede wszystkim autor przedstawił tutaj podział Beskidów, przy czym masywu Babiej Góry, pasma Jałowca, Policy i Pasma Podhalańskiego nie zaliczał do Beskidu Żywieckiego, lecz traktował je odrębnie. W części ogólnej przewodnika znalazł się solidny wykład kompleksowo charakteryzujący opisywany obszar, tj. zawierający informacje o geologii, klimacie, rzeźbie terenu, hydrografii, florze i faunie, dziejach, etnografii, stosunkach politycznych, narodowościowych i gospodarczych. Nie brak tu także praktycznych porad dotyczących stosownej odzieży i ekwipunku, a nawet odżywiania się na trasie, które to uwagi stanowią już dzisiaj w większości interesujący dokument minionej epoki. Z porad, które nie straciły na aktualności warto może wymienić starą zasadę *...festina lente (śpiesz się powoli)*...⁵, przeznaczoną dla *...pożeraczy szczytów i kilometrów*...⁶ W części szczegółowej autor zastosował przejrzysty system opisu w podziale na pasma i grupy górskie, przy trasach podał czasy przejść (także do punktów pośrednich), zamieścił informacje dotyczące zagospodarowania turystycznego (szlaki, schroniska, gospody itp.), mnóstwo wiadomości krajoznawczych, a wielu zmienionym nazwom przywrócił brzmienie polskie. Na jego pracy jeszcze do lat 60. XX wieku wzorowali się autorzy innych przewodników. Obok wymienionych zalet godna podziwu jest także piękna polszczyzna autora, często bliska językowi poetów, pełna oryginalnych porównań. O Babiej Górze pisze on między innymi, że *...jest ozdobą Beskidów Zachodnich*⁷, *...jednym z najcenniejszych klejnotów polskiego krajobrazu górskiego*, i że jej krajobrazy *...godne są pod wielu względami iść w zawody z tatrzańskimi*...⁸ W poetyckim wywodzie przeczytać możemy między innymi takie zdania:

*W długim łańcuchu beskidowych wierchów wybija się ona znacznie ponad ich wysokość i w podobłocznych sferach kąpie swe kamienne czoło oraz Przeszło 500 m wwyż sięga jej królewski szczyt ponad średnią wysokość beskidowych poddańek*⁹.

Jednak K. Sosnowski potrafi też spojrzeć na Królową Beskidów nieco krytycznie:

*Pod względem ogromu masy jest Babia Góra kolosalnych rozmiarów górą, nie dopisuje natomiast pod względem śmigłości i lotności kształtów – i to jej sławie i wziętości przynosi najwięcej ujemy*¹⁰.

⁵ *Ibidem*, s. 30.

⁶ *Ibidem*, s. 37.

⁷ *Ibidem*, s. 217.

⁸ *Ibidem*, s. 235–236.

⁹ *Ibidem*, s. 229.

¹⁰ *Ibidem*, s. 231.

W tekście znajdziemy też elementy humoru:

*W ogóle nie ma ta „Babcia” w sobie nic z gracji i smukłości kibici niewieściej, a przypomina raczej tłuste, przysadkowate i nieruchawe babsko*¹¹.

Z kolei w opisie wędrowki *koniopłajem* z przełęczy Krowiarki na Markowe Szczawiny pobrzmiewa nuta liryzmu:

*droga (...) wiedzie do schroniska przez istne pralasy, wyręby, wśród bujnej roślinności i przepięknych kwiatów, wśród uroczystej ciszy, tylko cichym bulgotem małych, a częstych strumyków źródłowych przerywanej*¹².

Wreszcie, przy opisie kopuły szczytowej, odczuwamy lekki dreszczyk grozy:

*W dzikim, chaotycznym bezładzie leżą tu większe i mniejsze bryły i płyty skalne, jakby ruiny jakiegoś olbrzymiego gmachu...*¹³

W tym samym czasie pojawiają się dwa przewodniki wybitnego działacza turystyki i krajoznawstwa, z wykształcenia prawnika, dra Mieczysława Orłowicza. Są to: *Przewodnik po ziemiach dawnej Polski, Litwy i Rusi* (Kraków 1914) oraz *Ilustrowany przewodnik po Galicyi, Bukowinie, Spiszu, Orawie i Śląsku Cieszyńskim* (Lwów 1914, 1919). W obu ze względu na rozległość opisywanego terenu informacje dotyczące rejonu Babiej Góry ograniczone są do minimum, choć więcej informacji znajduje się w drugim opracowaniu. Autor wymienia tu możliwości dojścia na Babią Górę, a po stronie węgierskiej (orawskiej) wzmiankuje wsie zamieszkałe przez polskich górali. Rozszerzony opis interesującej nas części Orawy ten sam autor wydał już w niepodległej Polsce. Mowa tu o *Ilustrowanym przewodniku po Spiszu, Orawie, Liptowie i Czadeckiem* (Lwów – Warszawa 1921), który napisany został na zamówienie polskiego Komitetu Narodowego Obrony Spisza, Orawy i Podhala w okresie polsko-czechosłowackiego sporu o państwową przynależność części tych właśnie terenów. Przewidywano bowiem, co M. Orłowicz wyraził w *Słowie od autora*, że po normalizacji wzajemnych stosunków politycznych, ...i to bez względu na przynależność państwową tych ziem...¹⁴ (sic!), dojdzie tu do rozwoju polskiego ruchu turystycznego. W części ogólnej przewodnik zapoznaje między innymi ze stosunkami narodowościowymi i wyznaniowymi oraz z historią omawianych obszarów, przekazuje informacje z dziedziny etnografii, historii sztuki ionomastyki, przedstawia rozwój rolnictwa, przemysłu i handlu, zaś w części szczegółowej zawiera opisy tras podróży ułożone zgodnie z przebiegiem szlaków kolejowych i drogowych, a także opisy wycieczek górskich. Bogactwo

¹¹ *Ibidem*, s. 230.

¹² *Ibidem*, s. 241.

¹³ *Ibidem*, s. 230.

¹⁴ M. Orłowicz, *Ilustrowany przewodnik po Spiszu, Orawie, Liptowie i Czadeckiem*, Lwów – Warszawa 1921, s. 1.

wiedzy, jaką się tu autor wykazał, budzi podziw i uznanie, zresztą dzięki temu jego przewodnik przez długie lata pozostał niezastąpiony. Wśród wiadomości krajoznawczych dotyczących interesującego nas fragmentu Orawy autor zamieścił między innymi informacje o tutejszej ludności polskiej, o orawskim wytwórstwie i handlu płótnem, o charakterystycznych chałupach z *wyską*, a wśród zabytkowych obiektów wymienił na przykład drewniany kościół w Orawce. W rozdziale *Wycieczki górskie na Orawie* autor opisał możliwości wyjścia na ...*potężne płaskie piramidy*...¹⁵ – Babią Górę i Pilsko, zwrócił uwagę, że organizując takie wycieczki, należy po drodze zwiedzić polskie wsie Górnej Orawy, że ...*ścieżki turystyczne* na Babią Górę wiodą także od strony polskiej i są znakowane przez Towarzystwo Tatrzańskie oraz przez niemiecki *Beskiden-Verein*, że pod szczytem znajduje się schronisko tego Towarzystwa, a na wierchołku stała kiedyś ruina ...*zapewne kaplicy*, tj. legendarnego Diabelskiego Zamku (chodzi o schron turystyczny zwany Losertówką). Ponadto opisał panoramę z Babiej Góry, wymieniając najważniejsze pasma i szczyty. Zejście zaproponował szlakiem czerwonym ...*przez leśniczówkę Lachową*... (od nazwiska ówczesnego gajowego Lacha – dziś to tzw. Gajówka Hviezdoslava) do zakładu kąpielowego w Półgórze (słow. Polhora; autor nie wiedział jeszcze, że w 1918 roku zakład został zniszczony), a dla ...*nieliczących się z czasem* zalecił nocleg w podszczytowym schronisku, ...*aby mieć możliwość obserwowania niezrównanego widoku na Tatry o zachodzie słońca*. Zauważył też, że Babia Góra posiada ...*bardzo dobre tereny narciarskie, dokąd często w zimie przybywają narciarze krakowscy*¹⁶.

Kilkanaście lat później ukazał się *Przewodnik po Podhalu, Spiszu, Orawie i północnej Słowacji* autorstwa wybitnego polskiego znawcy tych terenów Jana Reychmana (Warszawa 1937). Rozległość omawianego terenu spowodowała, że wiadomości krajoznawcze zostały tu podane w wielkim skrócie, za to bardziej szczegółowo opisano trasy górskie. W przypadku Babiej Góry autor nie ograniczył się tylko do wycieczek z Orawy, ale także wymienił możliwości wędrowek po stronie północnej. Z ciekawostek podał między innymi informacje o możliwości zwiedzenia ...*swojego rodzaju muzeum*...¹⁷ w dworku Moniaków w Zubrzycy Górnej (dziś na terenie zubrzyckiego skansenu), o chłopskich i szlacheckich cmentarzach w Podszklu i Podwilku, o siarczanych źródłach w Lipnicy Wielkiej.

W okresie międzywojennym wyszły też pierwsze polskie przewodniki narciarskie po Beskidzie Żywieckim, choć początek dały tu opracowania autorów niemieckich. Najwcześniej ukazał się *Skitourenführer durch die östl. Beskiden von der Weichsel bis zur Waag* Ernsta Tischlera i Viktora Wilkego (Bielitz 1912). Pierwszym polskim przewodnikiem była mała książeczka Władysława Mido-

¹⁵ *Ibidem*, s. 100.

¹⁶ *Ibidem*, s. 101.

¹⁷ J. Reychman, *Przewodnik po Podhalu, Spiszu, Orawie i północnej Słowacji*, Warszawa 1937, s. 232.

wicza i Michała Augustynowicza *Przewodnik narciarski po Beskidzie Zachodnim* (Kraków 1928). Nieco później W. Midowicz napisał *Przewodnik narciarski po Karpatach i Tatrach*, t. II, *Beskidy Wysokie: Babia Góra – Pilsko – Wielka Racza* (Kraków 1938). W obu opracowaniach opisano zarówno trasy po polskiej, jak i słowackiej stronie granicy.

Warunki polityczne, w jakich znalazła się Polska i Czechosłowacja po II wojnie światowej, spowodowały znaczne ograniczenie ruchu turystycznego w strefie pogranicza, a przekraczanie granicy państwa na szlakach górskich stało się całkowicie niemożliwe. Dlatego też – mniej więcej do końca lat 70. XX wieku – w polskiej literaturze turystycznej graniczne pasma górskie opisywane były wyłącznie od strony polskiej. Jeśli nie liczyć wymienionego już czwartego wydania przewodnika K. Sosnowskiego z 1948 roku, to pierwsze powojenne pozycje, które między innymi objęły interesujący nas teren, wyszły w roku 1951. Były to dwa tomy „Biblioteki turystycznej” Spółdzielczego Instytutu Wydawniczego „Kraj”: *Babia Góra, Gorce i Beskid Wyspowy* Stanisława Pagaczewskiego oraz *Zakopane i Podhale. Przewodnik turystyczny* Tadeusza Zwolińskiego (oba Warszawa 1951). W pierwszym opracowaniu znalazły się opisy szlaków w masywie Babiej Góry, Paśmie Policy i Jałowca, w drugim rozdział poświęcony polskiej Orawie. Autor opisał w nim trasy drogowe i wszystkie miejscowości, podając między innymi dane dotyczące istniejących wówczas szkół z polskim i słowackim językiem nauczania, co dzisiaj stanowi szczególną ciekawostkę.

W następnych latach na półkach księgarskich pojawiają się dwa niewielkie przewodniki autorstwa Władysława Krygowskiego, z zawodu adwokata, wkrótce świetnego znawcy gór i autora wielu opracowań turystyczno-krajoznawczych. Pierwszym z nich jest *Beskid Wysoki. Przewodnik narciarski* (Warszawa 1953), a drugim dziełko *Od Beskidu Śląskiego po Orawę. Szlak beskidzki: Bielsko-Biała – Czarny Dunajec* (Warszawa 1955). Oba objęły teren Babiej Góry, jednak ten drugi zasługuje na większą uwagę, a to dlatego, że podaje ciekawy opis zejścia z Diablaka. Otóż początkowo szlak wiódł grzbietem granicznym w kierunku przełęczy Brona, ale po minięciu grani Kościółków skręcał z grzbietu w prawo i stromym ...zboczem porożonym żlebkami i pokrytym glazami¹⁸ sprowadzał do granicy lasu. Stąd specjalnie wycięta w lesie ścieżka wiodła do schroniska na Markowych Szczawinach. Opisana trasa należy już dziś do historii. Była to tzw. Perć lub Ścieżka Wojsk Ochrony Pogranicza (WOP) biegnąca przez Kamienną Dolinkę. Funkcjonowała ona w okresie szczególnych obostrzeń w ruchu przygranicznym, tj. mniej więcej od 1951 do 1956 roku. Dodajmy, że przy skręceniu na grzbiecie znajdował się ulokowany w ziemiance punkt kontroli WOP.

W niedługim czasie na rynku wydawniczym ukazało się wspaniałe monograficzne dzieło W. Krygowskiego *Beskidy: Śląski, Żywiecki, Mały i Średni (część*

¹⁸ W. Krygowski, *Od Beskidu Śląskiego po Orawę. Szlak beskidzki: Bielsko-Biała – Czarny Dunajec*, Warszawa 1955, s. 58.

zachodnia), które podobnie jak wcześniej przewodnik K. Sosnowskiego, było wydane czterokrotnie (Warszawa 1964, 1965, 1974, 1978). Pierwsze wydanie rozeszło się tak błyskawicznie, że już w następnym roku zostało wznowione, a każde kolejne ukazywało się w wersji poprawionej i uzupełnionej. Układ przewodnika wzorowany był na pracy K. Sosnowskiego. Ciekawe, że W. Krygowski zdecydował się zaliczyć do Beskidu Żywieckiego Babią Górę i Pasma Policy, a odrębnie potraktował Pasma Jałowieckie i Podhalańskie. W części ogólnej zamieścił kilka nowych rozdziałów, w tym między innymi dotyczące wydarzeń ostatniej wojny, nazewnictwa, historii turystyki i zagospodarowania turystycznego, natomiast część szczegółową rozpoczął od omówienia kolejowych i autobusowych dróg dojazdu. Same trasy, wśród których znalazły się też szlaki nieznakowane, opisane zostały językiem krótkim i komunikatywnym, nieco zbyt ogólnikowo, co przy ówczesnej niedokładności map turystycznych, stwarzało czasem problemy w terenowej orientacji. Na tym przewodniku, podobnie jak na pracy K. Sosnowskiego, wychowało się kilka pokoleń turystów. Dodajmy, że z informacji w nim zawartych korzystało wielu późniejszych autorów, a sam W. Krygowski na swoim opracowaniu oparł jeszcze książeczkę *Od Beskidu Śląskiego po Bieszczady. Krótki przewodnik po Beskidach i Pieninach* (Warszawa 1972). Przewodnik ten opisuje przebieg tzw. Głównego Szlaku Beskidzkiego, który na interesującym nas terenie prowadzi przez Babią Górę i Pasma Policy.

Ciekawymi pozycjami, które należy zaliczyć do literatury przewodnikowej, są dwa skrypty szkoleniowe poświęcone polskiej Orawie. Pierwszym z nich jest wydana metodą powielaczową praca Mariana Gotkiewicza, geografa i pedagoga, zasłużonego działacza w dziedzinie krajoznawstwa, pt. *Poznajemy Górną Orawę. Projekt wycieczki względnie obozu. Opracowanie metodyczne* (Kraków 1960). Książka jest przeznaczona dla nauczycieli, a oprócz opisu trasy wycieczkowej, która wiedzie ze Skawicy do schroniska na Hali Krupowej, a dalej przez Zubrzycę, Jabłonkę i Piekienik do Raby Wyżnej, zawiera propozycje ciekawych ćwiczeń terenowych dla uczniów. Jej przesłaniem naczelnym jest jednak zwrócenie uwagi na *...zaniebany dotychczas przez turystykę a tak ciekawy region*¹⁹. Drugi skrypt to *Na polskiej Orawie. Przewodnicki materiał szkoleniowy* (Kraków 1967) pióra Tadeusza Staicha, publicysty i literata, z wykształcenia polonisty. Autor ze swadą opowiada tutaj o dziejach, współczesności i zabytkach Orawy, jednocześnie zamieszczając metodyczne uwagi dla przewodników na temat sposobu objaśniania i prowadzania grup turystycznych.

Warto wspomnieć, że ponad 10 lat wcześniej T. Staich, wspólnie z Hanną Pieńkowską, historykiem sztuki pełniącym funkcję Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie (w latach 1951–1975) stworzyli świetne dzieło *Drogami skalnej ziemi. Podtatrzańska włóczęga krajoznawcza* (Kraków 1956), z rozdzia-

¹⁹ M. Gotkiewicz, *Poznajemy Górną Orawę. Projekt wycieczki względnie obozu. Opracowanie metodyczne*, Kraków 1960, s. 2.

łem poświęconym polskiej Orawie. Jest to napisana pięknym językiem opowieść o wspólnej wędrówce autorów przez ziemie Podtatrz, wypełniona mnóstwem arcyciekawych informacji krajoznawczych. Z tego powodu, mimo że książka jest gruba i ciężka, częstokroć była wkładana do plecaków i traktowana jak przewodnik. Natomiast pierwszym powojennym w pełni przewodnikowym opracowaniem opisującym polską Orawę była dwukrotnie wydana książeczka Zbigniewa Korosadowicza i Andrzeja Biedrzyckiego *Zakopane, Tatry, Podtatrze. Popularny przewodnik i informator...* (Zakopane 1967, 1971). Nie zawiera ona jednak opisów tras pieszych i przeznaczona jest dla turystyki popularnej.

Tymczasem po W. Krygowskim na rynku wydawnictw turystycznych zaczęły się pojawiać przewodniki innego doskonałego znawcy Beskidów – wymienianego już wcześniej W. Midowicza, geografa – meteorologa, w okresie międzywojennym znakarza górskich szlaków i kierownika schroniska PTT na Markowych Szczawinach. Była to seria niedużych książeczek prezentujących wybrane rejony gór. Każdy przewodnik zawierał opisy szlaków, zarówno letnich, jak i zimowych, historię każdego szlaku, raptularz historyczny oraz zapiski krajoznawcze, tj. słowniczek haseł geograficznych i topograficznych. Serię tę rozpoczęły *Szlaki Babiej Góry* (Kraków 1974, Warszawa – Kraków 1979, 1986), przy czym w trzecim wydaniu tytuł brzmiał krótko – *Babia Góra*. Za wyjątkiem pierwszego wydania serię drukował utworzony w 1975 roku Zakład Wydawniczo-Propagandowy PTTK, w 1982 roku przemianowany na Wydawnictwo PTTK „Kraj”, a ściślej jego filia krakowska (istniała do 1992 roku). Położyła ona ogromne zasługi w dziedzinie rozwoju wydawnictw górskich.

W latach 80. i na początku lat 90. ubiegłego wieku w Wydawnictwie PTTK „Kraj” ukazały się liczne, lecz nieduże objętościowo pozycje. Wśród nich są dwa opracowania Andrzeja Matuszczyka, świetnego znawcy polskich Karpat: *Beskid Żywiecki. Pasma Polic. Przewodnik turystyczny* (Warszawa – Kraków 1989) i *Beskid Żywiecki. Pasma Jałowieckie i grupa Mędralowej oraz Solniska i Lasek. Przewodnik turystyczny* (Warszawa – Kraków 1991), które wyszły w serii „Górskie szlaki turystyczne PTTK”. Z kolei w serii „Tydzień w górach” ukazały się: Tomasa Mianowskiego *7 dni w Zawoi. Przewodnik turystyczny* (Warszawa – Kraków 1982) oraz Zbigniewa Ładygina *7 dni na Orawie polskiej* (Warszawa – Kraków 1985). Ponadto w serii „Okolice górskich schronisk PTTK” opublikowana została książeczka Artura Rottera *Zawoja, Markowe Szczawiny. Przewodnik turystyczny* (Warszawa – Kraków 1982), a w serii „Górskie szlaki biograficzne PTTK” opracowanie Zbigniewa Kreska *Główny Szlak Zachodniobeskidzki im. Kazimierza Sosnowskiego: Ustroń – Krynica. Przewodnik turystyczny* (Warszawa – Kraków 1989). Wszystkie wyżej wymienione przewodniki posiadały dobrze wypracowany układ treści i prezentowały wysoki poziom merytoryczny, choć trafiały się drobne błędy. Wynikały one najczęściej stąd, że niektóre szczegółowe informacje czerpane przez autorów z literatury nie były weryfikowane w terenie, a w międzyczasie ulegały dezaktualizacji.

Oprócz pozycji wychodzących w Wydawnictwie PTTK „Kraj”, które w latach 1975–1992 zdominowało rynek górskiej literatury turystycznej, inne przewodniki były w tym czasie rzadkością. Z interesującego nas obszaru odnotować tu należy opracowanie W. Midowicza *Gdzie byś poszedł w góry? Beskidy – Pieniny – Tatry – Mała Fatra – Choczańskie Góry – Wielka Fatra – Niżne Tatry* (Kraków 1978), wydawnictwo Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Krakowie pt. *Zawoja pióra Tadeusza Galarowskiego* (Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1980) oraz studenckie wydawnictwo powielaczowe pt. *Orawa. Informator turystyczny* autorstwa Grzegorza Barczyka i Marka Męczarskiego (Warszawa 1984). W pierwszej z prac opisano między innymi szlaki w masywie Babiej Góry i Paśmie Jałowca, w drugiej zajęto się Zawoją i jej okolicami, a o trzeciej będzie jeszcze mowa.

Na odrębną uwagę zasługuje potężne dzieło Aleksego Siemionowa *Ziemia Wadowicka. Monografia turystyczno-krajoznawcza* (Wadowice 1984), które choćby z uwagi na swoje rozmiary przewodnikiem nie jest, jednak jego układ oraz fakt, że zawiera krótkie opisy szlaków turystycznych, mimo wszystko pozwala je zaliczyć do literatury quasi-przewodnikowej.

Po rozwiązaniu krakowskiej redakcji Wydawnictwa PTTK „Kraj” w 1992 roku ilość publikacji dotyczących gór, teraz wydawanych tylko w redakcji warszawskiej, nie była już tak liczna. Dość powiedzieć, że interesujący nas obszar opisany został tylko w opracowaniu A. Matuszczyka *Orawa i Pasma Podhalańskie. Między Babią Górą a Tatrami. Przewodnik monograficzny* (Poronin 1993). Był to przewodnik bardzo potrzebny, po raz pierwszy opisano wszystkie znakowane szlaki turystyczne na tym terenie, a ponadto kilka tras nieznakowanych.

Z przewodników wydanych poza PTTK na uwagę zasługuje książeczka Jerzego Mikołajskiego i Jerzego Sołtysika *Beskid Żywiecki latem i zimą. Przewodnik* (Poznań 1997), która jednak rejon Babiej Góry objęła w formie bardzo skrótowej. Wcześniej o zimowych trasach tego obszaru pisał Marek Baran w *Przewodniku narciarskim: Tatry – Beskidy – Karkonosze* (Kraków 1993), a ostatnio Barbara Grzybowska w pracy *Gorce, Beskid Sądecki, Beskid Wyspowy, Babia Góra na nartach biegowych i tourowych* (Kraków 2004).

W drugiej połowie lat 90. ubiegłego stulecia rejon Babiej Góry został kilkakrotnie opisany w przewodnikach drukowanych przez wydawnictwo „Pascal”. W serii *Dookoła Polski* ukazały się tu trzy prace przeznaczone dla turystów górskich: Stanisława Figla i Anny Niedźwiedz *Beskidy: Mały, Makowski i Babia Góra. Przewodnik*, t. II (Bielsko-Biała 1996, 1998), następnie S. Figla, A. Niedźwiedz, Wojciecha Stańczyka i Agnieszki Warzechy *Beskid Żywiecki i Makowski. Praktyczny przewodnik* (Bielsko-Biała 1996, 1998, 2000), wreszcie tych samych autorów *Beskidy: Śląski, Mały, Żywiecki, Makowski* (Bielsko-Biała 2002). Kilka lat później ukazały się jeszcze S. Figla, Z. Ładygina i Joanny Markin *Pieniny oraz Spisz, Podhale i Orawa* (Bielsko-Biała 2005). To samo wydawnictwo opublikowało również S. Figla *Beskidy na weekend. Przewodnik turystyczny* (Bielsko-Biała

1999, 2001, 2004) oraz pracę zbiorową *Polska na weekend. Przewodnik turystyczny* (Bielsko-Biała 1998, 2001, 2003, 2005), w których zamieszczono identyczne teksty opisujące najatrakcyjniejsze miejscowości podbabiogórskie oraz główne szlaki na Babią Górę.

Kolejne dwie pozycje pochodzą już od innego wydawcy, którym jest Agencja Reklamowo-Wydawnicza „Iwa” z Żywca. Chodzi o *Pasma Babiej Góry. Przewodnik turystyczny* (Żywiec 2000) oraz *Jeleśnia i okolice. Przewodnik turystyczny* (Żywiec 2001), które wyszły spod pióra Henryka Zająca. To drugie opracowanie obejmuje interesujący nas obszar tylko marginalnie, gdyż skrótowo opisane trasy sięgają na wschód zaledwie po zachodnie peryferie Pasma Jałowieckiego, a w masywie Babiej Góry po Markowe Szczawiny i Diablak. Ciekawe, że w obu pracach znalazły się odrębne rozdziały poświęcone górom w literaturze pięknej, a więc tematowi który dotychczas w przewodnikach raczej nie był podejmowany.

Całkowicie innym rodzajem przewodnika jest interesująca praca zbiorowa pod redakcją Wiesławy Krzeszowiak, Dominiki Zaręby i Mariusza Zasadzińskiego pt. *Przysłop. Z widokiem na Babią Górę* (Kraków – Zawoja Przysłop 2003), która powstała głównie wysiłkiem nauczycieli i uczniów szkoły podstawowej w dużym zawojskim przysiółku Przysłop. Jedną z form opisu, jaką tu zastosowano, są wywiady z mieszkańcami osiedla, zaprezentowano też szkolną ścieżkę dydaktyczną i biegnące tędy trasy rowerowe.

Ciekawym przewodnikiem, bo napisanym w stylu refleksyjno-wspomnieniowym, są *Spacery i wycieczki górskie po Żywiecczyźnie* Mieczysława Ryczkiewicza i Mieczysława Giełdanowskiego (Żywiec 2005), w którym z interesującego nas terenu znalazły się opisy dwóch wycieczek: z Koszarawy Cichej na Jałowiec i przełęcz Opaczne oraz z Zawoi na Babią Górę.

Odrębny rodzaj literatury przewodnikowej to przewodniki przyrodnicze, wśród których dominują wydawnictwa Babiogórskiego Parku Narodowego (BgPN). Jedno z nich – *Babiogórski Park narodowy. Przewodnik kieszonkowy* Katarzyny i Janusza Fajaków (Warszawa 2000) ma charakter ogólny (nie jest to typowy przewodnik trasowy), pozostałe opisują konkretne trasy. Są to: Haliny i Marka Czerwieńców *Ścieżka przyrodnicza „A” im. prof. dr Władysława Szafera (przewodnik dydaktyczny)* (Zawoja 1974), Jerzego Gajczaka i Adama Łajczaka *Z Zawoi przez Diablak do Lipnicy* (Poznań 1996) oraz trzy opracowania zbiorowe: *U źródeł Morza Czarnego / W reglu dolnym, Echa pierwotnej puszczy karpackiej / Śladami Wawrzyńca Szkolnika, Doliną Rybnego Potoku / Jak chronimy babiogórską przyrodę* (wszystkie Wadowice – Zawoja 2002). Spośród prac, które wyszły poza BgPN najcenniejsza jest książka Teofila Wojterskiego *Babia Góra* (Warszawa 1978) oraz opracowanie Józefa Świerada *Babiogórski Park Narodowy. Rezerwat biosfery. Przewodnik przyrodniczo-krajoznawczy* (Warszawa 1991). Ponadto w ostatnich latach ukazał się mini przewodnik, właściwie folder, *Leśna ścieżka przyrodnicza im. Kard. Stefana Wyszyńskiego* (brak miejsca i roku

wydania), przygotowany przez zespół autorów związanych z Babiogórskim Stowarzyszeniem Zielona Linia w Stryszawie. Opisuje on szczegółowo ścieżkę, która biegnie po szlakach PTTK ze Stryszawy Roztok przez Jałowiec do Stryszawy Siwówki i Stryszawy Matusów. W tym miejscu warto też wspomnieć inne niedawne stryszawskie wydawnictwo, broszurę *Gmina Stryszawa. Przewodnik po gminnych ścieżkach dydaktycznych oraz trasach rowerowych* autorstwa Łukasza Elźbieciaka i Piotra Pochopienia (brak miejsca i daty wydania). Z rejonu podbabiogórskiego znalazły się tu krótkie opisy leśnej ścieżki przyrodniczej im. kard. Stefana Wyszyńskiego oraz trasy rowerowej wokół Pasma Solnisk.

Osobną uwagę należy poświęcić polskiej literaturze przewodnikowej zajmującej się słowacką, przygraniczną częścią Orawy. Po 1948 roku, kiedy to ukazało się czwarte wydanie *Przewodnika po Beskidach Zachodnich* K. Sosnowskiego, długo o tym terenie nie pisano. Tej sytuacji nie zmieniło podpisanie w latach 1955, 1961 i 1962 międzyrządowych umów o turystycznym ruchu pogranicznym (tzw. konwencja turystyczna), bowiem z interesującego nas obszaru konwencja obejmowała tylko dwie miejscowości na Orawie: Namiestów (słow. Námostovo) i Bobrów (słow. Bobrov). Zaledwie wspominały o nich krótkie informatory, z których pierwszym było opracowanie Lechośława Herza *Rejon Tatr. Obszar konwencji turystycznej w CSRS* (Warszawa 1962). W tej sytuacji słaby polski ruch turystyczny na słowackiej Orawie zmuszony był opierać się na przewodnikach słowackich, zresztą nacechowanych podejściem marksistowsko-leninowskim i nadmierną gloryfikacją osiągnięć socjalizmu.

Na pierwsze powojenne, polskie opracowanie obejmujące południowe, orawskie podnóża Babiej Góry trzeba było poczekać aż do 1984 roku. Była nim wzmiankowana wyżej skromna broszura G. Barczyka i M. Męczarskiego *Orawa. Informator turystyczny*, zresztą na dość mizernym poziomie. Jednak należy docenić fakt, że autorzy podjęli wówczas próbę całościowego spojrzenia na Orawę, zarówno słowacką, jak i polską.

Niestety później znów nadszedł czas zastoju. Dopiero po upływie kolejnego dziesięciolecia, po upadku systemu komunistycznego w tej części Europy i powstaniu niezależnej Republiki Słowackiej (1.01.1993), nastąpiło ożywienie przygranicznego ruchu turystycznego, co stało się inspiracją do napisania odpowiedniego przewodnika. W ten sposób powstało dzieło Macieja Pinkwarta *Północna Słowacja. Przewodnik krajoznawczy dla zmotoryzowanych* (Zakopane – Łódź 1996), później wznowione (Zakopane 2001) ze skróconym podtytułem (*Przewodnik dla zmotoryzowanych*). Był to pierwszy od czasów M. Orłowicza, a potem J. Rechmana, tak wszechstronny podręcznik krajoznawczej wiedzy o przygranicznych terytoriach Słowacji, jednak z interesującego nas terenu Orawy opisano tu zaledwie jedną trasę – z Namiestowa do Korbielowa.

Tymczasem polsko-słowacka granica stopniowo „otwierała się” coraz bardziej. W 1997 roku rządy Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej za-

warły umowę o małym ruchu granicznym, a w 1999 o miejscach przekraczania granicy na szlakach turystycznych. W efekcie na pograniczu polsko-słowackim w rejonie Babiej Góry pojawiły się górskie przejścia turystyczne dostępne dla ruchu pieszego, narciarskiego, rowerowego, a nawet dla wózków inwalidzkich. Otwarto też nowe drogowe przejście graniczne w Lipnicy Wielkiej Winiarczykówce. Dzięki tym zmianom u progu obecnego stulecia pojawił się przewodnik, który z jednakową starannością opisuje zarówno północną, polską, jak i południową, słowacką stronę babiogórskiego. Jest to praca Piotra Krzywdy *Grupa Babiej Góry, Policy i Jałowca. Beskid Żywiecki*, cz. III (Warszawa 2001), wydany przez Wydawnictwo PTTK „Kraj”. Po niemal stuleciu, jakie upłynęło od publikacji *Przewodnika po Beskidzie Zachodnim...* K. Sosnowskiego, powrócono tutaj do traktowania gór jako geograficznej całości, której nie naruszają polityczne podziały graniczne. Według identycznej, ponadgranicznej zasady traktowania gór powstał mały przewodnik-informator *Dookoła Babiej Góry i w góry: pieszo, rowerem, samochodem* przygotowany przez zespół autorów: Urszulę Janicką-Krzywdę, P. Krzywdę, Seweryna Mściwujewskiego i Dariusza Racuła (Kraków 1998, 1999), a następnie bogato ilustrowana zdjęciami autora i świetna pod względem edytorskim praca P. Krzywdy *Wokół Babiej Góry. Przewodnik samochodowy* (Kraków – Zawoja 2003), wydana staraniem Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich w ramach „Biblioteki Babiogórskiej”. Ostatnio cały interesujący nas obszar, również z jednakowym potraktowaniem strony polskiej i słowackiej, został ponownie opisany. Dokonał tego zespół czterech autorów: S. Figiel, U. Janicka-Krzywda, P. Krzywda i Wojciech W. Wiśniewski w obszernej pracy *Beskid Żywiecki. Przewodnik*, opublikowanej przez renomowanego wydawcę przewodników turystycznych – Oficynę Wydawniczą „Rewasz” (Pruszków 2006). Część ściśle przewodnikową, tj. opisy tras, poprzedzają tu rozdziały poświęcone wybranym zagadnieniom przyrodniczym, historycznym, etnograficznym itp., utrzymane w formie lekko czytających się esejów. Ze szczególnym znanstwem napisane zostały rozdziały *Wśród beskidzkich górali*, *Na hali i w szalasie* oraz *Śladami zbójnickich kompanii*, których autorką jest U. Janicka-Krzywda, doktor etnografii, specjalizująca się w kulturze Karpat, a także rozdział poświęcony beskidzkim jaskiniom – „*Dziury*” i „*piwnice*”, autorstwa W.W. Wiśniewskiego.

Nowy typ przewodników reprezentują dwie następne pozycje, które jednak obejmują wyłącznie polską stronę gór. Są to: *Beskid Żywiecki z plecakiem* autorstwa Pawła Klimka, przygotowany przez Wydawnictwo „Bezdroża” w „Serii z falą” (Kraków 2005) oraz *Beskid Żywiecki* S. Figla i Marty Cobel-Tokarskiej, opublikowany przez wydawnictwo ExpressMap w serii oznaczonej na okładce odciskiem buta (Warszawa 2007). Przewodniki te proponują turystom przejście konkretnych tras (w przypadku drugiego z opracowań znalazła się także jedna trasa samochodowa i jedna rowerowa), których opisy, zresztą bardzo ogólne, stanowią około 85% tekstu. Natomiast do minimum zredukowano rozdziały prezentujące

krajoznawczą charakterystykę terenu, w tym tzw. słowniki miejscowości. O ile w poprzednio wymienionych publikacjach zajmowały one nawet do 40% tekstu, o tyle tutaj tylko około 15%. Być może oznacza to pewien zwrot w myśleniu o turystyce: nacisk kładzie się na fizyczne pokonanie tras, nie zaś na wielostronne poznanie przemierzanych regionów. Niedostatek informacji krajoznawczych wydawcy wymienionych opracowań próbują rekompensować różnorodnymi zabiegami edytorskimi, w tym przede wszystkim bogatą szatą ilustracyjną w postaci barwnych zdjęć, mapek z naniesionym przebiegiem tras oraz wykresów ukazujących pokonywane różnice wysokości. W przypadku „Serii z falą” (okładkę przecina falista linia) zamiast zszywania czy klejenia, karty przewodnika zostały zbindowane na druczanej spirali, natomiast serię z odciskiem buta zaopatrzone w atlas w skali 1:50 000 oraz w kieszeń z dołączoną laminowaną mapą w skali 1:100 000.

Niedawno Wydawnictwo „Bezdroża” wprowadziło na rynek wydawniczy nieduży przewodnik Marcina Leśniakiewicza i Barbary Woźniak *Sucha Beskidzka. W cieniu Babiej Góry* (Kraków 2007), w którym znalazła się między innymi trasa samochodowa *Wokół Podbabiogórza* oraz wybrane szlaki piesze i rowerowe. W tym miejscu trzeba jeszcze wymienić podobny, lecz nieco starszy przewodnik *Sucha Beskidzka i okolice* Jerzego H. Harasimczyka (Sucha Beskidzka 1999). Znalazły się tu opisy tras górskich z obszaru Pasma Jałowieckiego – przedruk z wymienionej już pracy A. Matuszczyka *Beskid Żywiecki. Pasma Jałowieckie...*, oraz opisy kilku tras rowerowych – przedruk z mapy *Sucha Beskidzka. Trasy rowerowe*, opracowanej przez Janusza Kociołka, a wydanej przez Miejski Ośrodek Kultury w Suchej Beskidzkiej. Dla pełnego obrazu odnotujmy jeszcze broszurę J. Kociołka i M. Leśniakiewicza *Najciekawsze szlaki turystyczne Podbabiogórza* wydaną przez Starostwo Powiatowe w Suchej Beskidzkiej (brak miejsca i roku wydania). Zawiera ona opisy kilku wybranych tras pieszych, w tym jedną transgraniczną do Orawskiej Półgóry, oraz charakterystykę szlaków rowerowych i konnych, przy czym te ostatnie znalazły miejsce w literaturze przewodnikowej bodaj czy nie po raz pierwszy.

Na osobną uwagę zasługuje, wydane w ostatnich latach, *Podbabiogórskie ekomuzeum* – praca zespołu autorów związanych z Klubem Sportowym „Bór” w Toporzysku Folwarku koło Jordanowa (brak miejsca i roku wydania). Prezentuje ona ideę tzw. ekomuzeum, na które składają się wszelkie istniejące w terenie, godne uwagi obiekty przyrodnicze i kulturowe. W rejonie podbabiogórskim autorzy opisali 56 takich obiektów – przystanków ekomuzeum. Są to miejsca cenne przyrodniczo, zabytki architektury świeckiej i sakralnej (w tym kapliczki), izby regionalne, galerie artystyczne, warsztaty tradycyjnego rzemiosła i rękodzieła, gospodarstwa ekologiczne itp.

Inny charakter ma opracowanie Krzysztofa Bzowskiego *Odkryj Małopolskę. Przewodnik po wybranych trasach i szlakach turystycznych* (Kraków 2005), wydane staraniem Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego. Wśród

najbardziej atrakcyjnych tras całego województwa znalazł się też opis wycieczki samochodowej, prowadzącej do stóp Babiej Góry.

Wracając do przewodników obejmujących tereny po obu stronach granicy państwa należy jeszcze wymienić opracowanie Marty Dudy i Magdaleny Michniewskiej *Orawa i Liptów. Po słonecznej stronie Tatr. Przewodnik turystyczny* (Kraków 2005). Jest to książka przeznaczona dla turystyki popularnej. Charakterystyka krajoznawcza terenu jest tu nader skromna, jednak ten niedosyt rekompensuje bogactwo informacji zawartych w opisach tras, które obejmują niemal wszystkie wsie polskiej i słowackiej Górnej Orawy. W przypadku Babiej Góry zamieszczono nawet skrótowy opis wejścia na szczyt z przełęczy Krowiarki. Wiele interesujących wiadomości ujęto w specjalne ramki.

Podobny sposób opisu rejonów pogranicza zaprezentowany został w opracowaniu Tatr słowacko-polskie, które dodatkowo ma ten walor, że powstało w autorskiej współpracy słowacko-polskiej (Bratislava 1998). Przewodnik opracowali Słowacy – Daniel Kollár i Ján Lacika oraz Polak – Roman Malarz, przy czym wbrew tytułowi obejmuje on także Spisz, Liptów i Orawę. W rejonie podbabio-górskim opisano tu wsie leżące na polskiej Orawie (Jabłonka i okolice) oraz część miejscowości na Orawie słowackiej (Namiestów i okolice). Książka wydana została równocześnie w języku słowackim, angielskim, niemieckim, rosyjskim oraz węgierskim. Inne tego typu opracowanie – *Babia Góra bez granic/Babia hora bez hranic* (Zawoja 2003), ma postać niedużej, bogato ilustrowanej broszury, a wydane zostało przez Babiogórski Park Narodowy i Towarzystwo Słowaków w Polsce. Jest to publikacja bilingwalna – polsko-słowacka, jeden z efektów ponadgranicznej współpracy BgPN ze słowackim Obszarem Chronionego Krajobrazu „Górna Orawa” (słow. Chránená krajinná oblasť „Horná Orava”). W ramach tej współpracy urządzono wspólną przyrodniczo-krajoznawczą ścieżkę edukacyjną Słona Woda (słow. Slaná voda) – Babia Góra – Markowe Szczawiny oraz opublikowano ten właśnie przewodnik. Jego autorami są Polacy: Jacek Płaza i Katarzyna Woźnica, oraz Słowak – Robert Trnka. Ostatnio współpraca polsko-słowacka zaowocowała kolejną, cenną inicjatywą wydawniczą – po obu stronach granicy równolegle ukazały się dwie bliźniacze pozycje, opisujące teren polskiej i słowackiej Górnej Orawy: u nas *Drogi, ścieżki i bezdroża Orawy* (Wadowice 2007), wydane przez Oficynę Wydawniczą Grafikon dla Stowarzyszenia Przyjaciele Babiej Góry, na Słowacji *Cestami necestami a chodničkami Oravy* (Námestovo 2007), wydane przez Štúdio F – František Teťák dla Združenia Babia hora. Są to obszernie, ponad trzystustronicowe publikacje, sfinansowane ze środków unijnych, dzieła tego samego polsko-słowackiego zespołu autorów (zarówno tekst, jak i zdjęcia), o podobnym układzie i identycznej treści, obie zaopatrzone w mapy w skali 1:100 000. Po części wstępnej, gdzie niestety wkrađło się nieco merytorycznych błędów, następuje opis miejscowości, a po nim część ściśle przewodnikowa, w której znalazło się blisko sto interesujących propozycji wycieczkowych. Obok tras samochodowych i jednej

kolejowej, są także wycieczki piesze, rowerowe, konne, narciarskie, a nawet wodne (rejs po Jeziorze Orawskim oraz spływ tratwami rzeką Orawą). Szkoda tylko, że autorzy nie zadbali o prawidłową pisownię nazw słowackich w wydaniu polskim i polskich w wydaniu słowackim, a redaktorzy o należyłą korektę.

Tatry słowacko-polskie, Babia Góra bez granic oraz *Drogi, ścieżki i bezdroża Orawy* stanowią nową kategorię przewodników, które należą zarówno do przewodnikopisarstwa polskiego, jak i słowackiego.

Na odrębne omówienie zasługują polskie przewodniki opisujące ziemie Słowacji wyłącznie w jej granicach politycznych. Ich listę otwierają przewodniki po Słowacji przeznaczone dla turystyki popularnej, a opublikowane przez wydawnictwo „Pascal”. Są to: Wiesławy Rusin *Słowacja* (Bielsko-Biała 2002, 2004) oraz – tej samej autorki – *Słowacja na weekend. Przewodnik turystyczny. 9 tras po najpiękniejszych zakątkach Słowacji* (Bielsko-Biała 2002, 2004). Niestety zaledwie zahaczają one o rejon Babiej Góry.

Również mały przewodnik-informator Krzysztofa Wojtyczy *Północna Słowacja na weekend. Kieszonkowy przewodnik po Spiszu, Liptowie, Orawie wraz z propozycjami wycieczek w otaczające góry* (Kraków 2004) zamieszcza zaledwie jeden lakoniczny opis wycieczki na Babią Górę.

Kolejnym tytułem jest *Słowacja. Karpackie serce Europy* (Kraków 2004) napisana przez zespół autorski: Annę Nacher, Marka Styczyńskiego, Bartłomieja Cisowskiego i Pawła Klimka, przy współpracy Jerzego Sawickiego i Dominika Zaręby. Tutaj słowacka strona Babiej Góry została jedynie zarekomendowana, z odesłaniem do szczegółowego przewodnika P. Krzywdy z 2001 roku.

Na koniec kilka słów należy się szczególnemu rodzajowi przewodników prowadzących po szlakach, które przemierzał wybitny Polak i turysta – Jego Świątobliwość Ojciec Święty Jan Paweł II. Należy tu odnotować trzy tytuły. Pierwszym jest dzieło A. Matuszczyka i Urszuli J. Własiuk *Pilnujcie mi tych szlaków, czyli o tym jak Ojciec Święty w polskie góry powraca* (Kraków 2002). Nie jest to przewodnik typowy, ma bowiem formę zbliżoną do reportażu, a zamiast opisów szlaków zawiera umiejscowione w terenie ciekawostki, fakty i epizody z życia papieża, w tym wiele cytatów z jego wypowiedzi. Także użyte w tytule słowa *Pilnujcie mi tych szlaków* są cytatem – Ojciec Święty wypowiedział je, opuszczając Polanę Chochołowską w Tatrach w czerwcu 1983 roku. Wiele odniesień dotyczy tu oczywiście rejonu Babiej Góry. Prócz wartości poznawczej książka ma również wymiar emocjonalny.

Autorem drugiego opracowania pt. *Małopolski Szlak Papieski imienia Jana Pawła II* (Kraków 2003) także jest A. Matuszczyk. Przewodnik ten powstał w związku z utworzeniem Małopolskiego Szlaku Papieskiego poprowadzonego wzdłuż istniejących górskich, znakowanych szlaków PTTK. Główna trasa tego Szlaku biegnie przez Pasma Jałowieckie, masyw Babiej Góry, Pasma Policy i Podhalańskie, a jeden z jej wariantów wkracza na Diablak. Autor umiejętnie łączy

tu krótkie opisy tras z informacjami nawiązującymi do górskich wędrówek Ojca Świętego oraz cytatami z jego wypowiedzi. Pod tym względem książka w pewnym stopniu przypomina przewodnik *Pilnujcie mi tych szlaków*.

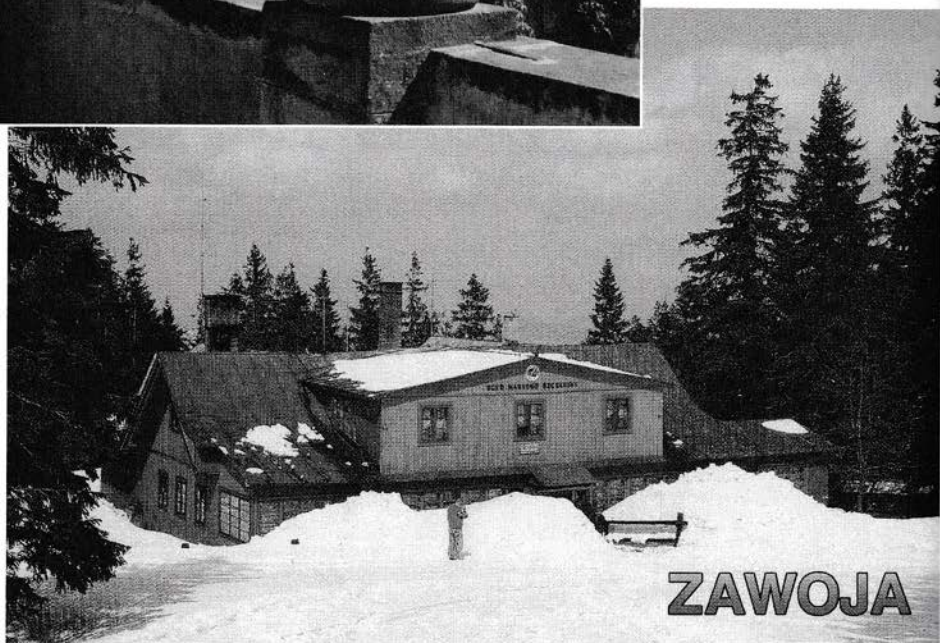
Ostatnia z prac to skromny, choć świetnie wydany, przewodnik-broszura pt. *Skawica. Szlak papieski* (Kraków 2003) autorstwa P. Krzywdy. Opisano tu tylko jedną trasę, a mianowicie szlak wiodący ze Skawicy przez Halę Krupową i Policę na przełęcz Krowiarki, który Karol Wojtyła przebył 9 września 1978 roku, nie wiedząc wówczas, że będzie to jego ostatnia wycieczka przed wyniesieniem na Stolicę Piotrową.

W latach powojennych, obok dzieł okazałych, swego rodzaju turystycznych monografii, obejmujących określone rejony gór, ukazywała się i ukazuje nadal ogromna ilość małych, wycinkowych przewodników i informatorów. Wydawcami tych publikacji są najczęściej urzędy miejskie i gminne. Taki stan rzeczy powoduje, że niniejsza prezentacja nie może uchodzić za wyczerpującą. Z drugiej strony rosnąca wielkość oferty w dziedzinie literatury przewodnikowej cieszy, gdyż jest odbiciem wzrastającego popytu na nią, a to z kolei dowodzi istnienia zdrowej społecznie tendencji wzrostu poznawczej i fizycznej aktywności Polaków, nie wspominając o tym, że stanowi czynnik ożywienia ekonomicznego.

Zaprezentowany wyżej przegląd literatury przewodnikowej unaocznia, że polskie zainteresowania turystyczne Królową Beskidów i całym rejonem Babiej Góry trwają nieprzerwanie od półtora stulecia, i że od swego zarania dotyczą polskiej i słowackiej strony gór. Niestety w okresach ograniczania swobód politycznych i obywatelskich naturalna skłonność do zobaczenia jak jest „po drugiej stronie szczytu” była blokowana. Dziś, kiedy Polska i Słowacja są państwami w pełni niepodległymi, a nadto zjednoczonymi w ramach Wspólnoty Europejskiej, turystyka przygraniczna, poprzez wzajemne poznanie, a w ślad za tym zrozumienie i szacunek, spełnia kapitalną rolę spoiwa łączącego oba narody. Sprzyjają temu także działania podejmowane przez Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich i Babiogórski Park Narodowy.

*Sucha Beskidzka.
Fragment zamku
z XVII w.,
fot. L. Święcki,
wyd. Biuro Wydawni-
czo-Propagandowe*

*Schronisko na Markowych Szczawinach pod Babią Górą, fot. S. Skwierawski,
wyd. Bielsko-Biała*

Katarzyna Fujak
Tomasz Pasierbek

Literatura przyrodnicza z rejonu Babiej Góry – przegląd autorski (1945–2007)¹

Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich (SGB) obejmuje czternaście gmin: Budzów, Bystra-Sidzina, Jabłonka, miasto Jordanów, Koszarawa, Lanckorona, Lipnica Wielka, miasto i gmina Maków Podhalański, Mucharz, Stryszawa, Stryszów, miasto Sucha Beskidzka, Zawoja i Zembrzyce. Dane ujęte w niniejszym artykule dotyczą stanu na rok 2007, a więc jeszcze przed przyłączeniem się gmin Mucharz i Stryszów. Powierzchnia dwunastu stowarzyszonych gmin wynosiła wówczas 1044,9 km². Należy zaznaczyć, że jest to obszar niezwykle zróżnicowany. Obejmuje fragmenty rozmaitych jednostek fizyczno-geograficznych: Beskidu Żywieckiego (Pasma Jałowieckie, Pasma Babiogórskie, Pasma Orawsko-Podhalańskie i Działy Orawskie), Kotliny Orawsko-Nowotarskiej, Beskidu Makowskiego (Pasma Pewelskie, pas wzniesień na północ od doliny Stryszawski (Grupa Żurawnicy) oraz Pasma Koskowej Góry), Beskidu Małego (Leskowiec) oraz Pogórza Wielickiego. Znajduje to swój wyraz w niezwykle bogactwie przyrodniczym omawianego terenu. Występują tutaj rośliny i zwierzęta zamieszkujące pięć pięter klimatyczno-roślinnych, od piętra pogórza, poprzez regiel dolny, regiel górny, piętro subalpejskie (kosodrzewiny) aż po obejmujące szczyt Babiej Góry piętro alpejskie (halne). Niezwykle wprost walory przyrodnicze tego terenu sprawiły, że na obszarze SGB powołano do istnienia szereg form ochrony, mających zachować dla przyszłych pokoleń najcenniejsze fragmenty tej części Karpat. Najwyższą formę ochrony reprezentuje Babiogórski Park Narodowy (BgPN), obejmując ochroną zbrocza najwyższego po Tatrach wzniesienia w Polsce – Babiej Góry, najcenniejszego przyrodniczo obiektu na tym terenie. Obok parku narodowego, na omawianym obszarze istnieje sześć rezerwatów przyrody („Rezerwat na Policy im. prof. Z. Klemensiewicza”, „Na Policy”, „Bembeńskie”, „Żurawnica”, „Las Koło Wniebowstąpienia” i „Bór Bagienny w Chyźnem”), jeden park krajobrazowy (Park Krajobrazowy Beskidu Małego) oraz wiele form ochrony niższej rangi,

¹ Z racji zainteresowań autorzy niniejszego artykułu skupili się głównie na najbliższym sąsiedztwie masywu Babiej Góry, nie uwzględniając literatury obcojęzycznej.

między innymi 61 pomników przyrody. Poza obszarami chronionymi na podstawie prawodawstwa polskiego na obszarze SGB występuje także szereg obszarów objętych ochroną na podstawie regulacji międzynarodowych, między innymi rezerwat biosfery („Babia Góra”) czy Obszary „Natura 2000”. Nie powinno zatem stanowić większego zaskoczenia, że obszar uznany za tak wartościowy z przyrodniczego punktu widzenia, stał się terenem wielkiej liczby naukowych eksploracji, a co za tym idzie znacznej ilości opracowań naukowych, popularnonaukowych oraz turystycznych. Niewątpliwie – co także nie powinno dziwić – najwięcej jest materiałów poświęconych zagadnieniom związanym z najwyższymi formami ochrony przyrody – parkiem narodowym na Babiej Górze oraz rezerwatami. Dlatego właśnie niniejsza publikacja koncentruje się przede wszystkim na obiektach o najwyższych walorach przyrodniczych.

Tematyka przyrodnicza jest niezmiernie szeroka, zwłaszcza, jeżeli dotyczy tak zróżnicowanego terenu. Aby przedstawić względnie kompletny szkic najważniejszych publikacji, należało dokonać wyboru nieco węższego zagadnienia. Podjęto decyzję o scharakteryzowaniu literatury dotyczącej przede wszystkim przyrody ożywionej jako części stanowiącej przedmiot zainteresowania odbiorców spoza grona naukowego.

Wśród publikacji obejmujących tereny należące do SGB, jakie ukazały się w przeciągu ostatnich 50 lat, poczesne miejsce zajmuje ciąg opracowań o charakterze monograficznym, dotyczących przyrody BgPN. Pierwszą z nich jest wydana w roku 1963 monografia *Babiogórski Park Narodowy*². Jest to praca zbiorowa pod redakcją Władysława Szafera, która ukazała się jako numer 22 Wydawnictw Popularnonaukowych Zakładu Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Stanowi ona pierwszą kompleksową próbę opisaną, w formie popularnej, nowo utworzonego (bo zaledwie dziewięć lat wcześniej), Babiogórskiego Parku Narodowego oraz jego bezpośredniego otoczenia. Wśród autorów, poza wspomnianym już profesorem W. Szaferem, należy wymienić między innymi Floriana Celińskiego oraz Teofila Wojterskiego – autorów rozdziału dotyczącego roślin, Barbarę Obrębską-Starkłową – która opracowała rozdział o klimacie, Jerzego Pawłowskiego – jednego z autorów części poświęconej zwierzętom, a także Stefana Kałwę, który przygotował rozdział poświęcony organizacji Parku.

Drugą z kolei monografią była wydana dwadzieścia lat później, bo w 1983 roku, pozycja pt. *Park Narodowy na Babiej Górze* pod redakcją Kazimierza Zabierowskiego. Publikacja ta stanowiła 29 numer „*Studia Naturae*” seria B „Wydawnictwa Popularnonaukowe”, a wydana została staraniem Zakładu Ochrony Przyrody i Zasobów Naturalnych Polskiej Akademii Nauk przez Państwowe Wydawnictwa Naukowe. Zachowany został w niej schemat zbliżony do tego, jaki zastosowano w monografii z 1963 roku – w sposób całościowy ujęto zagadnienia związane

² Z uwagi na charakter artykułu notki bibliograficzne wszystkich cytowanych publikacji zamieszczono na końcu artykułu w kolejności alfabetycznej.

z przyrodą Babiej Góry, zarówno pod kątem przyrody ożywionej, jak i nieożywionej, a także problematykę dziedzictwa kulturowego regionu. Wśród autorów, poza częścią wymienionych przy poprzedniej pozycji, znaleźli się między innymi: Zygmunt Bocheński, Jerzy Fabijanowski, Kazimierz Gądek i Andrzej Łajczak. Na uwagę zasługuje także fakt, że w monografii tej po raz pierwszy pojawił się rozdział dotyczący ochrony przyrody słowackiej części masywu autorstwa Viliema Stockmanna, jak również część poświęcona zagadnieniom łowieckim w rejonie Babiej Góry, której autorami są S. Kałwa i Andrzej Tomek.

W 2004 roku nakładem BgPN, Komitetu Ochrony Przyrody PAN oraz przy współpracy Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN ukazała się najnowsza pozycja o charakterze monograficznym pt. *Babiogórski Park Narodowy. Monografia Przyrodnicza* pod redakcją Bronisława W. Wołoszyna, Andrzeja Jaworskiego oraz Jerzego Szwagrzyka. Jest ona zdecydowanie najobszerniejsza spośród wszystkich do tej pory wydanych – na 673 stronach zawarto kompendium wiedzy o przyrodzie Babiej Góry. Pierwszą część książki stanowi informacja o działalności Parku w 50. rocznicę jego utworzenia, po której następuje opis uwarunkowań przyrodniczych masywu. Należy zaznaczyć, że jest to opis niezwykle rozbudowany, obejmujący przyrodę nieożywioną oraz organizmy żywe. Szczególnie obszerna jest część dotycząca świata roślin i grzybów, której poświęcono aż 386 stron. Istotnym novum w porównaniu z poprzednimi pozycjami jest też pojawienie się streszczeń rozdziałów w języku angielskim, co poszerza grono potencjalnych odbiorców. Adekwatnie do tytułu monografia nie porusza zagadnień związanych z kulturą regionu.

Część faunistyczna wspomnianej wyżej monografii została potraktowana skrótowo, a to za przyczyną wydanej rok wcześniej pozycji poświęconej właśnie zwierzętom Babiej Góry. *Monografia fauny Babiej Góry*, bo o niej mowa, została wydana przez Komitet Ochrony Przyrody PAN przy współpracy BgPN oraz Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie. Redaktorami tej publikacji są B.W. Wołoszyn, Danuta Wołoszyn oraz Waldemar Cezary. Rozpoczyna się ona skrótową charakterystyką środowiska, szaty roślinnej, stanu poznania fauny Babiej Góry oraz jej miejsca w łuku Karpat, po czym następuje szczegółowy opis najważniejszych grup systematycznych fauny babiogórskiej. Opisom towarzyszą najczęściej listy stwierdzonych na Babiej Górze gatunków należących do poszczególnych grup. Artykuły zaopatrzone zostały dodatkowo w streszczenia, zarówno w języku polskim, jak i angielskim, zaś jako dodatek na końcu książki umieszczono mapę Babiej Góry. Godne podkreślenia jest też to, że podobnie jak w przypadku opisanych wyżej monografii, tak w przypadku tej publikacji autorami poszczególnych rozdziałów są często wybitni naukowcy, od lat prowadzący badania na obszarze opisywanego masywu.

Wśród publikacji mogących służyć jako kompendium wiedzy o Babiej Górze nie sposób nie wymienić *Światów Babiej Góry* pod redakcją Danuty Ptaszyckiej-Łackowskiej, wydanych w 2002 roku staraniem BgPN, a uzupełnionych i wznowio-

nych w 2005 roku. O ile wyżej opisane pozycje miały charakter naukowy, o tyle *Światy...* są wydawnictwem typowo popularnonaukowym, w sposób niezwykle przystępny opisującym najważniejsze zagadnienia związane z Babią Górą. Treść książki podzielona została na trzy zasadnicze części: przyrodniczą, której autorami są profesorowie związani z Radą Naukową BgPN, kulturową – obejmującą zarówno stronę północną, jak i południową masywu oraz część poświęconą BgPN i jego miejscu w światowej sieci obszarów chronionych. Bogata i atrakcyjna szata graficzna oraz łatwy w odbiorze, choć nasycony informacjami tekst czynią ze *Światów...* najpopularniejsze bodajże wydawnictwo Parku. W 2005 roku ukazało się wznowienie tej publikacji w nieco zmienionej szacie graficznej, wzbogacone o rozdział poświęcony „Naturze 2000”. Obecne w obydwu wydaniach obszernie streszczenie w języku angielskim sprawia, że jest to pozycja atrakcyjna także dla odbiorców obcojęzycznych.

Istotna dla popularyzacji Babiej Góry, a zwłaszcza dla rozwoju turystyki w tym regionie, jest też seria publikacji pod wspólnym tytułem *Gdy do tej Babiej Góry przyjdiesz...* pod redakcją Jacka Stroki. Zostały one wydane staraniem Oddziału PTTK „Ziemia Babiogórska” im. prof. Walerego Goetla w Suchej Beskidzkiej. Na kartach każdego z tomów serii znaleźć można informacje zarówno o przyrodzie Babiej Góry, kulturze regionu, jak i przede wszystkim teksty dotyczące szeroko pojętej turystyki na Babiej Górze. Są to pozycje szczególnie cenne, jako że wielu zamieszczonych tutaj informacji nie można znaleźć w innych publikacjach.

Wśród pozycji monograficznych omawiających region babiogórski nie sposób nie wspomnieć o *Monografii Zawoi* wydanej staraniem Urzędu Gminy Zawoja w 1996 roku pod redakcją Urszuli Janickiej-Krzywdy. W odróżnieniu od opisanych już monografii przyrodniczych Babiej Góry publikacja ta koncentruje się na historii i kulturze Górali Babiogórskich, geograficznie zaś na obszarze gminy Zawoja. Jest to jedyne, jak do tej pory, opracowanie pozwalające na zapoznanie się w sposób kompleksowy z przeszłością i dziedzictwem kulturowym tej największej podbabiogórskiej miejscowości. Monografia wzbogacona została dodatkowo o indeks nazwisk i nazw geograficznych pojawiających się w tekście oraz o spis proboszczów parafii pod wezwaniem św. Klemensa w Zawoi oraz wójtów gminy Zawoja.

Całkowicie odrębną pozycją o niebagatelnym znaczeniu jest *Mała Encyklopedia Babiogórska* wydana przez Oficynę Wydawniczą „Re-wasz”. Stanowi ona kompendium wiedzy o regionie babiogórskim zebrane w blisko 500 hasłach w układzie encyklopedycznym. Pomysłodawcą i redaktorem tej publikacji był Władysław Miodowicz, znany miłośnik Babiej Góry.

Do istotnych lektur dotyczących środowiska przyrodniczego należy niewątpliwie *Babia Góra* (T. Wojterski) wydana przez Wiedzę Powszechną w serii „Przyroda polska”. W sposób jasny i niezwykle zajmujący autor opisuje w niej królestwa zwierząt, roślin i grzybów oraz istniejące między nimi powiązania. Publikację dodatkowo wzbogaca duża liczba fotografii, ilustracji oraz map.

Środowisko przyrodnicze rejonu Babiej Góry często omawiane jest także w przewodnikach turystycznych. Stosowana tam nomenklatura z pewnością nie pretenduje ich do opracowań naukowych, jednak ich znaczenie jest ogromne, promują bowiem walory przyrodnicze i ich poszanowanie wśród szerokiej rzeszy odbiorców, jakimi są turyści. Przyroda w przewodnikach tworzy nie tylko tło, ale często sama w sobie jest przedmiotem zainteresowania autorów. Niejednokrotnie to właśnie przyroda nadaje swoisty urok wielu zakątkom i stanowi o ich atrakcyjności turystycznej. Bez wątplenia roślinność nadaje torfowiskom orawskim czy halom w wysokich partiach górskich specyficzny koloryt i rys krajobrazowy. Tak dzieje się na przykład w przypadku opracowań *Beskid Żywiecki* (Stanisław Figiel, U. Janicka-Krzywda, Piotr Krzywda, Wojciech W. Wiśniewski, wydana przez Oficynę Wydawniczą „Rewasz”) oraz *Grupa Babiej Góry, Policy i Jalowca* (P. Krzywda), wydana przez Wydawnictwo PTTK „Kraj”. Obie te publikacje poświęcają wiele miejsca środowisku przyrodniczemu. W tego typu pozycjach charakterystyka przyrody stanowi część ogólną, często wzbogaconą o szkice z panoramami okolicznych wzniesień, co ma szczególne znaczenie w poznawaniu topografii tych terenów. Podobną tendencję zauważyć można analizując treści innych przewodników, bowiem niemal we wszystkich opis środowiska przyrodniczego ogranicza się jedynie do ogólnej charakterystyki roślinności i świata zwierzęcego (np. *Beskid Średni (Makowski) latem i zimą* autorstwa Jerzego Mikołajskiego i Jerzego Sołtysika czy *Beskid Średni* autorstwa Andrzeja Matuszczyka).

Obok szeregu powszechnie znanych i obszernych opracowań o charakterze monograficznym, region babiogórski obfituje w wiele pomniejszych publikacji, zarówno pod względem objętości, jak i nakładu. Zaliczyć do nich należy szereg informatorów opisujących ten teren. Poczynając od najstarszych, jak na przykład *Babiogórski Park Narodowy* (T. Wojterski), wydany najprawdopodobniej w latach 50. XX wieku, gdzie świat przyrody ożywionej zaprezentowany został głównie w postaci czarno-białych fotografii, poprzez takie, jak seria przewodników Krajowej Agencji Wydawniczej (np. *Zawoja i okolice, Maków Podhalański*), aż po obecnie powszechnie publikowane informatory (m.in. *Gmina Bystra-Sidzina* czy *Gminy Babiogórskie*). Materiały te jednak zawierają treści przyrodnicze w formie szczątkowej. Odmiennie proporcje tematyczne zauważalne są w publikacjach wydawanych nakładem BgPN, którego celem nadrzędnym jest ochrona środowiska. Stąd też na kartach licznych wydawnictw BgPN opisywane są walory przyrodnicze ziemi babiogórskiej, ze szczególnym jednak naciskiem na teren Parku (np. *Przyroda Babiogórskiego Parku Narodowego* Józefa Omyłaka, *Babiogórski Park Narodowy dla młodych turystów* Katarzyny Fajak, czy zestaw trzech przewodników po ścieżkach edukacyjnych Parku z serii „Babiogórskie Ścieżki”).

Również popularnonaukowym charakterem odznaczają się publikacje w czasopiśmie „Aura”, które jako jedno z pierwszych czasopism ekologicznych w Polsce (od 1973 roku) poświęcone jest w całości kształtowaniu i ochronie środowiska. „Aura” jest miesięcznikiem adresowanym do wszystkich, którzy interesują się

problemami środowiska. W czasopiśmie tym opublikowano między innymi artykuły opisujące tak urokliwe zakątki ziemi babiogórskiej, jak na przykład: założenia parkowe w Suchej Beskidzkiej (*Park przy zamku w Suchej Beskidzkiej*, Stanisław Jagła, Ryszard Kostuch), urokliwe i coraz rzadziej spotykane torfowiska (Bogusław Czerwiński, *Torfowiska Kotliny Orawsko-Nowotarskiej – nieznanne piękno*, Paweł Piątek, *Ochrona motyli na torfowiskach Kotliny Orawsko-Nowotarskiej*), czy też cieszące oczy barwnymi kwiatami łąki górskie (Jan Zarzycki, *Babiogórskie łąki zmieniają swoje oblicze*).

Kolejnym periodykiem popularnonaukowym, skierowanym do sympatyków polskich gór jest rocznik „Wierchy” – organ Komisji Turystyki Górskiej Zarządu Głównego PTTK. Czasopismo to prowadzi wiele działów, wśród których znalazło się także miejsce dla zagadnień związanych z przyrodą i jej ochroną. Co prawda częściej na jego łamach goszczą publikacje związane z Tatrami, ale znaleźć można i beskidzkie, jak na przykład dwa artykuły poświęcone osuwiskom babiogórskim, czy też beskidzkim roślinom.

Niebagatelną rolę w promowaniu walorów regionu babiogórskiego ma „Rocznik Babiogórski”, którego dziesiąty tom trafił właśnie do rąk czytelników. Obok działów poświęconych dziedzictwu kulturowemu w „Roczniku” znalazło się także miejsce dla środowiska przyrodniczego. Tematyka ta najczęściej poruszana jest przez autorów związanych z BgPN i dotyczy w przeważającej części zagadnień z zakresu botaniki i gospodarki leśnej, a także fitosocjologii. Innym, chciałoby się rzec, regionalnym periodykiem były „Prace Babiogórskie”, które ukazywały się w okresie od lat 70. do 90. ubiegłego stulecia. Na łamach tego popularnego wśród miłośników Babiej Góry czasopisma, wydawanego przez Komisję Turystyki Górskiej ZG PTTK – Podkomisję Kultury i Historii Turystyki Górskiej w Krakowie, ukazywały się liczne artykuły związane głównie z turystyką górską i tradycjami regionalnymi. Jednak obok nich swe miejsce znajdowały także publikacje przyrodnicze, na przykład o aktualnych granicach BgPN.

Znaczącą część publikacji odnoszących się do regionu babiogórskiego stanowią prace naukowe. Do najbardziej znanych z pewnością należy zaliczyć *Osobliwości szaty roślinnej województwa bielskiego* z 1998 roku (red. Andrzej Blarowski), w której środowisko przyrodnicze zostało potraktowane szeroko, z uwzględnieniem nie tylko uwarunkowań krajobrazowych, ale także tematyki florystycznej i tematyki faunistycznej.

Wiele publikacji odnoszących się do przyrody rejonu Babiej Góry zasługuje na miano naukowych publikacji specjalistycznych i jako takie ukazują się w wydawnictwach fachowych. Nie sposób omówić, a nawet wymienić tu wszystkich pozycji. Znakomita ich większość stanowi opracowania z terenów BgPN, który zgodnie ze swoimi zadaniami statutowymi jest miejscem prowadzenia i dokumentowania stanu środowiska przyrodniczego. Tego typu publikacje ukazują się od szeregu lat (z większą częstotliwością od końca lat 60. ubiegłego wieku) w wielu specjalistycznych periodykach. Należy do nich między innymi czasopismo o na-

zwie „Fragmenta Floristica et Geobotanica” wydawane od 1953 roku, w tym od 1990 roku samodzielnie przez Instytut Botaniki PAN, a od 2001 roku zastąpione przez „Polish Botanical Journal”. Zeszyty ukazują się co pół roku i prezentują teksty botaniczne oraz geobotaniczne. Na łamach tego czasopisma opublikowane zostały między innymi artykuły o rozmieszczeniu porostów w piętrze kosodrzewiny na Babiej Górze, czy wątrobowców i roślin naczyniowych na torfowiskach orawskich. Znaleźć tu też można materiały dotyczące rozmieszczenia mchów w Beskidzie Małym czy występowania zarośli wierzby śląskiej w masywie Babiej Góry. W latach 60. ubiegłego stulecia ukazały się w tym czasopiśmie trzy artykuły opisujące roślinność Pasma Policy.

Prace mykologiczne, a więc opisujące bogactwo grzybów ukazują się najczęściej w czasopiśmie pod nazwą „Acta Mycologica”. Tam też odnaleźć można z interesującego nas obszaru opracowanie autorstwa Anny Bujakiewicz, traktujące o występowaniu grzybów w masywie Babiej Góry, bądź w bezpośrednim jego sąsiedztwie.

Ukazujące się od 1945 roku czasopismo „Chrońmy Przyrodę Ojczyzn” popularyzuje idee ochrony przyrody. Publikowane są w nim artykuły naukowe i popularnonaukowe z zakresu ochrony przyrody, w tym często dotyczące przyrody rejonu Babiej Góry. Na jego łamach znaleźć można przede wszystkim prace o tematyce zoologicznej i botanicznej. Jednym z pierwszych artykułów charakteryzujących babiogórską przyrodę był tu opublikowany w 1956 roku tekst autorstwa T. Wojterskiego pt. *Babia Góra – Parkiem Narodowym*.

„Parki Narodowe i Rezerwy Przyrody” to kolejne czasopismo naukowe, które zamieszcza artykuły dotyczące badań prowadzonych w polskich parkach narodowych i rezerwach przyrody. Na jego łamach ukazały się między innymi takie artykuły, jak: *Presja jeleniowatych na lasotwórcze gatunki drzew w Babiogórskim i Magurskim Parkach Narodowych* (Grzegorz Jamroz, Piotr Brewczyński) czy *Materiały do flory mchów masywu Babiej Góry (Karpaty Zachodnie)* (Adam Stebel), a spoza granic Parku Zbiorowiska leśne i zaroślowe rezerwatu „Na Policy im. Prof. Z. Klemensiewicza” w Beskidzie Żywieckim (Tomasz Pasierbek, Jan Holeksa, Stanisław Wika, Zbigniew Wilczek).

Wiadomości Entomologiczne są kwartalnikiem wydawanym przez Polskie Towarzystwo Entomologiczne w Poznaniu i ukazują się od 1980 roku. Zamieszczają oryginalne artykuły i doniesienia naukowe oraz notatki faunistyczne, których głównym tematem są owady. Jest to grupa systematyczna ciesząca się dużą popularnością wśród badaczy i naukowców. Zapewne dlatego na łamach tego czasopisma co pewien czas ukazują się takie artykuły, jak *Nowe dla Babiej Góry gatunki chrząszczy (Coleoptera)*, cz. I i II, (Stanisław Szafraniec) bądź *Materiały do poznania kusakowatych (Coleoptera: Staphylinidae) Babiej Góry* (Andrzej Melke, S. Szafraniec).

Przyrodę terenu objętego działaniem SGB w ósmym z kolei wydaniu „Kalendarza SGB” opisała Roksana Krause w ilustrowanym barwnymi fotografiami

artykule pt. *Przyroda ożywiona i formy jej ochrony w gminach babiogórskich*. Publikacja ta odnosi się nie tylko do odnotowanych na tym terenie układów roślinności i ich składu gatunkowego ale, co bardzo istotne, zawiera omówienie form ochrony oraz obiekty chronione, istniejące bądź projektowane.

Zestaw specyficznych dokumentów, najczęściej niepublikowanych, tworzą opracowania dotyczące środowiska przyrodniczego poszczególnych gmin, stanowiące istotny element obowiązujących dla struktur samorządowych studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z wytycznymi, zawartymi w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku, każda z gmin winna posiadać takie opracowania, będące analizą warunków i walorów przyrodniczych na terenie danej gminy. W oparciu o nie sporządza się mapy i programy obrazujące stan środowiska, kierunki wprowadzenia ewentualnych zmian, a także określa obszary chronione i szczególnie cenne oraz zasady ochrony środowiska. Niektóre z gmin (np. gmina Lanckorona) udostępniają plany w formie elektronicznej na swoich stronach internetowych.

Nie inaczej przedstawia się sytuacja na stronach internetowych gmin w rejonie Babiej Góry. Strona internetowa BgPN niemal w całości poświęcona jest przyrodzie i jej ochronie. Natomiast analizując strony internetowe poszczególnych gmin, wyraźnie zaznacza się brak zakładek poświęconych przyrodzie danej gminy. Spośród szesnastu oficjalnych stron gmin, powiatów czy miast jedynie na trzech (Jabłonka, Koszarawa i Stryszawa) znajdują się jednoznaczne odsyłacze (środowisko, przyroda). W pozostałych przypadkach zagadnienia przyrodnicze sygnalizowane są przy omawianiu położenia gminy czy przebiegu szlaków turystycznych. Fakt ten zdaje się być zadziwiający, biorąc pod uwagę niezwykle atrakcyjną krajobrazowo, a co za tym idzie i przyrodniczo, lokalizację tych terenów, co zapewne stanowi jeden z głównych magnesów przyciągających turystów.

Dwa powyżej omówione rodzaje opracowań, tj. strony internetowe oraz dokumentacje studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, w dzisiejszych czasach należy uznać za powszechnie wykorzystywane materiały źródłowe i jako takie zostały w niniejszym opracowaniu zamieszczone.

Podsumowując należy zauważyć, że pierwsze lata po II wojnie światowej nie przyniosły zbyt wielu publikacji przyrodniczych z rejonu Babiej Góry. Zdecydowanie natomiast obfitowały w nie pierwsze lata XXI wieku, kiedy to ukazało się wiele publikacji, także turystycznych. Znacznie zmieniła się również szata graficzna wydawanych publikacji. Są one dużo atrakcyjniejsze, bardziej kolorowe i estetyczne, wzbogacone o nowoczesną szatę graficzną, a także liczne mapy i dobrej jakości fotografie. Nie można tu nie wspomnieć o wydawnictwach multimedialnych – prezentacjach na nośnikach CD i stronach internetowych, które w dzisiejszych czasach zdobyły już rangę powszechnie akceptowanego materiału źródłowego. Pomimo bogatej literatury opisującej środowisko przyrodnicze tego regionu, wiele dziedzin przyrodniczych stwarza kolejne możliwości opracowań i publikacji. Zdecydowanie brakuje jeszcze publikacji dotyczących pojedynczych

obiektów przyrody ożywionej objętych ochroną prawną (np. pomników przyrody). Bardzo potrzebne będą w najbliższym czasie publikacje odnoszące się do przyrody obszarów „Natura 2000”. Być może w nawiązaniu do elementów objętych tzw. Dyrektywą Ptasią powstanie księga babiogórskiej awifauny. Widoczny jest też na półkach bibliotecznych wyraźny brak albumów obrazujących piękno babiogórskiej przyrody. Godne uwiecznienia i zachowania na kartach książek są nie tylko elementy przyrody BgPN czy Rezerwatu na Policy im. Z. Klemensiewicza, ale także i przyzasmkowe założenia parkowe (Sucha Beskidzka), aleje drzew owocowych, zakrzewienia śródpolne czy też przyroda nadrzeczna.

Należy z całą pewnością wyraźnie zaznaczyć, że wymienione przez autorów pozycje stanowią jedynie niewielki wycinek materiałów publikowanych. Jak już wspomniano zdecydowana ich większość dotyczy przyrody objętej ochroną przez BgPN. O ilości istniejących opracowań mogą świadczyć wydane przez Park ponad dziesięć lat temu *Materiały do bibliografii babiogórskiej* (opr. Katarzyna Słabosz-Palacz) oraz bibliografie załączone do poszczególnych rozdziałów w publikacjach monograficznych.

Przeanalizowane przez autorów w niniejszym artykule rodzaje publikacji podzielić można na dwie zasadnicze grupy. Pierwszą stanowi zbiór artykułów i wydawnictw skierowanych do grupy osób zawodowo zajmujących się przyrodą czyli naukowców, drugą natomiast materiały adresowane do szerokiego grona odbiorców, które stanowią miłośnicy przyrody, turyści i osoby odwiedzające ten region Polski. O ile pewne zdaje się być dalsze publikowanie artykułów i rozpraw o charakterze naukowym opisujących przyrodę tego terenu, o tyle starań wymaga publikowanie materiałów popularnonaukowych. Taką działalność stale prowadzi Babiogórski Park Narodowy, dbając o bieżące uzupełnianie rynku księgarskiego o coraz to nowe pozycje, w urozmaiconym kształcie (książki, prezentacje CD, plakaty). Jednak także od zaangażowania wielu innych podmiotów zależy dalsze przekazywanie troski o dziedzictwo przyrodnicze, które nieodłącznie łączy się z kulturowym i wspólnie stanowi o wyjątkowości ziemi babiogórskiej.

Wybrana bibliografia

ARCIKIEWICZ, A.: *Z plecakiem po babiogórskich szlakach. Informator Babiogórskiego Parku Narodowego*, Zawoja 2007, ss. 31

Babiogórski Park Narodowy, red. W. Szafer, „Wydawnictwa Popularnonaukowe Zakładu Ochrony Przyrody PAN”, nr 22, Kraków 1963, ss. 289

Babiogórski Park Narodowy. Monografia przyrodnicza, red. B.W. Wołoszyn, A. Jaworski, J. Szwagrzyk, Kraków 2004, ss. 673

BERNACKI, L., BLAROWSKI, A., WILCZEK, Z.: *Osobliwości szaty roślinnej województwa bielskiego*, Poznań 1998, ss. 136

BUJAKIEWICZ, A.: *Grzyby Babiej Góry*, „Acta Mycologica” 1979, t. 15, s. 213–294

CELIŃSKI, F., WOJTERSKI, T.: *Zespoły leśne masywu Babiej Góry*, „Prace Komisji Biologicznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk” 1978, t. 48, ss. 62

CZARNA, J.: *Gmina Bystra-Sidzina*, Sidzina 2000, s. 1–15

CZERWIŃSKI, B.: *Torfowiska Kotliny Orawsko-Nowotarskiej – nieznanne piękno*, „Aura” 1999, nr 7/8, s. 36–37

FIGIEL, S., JANICKA-KRZYWDA, U., KRZYWDA, P., WIŚNIEWSKI W.W.: *Beskid Żywiecki*, Pruszków 2006, ss. 520

FUJAK, K.: *Babiogórski Park Narodowy dla młodych turystów*, Zawoja – Wadowice 2003, ss. 24

Gdy do tej Babiej Góry przyjdiesz..., cz. 1, Bielsko-Biała – Sucha Beskidzka, ss. 278

Gdy do tej Babiej Góry przyjdiesz, cz. 2, Bielsko-Biała – Sucha Beskidzka 1983, s. 159

INDYK, Z.: *Zawoja i okolice*, Katowice 1979, s. 1–17

JAGŁA, S., KOSTUCH, R.: *Park przy zamku w Suchej Beskidzkiej*, „Aura” 2002, nr 8, s. 21–23

JAMROZY, G., BREWCZYŃSKI, P.: *Presja jeleniowatych na lasotwórcze gatunki drzew w Babiogórskim i Magurskim Parkach Narodowych*, „Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody” 1998, nr 4, s. 79–89

JANICKA-KRZYWDA, U., KRZYWDA, P., KOCIOLEK, J., SURMA, J.: *Babiogórskie Gminy. Informator turystyczny*, ss. 48

KOCZUR, A.: *Rośliny torfowisk wysokich w Kotlinie Orawsko-Nowotarskiej (Karpaty Zachodnie)*, t. I, *Gatunki charakterystyczne dla związku Rhynchosporion albae*, „Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica” 2004, t. 11, nr 2, s. 271–279

KRAUSE, R.: *Przyroda ożywiona i formy jej ochrony w gminach babiogórskich*, „Kalendarz SGB” 2008, s. 58–93

KRZYWDA, P.: *Beskid Żywiecki*, t. 3, *Grupa Babiej Góry, Policy i Jałowca*, Warszawa 2001, ss. 505

LAMORSKI, T.: *Nowe osuwiska na Babiej Górze*, „Wierchy” 2000, t. 66, s. 185–187

Mała encyklopedia babiogórska, red. W. Midowicz, Pruszków 1992, ss. 111

Materiały do bibliografii babiogórskiej, oprac. K. Słabosz-Palacz, Zawoja 1996, ss. 204

MATUSZCZYK, A.: *Beskid Średni. Przewodnik turystyczny*, seria: „Górskie Szlaki Turystyczne PTTK”, Warszawa – Kraków 1984, ss. 105

MELKE, A., SZAFRANIEC, S.: *Materiały do poznania kusakowatych (Coleoptera: Staphylinidae) Babiej Góry*, cz. 2, „Wiadomości Entomologiczne” 1998, t. 2, s. 75–83

MIERZYŃSKA, M., KOCZUR, A.: *Materiały do geograficznego rozmieszczenia wątrobowców (Hepaticae) w Polsce*, 3. *Wątrobowce torfowisk Kotliny Orawsko-Nowotarskiej*, „Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica” 2002, t. 9, nr 9, s. 345–349

Monografia Zawoi, red. U. Janicka-Krzywda, Kraków – Zawoja 1996, ss. 264

NACHER, A., MAŻUL, M., WILCZYŃSKA, K., WILCZYŃSKI, W.: *Doliną Rybnego Potoku. Jak chronimy babiogórska przyrodę. Przewodnik po ścieżkach edukacyjnych*, seria: „Babiogórskie Ścieżki”, Zawoja 2002, ss. 56

OLSZOWSKA, M.: *Rośliny Tatr i Babiej Góry w starych zielnikach*, „Wierchy” 1998, t. 64, s. 245–248

OMYŁAK, J.: *Przyroda Babiogórskiego Parku Narodowego*, Zawoja 2003, ss. 36

Park Narodowy na Babiej Górze, red. K. Zabierowski K., „Studia Naturae”, seria B, nr 29, „Wydawnictwa popularnonaukowe”, Kraków 1983, ss. 348

PARUSEL, J.B.: *Aktualna granica Babiogórskiego Parku Narodowego w świetle waloryzacji przyrodniczo-leśnej*, „Prace Babiogórskie” 1987, t. 7, s. 75–78

PARUSEL, J.B.: *Salicetum silesiacae ass. nova w piętrze subalpejskim Babiej Góry w Karpatach Zachodnich – uzupełnienie*, „Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica” 2002, t. 7, s. 375–376

PASIERBEK, T., HOLEKSA, J., WIKA, S., WILCZEK, Z.: *Zbiorowiska leśne i zaroślowe rezerwatu „Na Policy im. prof. Z. Klemensiewicza” w Beskidzie Żywieckim*, „Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody” 2004, t. 1, s. 37–59

PIĄTEK, P.: *Ochrona motyli na torfowiskach Kotliny Orawsko-Nowotarskiej*, „Aura” 1997, t. 9, s. 20–21

SOLTYSIK, J., MIKOŁAJSKI, J.: *Beskid Makowski Średni. Przewodnik*, Poznań 1994, ss. 72

STEBEL, A.: *Materiały do flory mchów masywu Babiej Góry (Karpaty Zachodnie)*, „Parki Narodowe i Rezerwy Przyrody” 2000, t. 3, s. 43–54

STEBEL, A., STEBEL, A.M.: *Materiały do brioflory Beskidu Małego i północnej części Kotliny Żywieckiej (Karpaty Zachodnie)*, „Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica” 1998, t. 6, nr 5, s. 217–236

SZAFRANIEC, S.: *Nowe dla Babiej Góry gatunki chrząszczy (Coleoptera)*, „Wiadomości Entomologiczne” 1996, t. 4, s. 207–215

SZAFRANIEC, S.: *Nowe dla Babiej Góry gatunki chrząszczy (Coleoptera)*, cz. 2, „Wiadomości Entomologiczne” 1997, s. 135–141

Światy Babiej Góry, red. K. Ptaszycka-Jackowska, Zawoja – Wadowice 2005, ss. 319

WĘGRZYN, M.: *Porosty epifityczne, epiksyliczne i epigeiczne piętra koso-drzewiny na Babiej Górze*, „Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica” 2004, t. 11, nr 2, s. 355–363

WOJTERSKI, T.: *Babia Góra*, seria: „Przyroda Polska”, Warszawa 1983, ss. 178

WOJTERSKI, T.: *Babia Góra – Parkiem Narodowym*, „Chrońmy Przyrodę Ojczystą” 1956, z. 4, s. 12–28

WOJTERSKI, T.: *Babiogórski Park Narodowy*, Warszawa, lata 50. XX w.

WOŁOZYN, B.W., WOŁOZYN, D., CELARY, W.: *Monografia fauny Babiej Góry*, Kraków 2002, ss. 489

ZARZYCKI, J.: *Babiogórskie łąki zmieniają swoje oblicze*, „Aura” 1997, t. 12, s. 25–27

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. z dnia 10 maja 2003 r.)

Strony internetowe:

www.budzow.pl

www.bystra-sidzina.pl

www.gmina-jordanow.rubikon.pl

www.gminakoszarawa.pl

www.jablonka.ug.gov.pl

www.makow-podhalanski.um.pl

www.mucharz.pl

www.nowotarski.pl

www.powiatsuski.pl

www.stryszawa.ug.pl

www.stryszow.pl

www.sucha-beskidzka.pl

www.zawoja.pl

www.zembrzyce.pl

Tomasz Lamorski
Agnieszka Urbaniec

Propagowanie wiedzy o regionie – działalność Zespołu Dokumentacyjno-Badawczego Babiogórskiego Parku Narodowego

Ochrona przyrody ma wiele celów, wśród których możemy wyróżnić trzy główne kierunki: zachowanie dziedzictwa przyrodniczego, podejmowanie aktywnych działań zapewniających ciągłość istnienia gatunków wraz z przywracaniem właściwego stanu środowiska i kształtowanie postaw człowieka wobec przyrody. Są one realizowane w różny sposób, między innymi przez tworzenie przyrodniczych obszarów chronionych, opracowywanie programów ochrony gatunków, siedlisk i szlaków migracji gatunków chronionych, prowadzenie działalności edukacyjnej i informacyjnej oraz prowadzenie badań naukowych nad problemami związanymi z ochroną przyrody¹. Park narodowy jest jedną z form ochrony przyrody obejmującą obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe². Zatem głównym kierunkiem działalności parku narodowego musi być ochrona jego zasobów przyrodniczych, nie pomijając przy tym ochrony dziedzictwa kulturowego.

Wykonanie tego zadania wymaga znajomości stanu elementów środowiska oraz rozeznania zarówno czynników wewnętrznych jak i zewnętrznych oddziałujących na przyrodę parku. Dzięki temu możliwe jest podjęcie właściwych działań ochronnych. Złożoność i wielość powiązań pomiędzy grzybami, roślinami, zwierzętami, ludźmi oraz środowiskiem ich życia sprawia, że nieodzowne jest prowadzenie ciągłych obserwacji i badań. Stąd badania naukowe są jednym z podstawowych zadań statutowych parku narodowego. Dla spełnienia funkcji naukowej i dydaktycznej park narodowy potrzebuje odpowiedniego systemu organizacyjnego.

¹ Art. 3 Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. Dz. U. z 2004 r., Nr 92, poz. 880 (z późn. zm.).

² Art. 8.1 Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. Dz. U. z 2004 r., Nr 92, poz. 880 (z późn. zm.).

go, zaplecza lokalowego i personelu. Zadanie to jest zazwyczaj spełnione przez utworzenie jednostki organizacyjnej odpowiedzialnej za udostępnienie parku do celów naukowych.

Od utworzenia Babiogórskiego Parku Narodowego (BgPN) minęło już ponad pół wieku. Od samego początku jego działalność naukowa opierała się nie tylko na udostępnianiu terenu do prowadzenia badań, ale położono również nacisk na gromadzenie zbiorów bibliotecznych, przyrodniczych i etnograficznych. O znaczeniu tej formy działalności Parku świadczy fakt, że już na inauguracyjnym posiedzeniu Rady Parku podjęto jednogłośnie uchwałę, w której czytamy:

...przy dyrekcji Parku musi powstać muzeum, które obejmowałoby działy – botaniczny, zoologiczny, geologiczny, typowo leśny i regionalny. Obok pomocy przy wszelkich pracach badawczonaukowych, muzeum spełniać będzie rolę propagandową i wychowawczą dla licznych wycieczek turystów i młodzieży, przechodzących obok siedziby Parku³.

Podczas tego spotkania postanowiono również:

...należy wystąpić do odpowiednich władz w sprawie odzyskania rodzimych zbiorów, znajdujących się w obecnej chwili w innych muzeach w kraju, a także poprzez popularyzację sprawy utworzenia muzeum zainteresować miejscową ludność i skłonić do zgłaszania zabytkowych, regionalnych eksponatów⁴.

Kompletowanie zbiorów rozpoczął Jerzy Pawłowski, ówczesny pracownik Parku. W 1961 roku BgPN przejął część zbiorów tzw. Muzeum Babiogórskiego, kolekcji eksponatów zgromadzonych przez Alojzego Cybulskiego, wśród których były również materiały archiwalne oraz sporo książek⁵.

Impulsem do tworzenia księgozbioru było przekazanie przez prof. Władysława Szafera kilkudziesięciu publikacji dotyczących Babiej Góry i ochrony przyrody. Cel utworzenia księgozbioru pozostał przez lata niezmienny – zgromadzenie w jednym miejscu publikacji traktujących o Karpatach Zachodnich (w szczególności o Babiej Górze) i upowszechnianie ich. Istnieje również dział podręczny o charakterze ogólnym, zawierający pozycje niezbędne przy prowadzeniu działalności statutowej Parku⁶. W skład księgozbioru wchodzi wydawnictwa i czasopisma z dziedziny ogólnej, leśnictwa, ochrony przyrody, biologii ogólnej i botaniki, zoologii, turystyki i alpinizmu, etnografii i historii regionu oraz muzealnictwa. BgPN posiada także zbiór archiwaliów, w skład którego wchodzi opracowania naukowe, maszynopisy prac dyplomowych, magisterskich i doktorskich oraz sprawozdania, raporty i analizy sporządzone na potrzeby własne. Są to cenne pozycje

³ Protokół z posiedzenia Rady Babiogórskiego Parku Narodowego odbytego w dniach 23 i 24 września 1955 r. w schronisku PTTK na Markowych Szczawinach.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Kronika Babiogórskiego Parku Narodowego*, t. 1, 1962, s. 52.

⁶ *Ibidem*, s. 52–53.

dokumentujące funkcjonowanie Parku i historię poznania przyrody babiogórskiej, z których często korzystają osoby prowadzące badania naukowe na terenie Parku. W skład biblioteki wchodzi również mapy, rękopisy, wycinki prasowe, zdjęcia, pocztówki i widokówki. Pracownicy Parku starają się ciągle uzupełniać zbiory o ciekawe i cenne pozycje. Gromadzone są również ulotki, foldery i plakaty dotyczące ochrony przyrody i parków narodowych.

Dalsze pozyskiwanie wydawnictw odbywa się poprzez zakup, wymianę z innymi instytucjami oraz darowizny. Należy podkreślić, że istnieje duże grono darczyńców, którzy ofiarowali ze swoich domowych bibliotek wiele cennych pozycji, a niekiedy nawet całe komplety czasopism i książek. Do placówek krajowych, które stale wzbogacają parkowe zasoby biblioteczne należą instytuty Polskiej Akademii Nauk. Dzięki takim osobom i różnym instytucjom biblioteka Parku może się rozwijać i powiększać swój cenny księgozbiór.

W pierwszych latach istnienia Parku zakup wydawnictw był dość skromny, bo wynosił około trzydzieści tytułów czasopism, w tym cztery czechosłowackie. Uwzględniając oddalenie tutejszej biblioteki od ośrodków naukowych, szeroki zakres prowadzonych w Parku badań naukowych oraz jego międzynarodowy status Rezerwatu Biosfery, a także znaczenie biblioteki dla prowadzących badania naukowe oraz działalność ochronną, dydaktyczną i dokumentacyjną, dokonano analizy ukazujących się czasopism naukowych i określono niezbędne minimum prenumeraty, która objęła około dziewięćdziesiąt tytułów, w tym około dwadzieścia z dawnej Czechosłowacji. Tytuły te miały zaspokoić potrzeby pracowników oraz naukowców prowadzących badania na Babiej Górze⁷.

Biblioteka Parku posiada wiele cennych pozycji, między innymi zbiorów niemal wszystkich „babiogorianów”, w tym: *Wycieczka ornitologiczna w Tatry i Karpaty Galicyjskie* Kazimierza Wodzickiego z 1851 roku (Lwów), *Górale beskidowi* Ludwika Delaveaux z 1851 roku (Kraków), *Galicya pod względem geograficzno-topograficznym* Hipolita Stupnickiego z 1849 roku (Lwów), *Flora Tatr; Pienin i Beskidu Zachodniego* Feliksa Berdaua z 1890 roku (Kraków). Jeszcze inne to Stanisława Staszica *O ziemiorództwie Karpatów* z 1815 roku (Warszawa), oraz niemal kompletne roczniki czasopism „Sprawozdanie Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności”, „Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego”, „Wierchy”, „Ochrona Przyrody”, „Kwartalny Biuletyn Informacyjny”⁸.

Ze względu na powiększające się zasoby biblioteczne, w 1971 roku ukazała się drukiem *Bibliografia babiogórska*, opracowana przez Halinę i Marka Czerwieńców oraz Teresę i Jerzego Pawłowskich obejmująca publikacje z regionu babiogórskiego, po obu stronach granicy państwowej. Region ten został określony następująco: od północnego zachodu Pilsko (1557 m n.p.m.), przełęcz Glinne (809 m n.p.m.), Mędralowa (1169 m n.p.m.), przełęcz Klekociny (864 m n.p.m.),

⁷ *Ibidem*, t. 21, 1981, s. 49.

⁸ *Ibidem*, t. 2, 1962, s. 25.

Jałowiec (1111 m n.p.m.), Kiczora (905 m n.p.m.); od północnego wschodu dolina potoku Kalinka, Polica (1369 m n.p.m.), Beskidy (809 m n.p.m.) do szosy Zabornia–Chyżne; od południa miejscowości Podwilk, Chyżne, Trstená, Tvrdošín, Námestovo, Oravské Veselé i masyw Pilska⁹. Bibliografia ta zawiera pozycje od pierwszych wzmianek o Babiej Górze i tym regionie do 1969 roku włącznie. Są to prace popularno-naukowe, publicystyczne lub opublikowane w czasopiśmie.

Po raz kolejny literaturę babiogórską zebrano w *Materialach do bibliografii babiogórskiej*, wydanych w 1996 roku. Obejmuje ona okres od pierwszych wzmianek po rok 1994. Materiały zostały opracowane na podstawie wcześniejszej *Bibliografii babiogórskiej* oraz kolejnych tomów *Kroniki BgPN*, zawierających między innymi bieżące bibliografie za dany rok¹⁰. Zakres tematyczny publikacji obejmuje bibliografie, encyklopedie, informatory, albumy, słowniki, filmy, plakaty, pocztówki i inne materiały. Dotyczą one ogólnie geografii i przyrody regionu, geologii, geomorfologii i klimatologii. Odrębną część stanowią informacje o parkach narodowych, a w szczególności o BgPN. Osobny blok stanowią materiały związane z historią i turystyką regionu, jego administracją, edukacją dotyczącą ochrony przyrody oraz wydawnictwa poświęcone szeroko pojętej kulturze regionu¹¹.

Obecnie Babiogórski Park Narodowy posiada bibliotekę fachową, która wspiera realizację zadań Parku oraz służy potrzebom doskonalenia zawodowego pracowników. Jej zadaniem jest gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych, a także udostępnianie zbiorów oraz prowadzenie działalności informacyjnej. Biblioteka w ciągu pięćdziesięciu lat zgromadziła 10 860 jednostek inwentarzowych książek, czasopism, wydawnictw ciągłych i seryjnych, 640 rękopisów, 239 map archiwalnych, 1329 zdjęć i 456 pocztówek.

Zasady korzystania ze zbiorów bibliotecznych są określone w regulaminie udostępniania księgozbioru. Biblioteka służy przede wszystkim pracownikom BgPN. Ze względu na specyficzny charakter zbiorów, a jest to niewątpliwie jeden z najbogatszych księgozbiorów o tematyce babiogórskiej w skali kraju, najliczniejszą grupę użytkowników stanowią studenci wydziałów biologicznych, nauk o Ziemi, leśnych i turystycznych (szkół licencjackich i wyższych uczelni), uczniowie szkół średnich o zainteresowaniach przyrodniczych oraz pracownicy naukowcy i nauczyciele akademicy realizujący prace badawcze na terenie BgPN. Babia Góra cieszy się dużym zainteresowaniem, jej unikatowe walory przyciągają nie tylko osoby z najbliższych ośrodków naukowych, ale również z tych znacznie nawet oddalonych¹². W latach 1954–2007 zrealizowano na terenie Babiej Góry 863 tematy

⁹ H. Czerwieniec, M. Czerwieniec, T. Pawłowska, J. Pawłowski, *Bibliografia Babiogórka*, Warszawa 1971, s. 1.

¹⁰ *Materiały do bibliografii babiogórskiej*, (opr. K. Słabosz-Palacz), Kraków 1996, s. VII.

¹¹ *Ibidem*.

¹² T. Lamorski, *Rola BgPN w rozwoju nauki (w:) Babiogórski Park Narodowy. Monografia przyrodnicza*, red. B.W. Wołoszyn, A. Jaworski, J. Szwaagrzyk, Kraków 2004, s. 55.

badawcze. Szczególnie dużą popularnością wśród osób pochodzących z odległych województw cieszy się wykorzystanie zaplecza lokalowego jako warsztatu pracy. Zgromadzenie niezbędnych materiałów źródłowych w jednym miejscu pozwala na efektywne wykorzystanie pobytu, zwłaszcza w sytuacji, kiedy warunki pogodowe uniemożliwiają prowadzenie prac terenowych.

Realizacja funkcji dydaktycznej, również poprzez umożliwienie i ułatwienie korzystania ze źródeł informacji o przyrodzie Parku i jej ochronie, ma istotne znaczenie dla każdego parku narodowego. W przeszłości, w warunkach utrudnionego dostępu, który wynikał z problemów komunikacyjnych i limitowanej wysokości nakładów publikacji, Park prowadząc bibliotekę, pomagał w ten sposób w zdobywaniu edukacji i kwalifikacji. Pomimo zniesienia wielu barier zadanie udzielania pomocy dla poszukujących informacji jest ciągle aktualne. Dostęp do wielu archiwalnych publikacji w dużych ośrodkach akademickich jest jeszcze bardzo utrudniony ze względu na zwiększone zapotrzebowanie, a z drugiej strony duża ilość pojawiających się nowych publikacji stwarza szum informacyjny. Selekcja dokonywana podczas zakupów nowych pozycji i opracowanie zbiorów pozwala na ich skatalogowanie i uporządkowanie informacji.

Wiele publikacji powstających na podstawie posiadanych przez bibliotekę materiałów źródłowych jest dołączanych do istniejącego zbioru, dzięki czemu wyniki badań własnych oraz prowadzonych przez inne krajowe i zagraniczne ośrodki badawcze są upowszechniane. Wykorzystywanie w różnych publikacjach zbioru widokówek czy starych fotografii oraz zdjęć eksponatów etnograficznych promuje region i jego dziedzictwo kulturowe.

Odpowiedzialny za zbiory Zespół Dokumentacyjno-Badawczy BgPN zajmuje się prowadzeniem działalności naukowo-badawczej oraz gromadzeniem zbiorów, nie tylko bibliotecznych. Prócz nich dotychczas zgromadzono 1395 jednostek inwentarzowych zbiorów botanicznych, 9924 jednostek inwentarzowych zbiorów zoologicznych oraz 503 eksponaty tworzące zbiór etnograficzny.

Zbiory biblioteczne, przyrodnicze i etnograficzne są konserwowane w sposób zapewniający ich właściwe użytkowanie oraz chroniący je przed zniszczeniem i zużyciem.

Zbiory zabezpieczane są przed wilgocią, grzybami i owadami za pomocą specjalnych środków, a przechowywane są w odpowiednich szafach i pomieszczeniach.

Z perspektywy czasu wyraźnie widać, że Park kompletując zbiory dobrze wypełnia swoje podstawowe zadania. Działalność ta jest stale użyteczna dla rozwoju nauki oraz wnosi znaczny wkład w poznanie przyrody i opracowanie metod czynnej ochrony przyrody. Tego rodzaju opinie niejednokrotnie wyrażali zarówno przedstawiciele nauki, jak i osoby zawodowo zajmujące się ochroną przyrody. Jesteśmy przekonani, że mimo trudności związanych z funkcjonowaniem jednostek o charakterze dokumentacyjno-badawczym w parkach narodowych, działalność ta

będzie nadal kontynuowana i wpłynie na realizację istotnego zadania, jakim jest rozwój wiedzy o Babiej Górze i jej ochronie.

Biblioteka mieści się w budynku dyrekcji Babiogórskiego Parku Narodowego. Z księgozbioru można korzystać w środy od 10.00 do 14.00 oraz w inne dni po wcześniejszym uzgodnieniu terminu (dnia i godziny) – tel. 033/8775-110, wew. 18.

Rys. M. Andrzejewski, wyd. Ancher

Tomasz Urbaniec

Pocztówki z końca XIX i początku XX wieku w zbiorach Babiogórskiego Parku Narodowego

Babiogórski Park Narodowy oprócz działalności statutowej obejmującej ochronę przyrody, prowadzi również zbiornicę i bibliotekę dokumentując dziedzictwo kulturowe oraz historię poznania i ochrony babiogórskiej fauny i flory. Wśród bogatej kolekcji zbiorów poświęconych przyrodzie i dziedzictwu kulturowemu na szczególną uwagę zasługuje niewielki, lecz cenny zbiór archiwalnych pocztówek, dokumentujących rozwój ruchu turystycznego w rejonie Babiej Góry.

Już niemal od 140 lat kartka pocztowa jest jednym z środków przekazu, za pomocą którego ludzie wysyłają do siebie pozdrowienia, szczególnie ze wszelkiego rodzaju wojaży. Dlatego warto przypomnieć, jak zaczęła się jej popularność.

W drugiej połowie XIX wieku, 1 października 1869 roku, na terenie Monarchii Austro-Węgierskiej została wprowadzona tzw. Karta Korespondencyjna (z charakterystycznym napisem w języku niemieckim *Correspondenz-Karte* i węgierskim *levelezési*). Na awersie, w prawym górnym rogu, karta miała nadrukowany znaczek pocztowy o nominale 2 krajcarów. Nie posiadała ona żadnego kolorowego nadruku, a wykonana była z twardego kartonu koloru żółtego. Pomysłodawcą takiego sposobu przesyłania informacji był dr Emanuel Hermann z Wiednia, wykładowca na tamtejszych uczelniach kierunki związane z gospodarką, który słusznie twierdził, iż kartka pocztowa pod względem kosztów jest znacznie bardziej ekonomiczna niż jej listowy odpowiednik. Nie istniała potrzeba zakupu koperty, znaczek był już nadrukowany, istotnie tańsze były również opłaty za przesyłkę wynoszące tylko wspomniane już 2 krajcary – wobec 3 do 15 krajcarów w przypadku listu. Oczywiście była to podstawowa przesłanka, dzięki której kartka pocztowa osiągnęła niemal błyskawiczny sukces. Doskonale nadawała się do wysyłania krótkich wiadomości, zwięzłych informacji, a także pozdrowień oraz życzeń, wśród których prym wiodły pozdrowienia z wakacji i wypraw, jakie odbywali po świecie ówczesni prekursorzy dzisiejszej turystyki. Nic też dziwnego, iż kolejne kraje, takie jak Niemcy, Szwajcaria, Wielka Brytania czy Rosja, bardzo szybko wprowadziły do obiegu tę nową formę przekazu informacji.

Do dziś nie jest jasne, w jakich okolicznościach na kartach pocztowych znalazły się kolorowe nadruki. Niektórzy wiążą ich powstanie z epizodem z wojny francusko-pruskiej w 1870 roku, kiedy to na kartach korespondencyjnych, tak po francuskiej jak i pruskiej stronie, miały pojawiać się rysunki różnej treści, często o charakterze patriotycznym. Pierwszą widokówkę, czyli kartę z nadrukiem widoku miasta, wydała w 1872 roku w Zurichu firma Franza Roricha z Norymbergi. Łatwość w wysyłaniu, oszczędność papieru oraz przystępna cena spowodowały, iż wkrótce po ich wprowadzeniu nastąpił istny boom na korespondowanie za pomocą kartek czy widokówek.

Pierwszą znaną widokówką związaną z obecnymi ziemiami polskimi jest pochodząca z 1873 roku niemiecka kartka widokowa przedstawiająca górę Śnieżkę w Karkonoszach. Odkrycie nowych technik poligraficznych, jak również coraz powszechniejsza fotografia, spowodowały że widokówki stały się nieodzownym atrybutem każdego turysty, który za punkt honoru uważał wysłanie do znajomych pocztówki z odwiedzanych miejscowości. W ówczesnej Galicji karta pocztowa największą popularność osiągnęła w 1908 roku, kiedy to na przykład w Krakowie łączny nakład wydanych pocztówek wyniósł 3,5 miliona egzemplarzy.

Kartka pocztowa była nie tylko formą przekazywania informacji – z czasem stała się również bardzo cenną pamiątką, przechowywaną w domowych archiwach przez całe dziesięciolecia. Jest ona również swego rodzaju dokumentem z przeszłości. Pokazuje miejsca i ludzi takimi, jakimi byli u schyłku XIX i na początku XX wieku. Pocztówka utrwała z bardzo dużą dokładnością obraz pochodzący z minionych i dawno zapomnianych lat. Stanowi element kultury.

Nierzadko widokówki i karty pocztowe są jeszcze cenniejsze, a to z uwagi na zachowane treści życzeń, próśb i pytań kierowanych przez ówczesnych nadawców. Często karta korespondencyjna opatrzona jest okolicznościowymi stemplami oraz pieczęciami, na przykład schronisk turystycznych czy innych ciekawych obiektów, zwiedzonych przez nadawcę. Osobną sprawą związaną z korespondencją na kartkach pocztowych jest kwestia wszelkiego rodzaju znaczków pocztowych, naklejanych bądź nadrukowanych na kartce.

Zbiór pocztówek Babiogórskiego Parku Narodowego obejmuje 456 sztuk kartek pocztowych pochodzących głównie z początku XX wieku, ale także z lat późniejszych i całkiem współczesnych. Kart archiwalnych jest kilkadziesiąt, a przeważająca część zbioru to pocztówki związane z Babią Górą. Mamy więc wielokrotnie przedstawiany szczyt – Diablak, o charakterystycznym kształcie, z rumowiskiem skalnym. Wiele jest również kartek ukazujących schronisko podszczytowe niemieckiego Towarzystwa Turystycznego Beskiden-Verein (BV) z Bielska. To położone na południowych stokach Babiej Góry, nieistniejące już dziś schronisko, powstało w 1905 roku z inicjatywy bielskiego oddziału BV. Warto pamiętać, że w tym okresie wpływy turystyki niemieckiej były w rejonie Babiej Góry szczególnie silne. Niemcy tyczyli swoje szlaki, posiadali schronisko oraz

wydawali własne publikacje, w tym również kartki pocztowe. Zwykle posiadają one charakterystyczne logo BV przedstawiające sylwetkę babiogórskiego schroniska na tle lasu i gór. Ekspansji niemieckiej przeciwdziałały polskie organizacje turystyczne na czele z Polskim Towarzystwem Tatrzańskim i jego babiogórskim oddziałem. Świadczy o tym nie tylko budowa polskiego schroniska na Markowych Szczawinach przez dr. Hugona Zapałowicza w 1906 roku, ale również działalność wydawnicza, która polegała na wykonywaniu pocztówek przedstawiających schronisko na Markowych Szczawinach, widoki Zawoi, Babiej Góry itp. Wszystkie karty będące w zbiorach BgPN i wydane przez babiogórski oddział PTT posiadają opisy w języku polskim.

Analizując poszczególne kartki, choćby na przykładzie tych, które wyobrażają Markowe Szczawiny, dostrzec można, iż autorzy zdjęć wykonywali je w dosyć szerokim przedziale czasowym. Niekiedy to samo zdjęcie, które już wcześniej służyło za tło, po lekkim retuszu umieszczano w innym, całkiem nowym wzorze. Ciekawe spostrzeżenia daje również zestawienie kilku chronologicznie wykonanych pocztówek, na których widać, jak zmienia się flora otaczająca schronisko i jak rozległa była niegdyś polana Markowe Szczawiny, z której roztaczał się wspaniały widok na Zawoję oraz na szczyt Babiej Góry.

Również szczegóły krajobrazu rzucają się w oczy. Niejednokrotnie zdarza się, iż oglądając stare widokówki, nawet długoletni mieszkańcy Zawoi nie potrafią powiedzieć, co one właściwie przedstawiają, szczególnie, jeśli weźmie się pod uwagę egzemplarze wydawane na początku XX wieku. Od razu widać, iż duże zmiany nastąpiły w zabudowie wsi. Dobitnie unaocznia to znajdująca się w zbiorach BgPN kartka z 1923 roku (nr inw. 15/W), przedstawiająca Zawoję Centrum. Widać tam sylwetkę kościoła, bryłę szkoły i Dworca Babiogórskiego oraz plebanię i organistówkę. Uderza pustka jaka rozciąga się wokół. Jedyne tu i ówdzie można zauważyć charakterystyczne, niewielkie drewniane domostwa. Linia lasu cofnięta jest bardzo wysoko i widać wyraźnie płataninę pól uprawnych. Tego rodzaju analiza archiwalnych pocztówek i zestawienie ich z obecnym stanem krajobrazu daje wiele informacji na temat zmian w zabudowie i rozwoju gospodarczym wsi.

Wśród pocztówek znajdujących się w zbiorach Babiogórskiego Parku Narodowego wiele przedstawia krajobrazy, w tym ogólne widoki Babiej Góry oraz panoramy z poszczególnych przysiółków Zawoi. Na jednej z nich (nr inw. 29/W), pochodzącej prawdopodobnie z końca lat 30., a wydanej nakładem Franciszka Zimmermana, widać Zawoję Składy w rejonie Małych Widełek. Podpis głosi, że przedstawia ona *Drogę na Babią Górę*. Kolejna (nr inw. 5/W), wydana nakładem Władysława Piergiesa, zawiera fotografię całego masywu Babiej Góry wraz z dużym fragmentem doliny Skawicy. Kilka pocztówek wykonano poprzez złożenie trzech lub czterech fotografii. Wśród nich ciekawa jest pocztówka (nr inw. 31/W), wydana nakładem wspomnianego już Franciszka Zimmermana, a zaopatrzona przez nadawcę w datę 17 sierpnia 1939 roku, prezentująca cztery fotografie, na których

widnieją: panorama Babiej Góry, polana Broski oraz zawojskie wille – „Stanisława”, „Renata”, „Sitarzówka” i „Zofjówka”. Kilkadziesiąt pocztówek ze zbiorów BgPN przedstawia poszczególne zawojskie przysiółki i tak można oglądać szereg krajobrazów z okolic Zawoi Wilcznej, Zawoi Markowej i Zawoi Wełczy. Na pocztówkach wydanych przez Salomona Brüllę widać Zawoję Centrum oraz tzw. Letni Zakład, położony nieopodal Zawoi Wideł, w rejonie Księżej Polany. Tematem kilku pocztówek jest również tzw. Diabli Młyn, przedstawiony w co najmniej dwóch różnych ujęciach, na których w ciekawy sposób zmieniono niektóre szczegóły fotografii, tworząc dwa osobne wzory kartek.

W całej kolekcji dość licznie reprezentowane są pocztówki przedstawiające zawojskie wille i pensjonaty. Cieszyły się one dużym zainteresowaniem wśród letników, dobrze bowiem było wysłać znajomym kartkę, na której widniało miejsce spędzania wakacji. Mamy więc wspomniane już wille „Stanisławę” (istnieje do dziś) i „Renatę” (nie zachowała się), a także „Zawojankę” i „Mazurówkę” (dziś w złym stanie technicznym, znajduje się naprzeciw pensjonatu „Jawor”). Na jednej z pocztówek (nr inw. 666/W) widnieje również fotografia poczty w Zawoi Centrum (dzisiaj jest to przebudowany dom nieopodal posterunku Policji), z widokiem na Babią Górę i fragment drogi prowadzącej w stronę Zawoi Wideł. Widać że na początku XX wieku (data wysłania pocztówki to rok 1909) ta część Zawoi była dość rzadko zabudowana, a droga główna w deszczowe dni pozostawiała zapewne wiele do życzenia.

Częstym tematem pocztówek były obiekty sakralne, począwszy od kościoła w Zawoi Centrum i kaplicy na Wilcznej, a skończywszy na pięknych fotografiach nieistniejącego już krzyża pod szczytem Babiej Góry. Na jednej z kart (nr inw. 652/W), wydanej przez BV z datą 1925, znajdujemy wręcz sielankowy widok krzyża, otoczonego niewielkim płotkiem i wyposażonego w klęcznik z modlącą się dziewczyną w stroju regionalnym. Ciekawe, że strój dziewczyny nie przypomina tradycyjnych strojów kobiecych z terenów Orawy czy Zawoi. Kartka nosi tytuł *Przy porannej Modlitwie* i jest przykładem ręcznie kolorowanej czarno-białej fotografii.

Kolejnym częstym tematem jest Mokry Stawek, wokół którego przechadzają się turyści w strojach z epoki. Na jednej z pocztówek (nr inw. 651/W), ze zdjęciem Władysława Latka, wydanej przez Oddział Babiogórski PTT, widać nawet dwie osoby zażywające kąpieli. Warto tutaj dodać, co wie każdy, kto kiedykolwiek był nad Mokrym Stawkiem, że dno tego zbiornika jest muliste, woda bywa pełna rozkładających się liści i jest często mętna, co atrakcji takiej kąpieli na pewno nie dodawało.

Osobne zagadnienia to technika wykonania, kolorystyka i koncepcja graficzna widokówek. Z całą pewnością zależały one od wydawcy – przygotowującego je do druku i nakładcy – ponoszącego koszty wydania, druku i kolportażu. Decydujące znaczenie miały tu środki finansowe, jakie postanowiono przeznaczyć na

produkcję określonej widokówki. Największą liczbę stanowią oczywiście kartki czarno-białe, wydawane nieraz w dość dużych nakładach, których jakość (szczególnie przedstawianych fotografii) pozostawiała nieco do życzenia. Obok nich spotkać można pocztówki kolorowe, nieraz ręcznie kolorowane i takie, na których dokonywano jedynie lekkiego retuszu. Najczęściej spotykanymi autorami zdjęć są: Władysław Latko, Teofil Tokarz, Jan Walas czy Franciszek Zimerman. Wśród wydawców pocztówek z kolekcji BgPN widnieją takie nazwiska, jak: Salomon i Fryderyk Brüll, Józef Fischer, Klemens Piergies, Teofil Tokarz, Edward Wolski, Wincenty Zajda, Franciszek Zimerman oraz Beskiden-Verein i Oddział Babiogórski PTT, Wśród pracowni poligraficznych przodują takie firmy, jak Polonia, Akropol czy Graficy Polscy. Co do techniki wykonania, to można zauważyć, że zdarzało się (szczególnie dotyczy to wizerunków schroniska BV), iż autor kolorował czarno-białe zdjęcie i tak przygotowane oddawał do reprodukcji. Oczywiście różnice są również w papierze, na którym drukowano. Najczęściej jest to karton, niekiedy używano twardego papieru kredowego, co nadawało awersowi charakterystyczny połysk. Dotyczy to szczególnie kartek kolorowych bądź kolorowanych, wydawanych przez Niemców.

Kończąc tę krótką charakterystykę zbiorów BgPN, warto zauważyć, że każdy kto dziś bierze do ręki stare widokówki, ogląda je z sentymentem i zastanawia się nad upływającym czasem, który został na nich zatrzymany. Oglądając je dziś, nierzadko po stu latach, mamy możliwość na chwilę przenieść się w epokę, kiedy turystyka na Babiej Górze dopiero się zaczynała i kiedy działali wszyscy, znani nam z opowiadań i książek, orędownicy ochrony babiogórskiej przyrody. Ważne jest także, że widokówki wysłane do rodziny lub znajomych stanowią często namacalny ślad głębokich przeżyć, jakich nadawcy dostarczył udany wypoczynek. Warto o tym pamiętać wysyłając kolejnego SMS-a z pozdrowieniami z wczasów.

Bibliografia

ŚLABOSZ-PALACZ, K.: *Śladami babiogórskich pocztówek*, „Prace Babiogórskie” 1996, t. 9, s. 63–73

Światy Babiej Góry, red. D. Ptaszycka-Jackowska, Zawoja 2005

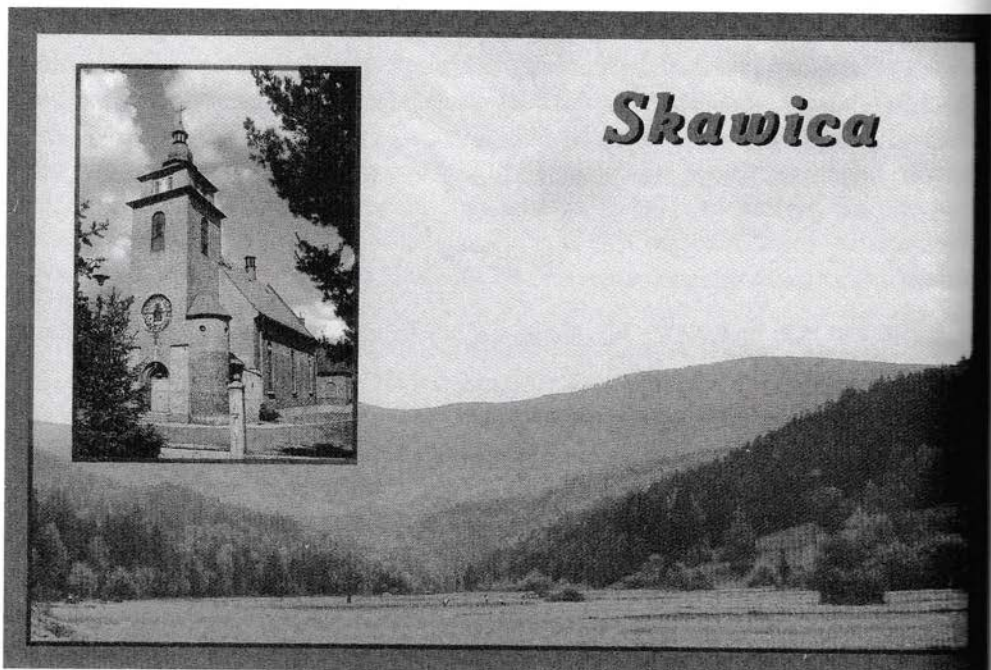
ZIELIŃSKI, J.: *Krótką historią pocztówki*, www.widokowki.gorlice.pl/index.php?cat=phistory

www.e-zawoja.com

MAKÓW PODHALAŃSKI

Maków Podhalański, nakład W. Zajda

*Kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej, wyd. z okazji 50-lecia parafii
pw. Matki Bożej Częstochowskiej, 2002*

Agnieszka Urbaniec

Działalność Babiogórskiego Parku Narodowego w 2007 roku

Działania prowadzone przez Babiogórski Park Narodowy są ściśle związane z zadaniami statutowymi, czyli ochroną przyrody, działalnością edukacyjną, naukową i turystyczną. Cele te są realizowane przez wiele osób, które starają się, aby jak najlepiej wypełniać swoje obowiązki, przede wszystkim z korzyścią dla przyrody. Przyroda i jej ochrona to cele priorytetowe. W dzisiejszych czasach, kiedy wiele się mówi o zachowaniu dla potomnych środowiska w nienaruszonym stanie, działania takie są konieczne.

Plan Ochrony Babiogórskiego Parku Narodowego

Zaktualizowano dane zawarte w systemie informacji przestrzennej Parku. Przystąpiono do prac przygotowawczych przed wykonaniem inwentaryzacji przyrodniczej na stałych powierzchniach kontrolnych – przeprowadzono w terenie poprawę oznaczenia i stabilizacji punktów ATPOL (metoda kartograficzna pozwalająca na przedstawienie za pomocą kartogramu pól rozmieszczenia dowolnych zjawisk w granicach Polski). W ramach projektu Global Environment Facility (Fundusz na Rzecz Globalnego Środowiska) prof. Danuta Ptaszycka-Jackowska przygotowała opracowanie – komentarz do opracowań planistycznych zagospodarowania przestrzennego obszarów otaczających Babiogórski Park Narodowy.

Plan zagospodarowania przestrzennego

Dyrektor Parku uzgodnił projekt planu miejscowego Gminy Zawoja (Postanowienie Nr 1/07 z dnia 28 lutego 2007 r.).

W ciągu roku Dyrektor Parku uzgodnił również warunki inwestycji obejmującej sieć kanalizacji sanitarnej w Lipnicy Wielkiej.

Rezerwat Biosfery Babia Góra

W roku 1977 BgPN, w ówczesnych granicach, uzyskał status Rezerwatu Biosfery. Był to wówczas jeden z pierwszych pięćdziesięciu siedmiu Rezerwatów Biosfery na świecie i jeden z czterech w Polsce. W 2001 roku UNESCO-MaB zaakceptowało powiększenie Rezerwatu Biosfery Babia Góra i jego podział na strefy. Obecnie obejmuje on obszar 11829 ha, z czego 1062 ha stanowi strefę centralną, 2330 ha strefę buforową i 8437 ha strefę przejściową. Podział na strefy odpowiada głównym funkcjom rezerwatu: ochronie przyrody, edukacji i zrównoważonemu rozwojowi.

Obszar „Natura 2000”

Specjalny obszar ochrony siedlisk – Babia Góra (oznaczony kodem PLH 120001) o powierzchni 3350,433 ha – znajduje się w projekcie listy specjalnych obszarów ochrony siedlisk zgłoszonych do Unii Europejskiej. W roku 2007, na podstawie istniejącej dokumentacji sporządzonej na potrzeby projektu planu ochrony BgPN, wykonano inwentaryzację siedlisk przyrodniczych. Stwierdzono występowanie wyszczególnionych poniżej siedlisk (tab. 1).

Na obszarze ochrony siedlisk stwierdzono jednocześnie występowanie wielu gatunków roślin i zwierząt będących przedmiotem ochrony, między innymi tocji karpackiej, tojadu morawskiego, wilka, rysia, niedźwiedzia, wydry i traszki grzebieniastej.

Dyrektywą Ptasią (Dyrektywa Rady 79/409/EWG z 2 kwietnia 1979 roku o ochronie dzikich ptaków) objęto obszar Parku i terenów przyległych (część otuliny). Rozporządzeniem Ministra Środowiska, zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków „Natura 2000” z dnia 5 września 2007 roku (Dz.U. Nr 179, poz. 1275, § 242), wyznaczono obszary specjalnej ochrony ptaków „Natura 2000” pod nazwą Babia Góra (opisane kodem PLB120011), obejmujące łącznie powierzchnię 4915,6 ha. Są to obszary położone na terenie gmin: Jabłonka (106,0 ha), Lipnica Wielka (1.512,7 ha) i Zawoja (3.297,0 ha).

Na obszarze specjalnej ochrony ptaków przedmiotem ochrony są między innymi takie gatunki ptaków jak: głuźzec, cietrzew, jarząbek, puszczyk uralski, dzięcioł trójpalczasty, dzięcioł zielony i grubodziób.

Tab. 1. Typy siedlisk w obszarze Babia Góra PLH 120001

Lp.	Typ siedliska (kod i nazwa)	Powierzchnia w ha
1	*4070 – zarośla kosodrzewiny	296,45
2	*6230 – bogate florystycznie górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (płaty bogate florystycznie)	8,91
3	*9180 – jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach	19,92
4	*91D0 – bory i lasy bagienne	4,87
5	*91E0 – lasy łąkowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe	38,16
6	4060 – wysokogórskie borówczyska bażynowe	4,17
7	4080 – subalpejskie zarośla wierzy lapońskiej lub śląskiej	2,12
8	6150 – wysokogórskie murawy acidofilne i bezwapienne wyleżyska śnieżne	14,7
9	6170 – nawapienne murawy wysokogórskie i wyleżyska śnieżne	1,37
10	6430 – ziołorośla górskie i ziołorośla nadrzeczne	34,99
11	7230 – górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk	1,39
12	9110 – kwaśne buczyny	207,42
13	9130 – żyzne buczyny	1262,3
14	9140 – środkowoeuropejskie, subalpejskie i górskie lasy bukowe z jaworem oraz szczawiem górskim (górskie jaworzyny ziołoroślowe)	20,35
15	9410 – bory górnoreglowe	1245,62
	Razem:	3162,74

Ekosystemy leśne – cięcia

Wzmógłony rozwój populacji kornika drukarza i innych towarzyszących mu korników spowodował zwiększenie rozmiaru pozyskania drewna poprzez cięcia interwencyjne. W sumie usunięto 20559,30 m³ posuszu, wiatrowałów i wiatrołomów, w tym 18839,52 m³ posuszu zasiedlonego, 108,06 m³ posuszu nie zasiedlonego i opuszczonego oraz 1611,72 m³ wywrotów i złomów (w tym 358,18 m³ wywrotów i złomów zasiedlonych).

Ogółem w ciągu roku usunięto 20677,56 m³ grubizny. W pozyskanej masie udział poszczególnych gatunków drzew był następujący: buk – 121,58 m³, jodła – 37,35 m³, modrzew – 11,79 m³, świerk – 20506,84 m³. W drodze samowyrobu pozyskano również niewielką ilość drobnicy – 14,56 m³ iglastej, głównie świerkowej i 21,27 drobnicy liściastej, głównie bukowej.

Cięcia przebudowy mają stworzyć warunki dla sztucznego odnowienia gatunków docelowych. Cięcia wykonano na powierzchni 10,99 ha. W wyniku silnego wydzielania się posuszu odstąpiono od prowadzenia typowych cięć przebudowy

uznając prowadzone cięcia interwencyjne za spełniające zadanie zaplanowanych cięć przebudowy.

Na całej powierzchni ochrony czynnej i krajobrazowej nie wycinano drzew dziuplastych, przekraczających wiekiem lub wymiarami drzewa w sąsiedztwie, oraz powalonych na potoki, według zasad ustalonych w Parku.

Ponadto część drzew zasiedlonych przygotowano do mineralizacji przez ścięcie, zgrubne okrzesanie, okorowanie oraz pocięcie na krótsze odcinki. W ten sposób przygotowano do mineralizacji 760,37 m³ drewna.

Na bieżąco prowadzono porządkowanie składnic, odśnieżanie sortymentów na składnicach, odśnieżanie dróg wywozowych.

W czterech rejonach wynajmowano od osób fizycznych grunty z przeznaczeniem na składnice drewna i drogi wywozowe. Łączna powierzchnia wynajmowanych gruntów wynosiła 0,29 ha.

Z prawa poboru drewna opałowego skorzystało piętnastu mieszkańców wsi Zawoja. Drewno średniowymiarowe oraz drobnicę w ilości 38,41 m³ wyrabiano w drodze samowyrobu w miejscach wskazanych przez leśniczego.

Ekosystemy leśne – hodowla lasu

W ramach hodowli lasu jesienią 2007 roku zebrano szyszki jodłowe w ilości 100 kg. Nasiona były przeznaczone do podsiewów w 2008 roku.

W BgPN są dwie szkółki leśne, na Stonowie i na Fiukówce. Łącznie powierzchnia manipulacyjna tych szkółek wynosi 1,11 ha, a powierzchnia produkcyjna 0,71 ha. Ze szkółek wyjęto wiosną 4,5 tys. sztuk sadzonek i jesienią 24,5 tys. sztuk, łącznie 29,0 tys. sztuk, oraz prowadzono pielęgnację materiału sadzeniowego obejmującego 107,43 tys. sztuk sadzonek jodły, świerka i innych.

Na koniec roku w szkółce było 107,43 tys. sztuk sadzonek jodły, świerka oraz małe ilości jesionu i jaworu.

Ekosystemy leśne – ochrona przed czynnikami biotycznymi i abiotycznymi

W ramach próbnego poszukiwania owadów w ściółce i glebie przeprowadzono poszukiwania larw zasnuj na 20 jednostkach kontrolnych. Łącznie na wszystkich jednostkach kontrolnych wykonano 160 prób. Analiza zebranego materiału nie wykazała zagrożenia.

Wyłożono również 10 sztuk pułapek feromonowych na brudnicę mniszkę. Zastosowano feromon o nazwie Lymodor. Analiza zebranego materiału nie wykazała zagrożenia.

Wyłożono 63 sztuki pułapek klasycznych (tradycyjnych), w większości przystosowanych ze złomów i wywrotów. Pułapki wyłożono w jednej serii.

Wyłożono także 90 sztuk pułapek feromonowych na korniki, w tym 70 sztuk na kornika drukarza i 20 sztuk na rytownika pospolitego. Do pułapek zastosowano następujące feromony: w przypadku kornika drukarza Ipsodor (w pierwszej serii) i Ipsodor (w drugiej serii), w przypadku rytownika pospolitego Chalkodor. Ze względu na ilość pułapki te mają raczej charakter kontrolno-prognostyczny. Ograniczenie liczebności w/w owadów przy ich pomocy ma charakter marginalny.

Na bieżąco usuwano drzewa trocinowe lub je korowano.

Ochrona upraw

Obecnie na terenie Parku znajduje się 13,15 ha upraw ogrodzonych w celu zabezpieczenia przed zwierzyną. Wszystkie ogrodzenia co roku są przeglądane i dokonywane są drobne naprawy.

Do zabezpieczania jodełek zastosowano surową wełnę owczą, którą owijano szczytowe pędy główne. W przypadku gatunków liściastych do zabezpieczenia szczytowej części pędu głównego zastosowano plastikowe spirale. Łącznie zabezpieczono 112,38 tys. sztuk drzewek na powierzchni 23,07 ha. Zwiększenie rozmiaru zabezpieczeń o 28,95 tys. sztuk wynikało ze zwiększonego rozmiaru sadzeń.

Ochrona nieleśnych ekosystemów lądowych

W ramach ochrony ekosystemów nieleśnych wykonano koszenie na powierzchni 8 ha, w tym 6,65 ha skoszono w ramach umów zawartych przez firmy zewnętrzne, natomiast 1,35 ha skosili pracownicy Parku. Dodatkowo na powierzchni 2,25 ha wykoszono biomasę i zebrano siano oraz prowadzono przepasanie pojedynczych sztuk bydła, w ramach umów zawartych z trzema lokalnymi rolnikami. Natomiast łąki położone na południowym zboczu Babiej Góry, w granicach BPN, o powierzchni 9,49 ha, objęte były wypasem owiec (300 sztuk) w celu powstrzymania sukcesji leśnej na polanach, w ramach umowy zawartej z *bacą*.

Ochrona gatunków chronionych roślin i zwierząt

W ramach ochrony roślin prowadzono całoroczne obserwacje siedlisk rzadkich gatunków flory. Skontrolowano stanowiska okrzyna jeleniego (*Laserpitium archangelica*) oraz wybrane stanowiska rogownicy alpejskiej (*Cerastium alpinum*) na stanowiskach szczególnie narażonych na zniszczenie.

Na powierzchni 0,7 ha (Obwód Ochronny *Cyl* i Obwód Ochronny *Stonów*) jednokrotnie w czasie sezonu wegetacyjnego wyrwano z systemem korzeniowym okazy niecierpka gruczołowatego (*Impatiens glandulifera*), które następnie zostały usunięte z powierzchni polan. Po przeprowadzonych przez dwa lata z rzędu zabiegach na polanie Markowe Równienki stwierdzono widoczne zahamowanie rozwoju tego gatunku. Na polanie Morgi był to pierwszy rok zabiegów.

W ramach ochrony zwierząt w lutym przeprowadzono kontrolę potencjalnych schronień zimowych nietoperzy. Kontrola wykazała ich obecność tylko w jaskini Dymiąca Piwnica (trzy osobniki nocka wąsatka).

W czerwcu teren Parku i jego sąsiedztwo zostało objęte kartowaniem ptaków lęgowych w ramach powstającego atlasu ptaków lęgowych Orawy.

W okresie zimowym przy osadach Parku dokarmiano ptaki mieszanką nasienno-tłuszczową. Zakupiono karmę na sezon zimowy 2007/2008 w ilości 150 kg mieszanki nasiennej sypkiej, 60 kg słonecznika czarnego oraz 141 kg mieszanki tłuszczowo-nasiennej w postaci pyz.

W ciągu całego roku prowadzono systematyczne patrole skierowane na obserwacje głuszców i cietrzewi. Pomyślnie zakończono I etap wniosku dotyczącego ochrony kuraków, finansowany przez EkoFundusz, i wypracowano strategię II etapu wniosku.

Przez cały rok pracownicy Parku prowadzili obserwacje bytowania zwierząt na terenie Parku. Obserwacje zapisywano na Kartach Obserwacji Przyrodniczej. Zgromadzono 115 obserwacji rzadkich zwierząt (z wyłączeniem kuraków oraz rysy i wilków).

W ramach przygotowań do programu przywracania dwóch osobników rysy do środowiska naturalnego wykonano prace przystosowujące ogrodzenie uprawy jodłowej na potrzeby woliery półotwartej oraz budowę obserwatori przy uprawie.

Ochrona zwierzyny łownej

Z 26 na 27 września przeprowadzono inwentaryzację rykowisk poprzez nasłuchy odgłosów rykowiska. W wyniku nasłuchów stwierdzono występowanie 6–7 jeleni byków.

Na polecenie Ministerstwa Środowiska w maju przeprowadzono inwentaryzację słonki na ciągach wiosennych. Liczenie w terenie poprzedzono szkoleniem z zakresu występowania, biologii i etologii tych ptaków.

W ramach monitoringu skuteczności szczepień zwierząt dzikich w kierunku wścieklizny odstrzelono trzy lisy, które zostały przekazane do badania w kierunku wścieklizny do Inspekcji Weterynaryjnej. Badania wykazały, że zwierzęta były zdrowe.

Monitoring przyrodniczo-techniczny

Na polanach BgPN prowadzono monitoring chrząszczy roślinożernych (*Coleoptera: Chrysomelidae*) oraz chrząszczy drapieżnych (*Coleoptera: Coccinellidae*). Celem monitoringu było uchwycenie stanu wyjściowego, rejestracja fauny i kierunków przemian, jakim podlegają. Metodykę monitoringu opracował Wojciech B. Jędrzykowski. Obejmowała ona czerpakowanie, oznaczenie i liczenie chrząszczy na wybranych polanach (lipiec).

W ramach porozumienia z IMiGW, w zamian za udostępnianie wyników, BgPN użyczył teren, na którym zlokalizowany jest ogródek meteorologiczny, oraz dostarczał zasilanie w energię niezbędną do obsługi urządzeń rejestrujących.

W ramach umowy zawartej z WIOŚ w Krakowie prowadzono monitoring zanieczyszczenia powietrza związkami azotu oraz siarki. Pomiar wykonywano metodą pasywną na jednym stałym punkcie zlokalizowanym na terenie Parku. Próbniki eksponowano w miesięcznych okresach w ciągu całego roku. Oznaczenia analityczne prowadził WIOŚ w Krakowie.

Działalność edukacyjna

Wystawę Stałą o tematyce przyrodniczo-etnograficznej odwiedziło łącznie 10 641 osób. Część z nich, to osoby zwolnione z opłat za wstęp.

Przez cały rok funkcjonowała Galeria „Pod Cylem”, w której twórcy ludowi z najbliższego sąsiedztwa Babiej Góry prezentowali, podczas sześciu wystaw, swoje prace. W Galerii miały miejsce następujące wystawy:

- „Rzeźba w drewnie” (8.12.06 – 28.02.07) – autor: Bogumiła Leśniak,
- „Drewniane modele chat orawskich” (5.03.07 – 4.04.07) – autor: Karol Fitak,
- „Niebiańscy posłańcy” (5.04.07 – 30.06.07) – prace pensjonariuszy Domu Pomocy Społecznej w Makowie Podhalańskim,
- „Malarstwo” (1.07.07 – 31.08.07) – autor: Alina Piechota,
- „Portrety. Martwa natura” (4.09.07 – 30.10.07) – autorzy: Aneta Antolec, Joanna Bucka, Regina Kudzia, Dorota Polak,
- „Prace malarskie i witrażowe” (17.12.07 – 31.12.07) – autor: Halina Opalińska.

Zorganizowano również wystawę czasową w jednej z chałup Orawskiego Parku Etnograficznego w Zubrzycy Górnej. Tematem wystawy były „Babiogórskie ogrody”, stanowiące element projektu „Tradycyjne ogródki przydomowe wyrazem dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego pogranicza polsko-słowackiego”. Wystawę otwarto w czerwcu, a czynna była do października.

W trakcie trwania sezonu wegetacyjnego w ramach realizacji projektu „Wspieranie edukacji ekologicznej poprzez propagowanie wiedzy o unikatowych walorach przyrodniczych Babiogórskiego Parku Narodowego” wykonano prace budowlane i ogrodnicze na terenie nowopowstałej ścieżki edukacyjnej „Ogród zmysłów”, integralnie powiązanej z Ogrodem Roślin Babiogórskich.

Obszar Parku został udostępniony dla celów edukacyjnych i kulturowych według zasad określonych w Zarządzeniu Dyrektora Parku. Działalność edukacyjna w zakresie ochrony przyrody i parków narodowych oraz ochrony dziedzictwa kulturowego i historycznego adresowana była do następujących grup odbiorców:

- dzieci i dorośli,
- mieszkańcy gmin przylegających do Parku (w tym przedstawiciele lokalnych władz i samorządów),

- osoby z dalszych regionów Polski, a nawet z zagranicy,
- osoby pracujące z dziećmi i młodzieżą (nauczyciele, wychowawcy, opiekunowie, animatorzy),
- osoby prowadzące gospodarstwa agroturystyczne,
- przewodnicy PTTK, ratownicy GOPR,
- osoby w podeszłym wieku i niepełnosprawne.

Ogółem działaniami prowadzonymi przez Babiogórski Park Narodowy objęto ponad 94 421 osób.

Spotkania edukacyjne

Przeprowadzono 88 spotkań edukacyjnych, w tym 25 spotkań terenowych oraz 63 stacjonarne. Zajęcia o charakterze stacjonarnym odbywały się przeważnie na Wystawie Stałej oraz w formie prelekcji, prezentacji i pokazów przeźroczy w okolicznych szkołach czy domach wczasowych. Zajęcia terenowe prowadzone były w oparciu o ścieżki edukacyjne z wykorzystaniem fragmentów lub całości ich przebiegu.

W prowadzeniu wielu zajęć stosowano sprzęt komputerowy i prezentacje multimedialne, specjalnie przygotowane przez pracowników. Tematyka zajęć związana była z ochroną przyrody oraz funkcjonowaniem Parku.

W 2007 roku, podobnie jak i w latach ubiegłych, Babiogórski Park Narodowy szeroko promował prowadzone przez siebie działania edukacyjne zamieszczając oferty edukacyjne w wydawanym biuletynie „Parkuś”, ulotkach okolicznościowych oraz na stronie internetowej, a także w wydawnictwach Parku.

Warsztaty, seminaria, sympozja

Pracownicy BgPN rozpoczęli cykl warsztatów dla nauczycieli realizowanych w ramach przygotowanego przez Gorczański Park Narodowy programu „Czym skorupka za młodu nasiąknie”.

W ramach współpracy z Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Nowym Sączu pracownicy Babiogórskiego Parku Narodowego zorganizowali dwudniowe warsztaty dla nauczycieli „Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe Małopolski na przykładzie zasobów Babiogórskiego Parku Narodowego”, dotyczące przyrody i aspektów kulturowych regionu babiogórskiego.

W ramach prowadzonej współpracy z Ligą Ochrony Przyrody oraz Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Nowym Sączu w grudniu pracownicy BgPN uczestniczyli w konferencji „Rola terenowych dydaktycznych ścieżek przyrodniczych w edukacji środowiskowej”.

W maju pracownicy BgPN uczestniczyli w charakterze konsultantów w programie edukacyjno-warsztatowym „Zielony Rower”, organizowanym przez Nadleśnictwo Świeradów. W trakcie warsztatów przeprowadzili modelowe zajęcia z edukacji ekologicznej, brali także udział w pracach jury oceniającego scenariusze zajęć przygotowane przez pracowników Lasów Państwowych.

W październiku BgPN zorganizował warsztaty dla pracowników Departamentu Edukacji Parku Narodowego Aggtelek na Węgrzech. Celem warsztatów było zaprezentowanie możliwości edukacyjnych Babiogórskiego Parku Narodowego oraz obiektów muzealnych w Suchej Beskidzkiej i na Orawie.

W grudniu pracownicy BgPN brali udział w jednodniowych warsztatach nakierowanych na zwiększenie umiejętności korzystania z funduszy unijnych, zorganizowanych przez Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych.

Działania o charakterze edukacyjno-ekologicznym

Babiogórski Park Narodowy brał czynny udział w Dniu Ziemi oraz Sprzątaniu Świata – imprezach o charakterze edukacyjno-ekologicznym.

Podczas Dnia Ziemi w Warszawie na Polach Mokotowskich, na stoisku BgPN zaprezentowano źródła, jako jedną z wielu cech babiogórskiej przyrody. Informacje były przedstawione w postaci posterów, plakatów oraz poprzez cykl mini-konkursów i zadań.

W Sprzątaniu Świata, współorganizowanym przez BgPN, wzięło udział około 3000 uczniów i nauczycieli z okolicznych szkół. Trasy były wytyczone w okolicach szkół. Efektem sprzątania były nie tylko uprzątnięte śmieci, ale również rozbudzenie wśród uczniów świadomości ekologicznej.

Konkursy

Babiogórski Park Narodowy włączył się do organizacji wielu konkursów o charakterze przyrodniczym. Organizowano, udzielano czynnej pomocy i wskazówek, oceniano, a także fundowano nagrody. Konkursy miały różnorodny charakter: konkursów plastycznych, olimpiad czy quizów wiedzy przyrodniczej, ekologicznej i wiedzy o Parku. Łącznie w konkursach o charakterze przyrodniczym wzięło udział ponad 350 osób. Babiogórski Park Narodowy objął patronatem VIII Turniej Wiedzy o Górach organizowany w grudniu przez Zespół Szkół Ogólnokształcących oraz Szkolne Koło Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego w Myślenicach.

Udział w targach

Babiogórski Park Narodowy zaprezentował swą działalność na sześciu targach o charakterze kulturowym, ekologicznym lub krajoznawczym.

- 17. Krakowski Salon Turystyczny – prezentacja Parku, stoisko promocyjne,
- Międzynarodowe Targi Turystyczne „Silesia Tour 2007” w Katowicach – prezentacja Parku,
- XIII Międzynarodowe Targi „Regiony Turystyczne – Na styku kultur” w Łodzi – prezentacja Parku,
- XII Międzynarodowe Targi Turystyczne „TT Warsaw” w Warszawie – prezentacja Parku,
- „Tour Salon” w Poznaniu – prezentacja Parku,
- „POLEKO 2007” w Poznaniu – prezentacja Parku.

W większości przypadków prezentowano Park współorganizując stoiska ze Starostwem Suskim lub regionalnymi ośrodkami kultury.

Imprezy o charakterze krajoznawczym i kulturowym

Babiogórski Park Narodowy czynnie włączył się w organizację i przebieg Złazu Żywczaków, Rajdu Szlakiem Karola Wojtyły, IV Międzynarodowego Rajdu Turystycznego im. Piotra Borowego, Święta Lasu, XII Złazu Samorządowców SGB, Festynu zawojskiego, Jarmarku babiogórskiego, Dni Gór 2007, 38 Rajdu Górskiego Zagłębiaków, 40 Rajdu „Babia Góra 2007”, wystawy „Krajobraz górski”, 11 Biennale Fotograficznego „Z dała od zgiełku – Beskidy w obiektywie”, I Festiwalu ekologicznego, warsztatów edukacyjnych „Zielony Rower”, Turnieju Wiedzy o Górach.

Wydawnictwa

W roku 2007 ukazały się dwa numery seryjne oraz trzy tematyczne biuletyny „Parkus”. Na łamach czasopisma prezentowana jest fauna i flora babiogórska oraz ciekawe zjawiska przyrodnicze.

Bezpłatny biuletyn jest rozwożony do szkół w gminach sąsiadujących z Parkiem (około 30 placówek). Każdorazowo wydawanych jest 250 egzemplarzy. Wydano również tematyczny biuletyn na Święto Borówki, Babiogórską Jesień i Dzień Ziemi w liczbie 900 egzemplarzy.

Uzupełniając oraz rozszerzając ofertę wydawniczą BgPN, podjęto realizację następujących wydawnictw:

- *Grzyby „Kalendarz na rok 2008”*, wiszący ścienny, format A2, przedstawiający grzyby Babiej Góry, nakład 500 egz.,

- „Kalendarz SGB 2008”, red. J. Kociołek, wydany przez SGB przy współfinansowaniu BgPN, nakład 1000 egz.,
- „Rocznik Babiogórski”, nr 9 – rocznik SGB i BgPN, red. U. Janicka-Krzywda, nakład 600 egz.,
- kalendarz biurkowy na rok 2008, nakład 500 egz.,
- „Orawa”, rocznik Towarzystwa Przyjaciół Orawy, red. ks. W. Pilarczyk, nakład 500 egz., wydany przez TPO przy współfinansowaniu BgPN,
- kalendarz listkowy na rok 2008, nakład 2000 egz.,
- *Kilka słów o ogrodach* – broszura, nakład 2000 egz.,
- *Szanujmy i chrońmy babiogórską przyrodę* – zestaw plakatów, nakład 3000 egz.,
- *Szanujmy i chrońmy babiogórską przyrodę* – zestaw ulotek, nakład 3000 egz.
- *Odkrywając Babią Górę* – CD z prezentacją multimedialną, nakład 3000 egz.
- *Z plecakiem po babiogórskich szlakach* – informator, nakład 3000 egz.,
- *Sruksakom po babohorských turistických chodníkoch* – informacyjny materiał Narodného parku Babia hora, nakład 1500 egz.,
- *Drogi, ścieżki i bezdroża Orawy* – książka, nakład 3000 egz.,
- „Parkuś” – biuletyn BgPN, red. K. Fajak, T. Urbaniec, nakład: 2 x 250 egz. + egzemplarze specjalne w nakładzie 900 egz., łącznie 1400 egz.

Turystyka

Obszar Parku został udostępniony dla ruchu turystycznego według zasad określonych w Zarządzeniu Dyrektora nr 147/04 z dnia 5.08.2003 r., a mianowicie:

- szlaki turystyczne piesze,
- szlaki turystyczne rowerowe (1 szlak na Orawie),
- szlaki turystyczne narciarskie (3 szlaki),
- szlaki turystyczne do jazdy konnej (1 szlak na Orawie),
- miejsca (kręgi ogniskowe), w których wolno palić ogniska (3 miejsca),
- miejsce do biwakowania (na Policznem).

Udrożniono szlaki w piętrze kosodrzewiny poprzez przycięcie pędów kosów-
li szlak czerwony Sokolica – Diablak na odcinku ok. 1000 mb oraz szlak zielony
Diablak – Przywarówka do granicy Parku na odcinku 1000 mb. Łącznie przycięto
kosodrzewinę na 2000 mb. szlaków.

Dzięki dotacji z EkoFunduszu i budżetu odbudowano i odtworzono na-
wierzchnię szlaków turystycznych:

- szlak czerwony Kościółki – Diablak (570 mb),
- szlak żółty Czatoża – Gruba Jodła (300 mb),
- szlak żółty Fickowe Rozstaje – Żywieckie Rozstaje (400 mb),
- szlak czarny Markowe Szczawiny – Ryzowana (820 mb),

- szlak niebieski Policzne – Stonów – Sulowa Cyrhel (300 mb),
- szlak zielony Diablak – Przywarówka (1890 mb).

Łącznie odnowiono 4590 mb szlaków turystycznych, w tym 890 mb ze środków Gospodarstwa Pomocniczego, 2690 mb ze środków EkoFunduszu i 1000 mb ze środków budżetowych BgPN.

Na obszarze Parku, w strefie regła dolnego, dla turystów jest udostępnionych 11 schronów przeciwdeszczowych. Wybudowano jeszcze dwa nowe schrony turystyczne: duży przy Polanie Śmietanowa, z ławostołami i miejscem na palenisko i mały na Gubernasówce, z ławostołami.

Organizacja pobierania opłat za wstęp na teren BgPN

W Punktach Informacji Turystycznej i Przyrodniczej w Zawoi Markowej oraz na Polanie Krowiarki prowadzono sprzedaż biletów wstępu na wybrane kierunki szlaków turystycznych. Jednocześnie zapoznawano turystów z warunkami na szlakach turystycznych i walorami przyrodniczymi Parku.

Nie prowadzono sprzedaży biletów wstępu ani wydawnictw w schronisku na Markowych Szczawinach, ze względu na trwającą budowę nowego schroniska.

W Punkcie Informacji Turystycznej i Przyrodniczej na Przywarówce prowadzono sprzedaż wydawnictw.

W tym roku Babiogórski Park Narodowy odwiedziło około 61603 osób kupując bilety wstępu. Ilość zarejestrowanych osób zwolnionych z opłat za wstęp wyniosła 1400. Na terenie Parku są szlaki objęte opłatami za wstęp oraz szlaki, na których nie jest prowadzona sprzedaż biletów. Szacunkowo z wejść nie objętych opłatami skorzystało oraz poza sezonem odwiedziło BgPN łącznie około 18480 osób (około 30 % sprzedanych biletów).

Tab 2. Organizacja pobierania opłat

Wyszczególnienie	Punkt / ilość sprzedanych biletów wstępu do BgPN				Oplata noclegowa	Oplata za parking
	Polana Krowiarki	Zawoja Markowa	Markowe Szczawiny	Razem	Markowe Szczawiny	Zawoja Markowa
bilety ulgowe	20349	5237	0	25586	–	–
bilety normalne	19973	6732	0	26705	–	–
Razem	40322	11969	0	52291	650	13706
osoby zwolnione z opłat	1159	241	0	1400	–	–
Razem	41481	12210	0	53691	650	13706

Działalność naukowa

Na obszarze Parku różne jednostki prowadziły 58 tematów badawczych. Badania naukowe dotyczyły następujących dziedzin:

- leśnictwo – 12 tematów,
- botanika – 10 tematów,
- turystyka – 10 tematów,
- ochrona przyrody – 8 tematów,
- zoologia – 7 tematów,
- geografia – 7 tematów,
- inne – 4 tematy.

Tematy były realizowane przez:

uniwersytety:

- Uniwersytet Śląski w Katowicach – 8 tematów,
- Uniwersytet Jagielloński w Krakowie – 4 tematy,
- Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu – 2 tematy,
- Uniwersytet Wrocławski we Wrocławiu – 1 temat,
- Uniwersytet Rzeszowski w Rzeszowie – 1 temat,
- Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie – 1 temat.

instytuty:

- Polskiej Akademii Nauk:
  - Instytut Botaniki PAN w Krakowie – 5 tematów,
  - Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie – 2 tematy,
  - Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie – 1 temat,
- pozostałe instytuty:
  - Instytut Terenów Uprzemysłowionych w Katowicach – 1 temat,
  - Instytut Badawczy Leśnictwa w Sękocinie – 1 temat.

akademie:

- Akademia Rolnicza w Krakowie – 14 tematów,
- Akademia Rolnicza w Poznaniu – 3 tematy,
- Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie – 3 tematy,
- Akademia Ekonomiczna w Krakowie – 2 tematy,
- Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie – 1 temat,
- Akademia Pedagogiczna – 1 temat.

inne jednostki:

- Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej – 2 tematy,
- Wyższa Szkoła Biznesu i Finansów w Bielsku-Białej – 1 temat,
- Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie – 1 temat,
- Wyższa Szkoła Ekonomii i Zarządzania w Warszawie – 1 temat,

- Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu – 1 temat,
- Technische Universität w Berlinie – 1 temat.

Obszar Parku został udostępniony do badań naukowych na zasadach określonych w Zarządzeniu Dyrektora nr 125/03 z dnia 1.01.2003 r. dotyczącym prowadzenia działalności naukowej. Wydano zezwolenia na kontynuowanie tematów badawczych, a po uzyskaniu opinii Rady Naukowej na rozpoczęcie nowych tematów.

Jednym z głównych zadań Zespołu Dokumentacyjno-Badawczego jest prowadzenie Zbiornicy Parku, dla której podstawowe zadania polegają na gromadzeniu zbiorów bibliotecznych, przyrodniczych i etnograficznych, ich opracowywaniu, przechowywaniu w odpowiednim porządku oraz zabezpieczaniu, a także udostępnianiu osobom zainteresowanym.

Stan inwentarzowy biblioteki wzrósł o 360 pozycji inwentarzowych. Oprawiono 242 woluminy czasopism i wydawnictw ciągłych. Zakupiono także fascykuly różnych rozmiarów oraz pudła na zbiory biblioteczne w celu poprawy warunków przechowywania zbiorów.

Poprawiły się warunki funkcjonowania biblioteki poprzez utworzenie stanowiska dla osób korzystających ze zbiorów na miejscu. W 2007 roku wypożyczono 284 pozycje księgozbioru.

Dokonano oceny i analizy zbiorów przyrodniczych oraz sporządzono bazę danych dla zbiorów przyrodniczych, która w dużym stopniu usprawniła korzystanie z nich, a ponadto wykazała potrzebę poprawy warunków ich przechowywania. Prócz tego wykonano wycenę, opis oraz dokumentację fotograficzną zbiorów etnograficznych.

W tym roku urządzono nowe pomieszczenie magazynowe, do którego zakupiono trzy szafy na zbiory entomologiczne oraz zamrażarkę do konserwacji zbiorów przyrodniczych. Wymieniono również szafy, co wpłynęło na poprawę przechowywania archiwaliów.

Posiedzenia Rady Naukowej

W tym roku odbyło się tylko jedno posiedzenie Rady Naukowej BgPN. Miało ono miejsce w dniu 17 września w Zawoi. Spotkanie składało się z dwóch części: pierwsza część to wizja terenowa, druga to obrady, które dotyczyły założeń projektu rocznych zadań ochronnych na rok 2008, zaopiniowania projektu rocznych zadań ochronnych na rok 2008 oraz informacji o stanie górnoregłowych świerczyn w strefie ochrony ścisłej.

Współpraca

Pracownicy Parku w ramach współpracy z przedstawicielami samorządu lokalnego (wójtami, przewodniczącymi Rad Gminy) z gmin sąsiadujących z Parkiem – Zawoi, Jabłonki i Lipnicy Wielkiej, oraz powiatu suskiego uczestniczyli wspólnie w różnych spotkaniach.

Współpraca była również prowadzona z Gminnym Centrum Kultury, Promocji i Turystyki w Zawoi, Orawskim Centrum Kultury w Jabłonce, Orawskim Parkiem Etnograficznym w Zubrzycy Górnej, Gminnym Ośrodkiem Kultury w Jordanowie, Gminnym Ośrodkiem Kultury w Stryszawie, Miejskim Ośrodkiem Kultury ZAMEK w Suchej Beskidzkiej, Muzeum Miejskim w Suchej Beskidzkiej, Fundacją Aeris Futuro, Towarzystwem Przyjaciół Orawy, Stowarzyszeniem Przyjaciele Babiej Góry, Stowarzyszeniem Rozwoju Orawy, Fundacją ekologiczną ARKA, Oddziałem Ziemi Babiogórskiej PTTK, Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie, GOPR, Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym (koło w Zawoi), Inspektoratem Drużyn Turystycznych Chorągwi Krakowskiej Związku Harcerstwa Polskiego, parafiami rzymsko-katolickimi w Gminie Zawoja, Uczniowskim Klubem Sportowym Zawojak. Współpraca polegała na organizowaniu oraz udziale w wielu imprezach.

Park współpracował z mediami, a to poprzez udzielanie wywiadów i przekazywanie informacji o działalności. Współpracowano z: Telewizją Katowice i Telewizją Kraków, Radiem Kraków i Radiem Alex, Beskidzkim Serwisem Internetowym, Podhalańskim Portalem Informacyjnym, Kroniką Beskidzką, Gazetą Krakowską, Tygodnikiem Podhalańskim, Dziennikiem Zachodnim oraz Polską Agencją Prasową.

Babiogórski Park Narodowy kontynuował współpracę międzynarodową w ramach Rezerwatu Biosfery Babia Góra z: UNESCO-MaB, Ecological Tourism in Europe (ETE)/ Niemcy, Aggtelek Biosphere Reserve – Węgry, Šumava Biosphere Reserve – Czechy oraz w ramach współpracy transgranicznej z Chránená krajinná oblasť (CHKO) Horná Orava. Współpraca z CHKO Horná Orava opiera się na umowie o współpracy podpisanej w dniu 7 czerwca 2002 roku i sporządzanym corocznie planie działań. Zakończono realizację projektu współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach programu o nazwie INTERREG IIIA „Wydanie publikacji promującej walory przyrodnicze i kulturowe pogranicza polsko-słowackiego: *Drogi, ścieżki i bezdroża Orawy*, w którym BgPN był partnerem.

Działalność Straży Parku

Funkcjonariusze Straży Parku odbyli szkolenie strzeleckie przeprowadzone przez Komendę Wojewódzką Policji w Krakowie. Ponadto w celu doskonalenia

umiejętności strzeleckich brali udział w zawodach strzeleckich z broni pneumatycznej organizowanych przez Ligę Obrony Kraju i Komendę Powiatową Policji w Suchej Beskidzkiej.

Dyrektor i komendant SP uczestniczyli w naradzie dotyczącej współpracy Parków Narodowych województwa małopolskiego z Policją, między innymi w zakresie zwalczania przestępstw i wykroczeń przeciwko ochronie przyrody oraz w zakresie zadań związanych z ochroną mienia. Zostały również określone zasady współpracy – zatwierdzono plan współpracy Straży Parku z Policją na rok 2008.

Zwalczanie kradzieży drewna

Liczba ujawnionych przypadków kradzieży drewna w stosunku do roku poprzedniego utrzymała się na tym samym poziomie, nastąpił jednak znaczny wzrost masy skradzionego drewna, co wpłynęło na zwiększenie strat poniesionych z tego tytułu przez BgPN. W roku sprawozdawczym ujawniono trzy przypadki kradzieży drewna. Masa skradzionego drewna wyniosła 29,16 m³, a jego wartość – 9494,47 zł. W wyniku czynności podjętych głównie przez funkcjonariuszy Straży Parku i Służbę Terenową odzyskano 4,50 m³ o wartości 1328,83 zł. Dalsze czynności dochodzeniowe w tej sprawie prowadzi Policja. W dwóch sprawach Policja umorzyła dochodzenia z powodu niewykrycia sprawców przestępstw i wpisała sprawy do rejestru przestępstw.

Nakładanie mandatów

W roku sprawozdawczym w postępowaniu mandatowym funkcjonariusze Straży Parku nałożyli 24 mandaty karne kredytowane na kwotę 2650 zł.

Zagrożenia i podjęte przeciwdziałania

Corocznie wzrasta wykorzystanie terenu Parku dla celów turystycznych i rekreacyjnych. Ruch turystyczny nasila się szczególnie w sezonie letnim, natomiast w sezonie zimowym obserwuje się rosnącą popularność turystyki narciarskiej i skuterów śnieżnych. Masowa turystyka powoduje penetrację terenu poza szlakami i w ten sposób powstają nowe niekontrolowane ścieżki, w tym w najcenniejszych fragmentach objętych ochroną bierną. Skutkiem tego jest niszczenie roślinności i owadów, zaśmiecanie, znaczny wzrost zagrożenia zaprószenia ogniem oraz zakłócanie spokoju w ostojach zwierzyny. W związku z tym Straż Parku i Służba Terenowa patroluje szlaki turystyczne o zwiększonym ruchu i zagrożeniu. Patrole te odbywają się również z udziałem miejscowej Policji.

W celu zmniejszenia strat powodowanych kradzieżami drewna i szkodnictwem leśnym podejmuje się różnorakie działania. Najbardziej zagrożone skład-

nice drewna i drogi leśne są zabezpieczone rogatkami. Zmodyfikowano zasady dotyczące odbioru i sprzedaży drewna, co wydatnie skróciło czas przechowywania gotowego surowca na składnicach i w ten sposób ograniczyło możliwości jego kradzieży. Na wszystkich drogach i dościach do terenu Parku umieszczone są tablice ostrzegawczo-informacyjne o przepisach obowiązujących na obszarze Parku. Tereny najbardziej zagrożone są systematycznie patrolowane, a dla zwiększenia skuteczności prowadzone są również patrole wspólnie z Policją lub Strażą Graniczną. Podczas tych patroli zwraca się również uwagę na miejsca szczególnie zagrożone kradzieżami i niszczeniem mienia.

Inwestycje i remonty

W osadzie jednorodzinnej na Markowej wykonano remont instalacji wodno-kanalizacyjnej, łazienek, korytarza, elewacji, garaży i chodników. Przeprowadzono również gruntowny remont budynku Dyrekcji Parku: wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, remont instalacji CO oraz schodów wewnętrznych i podłóg, a także przyłącza głównego do NN. W osadzie na Składach założono rynny, wykonano chodniki, ustawiono piec pokojowy, a przy osadzie, która mieści się obok budynku Dyrekcji wyremontowano ogrodzenie i kotłownię. Ponadto dokonano impregnacji dachu na budynku gospodarczym przy Dyrekcji.

W terenie wyremontowano pięć mostów w Obwodach Ochronnych Sokolica, Cyl i Stonów, część drogi w Obwodzie Ochronnym Sokolica na odcinku 0,35 km, przepusty w OO Cyl (konserwacja 97 przepustów), 63 mb dylówki, 5 km szlaków zrywkowych i sączki.

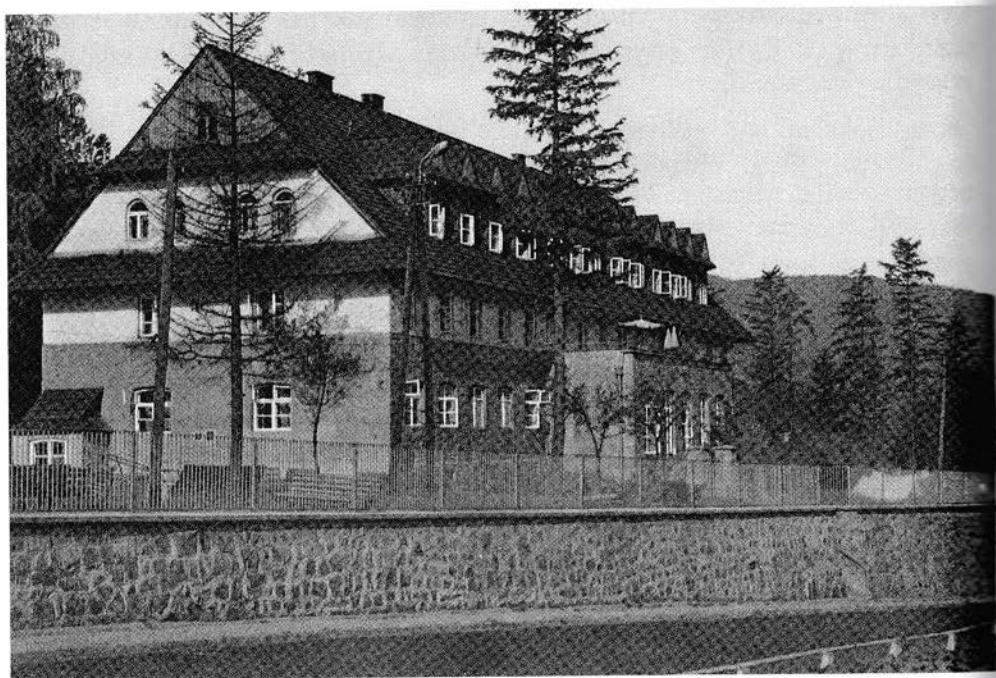
Szczególnie duży wysiłek Parku nakierowany był na ograniczenie gwałtownego rozpadu drzewostanów świerkowych na obszarze ochrony czynnej i krajo-brazowej, wyremontowanie i oddanie do użytku Ośrodka Edukacyjnego nowych pomieszczeń w budynku Dyrekcji Parku oraz wybudowanie „Ogrodu zmysłów” przy Ogrodzie Roślin Babiogórskich. Ważnym zadaniem było prowadzenie współpracy z samorządami terytorialnymi, organizacjami i instytucjami na rzecz Rezerwatu Biosfery *Babia Góra* w ramach projektu GEF „Ochrona i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej poprzez rozsądny rozwój turystyki w rezerwach biosfery Europy Środkowej i Wschodniej”, a ponadto wyremontowanie 4,59 km szlaków turystycznych w terenie wysokogórskim.

Dane zaczerpnięto ze sprawozdań komórek organizacyjnych Babiogórskiego Parku Narodowego.

*Schronisko PTTK im. Kazimierza Sosnowskiego na Hali Krupowej, fot. E. Moskała,
wyd. PTTK*

*Zawoja. Dom wypoczynkowy „Lajkonik”, fot. K. Kaczyński,
wyd. Biuro Wydawniczo-Propagandowe*

Katarzyna Słabosz-Palacz

Bibliografia zawartości „Rocznika Babiogórskiego” za lata 1999–2008 (tomy 1–10)

Autorzy artykułów, referatów, komunikatów i tekstów poetyckich podani są w porządku alfabetycznym (w przypadku kilku artykułów lub wierszy jednego autora podano je alfabetycznie w obrębie nazwiska), tytuł artykułu/komunikatu. Wiersza podano kursywą, informacje dodatkowe poniżej głównego opisu, mniejszą czcionką. W przypadku braku autora – kolejność alfabetyczna według tytułu.

Wykaz tomów „Rocznika Babiogórskiego”:

- Tom 1 – (1999) *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry* (materiały z I Sympozjum SGB, 21 listopada 1998 r.),
- Tom 2 – (2000) *Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej* (materiały z II Sympozjum SGB, 15 października 1999 r.),
- Tom 3 – (2001), *Krajobraz i architektura – prawne i społeczne aspekty ich ochrony* (materiały z III Sympozjum SGB, 29 września 2000 r.),
- Tom 4 – (2002) rocznik poświęcony gospodarce pasterskiej obszaru Babiej Góry,
- Tom 5 – (2003) *Folklor muzyczny – podobieństwa i różnice* (materiały z IV Sympozjum SGB, 20 września 2002 r.),
- Tom 6 – (2004) *Teraźniejszość i przyszłość obszaru Babiej Góry – Budowa atrakcyjności kulturowej i turystycznej gminy* (materiały z V Sympozjum SGB, 28 kwietnia 2003 r.),
- Tom 7 – (2005) Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej,
- Tom 8 – (2006) rocznik wydany z okazji 100-lecia Schroniska TT – PTT – PTTK na Markowych Szczawinach,
- Tom 9 – (2007) rocznik poświęcony problematyce lasów i leśnictwu,
- Tom 10 – (2008) przewodnik bibliograficzny dotyczący tematyki babiogórskiej

ARTYKUŁY, REFERATY, KOMUNIKATY

ARWAY-PODHALAŃSKA, Ewa: *Charakterystyka krajobrazu obszaru babiogórskiego – czynniki kształtujące*, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 11–20; bibl.

Referat wygłoszony na III Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Krajobraz i architektura – prawne i społeczne aspekty ich ochrony*. Zamek w Suchej Beskidzkiej, 29 września 2000 r.

BOROŃ, Piotr: *Babia Góra widziana z Krakowa*, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 155–158

Dział stały: *Z historii poznania Babiej Góry*

BUGAJSKA, Zofia: *Dokumentowanie spuścizny muzycznej Górali Babiogórskich (Babiogórców) przez rodzinę Bugajskich*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 81–97; fot., aneks

Referat wygłoszony na IV Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Folklor muzyczny – podobieństwa i różnice*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 20 września 2002 r.; w aneksie list Franciszka Gazdy do Zofii Bugajskiej z 1966 r.

BUGAJSKA-BOGACZ, Małgorzata: *Przyczynek do oceny szkolenia muzycznego młodzieży obszaru Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 143–144

Komunikat wygłoszony na IV Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Folklor muzyczny – podobieństwa i różnice*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 20 września 2002 r.

BUKOWSKA, Renata, ZARĘBA, Dominika: *Kobiety na rzecz dziedzictwa i rozwoju lokalnego na terenach wiejskich – Program „Babiniec”*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 153–159; bibl., fot., tab.

Dział stały: *Twórcy spod Babiej Góry*

Członkowie Zarządu, Komisji i Zespołów Programowych oraz delegacji gmin SGB w latach 1995–2007, opr. redakcja RB, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 51–53
Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzyicy Górnej; dział: *Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich*

DELAVEAUX, Ludwik: [Fragmenty z: L. Delaveaux, *Górale beskidzowi Zachodniego Pasma Karpat. Rys etnograficzny zwyczajów i obyczajów włościan okolic Żywca*, Kraków 1851, s. 68–70 wraz z biogramem L. Delaveaux], „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 66

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

DOLIŃSKA, Magdalena: *Babiogórska peregrynacja Marii Steczkowskiej*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 133–146

Dział stały: *Z historii poznania Babiej Góry*

DOLIŃSKA, Magdalena: *Naczynia i sprzęty pasterskie w Beskidach Zachodnich*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 33–43; fot.

Rocznik poświęcony gospodarce pasterskiej obszaru Babiej Góry

DOLIŃSKA, Magdalena: *Tradycyjne tartaki w rejonie Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 25–32; fot.

Rocznik poświęcony tematyce związanej z lasami i leśnictwem

DOLIŃSKA, Magdalena: *Władysław Kosiński o Góralach Babiogórskich*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 147–182; bibl.

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*; zawiera teksty źródłowe

DOLIŃSKA, Magdalena, WORYTKIEWICZ, Piotr: *Rzemiosła drzewne w rejonie Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 33–44; fot.

Rocznik poświęcony tematyce związanej z lasami i leśnictwem

Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Program Sympozjum, Sucha Beskidzka – Zamek, Sala Rycerska, dnia 21 listopada 1998 r., „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 135

Rocznik zawierający materiały z I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*

FITAK, Franciszek: *Doświadczenia i wnioski szkół obszaru Babiej Góry w realizacji wychowania regionalnego dzieci i młodzieży*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 19–23; bibl.

Referat wygłoszony na II Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 15 października 1999 r.

FITAK, Franciszek: *Łączy nas przede wszystkim mowa...*, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 23–28; bibl.

Komunikat wygłoszony na I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 21 listopada 1998 r.

FITAK, Franciszek: *Pasterstwo na południowych stokach Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 45–55; fot.

Rocznik poświęcony gospodarce pasterskiej obszaru Babiej Góry

FLACH, Jolanta: *Zasłużeni dla Muzeum – Orawskiego Parku Etnograficznego w Zubrzyicy Górnej*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 117–122; bibl., fot.

Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzyicy Górnej; dział: *Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzyicy Górnej*

FLORCZAK, Andrzej: *Kaplica św. Jana Chrzciciela w Zawoi Policznem*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 151–162

Dział stały: *Zabytki Ziemi Babiogórskiej*

FUJAK, Janusz: *Przyczynek do poznania dziejów i roli lasów o charakterze pierwotnym w Babiogórskim Parku Narodowym*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 163–166
Dział stały: *Babiogórski Park Narodowy*

FUJAK, Janusz: *Przyczynek do poznania historii gospodarki leśnej na północnych stokach Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 81–92
Dział stały: *Z dziejów Ziemi Babiogórskiej*

FUJAK, Katarzyna: *Babiogórskie polany śródleśne i ich roślinność*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 11–20; fot., ryc, mapa, tab.
Rocznik poświęcony gospodarce pasterskiej obszaru Babiej Góry

FUJAK, Katarzyna: *Drzewa Babiogórskiego Parku Narodowego*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 167–180; tab. rys.
Dział stały: *Babiogórski Park Narodowy*

FUJAK, Katarzyna: *Edukacja ekologiczna w parkach narodowych*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 29–34
Artykuł uzupełniający materiały II Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 15 października 1999 r.

FUJAK, Katarzyna: *Kształtowanie otoczenia budynków u północnych podnóży Babiej Góry na przykładzie Zawoi*, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 55–61
Referat wygłoszony na III Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Krajobraz i architektura – prawne i społeczne aspekty ich ochrony*. Zamek w Suchej Beskidzkiej, 29 września 2000 r.

FUJAK, Katarzyna: *Profesor Władysław Szafer*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 235–244
Dział stały: *Z historii poznania Babiej Góry*; zawiera kalendarium działalności i bibliografię prac W. Szafera.

FUJAK, Katarzyna, KAWULAK, Wioletta, MAŻUL Maciej, OMYŁAK Józef: *Dla Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 81–86
Rocznik jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Babiogórski Park Narodowy*

FUJAK, Katarzyna, PASIERBEK, Tomasz: *Literatura przyrodnicza z regionu Babiej Góry – przegląd autorski (1945–2007)*, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 119–130
Rocznik – Przewodnik bibliograficzny

GRABSKI, Marek: *Babiogórskie szkice Walerego Eljasza-Radzikowskiego*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 111–122; fasc. rys.
Dział stały: *Z historii poznania Babiej Góry*

GRABSKI, Marek H.: *Budownictwo pasterskie po północnej stronie Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 21–31; fot.
Rocznik poświęcony gospodarce pasterskiej obszaru Babiej Góry

GRABSKI, Marek H.: *Dawna zabudowa małomiasteczkowa na Podbeskidziu*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 199–217; fot.

Dział stały: *Zabytki Ziemi Babiogórskiej*

GRABSKI, Marek H.: *Tradycyjne budownictwo ludowe u północnych podnóży Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 31–43

Tekst referatu wygłoszonego na III Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Krajobraz i architektura – prawne i społeczne aspekty ich ochrony*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 29 września 2000 r.

GRAFF, Grzegorz: *Alojzy Śmiech z Piekelnika, rzeźbiarz ludowy i poeta*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 105–110; fot.

Dział stały: *Twórcy ludowi spod Babiej Góry*

GRAFF, Grzegorz: *Józef Tatara, rzeźbiarz ludowy z Zawoi*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 231–234

Dział stały: *Twórcy ludowi spod Babiej Góry*

GRAFF, Grzegorz: *Władysław Front, nieprofesjonalny artysta malarz ze Stryszawy (kolekcja obrazów w Muzeum Etnograficznym w Krakowie)*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 127–132; fot. obrazów; aneks.

Dział stały: *Twórcy ludowi spod Babiej Góry*

GUSTAWICZ, Bronisław: [Fragmenty z: B. Gustawicz, *O góralach podbabiogórskich. Wrażenia i spostrzeżenia ludoznawcze*, „Lud” 1906, t. 12, s. 14 wraz z biogramem B. Gustawicza], „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 134

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

HARASIMCZYK, Jerzy Henryk: *Przyczynek do historii szkolnictwa suskiego w czasach kanoników regularnych*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 51–66

Tekst artykułu uzupełniającego materiały II Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 15 października 1999 r.; zawiera spis proboszczów, administratorów, wikariuszy pracujących w parafii w Suchej od 1613 r.

HARASIMCZYK, Jerzy Henryk: *Suski zamek jako centrum lokalnej i regionalnej przestrzeni społeczno-kulturowej z perspektywy historycznej*, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 67–79

Tekst komunikatu wygłoszonego na I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 21 listopada 1998 r.

IWASZKIEWICZ-BRYGIDER, Jadwiga, TALMA, Agnieszka: *Twórcze pasje Antoniego Mazura*, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 137–141

Dział stały: *Twórcy ludowi spod Babiej Góry*

JABŁOŃSKA, Iwona, JĘDREJ, Małgorzata: *Mieszkańcy otuliny Babiogórskiego Parku Narodowego – świadomość ekologiczna*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 181–185; mapa, wyk.

Dział stały: *Babiogórski Park Narodowy*

JANICKA-KRZYWDA, Urszula: *Babiogórskie peregrynacje Antoniego Schneidra*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 73–86, fasc.

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

JANICKA-KRZYWDA, Urszula: *Magia związana z hodowlą owiec po północnej stronie Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 115–131

Rocznik poświęcony gospodarce pasterskiej obszaru Babiej Góry

JANICKA-KRZYWDA, Urszula: *Mała architektura sakralna – formy i wytwórcy kapliczek i krzyży przydrożnych w rejonie Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 63–76

Tekst referatu wygłoszonego na III Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Krajobraz i architektura – prawne i społeczne aspekty ich ochrony*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 29 września 2000 r.

JANICKA-KRZYWDA, Urszula: *Strój Górali Babiogórskich*, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 117–123

Tekst referatu wygłoszonego na I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 21 listopada 1998 r.

JANICKA-KRZYWDA, Urszula: *Tradycyjna eksploatacja lasu w rejonie Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 45–56; fot.

Rocznik poświęcony tematyce związanej z lasami i leśnictwem

JANICKA-KRZYWDA, Urszula: *Wątki zbójnickie w tekstach pieśni po północnej stronie Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 57–79

Tekst referatu wygłoszonego na IV Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Folklor muzyczny – podobieństwa i różnice*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 20 września 2002 r.; zawiera teksty pieśni

JAZOWSKI, Andrzej: *Początki polskiego szkolnictwa i oświaty na Górnym Orawie (do II wojny światowej)*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 93–109

Tekst artykułu uzupełniającego materiały II Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 15 października 1999 r.

JĘDREJ, Małgorzata – zob. JABŁOŃSKA, Iwona, JĘDREJ, Małgorzata

JORDANEK, Krzysztof: *Walory turystyczno-rekreacyjne obszaru Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 25–35.

Tekst referatu wygłoszonego na V Sympozjum SGB z cyklu *Teraźniejszość i przyszłość obszaru Babiej Góry. Budowa atrakcyjności kulturowej i turystycznej gminy*, Zawoja Policzne, 28 kwietnia 2003 r.

- JUREK, Jolanta:** *Edward Kozikowski – piewca deszczowej Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 165–176
Dział stały: *Babia Góra w literaturze pięknej*; Zawiera wiersze
- JUREK, Jolanta:** *Felicjan Faleński – życie i dzieło*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 93–104
Dział stały: *Babia Góra w literaturze pięknej*; zawiera wiersze
- JUREK, Jolanta:** *Janosik – babiogórska powieść Jalu Kurka*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 219–230
Dział stały: *Babia Góra w literaturze pięknej*; zawiera teksty źródłowe
- JUREK, Jolanta:** *Pavol Ország-Hviezdoslav – słowacki wieszcz spod Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 189–196; fot.
Dział stały: *Babia Góra w literaturze pięknej*; zawiera fragmenty wierszy
- JUREK, Jolanta:** *Stanisław Bourdelle-Zawojski i jego góralski poemat o Zawoi i Babiej Górze*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 115–125
Dział stały: *Babia Góra w literaturze pięknej*; zawiera obszernie fragmenty poematu
- JUREK, Jolanta:** *Tatrzański bard spod Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 127–134
Dział stały: *Babia Góra w literaturze pięknej*
- KALWA, Stefan:** *Dyrektorzy Babiogórskiego Parku Narodowego*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 193–198; fot.
Dział stały: *Babiogórski Park Narodowy*
- KALWA, Stefan:** *Zagadnienia organizacyjne Babiogórskiego Parku Narodowego w latach 1955–2004*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 165–184; tab., mapa.
Dział: *Park Narodowy na Babiej Górze*; zawiera wykaz dyrektorów BgPN
- KAPŁON, Jerzy:** *Schronisko PTTK na Hali Krupowej*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 123–130; fot.
Dział: *Turystyka i wypoczynek w rejonie Babiej Góry*
- KAPŁON, Jerzy:** *Sto lat schroniska TT – PTT – PTTK na Markowych Szczawinach*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 9–34; plany, fot., tab.
Rocznik wydany z okazji 100-lecia Schroniska TT – PTT – PTTK na Markowych Szczawinach; zawiera zestawienie gospodarzy schroniska
- KAWULAK, Wioletta:** *Kiedyś u nas bywał...*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 87–94
Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Babiogórski Park Narodowy*
- KAWULAK, Wioletta:** *Pierwsze wycieczki na Babią Górę*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 161–172
Dział stały: *Z historii poznania Babiej Góry*

KAWULAK, Wioletta – zob. FUJAK, Katarzyna, KAWULAK, Wioletta, MAŻUL, Maciej, OMYLAK, Józef

KAWULAK, Wioletta, URBANIEC, Agnieszka: *Działalność Babiogórskiego Parku Narodowego w 2005 roku*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 181–192

Dział stały: *Babiogórski Park Narodowy*

KAŚ, Józef: *Słownictwo pasterskie w gwarach orawskich*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 57–98

Rocznik poświęcony gospodarce pasterskiej obszaru Babiej Góry; zawiera słownik gwary orawskiej

KLAPISZ, Monika – zob. KUCEK, Stanisława, KLAPISZ, Monika

KNAPCZYK, Józef, PILCH[OWA], Jadwiga: *Działalność wydawnicza Muzeum – Orawskiego Parku Etnograficznego w Zubrzycy Górnej*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 115–116; fot.

Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej*

KNAPCZYK, Józef, PILCH[OWA], Jadwiga: *Kalendarium najważniejszych wydarzeń w historii Muzeum – Orawskiego Parku Etnograficznego w Zubrzycy Górnej*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 107–114

Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej*; zawiera wykaz dyrektorów OPE

KOCIOŁEK, Janusz: *Zbiory muzealne Towarzystwa Miłośników Ziemi Suskiej*, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 95–99

Rocznik zawierający materiały z I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*

KOCIOŁEK, Janusz: *Zespoły folklorystyczne: muzyczne, taneczne i śpiewacze w gminach po północnej i południowej stronie Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 99–110

Tekst komunikatu wygłoszonego na IV Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Folklor muzyczny – podobieństwa i różnice*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 20 września 2002 r.

KOLBERG, Oskar: [Fragmenty z: O. Kolberg, *Góry i Pogórze*, t. 1, *Dziela wszystkie*, t. 44, s. 7 w oparciu o: W.K. Wójcicki, *Babia Góra*, „Kłosy” 1865, s. 25–26 wraz z biogramem O. Kolberga], „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 30

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

KOŁACZ, Krystyna: *Tańce Górali Babiogórskich*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 49–56; fot.

Tekst referatu wygłoszonego na IV Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Folklor muzyczny – podobieństwa i różnice*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 20 września 2002 r.

KOŁODZIEJ, Józef: *Szkolnictwo w Jordanowie od jego początków do II wojny światowej*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 69–75

Tekst artykułu uzupełniającego materiały II Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 15 października 1999 r.; materiał został opracowany na podstawie Kroniki Miasta

KOWALCZYK, Emil: *Kultura i zwyczaje orawskich pasterzy*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 133–143; bibl.

Rocznik poświęcony gospodarce pasterskiej obszaru Babiej Góry

KOWALCZYK, Emil: „*Orawskim światem*”, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 31–38

Tekst referatu wygłoszonego na I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 21 listopada 1998 r.

KOWALCZYK, Emil: *Współpraca samorządu terytorialnego ze szkołą w rozwoju idei regionalistycznych*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 11–16

Tekst referatu wygłoszonego na II Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 15 października 1999 r.

KOWALCZYK, Emil: *Wstęp. Testamentowa powinność*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 9

Słowo wstępne wygłoszone na IV Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Folklor muzyczny – podobieństwa i różnice*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, Zamek, 20 września 2002 r.

KOWALCZYK, Marcin: *400 lat Lipnicy Wielkiej*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 87–94, ryc.

Dział stały: *Z dziejów Ziemi Babiogórskiej*

KOWALCZYK, Marcin: *Muzyka Orawy*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 19–31;

Tekst referatu wygłoszonego na IV Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Folklor muzyczny – podobieństwa i różnice*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 20 września 2002 r.

KOZINA, Anna: *Rola gminnych ośrodków kultury w edukacji regionalnej w oparciu o działalność Gminnego Ośrodka Kultury w Zawoi*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 37–49

Tekst artykułu uzupełniającego materiały II Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 15 października 1999 r.

KRZYWDA, Piotr: *Polsko-słowackie pogranicze w rejonie Babiej Góry w polskiej literaturze przewodnikowej. Przegląd historyczno-bibliograficzny*, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 101–117

Rocznik – Przewodnik bibliograficzny

KUCEK, Stanisława: *Materiały do czasopiśmiennictwa na Polskiej Orawie*, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 47–54

Rocznik – Przewodnik bibliograficzny

KUCEK, Stanisława, KLAPISZ, Monika: *Wspomnienie o Emilu Kowalczyku*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 123–128

Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej*

KURJAKOVÁ, Eva: *Bibliografia obcí Zdrúženia Babia hora po roku 1945*, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 55–99

Rocznik – Przewodnik bibliograficzny

KURJAKOVÁ, Eva: *Migracje ludności na polsko-słowackim pograniczu. Wspólne elementy kulturowego dziedzictwa*, tłum. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 141–149; bibl.

Tekst referatu wygłoszonego na II Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 15 października 1999 r., dział stały: *Z dziejów Ziemi Babiogórskiej*

KURJAKOVÁ, Eva: *Turystyka po południowej stronie Babiej Góry od czasów najdawniejszych do roku 1945 – wejścia znanych osobistości na Babią Górę*, tłum. A. Lenczowska, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 143–153; bibl.

Dział stały: *Z historii poznania Babiej Góry*

KURJAKOVÁ, Eva: *Życie gospodarcze w orawskich wsiach pod Babią Górą do początku XX wieku*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 101–108

Rocznik poświęcony gospodarce pasterskiej obszaru Babiej Góry

LAMORSKI, Tomasz: *Rolnicze wykorzystanie leśnej przestrzeni północnych stoków Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 149–153

Dział stały: *Babiogórski Park Narodowy*

LAMORSKI, Tomasz, URBANIEC, Agnieszka: *Propagowanie wiedzy o regionie – działalność Zespołu Dokumentacyjno-Badawczego Babiogórskiego Parku Narodowego*, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 131–136

Rocznik – Przewodnik bibliograficzny

LENART, Maria: *Czynniki budujące atrakcyjność kulturową gminy*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 11–24; bibl.

Referat wygłoszony na V Sympozjum SGB z cyklu *Teraźniejszość i przyszłość obszaru Babiej Góry. Budowa atrakcyjności kulturowej i turystycznej gminy*, Zawoja Policzne, 28 kwietnia 2003 r.

LEŚNIAKIEWICZ, Marcin: *Postępy osadnictwa w dorzeczu górnej Skawy do połowy XVI wieku*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 69–82; mapa
Dział stały: *Z dziejów Ziemi Babiogórskiej*

LISTWAN, Marek: *Powstanie i działalność Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 11–17
Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich*

ŁEPKOWSKI, Józef: [Fragmenty z: J. Łepkowski, *Notatki z podróży archeologicznej po Galicji. Obwód wadowicki*, „Gazeta Warszawska” 1853 wraz z biogramem J. Łepkowskiego], „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 56.
Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

MALETA, Alicja: *Z dziejów muzykowania na dudach w Beskidach Zachodnich*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 33–47; fot.
Tekst referatu wygłoszonego na IV Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Folklor muzyczny – podobieństwa i różnice*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 20 września 2002 r.; zawiera teksty piosenek i przyśpiewek

MATIS, Ivan: *Źródła i motywy kultury z okolic Babiej Góry*, tłum. P. Krzyw-
ca, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 145–146
Tekst komunikatu wygłoszonego na IV Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Folklor muzyczny – podobieństwa i różnice*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 20 września 2002 r.

MAŻUL, Maciej: *Działalność wydawnicza Babiogórskiego Parku Narodowego* [wraz z wybranymi publikacjami związanymi z Babią Górą i Babiogórskim Parkiem Narodowym], „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 75–80; fot.
Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Babiogórski Park Narodowy*

MAŻUL, Maciej: *Kalendarium poznania i ochrony przyrody Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 159–163
Dział: *Park Narodowy na Babiej Górze*

MAŻUL, Maciej – zob. FUJAK, Katarzyna, KAWULAK, Wioletta, MA-
ŻUL, Maciej, OMYLAK, Józef

MYDLARZ, Jerzy: *40 lat Koła Przewodników im. Wawrzyńca Szkolnika w Suchej Beskidzkiej*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 57–64; bibl., fot.
Rocznik wydany z okazji 100-lecia Schroniska TT – PTT – PTTK na Markowych Szczawinach; zawiera wykaz prezesów suskiego Koła Przewodników

MYDLARZ, Jerzy: *Pięćdziesiąt lat Oddziału PTTK w Suchej Beskidzkiej*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 35–56; fot.

Rocznik wydany z okazji 100-lecia Schroniska TT – PTT – PTTK na Markowych Szczawinach

MYDLARZ, Teresa: *Wybrane kościoły regionu podbabiogórskiego. Architektura i wystrój jako przykład łączenia ambicji uniwersalistycznych z tradycją regionalną*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 113–152; fot.

Dział stały: *Zabytki Ziemi Babiogórskiej*

Nekrolog *Jadwigi Janiszewskiej, członka Zarządu SGB w latach 1998–2000*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 224

OLESZKIEWICZ, Małgorzata: *Ośrodek zabawkarski w Stryszawie i Lachowicach*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 197–213; fot.

Dział stały: *Twórcy ludowi spod Babiej Góry*

OMYŁAK, Józef: *50 lat Babiogórskiego Parku Narodowego. Historia rozwoju ochrony*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 55–61; ryc.

Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzyicy Górnej; dział: *Babiogórski Park Narodowy*

OMYŁAK, Józef – zob. FUJAK, Katarzyna, KAWULAK, Wioletta, MAŻUL Maciej, OMYŁAK Józef

PACYGA, Joanna: *Słownictwo wołoskie u północnych podnóży Babiej Góry*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 111–114; bibl.

Rocznik poświęcony gospodarce pasterskiej obszaru Babiej Góry

PACYGA, Joanna: *Zaproszenie na Przysłop*, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 119–124

Dział stały: *Zabytki Ziemi Babiogórskiej*

PAJĄK, Andrzej: *Trzeba nam „iść o swoim”*, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 11–12
Słowo wstępne wygłoszone przez starostę powiatu Sucha Beskidzka, przewodniczącego Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich, na otwarciu I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 21 listopada 1998 r.

PARUSEL, Jerzy B.: *Szata roślinna i rys historyczny gospodarstwa w lasach Babiogórskiego Parku Narodowego i na obszarach projektowanych do włączenia*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 199–208; bibl.

Dział stały: *Babiogórski Park Narodowy*

PASIERBEK, Tomasz: *Martwe drewno w lasach babiogórskich*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 155–162; fot.

Dział stały: *Babiogórski Park Narodowy*

PASIERBEK, Tomasz – zob. FUJAK, Katarzyna, PASIERBEK, Tomasz: *Literatura przyrodnicza z rejonu Babiej Góry – przegląd autorski (1945–2007)*, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. .

Rocznik – Przewodnik bibliograficzny

PILCHOWA, Jadwiga: *Architektura i budownictwo Górnej Orawy – wczoraj i dziś*, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 21–29

Tekst referatu wygłoszonego na III Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Krajobraz i architektura – prawne i społeczne aspekty ich ochrony*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 29 września 2000 r.

PILCHOWA, Jadwiga: *Dwór Moniaków – przeszłość a teraźniejszość*, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 103–113

Tekst referatu wygłoszonego na I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 21 listopada 1998 r.

PILCH[OWA], Jadwiga: *Początki organizacyjne i działalność Muzeum – Orawskiego Parku Etnograficznego w Zubrzycy Górnej*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 95–106; fot.

Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej*

PILCHOWA, Jadwiga: *Rzeźbiarz „Heródek” w oczach odkrywców i znawców oraz przyjaciół*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 177–184

Dział stały: *Twórcy ludowi spod Babiej Góry*

PILCH[OWA], Jadwiga – zob. KNAPCZYK, Józef, PILCH[OWA], Jadwiga

PŁAZA, Jacek: *Historia babiogórskich szlaków*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 173–180; bibl.

Dział stały: *Turystyka i wypoczynek w rejonie Babiej Góry*

PŁAZA, Jacek: *Hugo Zapalowicz. Twórca schroniska na Markowych Szczawinach (życie i dzieło)*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 65–72; bibl., fot., fasc.

Rocznik wydany z okazji 100-lecia Schroniska TT – PTT – PTTK na Markowych Szczawinach

PŁAZA, Jacek: *Turystyka w Babiogórskim Parku Narodowym*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 37–58; bibl., fot., tab.

Materiały uzupełniające V Sympozjum SGB z cyklu *Teraźniejszość i przyszłość obszaru Babiej Góry. Budowa atrakcyjności kulturowej i turystycznej gminy*, Zawoja Policzne, 28 kwietnia 2003 r.

POREBSKA-KUBIK, Elżbieta: *Zabawy i folklor pasterski dzieci w Sidzinie pod Babią Górą*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 111–141; bibl., tab.

Tekst referatu wygłoszonego na IV Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Folklor muzyczny – podobieństwa i różnice*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 20 września 2002 r.; zawiera scenariusze zabaw

Program II *Sympozjum Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich pt. Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej*, Sucha Beskidzka, Zamek, dnia 15 października 1999 r., „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 187–188

Rocznik *Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej* (materiały z II Sympozjum SGB, 15 października 1999 r.)

Program III *Sympozjum Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich pt. Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Krajobraz i architektura – prawne i społeczne aspekty ich ochrony*, Sucha Beskidzka, Zamek, dnia 29 września 2000 r., „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 159–160

Rocznik *Krajobraz i architektura – prawne i społeczne aspekty ich ochrony* (materiały z III Sympozjum SGB, 29 września 2000 r.)

PYTLIŃSKA-SPISS, Anna: *Wakacje w Sidzinie*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 245–250; fot.

Dział stały: *Turystyka i wypoczynek w rejonie Babiej Góry*

SCHNEIDER, Antoni: [Fragmenty z: *Encyklopedia do Krajoznawstwa Galicji...*, t. II, zebrał i wydał A. Schneider, Lwów 1871, s. 95–99 wraz z biogramem A. Schneidra], „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 126

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

SCHULTES, Józef August: [Fragment z listu dr Schultesa *Do Pana Sartori z Gracu...*, w oparciu o tłum. U. Janickiej-Krzywydy, „Prace Babiogórskie” 1981, s. 16–18 wraz z biogramem J.A. Schultesa], „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 82.

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

SIWEK, Andrzej: *Dialog z historią – architektura sakralna XIX wieku*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 83–92; bibl., fot.

Dział stały: *Zabytki Ziemi Babiogórskiej*

SIWEK, Andrzej: *Staropolskie karczmy pod Babią Górą*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 191–198; fot.

Dział stały: *Zabytki Ziemi Babiogórskiej*

SIWEK, Andrzej: *Suskie klejnoty architektury sakralnej*, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 83–92

Tekst referatu wygłoszonego na I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 21 listopada 1998 r.

SIWEK, Andrzej: *Światowe Dziedzictwo Kultury w Lachowicach*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 181–187; fot.

Dział stały: *Zabytki Ziemi Babiogórskiej*

SIWEK, Andrzej: *Zabytkowa architektura sakralna gmin babiogórskich*, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 45–53

Tekst referatu wygłoszonego na III Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Krajobraz i architektura – prawne i społeczne aspekty ich ochrony*, Zamek w Sucheju Beskidzkiej, 29 września 2000 r.

SKOWRON, Iwona: – zob. SŁABOSZ-PALACZ, Katarzyna, SKOWRON, Iwona

SŁABOSZ-PALACZ, Katarzyna: *Beskidzcy górale w oczach Ludwika Delaveaux*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 133–138

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

SŁABOSZ-PALACZ, Katarzyna: *Beskidzkie peregrynacje Ludwika Pietrusińskiego*, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 79–90

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

SŁABOSZ-PALACZ, Katarzyna: *Bibliografia zawartości „Rocznika Babiogórskiego” za lata 1999–2003 tomy 1–5. Podsumowanie działalności wydawniczej*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 251–264

Zawiera również opisy bibliograficzne rysunków, rycin i fotografii

SŁABOSZ-PALACZ, Katarzyna: *Bibliografia zawartości „Rocznika Babiogórskiego” za lata 1999–2008, tomy 1–10*, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 161–199

Rocznik – Przewodniki bibliograficzne; zawiera również opisy bibliograficzne rysunków, rycin i fotografii

SŁABOSZ-PALACZ, Katarzyna: *Działalność wydawnicza Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 35–37; fot.

Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich*

SŁABOSZ-PALACZ, Katarzyna: *Materiały do czasopiśmiennictwa po północnej stronie Babiej Góry od roku 1945*, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 33–45

Rocznik – Przewodniki bibliograficzne

SŁABOSZ-PALACZ, Katarzyna: *Monografie i opracowania o charakterze monograficznym w obszarze Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich – lata 1945–2008 (wybór)*, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 13–31

Rocznik – Przewodnik bibliograficzny

SŁABOSZ-PALACZ, Katarzyna, SKOWRON, Iwona: *Kalendarium najważniejszych wydarzeń w historii Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 19–34; faks.

Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich*

SMYRAK, Stanisław: *Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich*, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 13–20

Tekst komunikatu wygłoszonego na I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*, Zamek w Suchoj Beskidzkiej, 21 listopada 1998 r.

STANISZ, Monika: *Poszukiwacze skarbów i zielarze na Babiej Górze*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 215–223

Dział stały: *Z historii poznania Babiej Góry*

STASZIC, Stanisław: [Fragmenty z: S. Staszic, *O ziemiorództwie Karpatów i innych gór i równin Polski*, Warszawa 1955, s. 75–77 wraz z biogramem S. Staszica], „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 22

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

STECZKOWSKA, Maria: [Fragmenty z: M. Steczkowska, *Wycieczka na Babią Górę*, „Tygodnik Ilustrowany” 1869, s. 282–283 wraz z biogramem M. Steczkowskiej], „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 116

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

SUMERA, Kazimierz: *Historia Skawicy do 1900 roku*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 171–179

Dział stały: *Z dziejów Ziemi Babiogórskiej*

SUMERA, Kazimierz: *Nazwiska mieszkańców Skawicy od XVII wieku do czasów współczesnych*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 183–189; tab.

Dział stały: *Z dziejów Ziemi Babiogórskiej*

SZAFRANIEC, Stanisław: *Rohatyniec nosorożec w Skawicy*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 155–157; ryc.

Dział stały: *Park Narodowy na Babiej Górze*

SZKOLNIK, Wawrzyniec: [Fragmenty z: W. Szkolnik, *O Zawoi*, „Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego” 1904, t. 25, s. 48–49, 54–55 wraz z biogramem W. Szkolnika], „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 102

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

SZPAK, Jan: *Dzieje wsi Sidzina do okresu rozbiorów*, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 93–116; bibl.

Dział stały: *Z dziejów Ziemi Babiogórskiej*

SZURMIAK-BOGUCA, Aleksandra: *Przyczynki do zagadnienia formy pieśni Babiogórców w świetle zbiorów XIX i XX wieku*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 11–17

Tekst referatu wygłoszonego na IV Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Folklor muzyczny – podobieństwa i różnice*, Zamek w Suchoj Beskidzkiej, 20 września 2002 r.

TALMA, Agnieszka – zob. IWASZKIEWICZ-BRYGIDER, Jadwiga, TALMA, Agnieszka

TRAJDOS, Tadeusz M.: *Osiemnastowieczne figury przydrożne na obszarze gmin Jablonka Orawska i Lipnica Wielka*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 105–114; bibl.
Dział stały: *Zabytki Ziemi Babiogórskiej*

TRAJDOS, Tadeusz M.: *Testament Stanisława Moniaka*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 155–169; fot.
Dział stały: *Z dziejów Ziemi Babiogórskiej*, zawiera aneks

TRIPPLIN, Teodor: [Fragmenty z: T. Tripplin, *Wycieczki na stoki Karpat Galicyjskie i Węgierskie...*, „Biblioteka Warszawska” 1855, s. 92–93 i 95 wraz z biogramem T. Tripplina], „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 94
Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

TRYBAŁA, Gabriela: *Działalność Gminnego Centrum Promocji Kultury i Turystyki w Zawoi w zakresie turystyki*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 147–153
Dział stały: *Turystyka i wypoczynek w rejonie Babiej Góry*

TRYBAŁA, Wojciech: *Elementy kultury ludowej jako atrakcja turystyczna regionu (na przykładzie wsi Zawoja)*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 59–80; bibl., wykr., tab.

Streszczenie pracy magisterskiej *Stan obecny i możliwości szerszego wykorzystania elementów tradycyjnej kultury ludowej Górali Babiogórskich w turystyce na terenie Zawoi*, Instytucie Turystyki i Rekreacji AWF w Krakowie, Kraków 2003. Materiału uzupełniającego V Sympozjum SGB z cyklu *Teraźniejszość i przyszłość obszaru Babiej Góry. Budowa atrakcyjności kulturowej i turystycznej gminy*, Zawoja Policzne, 28 kwietnia 2003 r.

URBANIEC, Agnieszka: *Działalność Babiogórskiego Parku Narodowego*, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 185–200
Dział stały: *Park Narodowy na Babiej Górze*

URBANIEC, Agnieszka: *Działalność Babiogórskiego Parku Narodowego w 2004 roku*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 63–74; fot.
Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Babiogórski Park Narodowy*

URBANIEC, Agnieszka: *Działalność Babiogórskiego Parku Narodowego w 2006 roku*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 131–147; tab.
Dział stały: *Babiogórski Park Narodowy*

URBANIEC, Agnieszka: *Działalność Babiogórskiego Parku Narodowego w 2007 roku*, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 143–159
Rocznik – Przewodnik bibliograficzny

URBANIEC, Agnieszka – zob. KAWULAK Wioletta, URBANIEC, Agnieszka

URBANIEC, Agnieszka – zob. LAMORSKI, Tomasz, URBANIEC, Agnieszka

URBANIEC, Tomasz: *Pocztówki z końca XIX i początku XX wieku w zbiorach Babiogórskiego Parku Narodowego*, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 137–141
Rocznik – Przewodnik bibliograficzny

WALIGÓRA, Krystyna: *Rola szkoły w edukacji regionalnej dzieci i młodzieży*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 25–27

Tekst referatu wygłoszonego na II Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 15 października 1999 r.

WALIGÓRA, Krystyna: *Związki Żywiecczyny z Orawą na przestrzeni wieków*, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 127–131; bibl.

Tekst artykułu uzupełniającego materiały I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 21 listopada 1998 r.

WIŚNIAK, Kazimierz: *Rycerska Lanckorona*, cz. 1, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 93–103; ryc.

Dział stały: *Z dziejów Ziemi Babiogórskiej*

WIZIMIRSKI, Jacek: *Zadania parków narodowych w zakresie ochrony dóbr kultury na przykładzie Babiogórskiego Parku Narodowego*, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 57–63

Tekst referatu wygłoszonego na I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 21 listopada 1998 r.

WOJTANEK, Tadeusz: *Szkolnictwo we wsi Zembrzyce do 1981 roku*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 77–90

Tekst artykułu uzupełniającego materiały II Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 15 października 1999 r.

WORYTKIEWICZ, Piotr – zob. DOLIŃSKA, Magdalena, WORYTKIEWICZ, Piotr

WOSIEK, Robert: *Babiogórska eksploracja Stanisława Staszica w dziele „O Ziemiorodztwie Karpatów i innych gor i rownin Polski”*, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 145–153

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

WOŹNIAK, Barbara: *„Mały Wawel” – pomnik dziejów miasta*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 95–112, fot.

Dział stały *Z dziejów Ziemi Babiogórskiej*

WOŹNIAK, Barbara: *Walery Goetel – współtwórca Babiogórskiego Parku Narodowego*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 57–68; fot.

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

WOŹNICA, Katarzyna: *Działalność nadleśnictw z terenu Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich na przykładzie Nadleśnictwa Sucha*, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 9–24; mapa, tab., wykr., fot.

Rocznik poświęcony tematyce związanej z lasami i leśnictwem

WÓJCIK, Wiesław A.: *Wawrzyniec Szkolnik. Zarys biografii*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 111–131

Tekst referatu wygłoszonego na II Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry. Rola organów i instytucji samorządowych w kształtowaniu świadomości regionalnej*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 15 października 1999 r.

Wspomnienie o Jadwidze Janiszewskiej (na podstawie przedruku z „Rocznika Babiogórskiego” 2002, tom 4, s. 224), „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 54

Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich*

Wyróżnieni Laurami Babiogórskimi (LB), opr. redakcja RB, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 47–50, fot.

Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich*

ZARĘBA, Dominika – zob. Bukowska Renata, Zaręba Dominika

Zasługi dla Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich, opr. redakcja RB, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 39–46

Rocznik Jubileuszowy, wydany z okazji 10-lecia SGB, 50-lecia BgPN oraz 50-lecia Muzeum OPE w Zubrzycy Górnej; dział: *Stowarzyszenie Gmin Babiogórskich*

ZEJSZNER, Ludwik: [Fragmenty z: L. Zejszner, *Podróże po Beskidach czyli opisanie części gór karpaccich pomiędzy źródłami Wisły i Sanu*, „Biblioteka Warszawska” 1853, t. 3, s. 158 wraz z biogramem L. Zejsznera], „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 40

Dział stały: *Babia Góra i jej okolice w relacjach dawnych badaczy*

ŻAK, Wojciech: *Działalność Oddziału PTTK Sucha Beskidzka w ochronie dziedzictwa kultury materialnej regionu*, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 41–53; bibl.

Tekst komunikatu wygłoszonego na I Sympozjum SGB z cyklu *Dziedzictwo kulturowe obszaru Babiej Góry*, Zamek w Suchej Beskidzkiej, 21 listopada 1998 r.

POEZJA

AM

Noc nad skansenem, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 110

BARTYZEL, Wilhelm

Drogi, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 10

Po żniwach, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 93

BASIURA, Helena

***, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 101

Na hali, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 76

Nase dzieje – legenda Zawoi, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 44

Święto Babiogórców, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 48

BERDSEN, Emilia

Ziemia urodziła góry, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 185

CHOWANIAK, Tadeusz Jakub

Górolski hyr, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 133

Hej, nose Policne, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 35

CZARNY, Józef

Babiogórska Jesień, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 110

Kasztany, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 65

Lato, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 5

Nieskończenie, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 50

O słońca zachodzie, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 188

Refleksja, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 154

Różaniec (fragment), „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 78

Szept gór, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 154

Tęsknota, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 218.

CZERWIŃ, Jan

Orawskie potoki, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 67

Przez zywot dziedziny, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 30

Wilijo, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 150

FALEŃSKI, Felicjan

Babia Góra, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 5

FICEK, Zygmunt

Matka Boska Niewierząca, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 115

Przypowieść o siewcy, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 100

Szklana Góra, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 92

Z góry, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 163

FILAR, Tadeusz

ponad Babią Górę (tryptyk planetnicki), „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 56

JANICKA-KRZYWDA, Urszula

Burza, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 5

Czekanie, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 190

Kośba, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 139

- Las śpiewa*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 190
Polne miłowanie, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 32
Potok, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 157
Przedwiośnie, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 36
Redyk, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 24
Strach, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 36
Testament, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 44
Wiatrolom, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 5
Zbójnicka ballada, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 81

JEZIERSKA, Krystyna

- Bukiet zawojski*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 5

JEZIERSKI, Józef

- Burza nad Babią*, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 55

KIERSZTYN, Jerzy

- Z piyrsego pokosu*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 28

KOWALCZYK, Emil

- Babio Góra*, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 5
Być pochwolono, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 54
Cy bocycie Świynty Ojce..., „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 17
Gro holny wiat, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 10
Groj mi orawski świece, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 62
Moja góro..., „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 29
Moja Orawo, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 10
Nowalnickiyemu, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 38
Orawski chlebie, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 62
Terajsy wiat, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 10

KOWALCZYK, Robert

- Nuty*, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 18
Muzykanci orawscy, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 18
Posiodki, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 154

KOZIKOWSKI, Edward

- Mgły na Sokolicy pod Babią Górą*, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 174
Mokry Staw, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 173
Na przełęczy babiogórskiej, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 175
Przy schronisku Hugona Zapalowicza, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 174
Przy schronisku Hugona Zapalowicza, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 7
Zejsćie z Djablaka, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 176

KOŻUCHOWSKA, Janina

Pory życia, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 118

KUDZIA, Regina

Górolskie umiranie, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 10

Niebieskiemu Gaździe podziokowanie, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 5

ŁOBODA-ZYZAŃSKA, Zofia

A kiedy nocą, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 32

Ku wirchom cię twoja dusza poniosła, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 104

Pojednanie, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 180

Południe, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 164.

Szarotka, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 170

Złota jesień, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 80

MAZUR, Jan

Pragnienie, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 126

MUSIAŁEK, Małgorzata

Kim jestem, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 142

Marzenie, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 142

PAZDUR, Wojciech

Dla Marianne Faith-full, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 98

PYTLIŃSKA-STĘPIEŃ, Teresa

Sidzińskie wtajemniczenia łąkowe, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 142

SARNA, Jan

Dialog, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 136

Las, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 136

SŁUSZKIEWICZ, Janina

Dolnym Płajem, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 144

ŚMIECH, Alojzy

Miyłuj te ziym, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 39

TOM, Urszula

Patrzcie ludzie, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 132

WASILEWSKI, Edmund

Widok Babiej Góry, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 21

ZIELENIEWSKI, Mikołaj

Babia Góra, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 125; „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 91

FOTOGRAFIE I RYSUNKI

Tytuły ilustracji podano w alfabetycznym porządku rzeczowym, w obrębie działu alfabetycznie. W przypadku braku tytułu, podano tytuły opisowe w nawiasach kwadratowych

BUDOWNICTWO

(za wyjątkiem infrastruktury turystycznej,
podanej w dziale „Turystyka”)

budownictwo gospodarcze

Koszar na Hali Śmietanowej pod Kiczorką w Zawoi, fot. ze zbiorów S. Smyraka, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 109

Orawa – Hala Śmietanowa (Zubrzycka). Stary szalas pasterski, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 20

Orawa Słowacka – Bobrov. Nowy szalas pasterski, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 20

[**Piwniczki** w Zawoi], rys. D. Piwko, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 132

[**Szalas**], rys. D. Piwko, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 6

Szalas na Hali Krupowej, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 223

Tartak z 2. poł. XIX w. w Orawskim Parku Etnograficznym, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 30

Zawoja Barankowa. Przenośna buda pasterska, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 31

fragmenty wsi i miast, domy mieszkalne, budynki instytucji, detale architektoniczne

Andrychów. Dom małomiasteczkowy przy ul. Beskidzkiej 29, (2) fot. T. Chrzanowski 1968 r., „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 206

Budynek Babiogórskiego Parku Narodowego na Przełęczy Krowiarki, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 158

[**Dom**], rys. D. Piwko, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 140

[**Dom** na zboczu Babiej Góry], rys. D. Piwko, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 27

[**Dom** w lesie], rys. D. Piwko, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 164

[**Dom**, Zawoja], rys. D. Piwko, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 64

- Lanckorona.** *Domy w rynku*, fot. z 1913 r., ze zbiorów MEK, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 208
- Lanckorona.** *Zabudowa wschodniej pierzei rynkowej*, fot. M. Grabski 2003 r., „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 208
- Landiscrone** [szkic miasta], rys. „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 99
- Lipnica Wielka** – *orawska chata na tle masywu Babiej Góry*, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 6
- [**Motyw na belce**], rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 141
- [**Motyw na belce 1887**], rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 134
- [**Odrzwia**], (2) rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 116
- [**Okno**], rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 124
- Stara zabudowa Lanckorony**, fot. D. Zaręba, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 156.
- Sucha Beskidzka.** *Dom małomiasteczkowy; Sucha Role nr 132*, fot. M. Grabski 2003 r., „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 216
- Sucha Beskidzka.** *Facjatka. Sucha Role nr 132*, fot. M. Grabski 2003 r., „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 217
- Sucha Beskidzka.** *Małomiasteczkowy dom z facjatką*, fot. M. Kondratowiczowa, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 216
- Fot. repr. z: Z. Gloger, *Budownictwo drzewne i wyroby z drzewa w dawnej Polsce*, t. 1, Warszawa 1907 s. 223
- Sucha Beskidzka.** *Obramienie drzwiowe. Sucha Role nr 132*, fot. M. Grabski 2003 r., „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 216
- [**Symbol IHS 1867 na belce**], rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 61
- [**Szczyt domu**], rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 43
- [**Szczyt domu**], rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 153
- [**Szczyty domów**], rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 90
- [**Widok z chałupą**], rys. D. Piwko, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 10
- Zawoja Bębny** – *chata (stan z roku 1980)*, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 117
- Zawoja Welcza Jaworskie** – *osiedlowa uliczka (stan z roku 1988)*, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 135
- Zembrzyce.** *Dom małomiasteczkowy*, fot. M. Kornecki, lata 50. XX w., „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 206
- Zembrzyce.** *Domy z gankami*, fot. M. Grabski 2003 r., „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 206

kaplice, kapliczki i krzyże

[Kapliczka w Zawoi Policzne, Zbójnicka], rys. D. Piwko, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 114

Sucha Beskidzka – Kaplica Konfederatów Barskich na górze Jasień, fot. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 77

karczmy

Karczma „Rzym” z XVIII w. w Suchej Beskidzkiej, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 195

Karczma w Zawoi z 1836 r., fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 196

kościół

Kościół parafialny pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Krzeszowie z pocz. XX w., fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 87

Kościół parafialny pw. św. Anny w Chyźnem, fot. Piotr Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 92

Kościół pod wezwaniem Matki Bożej Pocieszenia, widok zewnętrzny, fot. T. Mydlarz, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 149

Kościół pod wezwaniem Matki Bożej Pocieszenia, wewnątrz, fot. T. Mydlarz, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 149

Kościół pod wezwaniem św. Klemensa w Zawoi od strony południowo-zachodniej, fot. A. Brańka, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 133

Kościół pw. Przemienienia Pańskiego – sanktuarium Matki Bożej Opiekunki Rodzin, fot. Piotr Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 92

Kościół pw. Trójcy Przenajświętszej w Jordanowie – sanktuarium Matki Bożej Trudnego Zawierzenia Pani Jordanowskiej, proj. J. Sas-Zubrzycki, 1913 r., fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 89

Kościół św. Szymona i św. Judy Tadeusza w Łętowni, fot. T. Mydlarz, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 145

Kościół św. Szymona i św. Judy Tadeusza w Łętowni. Obraz św. Walentego w ołtarzu kaplicy, fot. T. Mydlarz, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 145

Kościół w Lachowicach od strony zachodniej, fot. T. Mydlarz, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 125

Kościół w Lachowicach. Widok na soboty, fot. T. Mydlarz, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 125

Lachowice – kościół parafialny pod wezw. św. Piotra i Pawła (1789), fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 91

Lachowice – kościół z 1789 roku, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 187

Łętownia – kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza (1760–1765), fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 125

Św. Filip, św. Maciej, św. Bartłomiej na polichromii kościoła w Lachowicach, fot. T. Mydlarz, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 130.

Wizerunki czterech Ewangelistów i malowidło pelikana karmiącego pisklęta, symbol Chrystusa i jego ofiary z kościoła w Zawoi, (2) fot. A. Brańka, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 138

pomniki

Obelisk ku czci Walerego Goetla przed siedzibą Oddziału PTTK Ziemi Babio-górskiej im prof. Walerego Goetla w Suchej Beskidzkiej, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 68

Pomnik W. Szafera i H. Zapalowicza w Zawoi Widlach, fot. S. Mściwujewski, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 44

Zubrzyca Górna – Skansen. Kamień pamiątkowy z napisem: Hannie Pieńkowskiej, semper fidelis, Zubrzyca Ad 1984, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 120

szkoły

Szkoła Podstawowa nr 1 w Zawoi Centrum, rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 36

Szkoła Podstawowa nr 2 w Zawoi Wilcznej, rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 186

Szkoła Podstawowa nr 8 w Zawoi Mosorne (stary budynek), rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 18

Szkoła Podstawowa w Białce k/Makowa Podhalańskiego, rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 36

Szkoła w Suchej Beskidzkiej – Błazonka, rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 75

EDUKACJA

[28.05.2005 r. prezentacja wydawnictw, plakatów i posterów BgPN], (fot. kol. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 10]

[Międzynarodowa ścieżka edukacyjna, której trasa wiedzie z Zawoi do Słanej Vody], fot. W. Kawulak, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 8]

[Ogród Roślin Babiogórskich – miejsca wypoczynku wyposażone w tablice tematyczne], fot. kol. T. Urbaniec, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 7]

[Projekt edukacyjny „Babia Góra bez granic” i Parada Przyjaciół Babiej Góry zorganizowana w dniu 30 maja 2005 roku], [2] fot. Ł. Pietruszka, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7. [kolorowa wkładka, s. 9]

[Spotkania edukacyjne BgPN], fot. kol. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 10]

Zajęcia na ścieżce edukacyjnej „Jasień”, fot., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 22, z archiwum Nadleśnictwa w Suchej

EKOLOGIA, PRZYRODA, KRAJOBRAZY

Babia Góra, rys. tuszem D. Piwko, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 68

Babia Góra w zimowej szacie, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 104

Babiogórski potok, rys. tuszem D. Piwko, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 6

BgPN wspólnie z Fundacją REC nadał jednemu ze szlaków turystycznych Babiej Góry nazwę „Szlaku Czystych Gór”, Markowe Szczawiny. lato 2003 r., fot. T. Urbaniec, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 74.

Bliźniczka psia trawka, ryc. 1, rys. K. Fajak, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 12

Buk zwyczajny (Fagus sylvatica), rys. K. Fajak, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 179

[Chore drzewo], fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 186

Drzewo zaatakowane przez huby i grzyby, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 154

Dziurawiec czteroboczny, ryc. 7, rys. K. Fajak, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 17

Gałązka borówki czarnej, ryc. 2, rys. K. Fajak, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 13

Głazowiska pod szczytem Babiej Góry, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 200

Goryczka trojeściowa, ryc. 6, rys. K. Fajak, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 17

Jarząb pospolity, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 168

- Jarząb pospolity** (*Sorbus aucuparia*), rys. K. Fujak, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 180
- Jesion wyniosły** (*Fraxinus excelsior*), rys. K. Fujak, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 180
- Jodła pospolita** (*Abies alba*), rys. K. Fujak, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 179
- Klon jawor** (*Acer pseudoplatanus*), rys. K. Fujak, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 180
- Knieć błotna**, ryc. 9, rys. K. Fujak, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 18
- Kornik drukarz**, fot., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 17, Archiwum Nadleśnictwa w Suchej
- Las bukowy**, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 148
- Las pod Halą Kamińskiego**, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 10
- Mieczyk dachówkowaty**, ryc. 5, rys. K. Fujak, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 16
- Młoda buczyna**, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 166
- Na Hali Śmietanowej pod Kiczorką w Zawoi**, fot. „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 55, Ze zbiorów S. Smyraka
- Najlepszy przyjaciel człowieka i opiekun owiec**, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 109
- Obchody Dnia Parków Narodowych w maju 2003 zaowocowały zasadzeniem dwóch drzewek na Przywarówce. Na fotografii w stroju ludowym nieżyjący już dr Emil Kowalczyk**, fot. kol. T. Urbaniec, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 8]
- Olsza czarna** (*Alnus glutinosa*), rys. K. Fujak, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 180
- Orawa – Hala Śmietanowa (Zubrzycka)**, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 143
- Oryctes nasicornis (L.), samiec (wg Stebnicka 1978)**, rys. 1, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 155
- Ostrożeń łukowy**, ryc. 4, rys. K. Fujak, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 15
- Pola uprawne pod Babią Górą**, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 153
- Powalone drzewo**, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 157
- Rohatyniec nosorożec – widok z boku, samica z lewej, samiec z prawej**, (2) rys. W. Kubiak, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 156
- Sarny wyrządzają zimą duże szkody w młodnikach i uprawach**, fot. M. Wiech, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 19

[**Sprzątanie** szczytu Babiej Góry przez grupy młodzieży polskiej i słowackiej], fot. kol. „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 7], Archiwum BgPN

Stary wiatrolom, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 162

Szczaw alpejski, ryc. 8, rys. K. Fajak, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 18

Świerczyna górnoreglowa w rezerwacie „Na Policy”, fot. M. Wiech, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 20

Świerk pospolity (Picea excelsa), rys. K. Fajak, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 179

W drodze na halę, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 6

Widok Babiej Góry z okolic Jablonki, fot. kol. P. Krzywda, maj 2005, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 1]

Widok Babiej Góry z Orawy, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 99

Widok Babiej Góry z przysiółka Wsiórz w Stryszawie, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 184

Widok Babiej Góry z Zawoi Wilcznej, fot. kol. P. Krzywda, maj 2005, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 1]

Widok na Babią Górę, fot. H. Czarnocki, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 8
Archiwum redakcji „Wierchów”

[**Widok na Babią Górę**], rys. tuszem D. Piwko, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 92

Widok z Welczonia na Babią Górę, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 6

Zawoja Policzne, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 6

Żerowisko kornika drukarza, fot., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 17

Archiwum Nadleśnictwa Sucha

HAFT

Motyw haftu makowskiego, rys. tuszem, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 12.
Ze zbiorów U. Janickiej-Krzywdy i Wł. Kulak

Motyw haftu makowskiego, rys. tuszem, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 20.
Ze zbiorów U. Janickiej-Krzywdy i Wł. Kulak

Motyw haftu makowskiego, rys. tuszem, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 28.
Ze zbiorów U. Janickiej-Krzywdy i Wł. Kulak

Motyw haftu makowskiego, rys. tuszem, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 79.
Ze zbiorów U. Janickiej-Krzywdy i Wł. Kulak

Motyw haftu makowskiego, rys. tuszem, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 99
Ze zbiorów U. Janickiej-Krzywdy i Wł. Kulak

Motyw haftu makowskiego, rys tuszem, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 131
Ze zbiorów U. Janickiej-Krzywydy i Wł. Kulak

Motyw haftu makowskiego, rys. tuszem, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 49
Ze zbiorów U. Janickiej-Krzywydy i Wł. Kulak

Motyw haftu makowskiego, rys. tuszem, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 109
Ze zbiorów U. Janickiej-Krzywydy i Wł. Kulak

HISTORIA

Doroczny Ogólny Zjazd Nadleśniczych Dyrekcji Lasów Państwowych Okręgu Krakowskiego, 26–29 listopada 1946 r., fot., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 8
Ze zbiorów Zofii Janickiej

Herb Lipnicy Wielkiej, rys., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 89

Herb Mucharza, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 5

Herb Piastów Śląskich, rys., „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 95

Herb Stryszowa, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 5

Pogrzeb Walerego Goetla na Cmentarzu Rakowickim, fot. „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 68
Z archiwum Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie

Rycerz w pancerzu skórzanym, naszytym stalowymi pierścieniami i rycerz w modnej koleczudze, rys. „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 96

Uchwała Nr I/1/95 z dnia 4.07.1995 r. powołująca SGB, faks., „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 18
Archiwum SGB

W takich ostępach zbójnicy chowali skarby, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 214

Zebrańie Założycielskie Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich, Zawoja 4.07.1995 r., fot. kol., „Rocz. Bab.” 2005, t. 7 [kolorowa wkładka, s. 2]

Zjazd Nadleśniczych z rejonu Babiej Góry. Dziedziniec zamku w Suchej, 1937 r., fot., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 8
Ze zbiorów Zofii Janickiej

IMPREZY, KONKURSY, ZŁAZY

III Babiogórski Złaz Samorządowców. Pasma Policy – Hala Krupowa, 22.08.1998 r., fot. kol., „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 4]

III Babiogórski Złaz Samorządowców. Pasma Policy – Hala Krupowa, 22.08.1998 r. [zdjęcie grupowe], fot. kol., „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 4]

VII Konkurs Wiedzy Ogólnej Leonardo 2002, Zawoja 15.06.2002 r., fot. kol., „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 5].

Jesienny redyk – „Babiogórska Jesień” w Zawoi, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 131

Konkurs na strój babiogórski. Od lewej: Urszula Janicka-Krzywda, Wanda Bucka, Anna Kozina, Zawoja 21.06.2001 r., fot. A. Brańka, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 6]

Konkurs na strój babiogórski. Wójt Gminy Zawoja wręcza dyplom Magdalenie Smyrak, Zawoja 21.06.2001 r., fot. kol. A. Brańka, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 6]

Sprzedaż oszczypków – „Babiogórska Jesień” w Zawoi, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 132

Stryszawa – stryszawscy zabawkarze, fot. M. Oleszkiewicz, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 213

Stryszawa – Święto zabawki w 1999 roku, fot. M. Oleszkiewicz, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 196

Uczestnicy VIII Konkursu Wiedzy Ogólnej Leonardo 2002, Zawoja 15.06.2002 r., fot. kol., „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 5]

Znaczkę złazowe, fot. kol. W. Palacz, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 4].

LUDZIE

Alojzy Śmiech z żoną Marią, fot. „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 107
Ze zbiorów Orawskiego Parku Etnograficznego w Zubrzyicy Górnej

Hugo Zapalowicz (1852–1917), fot., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 67

Janusz Zaremba (1902–1985), fot., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 197
Fot. z „Chrońmy Przyrodę Ojczystą” 1987, z. 3

Książę Bolesław Wysoki, rys., „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 94

[Portret Walerego Goetla], fot., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 59

Pracownicy Babiogórskiego Parku Narodowego na tle Babiej Góry, fot., „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 158

Archiwum BgPN

Rodzina Pytlińskich na wozie, stoi Bronisława Lipkowa, fot. Grabowski 1950 r., „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 249

Walery Goetel, fot., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 63

Reprodukcja z archiwum Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie

Walery Goetel, Janusz Chmielowski, Ferdynand Goetel, fot. „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 64

Z internetu

Zygmunt Sikulicki (1923–1993), fot. M. Sikluckiego, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 194

MAPKI, PLANY

Babiogórski Park Narodowy – wsie i osiedla objęte badaniami ankietowymi, mapa, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 181

[**Mapa** gminy Lanckorona wraz z herbem], „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 5

Mapa podziału powierzchniowego Babiogórskiego Parku Narodowego, rys. „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 171

Plan Schroniska TT na Markowych Szczawinach, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 11
Archiwum Państwowe w Katowicach, Oddział w Żywcu

Plan Schroniska na Markowych Szczawinach oraz widok z frontu i z boku, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 12

Archiwum Państwowe w Katowicach, Oddział w Żywcu

Podział administracyjny Nadleśnictwa Sucha, mapa, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 11

Z materiałów Biura Urządzania Lasów, Oddział Kraków

Postępy osadnictwa do połowy XVI w., mapa, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 81

Rozmieszczenie polan w Babiogórskim Parku Narodowym, mapa, rys. tuszem, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 14

MUZYKA, ZESPOŁY MUZYCZNE

Dudziarz z Budzowa, fot. I. Krieger, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 44

Ze zbiorów archiwum MEK w Krakowie

Hajduk – babiogórski „zbojnicki”, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 55.

Jędrzej Pietraszek kobziarz z Zawoja, fot. „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 42
Ze zbiorów archiwum MEK w Krakowie

Nieznany z nazwiska dudziarz – *Sucha Beskidzka Role*, (2) fot. wyk. przed 1939 r., „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 46
Ze zbiorów J.H. Harasimczyka

Orawska Kapela, fot. „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 30
Ze zbiorów M. Kowalczyka

Rodzinna Kapela Zbyszka Bugajskiego (*od lewej: Kasia, Ania, Gosia i Wojtuś*), fot. „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 83
Ze zbiorów rodziny Bugajskich

Śpiewnik „Babiogórskie pieśni z Zawoi ...” z roku 1938, faks. okładki, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 84

Zespół „Babiogórcy” – Program „Żniwa”, *Babiogórska Jesień (1987 r.)*, fot. „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 83
Ze zbiorów rodziny Bugajskich

Zespół *Juzyna z Zawoi*, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2003, t. 5, s. 6

Zespół *Regionalny „Juzyna,,*, fot. P. Krzywda, 1.07.2000 r., „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 49

OKŁADKI, FAKSYMILE

Dotyczący *Babiej Góry fragment „Opisania ciekawego gór Tatrów Michała Chrościńskiego, opublikowany w „Pamiętniku Towarzystwa Tatrzańskiego” w 1905 r.*, faks., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 160

[**Fotografie** pierwszych stron okładek wydawnictw Babiogórskiego Parku Narodowego], „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 80

[**Fotografie** pierwszych stron okładek wydawnictw Muzeum – Orawskiego Parku Etnograficznego w Zubrzyicy Górnej], „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 116

[**Fotografie** pierwszych stron okładek wydawnictw Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich], „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 37

Karta tytułowa szkicownika *W. Eljasza-Radzikowskiego z 1860 r. z rysunkami Babiej Góry*, faks., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 117

Odznaka *Polskiego Towarzystwa Entomologicznego*, fot. „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 157

Rozprawa *Hugona Zapalowicza o roślinności Babiej Góry opublikowana w „Sprawozdaniu Komisji Fizjograficznej” w 1880 r.*, faks. strony *Wstępu*, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 68

Strona tytułowa I tomu Encyklopedii do krajoznawstwa Galicji..., faks., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 74

Zbiory Centralnej Biblioteki Górskiej PTTK

Strona tytułowa II tomu Encyklopedii do krajoznawstwa Galicji..., faks., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 81

Zbiory Centralnej Biblioteki Górskiej PTTK

[**Strona tytułowa** książki Hugo Zapałowicza, *Jedna z podróży na okolo ziemi*, tom 1, Lwów 1899], faks., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 71

Strona z Encyklopedii do krajoznawstwa Galicji... z początkiem hasła dotyczącego Babiej Góry, faks., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 84

Zbiory Centralnej Biblioteki Górskiej PTTK

POCZTÓWKI

Biwak pod Babią Górą, fot. J. Sierosławski, wyd. RSW „Prasa”, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 8

Karta okolicznościowa [30 lat Ośrodka Kultury Turystyki Górskiej Na Markowych Szczawinach i 90 lat schroniska PTTK im. dra Hugona Zapałowicza na Markowych Szczawinach], „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 8

Karta okolicznościowa [Pamięci Hugona Zapałowicza ojca turystyki babiogórskiej w 150 rocznicę urodzin 1852–2002], wyd. Ośrodek Kultury Turystyki Górskiej na Markowych Szczawinach 2002, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 10

Kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej, wyd. z okazji 50-lecia parafii i pw. Matki Bożej Częstochowskiej, 2002, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 142

Kościół w Makowie Podhalańskim, pocztówka fotograficzna, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 32

Maków Podhalański, nakład W. Zajda, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 142

Masyw Babiej Góry. Na Hali Kamińskiego, fot. Z. Łagocki, wyd. KAW, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 46

Na grani Babiej Góry, fot. J. Fajak, wyd. Forma, Kraków, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 12

Ośrodek Kultury Turystyki Górskiej Komisji Turystyki Górskiej ZG PTTK na Markowych Szczawinach, fot. E. Moskała, wyd. PTTK, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 100

[**Pozdrowienia z Zawoi**], rys. M. Andrzejewski, wyd. Ancher, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 136

Schronisko na Markowych Szczawinach pod Babią Górą, fot. S. Skwierawski, wyd. Bielsko-Biała, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 118

Schronisko PTTK im. Kazimierza Sosnowskiego na Hali Krupowej, fot. E. Moskała, wyd. PTTK, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 160

Sucha Beskidzka. Fragment zamku z XVII w., fot. L. Święcki, wyd. Biuro Wydawniczo-Propagandowe, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 118

Widok na Sokolicę i górskie okolice Zawoi, fot. S. Kwierawski, wyd. Bielsko-Biała, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 12

[**Widoki Zawoi**], Wyd. Pionier, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 46

Zawoja. Widok na pasmo Babiej Góry według fot. barwnej Z. Kamykowskiego, wyd. BW „Ruch”, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 6

Z cyklu „Przestrzenie babiogórskie”. Malarstwo Jana Świdierskiego „Pierwszy śnieg na Babiej Górze”, fot. A. Grochowalski, wyd. Oddział PTTK „Ziemia Babiogórska” im. prof. Walerego Goetla, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 10

Zawoja, fot. L. Święcki, wyd. Biuro Wydawniczo-Propagandowe, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 100

Zawoja. Dom wypoczynkowy „Lajkonik”, fot. K. Kaczyński, wyd. Biuro Wydawniczo-Propagandowe, „Rocz. Bab.” 2008, t. 10, s. 160

SKANSENY, MUZEA, WYSTAWY

[**Kapliczka** w skansenie na Markowych Rówienkach], rys. W. Kulak, „Rocz. Bab.” 2001, t. 3, s. 53

Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej. Biała Karczma, fot. J. Flach, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7 [kolorowa wkładka, s. 13]

Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej. Białą izbę ozdabiały haftowane poduszki, fot. J. Flach, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7 [kolorowa wkładka, s. 14]

Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej. Chalupa Kotta, fot. J. Flach, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7 [kolorowa wkładka, s. 13]

Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej. Dwór Moniaków, fot. J. Flach, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7 [kolorowa wkładka, s. 12]

Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej. Otwarcie wystawy „Na codzień i od święta”, 19.10.2002 r., fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7 [kolorowa wkładka, s. 15]

[**Muzeum** – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej] *Pokaz wykonywania kwiatów bibulkowych podczas Święta Borówki*, fot. J. Flach, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7 [kolorowa wkładka, s. 15]

Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej. *Wnętrze chałupy Paś Filipka – warsztat tkacki*, fot. J. Flach, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7 [kolorowa wkładka, s. 14]

Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej. *Wnętrze salonu w Dworze Moniaków*, fot. J. Flach, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7 [kolorowa wkładka, s. 12]

Orawa – skansen w Zubrzycy Górnej. *Dwór Moniaków*, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 169.

Pasieka w Muzeum – Orawskim Parku Etnograficznym w Zubrzycy Górnej [lato], fot. J. Flach, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 106

Pokazy tradycyjnych rzemiosł w Muzeum – Orawskim Parku Etnograficznym w Zubrzycy Górnej, (4) fot. kol. J. Flach, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 16]

Słowacja – gajówka *Hviezdoslava Na Równi pod Babią Górą*, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 196

[**Zagroda**, skansen na Markowych Rówienkach], rys. D. Piwko, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 80

Zamek suski, fot. B. Woźniak, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 106

Zamek w Suchej Beskidzkiej, fot. B. Woźniak, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 97

Zawoja Markowa Rola – Babia Góra i skansen, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 24

SPRZĘTY

Konewka i czerpak, fot. M. Grabski, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 43

Sprzęt pasterski: warzęcha, kocioł, ferula i czerpak, fot. M. Grabski, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 43

SYMPOZJA, KONFERENCJE, SPOTKANIA

I sympozjum Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich. Sucha Beskidzka – Zamek, 21.11.1998 r., fot. kol. A. Brańka, „Rocz. Bab.” (2005), t. 7, [kolorowa wkładka, s. 2]

I sympozjum Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich. Sucha Beskidzka – Zamek, 21.11.1998 r. Sekretarz SGB Stanisław Smyrak, fot. kol. A. Brańka, „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 3]

[**Międzynarodowa** konferencja pod hasłem „Babia Góra nasze wspólne dziedzictwo”, 22 października 2004 r., [2] fot., „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 11]

Archiwum BgPN

Przewodniczący Stowarzyszenia Gmin Babiogórskich Andrzej Pająk wręcza Urszuli Janickiej-Krzywdzie 1 tom „Rocznika Babiogórskiego”, 1999 r., fot. kol., „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, [kolorowa wkładka, s. 3]

SZTUKA

Droga wiejska w Zawoi. Rysunki ze szkicownika Walerego Eljasza-Radzikowskiego, rys. W.E. Radzikowski, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 122

Własność Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, nr inw. MT S/59

Kopanie ziemniaków (olej na płótnie; wym. 56×77,5 cm; 1977 r.), wyk. Władysław Front, repr., „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 132

Młody góral. Rysunki ze szkicownika Walerego Eljasza-Radzikowskiego, rys. W.E. Radzikowski, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 121

Mój dom w klematisach kwitnących (olej na płótnie; wym. 72×91,5 cm; 1973 r.), wyk. Władysław Front, repr., „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 126

Piec chlebowy spod Babiej Góry. Rysunki ze szkicownika Walerego Eljasza-Radzikowskiego, rys. W.E. Radzikowski, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 122

Własność Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, nr inw. MT S/59)

Praca plastyczna przygotowana na konkurs „Bezdroża Babiej Góry”, wiosna 2005 r., „Rocz. Bab.” 2005, t. 7, s. 61

Prace Alojzego Śmiecha. *Chrystus Ukrzyżowany*, rzeźba w drewnie, fot., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 109

Prace Alojzego Śmiecha. *Matka Boża Ludźmierska*, rzeźba w drewnie, fot., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 109

Prace Alojzego Śmiecha. *Pietà*, rzeźba w drewnie, fot., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 109

Prace Alojzego Śmiecha. *Św. Albert Chmielowski i św. Antoni*, rzeźba w drewnie, fot., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 109

Ruiny schronu tzw. Losertówki na szczycie Babiej Góry („Babia Góra 2.08.1860, godz. 4^{1/4}”). Rysunki ze szkicownika Walerego Eljasza-Radzikowskiego, rys. W.E. Radzikowski, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 121

Własność Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, nr inw. MT S/59

Studium twarzy młodego górala. Rysunki ze szkicownika Walerego Eljasza-Radzikowskiego, rys. W.E. Radzikowski „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 122

Własność Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, nr inw. MT S/59

Szałas owczarski na Hali Czarnej („Szałas na Hali Czarnej na Babiej Górze”). Rysunki ze szkicownika Walerego Eljasza-Radzikowskiego, rys. W.E. Radzikowski, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 122

Własność Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, nr inw. MT S/59

Widok Babiej Góry z Zawoi („Zawoja 3/8 1860”). Rysunki ze szkicownika Walerego Eljasza-Radzikowskiego, rys. „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 122

Własność Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, nr inw. MT S/59

Widok na Siwcowkę (olej na płótnie; wym. 59,9×100 cm; 1966 r.), wyk. Władysław Front, repr., „Rocz. Bab.” 2004, t. 6, s. 130

Własność Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, nr inw. MT S/59

Wnętrze szopy w Biertowicach („Biertowice 31/1 1860”). Rysunki ze szkicownika Walerego Eljasza-Radzikowskiego, rys. W.E. Radzikowski, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 122

Własność Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, nr inw. MT S/59

TURYSTYKA

35-lecie Kola Przewodników. *Stoi Leon Rydel*, fot., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 62
Archiwum Oddziału PTTK w Suchej Beskidzkiej

40-lecie Oddziału PTTK w Suchej Beskidzkiej, przemawia Wojciech Żak, fot., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 49

Archiwum Oddziału PTTK w Suchej Beskidzkiej

Biwak w leśnictwie Czarna Hala, fot. K. Woźnica, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 23

[**Dworzec** Babiogórski, Zawoja], rys. tuszem D. Piwko, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 124

[**Muzeum** na Markowych Szczawinach], rys. tuszem D. Piwko, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 100

Najnowszy projekt modernizacji schroniska na Markowych Szczawinach, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 32

Pierwsze schronisko na Hali Krupowej zbudowane w 1035 r., fot., „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 125

Z archiwum Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej w Krakowie

Przy schronisku na Markowych Szczawinach (wrzesień 1907 r.); od lewej: Stanisław Zapałowicz, Ignacy Jelonek i Piotr Zalas, fot. J. Zapałowicz, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 17

Z archiwum Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej w Krakowie

Rajd Babiogórski 1995, fot., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 50

Archiwum Oddziału PTTK w Suchej Beskidzkiej

Rajd Babiogórski 2005, fot., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 54

Archiwum Oddziału PTTK w Suchej Beskidzkiej

[Schronisko na Markowych Szczawinach], rys. tuszem D. Piwko, „Rocz. Bab.” 1999, t. 1, s. 54

Schronisko na Markowych Szczawinach obecnie, fot. J. Ormicki, „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 27

Schronisko na Markowych Szczawinach w latach międzywojennych, fot., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 22

Z archiwum Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej w Krakowie

Schronisko PTTK na Hali Krupowej, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 129

[Stare schronisko na Hali Krupowej], rys. tuszem M. Kijanka, „Rocz. Bab.” 2000, t. 2, s. 10

Sztandar Oddziału PTTK w Suchej Beskidzkiej, fot., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 53

Archiwum Oddziału PTTK w Suchej Beskidzkiej

Uczestnicy uroczystości otwarcia nowej siedziby Oddziału w dniu 28 lipca 1982 r. Na pierwszym planie, w środku, dr Jan Walach, prezes ówczesnego Zarządu Wojewódzkiego PTTK w Bielsku-Białej i wicewojewoda bielski, fot., „Rocz. Bab.” 2006, t. 8, s. 42.

ZAJĘCIA GOSPODARSKIE, LEŚNICTWO, PASTERSTWO, ZBIERACTWO

Dojenie owiec w zagrodzie, fot. „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 55

Ze zbiorów S. Smyraka

Dzwonki dla owiec, fot. M. Grabski, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 114

Orawa. Cięcie drzewa powalonego przez wiatr piłą motorową, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 44

Oszczyпки i foremki do ich wyciskania, fot. M. Grabski, „Rocz. Bab.” 2002, t. 4, s. 114

Owce na Hali Śmietanowej pod Kiczorką w Zawoi, fot. „Rocz. Bab.” 2002,
t. 4, s. 109

Ze zbiorów S. Smyraka

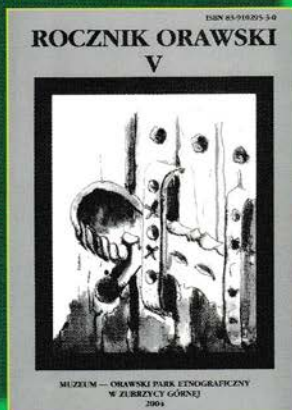
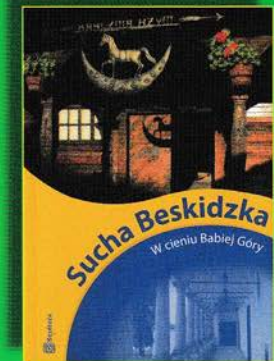
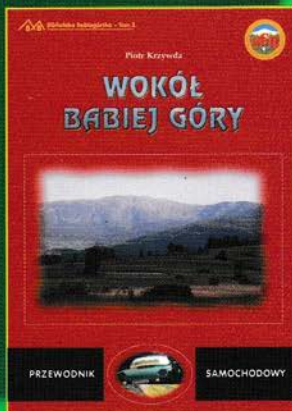
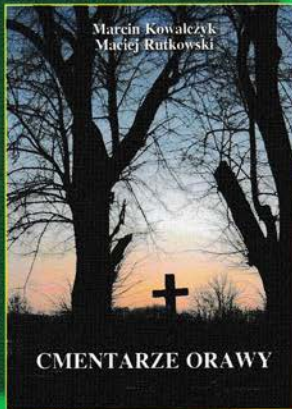
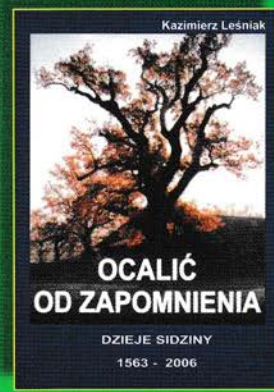
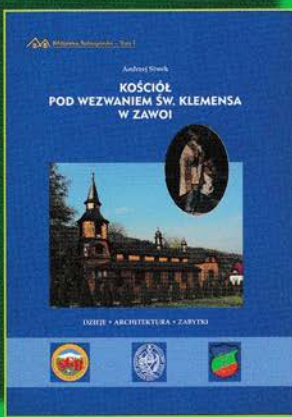
Polska Orawa. Zbieranie borówek, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007,
t. 9, s. 55

Szkółka namiotowa w leśnictwie Budzów, fot. T. Jurzak, „Rocz. Bab.” 2007,
t. 9, s. 14

Zawoja Bielasy. W warsztacie bednarskim Ryszarda Zajdy, fot. P. Krzywda,
„Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 42

Zawoja. Skład drewna, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 29

Zrywka drewna, fot. P. Krzywda, „Rocz. Bab.” 2007, t. 9, s. 44

ISSN 1509-4154

